

JAARVERSLAG

1998 - 1999

RAAD VAN STATE
JAARVERSLAG 1998 - 1999

Pagina's

Voorwoord	I
-----------	---

EERSTE DEEL

**OVERZICHT VAN DE NIEUWE REGELS BETREFFENDE DE
BEVOEGDHEDEN VAN DE AFDELING WETGEVING EN DE
AFDELING ADMINISTRATIE EN DE ORGANISATIE VAN
DE RAAD VAN STATE**

A.	<u>AFDELING WETGEVING</u>	2
B.	<u>AFDELING ADMINISTRATIE</u>	3
C.	<u>ORGANISATIE VAN DE RAAD VAN STATE</u>	20
D.	<u>TOEPASSING VAN ARTIKEL 24 VAN DE GE- COOR- DINEERDE WETTEN</u>	24

TWEEDE DEEL

BIJZONDERE VERSLAGEN VAN DE ACTIVITEITEN

I.	<u>ALGEMENE VERGADERING VAN DE RAAD VAN STATE</u>	29
II.	<u>AFDELING WETGEVING</u>	31
A.	<u>SAMENSTELLING VAN DE KAMERS EN VERDELING VAN ZAKEN ONDER DE KAMERS</u>	31
1.	<u>Nederlandstalige kamers</u>	31
-	1ste kamer	
-	3e kamer	
2.	<u>Franstalige kamers</u>	34
-	2e kamer	
-	4e kamer	

Pagina's

B.	<u>ZAKEN BEHANDELD DOOR DE ALGEMENE VERGADERING OF DE VERENIGDE KAMERS VAN DE AFDELING WETGEVING</u>	38
1.	Algemene vergadering van de afdeling	38
2.	Verenigde kamers of een samenstel van kamers	38
C.	<u>ZAAKAANBOD</u>	40
1.	<u>Kort statistisch overzicht van de werkzaamheden van de afdeling wetgeving sedert 1948</u>	40
2.	<u>Zaken ingediend van 16.09.98 tot 15.09.99</u>	42
3.	<u>Adviezen uitgebracht van 16.09.98 tot 15.09.99 (per kamer)</u>	52
4.	<u>Enkele vaststellingen</u>	53
5.	<u>Toepassing van artikel 84 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State</u>	59
III.	<u>DE AFDELING ADMINISTRATIE</u>	60
A.	<u>SAMENSTELLING VAN DE KAMERS</u>	60
1.	<u>Nederlandstalige kamers</u>	60
-	7e kamer	
-	9e kamer	
-	10e kamer	
-	12e kamer	
2.	<u>Franstalige kamers</u>	61
-	6e kamer	
-	8e kamer	
-	11e kamer	
-	13e kamer	

	<u>Pagina's</u>
3. <u>Tweetalige kamer</u>	62
- 5e kamer	
B. <u>VERDELING VAN DE ZAKEN ONDER DE KAMERS</u>	62
1. <u>Nederlandstalige kamers</u>	62
- 7e kamer	
- 9e kamer	
- 10e kamer	
- 12e kamer	
2. <u>Franstalige kamers</u>	63
- 6e kamer	
- 8e kamer	
- 11e kamer	
- 13e kamer	
C. <u>ZAAKAANBOD (statistieken)</u>	65
1. <u>Ingediende verzoekschriften per kamer en per taal</u>	65
2. <u>Aantal ingeschreven zaken in de algemene rol voor het jaar 1998-1999</u>	66
3. <u>Aantal verzoekschriften per materie, per type van procedure en per taal</u>	67
4. <u>Ingediende verzoekschriften per type van procedure</u>	68
5. <u>Gegevens over beroepen tegen beslissingen genomen met toepassing van de wet van 15.12.1980</u>	69
6. <u>Overzicht van de ingekomen zaken</u>	70
7. <u>Niet-betwiste zaken</u>	84

	<u>Pagina's</u>
D. <u>OPMERKINGEN MET BETREKKING TOT DE ADMINISTRATIEVE ASPECTEN VAN DE UITVOERING VAN HET VIERJARENPLAN</u>	88
1. <u>Herhaling van de uitgangspunten en hypothesen van het vierjarenplan</u>	88
2. <u>Overzicht van gerechtelijk jaar 1998-99</u>	90
3. <u>Meerjarige evolutie van de instroom</u>	92
IV. <u>AUDITORAAT</u>	96
A. <u> Globale statistiek</u>	97
B. <u> Uitsplitsing - afdeling wetgeving</u>	106
C. <u> Uitsplitsing - afdeling administratie</u>	107
<u>BIJLAGE I</u>	
<u>SAMENSTELLING VAN DE NEDERLANDSTALIGE AFDELINGEN VAN HET AUDITORAAT OP 31 AUGUSTUS 1999</u>	118
<u>BIJLAGE II</u>	
<u>SAMENSTELLING VAN DE FRANSTALIGE AFDELINGEN VAN HET AUDITORAAT OP 31 AUGUSTUS 1999</u>	120

	<u>Pagina's</u>
V. <u>HET COORDINATIEBUREAU</u>	122
<u>TAKEN</u>	122
1. <u>Bijhouden van de stand van de wetgeving, wetgevingstechniek en deelname aan de werkzaamheden van de afdeling wetgeving</u>	122
2. <u>Documentatie van het coördinatiebureau</u>	127
3. <u>Circulaire "Wetgevingstechniek"</u>	130
4. <u>Vooruitzichten</u>	131
<u>BIJLAGE 1</u>	
<u>SAMENSTELLING VAN HET COORDINATIEBUREAU (15.09.99)</u>	132
<u>BIJLAGE 2</u>	
<u>VERGELIJKENDE EXAMENS VOOR DE WERVING VAN MAGISTRATEN VOOR HET AUDITORAAT EN HET COORDINATIEBUREAU</u>	133
<u>VI. DIENST OVEREENSTEMMING DER TEKSTEN</u>	134
A. <u>ORGANISATIE VAN DE DIENST</u>	134
B. <u>WERKWIJZE</u>	134
C. <u>OMVANG VAN DE WERKZAAMHEDEN</u>	136
D. <u>VOORNAAMSTE ONDERVONDEN MOEILIKHEDEN</u>	137
<u>VII. HET ADMINISTRATIEF PERSONEEL</u>	142

	<u>Pagina's</u>
VIII. <u>DIVERSEN</u>	144
A. <u>BIBLIOTHEEK</u>	144
1. <u>Financiële situatie</u>	146
2. <u>Aanwas van de bibliotheek - abonnementen</u>	146
3. <u>Computerisering</u>	147
B. <u>INFORMATICA BIJ DE RAAD VAN STATE</u>	149
1. <u>Samenstelling van de commissie</u>	149
2. <u>Dienst informatica</u>	149
3. <u>Taak van de commissie</u>	149
4. <u>Taak van de informaticadienst</u>	151
5. <u>Overzicht van de informaticamiddelen van de Raad van State</u>	152
6. <u>Begrotingsmiddelen uitgetrokken voor de informatisering</u>	155
7. <u>Verwezenlijkingen tijdens de periode 98-99</u>	156
8. <u>Slotbeschouwingen</u>	157
C. <u>BEGROTING</u>	158
D. <u>NEVENACTIVITEITEN</u>	159
1. <u>Betrekkingen met de Belgische overheden en met de pers</u>	159
2. <u>Betrekkingen met buitenlandse overheden of instellingen</u>	160
3. <u>Deelneming aan colloquia of vergaderingen in België</u>	163
E. <u>PERSONEELSVERLOOP</u>	164
1. <u>Benoemingen en eedafleggingen</u>	164
2. <u>Pensionering of emeritaat en ontslag</u>	165
F. <u>IN MEMORIAM</u>	166

Pagina'sDERDE DEELRECHTSPRAAK

I.	<u>RECHTSPRAAK VAN HET ARBITRAGEHOF OVER DE GRONDWETTIGHEID VAN DE WETTEN OP DE RAAD VAN STATE</u>	169
	A. <u>ADMINISTRATIEF KORT GEDING</u>	169
	B. <u>PROCEDUREREGELS MET HET OOG OP HET WEGWERKEN VAN DE ACHTERSTAND IN DE RECHTSBEDELING</u>	172
II.	<u>RECHTSPRAAK VAN HET HOF VAN CASSATIE (conflicten van attributie)</u>	174
III.	<u>RECHTSPRAAK VAN DE ALGEMENE VERGADERING VAN DE AFDELING ADMINISTRATIE</u>	175

VIERDE DEELBIJDRAGE VAN MAGISTRATEN AAN DE EXTERNE ACTIVITEITEN VAN DE RAAD VAN STATEDE ONGESCHREVEN REGELS IN DE RECHTSPRAAK VAN DE OVER MACHTSOVERSCHRIJDING OORDELENDE RECHTER -DE ALGEMENE RECHTSBEGINSELEN 182*Afdeling 1.*   ALGEMENE BEGINSELEN DIE GELDEN VOOR HET ACTIEF BESTUUR. 186Eerste categorie 186

§ 1.	Het beginsel dat de rechten van verdediging moeten worden nageleefd en het beginsel "audi et alteram partem".	187
§ 2.	Het beginsel dat bestuurshandelingen niet terugwerken.	200

	<u>Pagina's</u>
§ 3. Het beginsel "non bis in idem".	205
§ 4. Het beginsel "patere legem quam ipse fecisti".	205
§ 5. Het beginsel van de continuïteit van de openbare dienst.	207
<i>Afdeling 2.</i> <u>ALGEMENE BEGINSELEN DIE GELDEN VOOR HET ACTIEF BESTUUR</u>	210
<u>Tweede categorie</u>	210
<i>Afdeling 3.</i> <u>ALGEMENE BEGINSELEN DIE GELDEN VOOR RECHTSCOLLEGES</u>	216
<u>CONCLUSIES</u>	219

VOORWOORD

Zoals elk, of bijna elk jaar, heeft het gerechtelijk jaar 1998-1999 een aantal hervormingen meegebracht.

Wat de afdeling wetgeving betreft, zou de wijziging van artikel 81 van de gecoördineerde wetten het mogelijk moeten maken op een oordeelkundiger wijze een beroep te doen op de medewerking van de assessoren en hen te betrekken bij de werkzaamheden van de kamers, door meer rekening te houden met hun bijzondere vakkennis ten aanzien van de behandelde aangelegenheden.

De invoeging van een nieuw artikel 84bis in de gecoördineerde wetten beantwoordt aan het streven om de werkwijze van de afdeling wetgeving efficiënter te maken. Wanneer in de adviesaanvraag geen specifieke termijn wordt gesteld, moet de geadieerde kamer binnen vijftien dagen de overheid verwittigen wanneer ze vaststelt dat niet voldaan is aan de vormvereisten die vóór de adïering van de afdeling wetgeving vervuld moeten worden. In het licht van de lering die zal worden getrokken uit de toepassing van deze nieuwe procedure is het stellig van belang zich te beraden over de wenselijkheid om deze procedure uit te breiden tot aanvragen om advies binnen een termijn van ten hoogste een maand.

Wat de afdeling administratie betreft, is artikel 14 van de gecoördineerde wetten gewijzigd bij artikel 2 van de wet van 25 mei 1999, waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen de geschillenberechting op eis tot nietigverklaring en de administratieve cassatie, die tot dan geregeld waren door dezelfde bepaling. Deze wijziging heeft weliswaar niets te maken met de zorg om vat te krijgen op de geschillen in vreemdelingenzaken, die sedert verschillende jaren aanleiding hebben gegeven tot talrijke hervormingen. Het nieuwe artikel 14, § 2, van de gecoördineerde wetten, dat bepaalt dat de afdeling administratie uitspraak doet in administratieve cassatie "zonder in de beoordeling van de zaken zelf te treden", een techniek die ongetwijfeld minder gemakkelijk is dan de verwoording ervan, heeft aanleiding gegeven tot vaak uiteenlopende commentaren ⁽¹⁾. De ontwikkeling van de rechtspraak zal de mogelijkheid bieden de reële draagwijdte van de hervorming te beoordelen.

Er dient te worden op gewezen dat twee wijzigingen van de gecoördineerde wetten hun oorsprong vinden in arresten van het Arbitragehof.

Ingevolge arrest nr. 31/96 van 15 mei 1998, is bij artikel 2 van de wet van 25 mei 1999, in de bepaling die artikel 14, § 1, van de gecoördineerde wetten geworden is, de bevoegdheid van de afdeling administratie uitgebreid tot de "administratieve handelingen van wetgevende vergaderingen of van hun organen, daarbij inbegrepen de ombudsmannen ingesteld bij deze assemblees, van het Rekenhof en van het Arbitragehof, evenals van organen van de rechterlijke macht en van de Hoge Raad van de Justitie met betrekking tot overheidsopdrachten en leden van hun personeel".

Overeenkomstig arrest nr. 55/98 van 20 mei 1998, is bij artikel 4 van de wet van 25 mei 1999 artikel 19, derde lid, van de gecoördineerde wetten gewijzigd, om advocaten die ingeschreven zijn op de lijst van de stagiairs in staat te stellen de partijen in het geding voor de Raad van State te vertegenwoordigen of bij te staan.

---

(1) Michel LEROY, "Contentieux administratif", 2de uitgave, blz. 403 ev.

Wat de procedures betreft, is het gerechtelijk jaar 1998-1999 niet gekenmerkt geweest door grote hervormingen, in tegenstelling tot, inzonderheid, het jaar 1996-1997.

De wijziging, bij artikel 6 van de wet van 25 mei 1999, van artikel 21bis van de gecoördineerde wetten had tot doel een eind te maken aan bepaalde problemen inzake de tussenkomst.

Artikel 5 van de voormelde wet heeft, door artikel 21, tweede lid, van de gecoördineerde wetten te vervangen door een gedeeltelijk nieuwe bepaling, de mogelijkheid geboden bepaalde verkorte procedures te vereenvoudigen door de regel van de facultatieve hoorzitting uit te vaardigen. Door deze hervorming wordt voor de magistraten en de griffiers de dienst op de zittingen verlicht, in zoverre de partijen niet zullen vragen om te worden gehoord, maar worden anderzijds aan het personeel van de griffie nieuwe administratieve taken opgelegd.

*

*   *

Gedurende het gerechtelijk jaar 1998-1999 heeft de afdeling administratie 6.519 arresten uitgesproken, waarvan 2.252 in kort geding, volgens de procedure van de uiterst dringende noodzakelijkheid of de gewone procedure. 986 arresten zijn geweest met toepassing van de artikelen 15bis en 15ter van het koninklijk besluit van 5 december 1991 tot bepaling van de rechtspleging in kort geding voor de Raad van State, welke bepalingen aldaar zijn ingevoegd bij het koninklijk besluit van 19 december 1996. Het gaat om twee verkorte procedures die ingesteld zijn bij de wet van 4 augustus 1996 (artikel 17, § 4bis en § 4ter van de gecoördineerde wetten), wanneer, als de schorsing bevolen is, de verwerende partij geen verzoek tot voorzetting van de procedure indient of wanneer, als de vordering tot schorsing afgewezen is, de verzoekende partij geen zodanig verzoek indient. Het is gebleken dat het nut van deze procedures, zonder welke de procedure tot nietigverklaring zou moeten worden voortgezet, onbetwistbaar is, zoals met de oudere verkorte procedures van dezelfde aard (artikelen 14bis en 14quater van de algemene procedureregeling) het geval is.

*

*   *

Het werken met een alleensprekend rechter wordt geregeld in artikel 90 van de gecoördineerde wetten, gewijzigd bij de wet van 4 augustus 1996. Die regeling geldt in alle aangelegenheden voor de verkorte procedures - de artikelen 14bis, 14quater, 93 en 94 van de algemene procedureregeling, 15bis en 15ter van de regeling tot bepaling van de rechtspleging in kort geding - alsmede voor de vorderingen tot schorsing en de vorderingen tot het bevelen van voorlopige maatregelen. In de geschillenberechting in vreemdelingenzaken - wet van 15 december 1980 - is ze bovendien van toepassing op de beroepen tot nietigverklaring. Hoewel men binnen de instelling ⁽²⁾ beducht was voor deze regeling en ze met enig voorbehoud begroet heeft,

---

(2) Raad van State, "LIBER MEMORIALIS - 1948-1998" - Hoofdstuk II, blz. 323, 4.6.2.

past de afdeling administratie ze evenwel toe in de mate dat de wet zulks toestaat. Ook al bestaan er geen statistieken over het aantal arresten dat door een alleensprekende rechter uitgesproken is, het volstaat de tabel van de uitgesproken arresten per type procedure (tweede deel - III - C - 6c) te overlopen om te zien hoe belangrijk de hervorming van 1996 is, gelet op het feit dat de geschillenberechting in vreemdelingenzaken gedurende het voormelde gerechtelijk jaar alleen al 58,3 % van het totale aantal verzoekschriften vertegenwoordigde. Ondanks het gerucht, dat terecht of onterecht loopt, als zou het werken met een alleensprekende rechter de collegialiteit en de eenheid van de rechtspraak in het gedrang brengen, is het, bij de huidige stand van de regeling van de bevoegdheden waarmee de afdeling administratie belast is, een onmisbaar middel geworden om de Raad van State te helpen het hoofd te bieden aan de toename van het zaakaanbod, inzonderheid in de schorsingsprocedure en de afdoening van vreemdelingenzaken.

*

* *

Het derde deel van het verslag, waarin rechtspraak wordt behandeld, is beperkt tot de arresten van het Arbitragehof waarin gedurende het gerechtelijk jaar 1998-1999 als antwoord op prejudiciële vragen van de Raad van State een uitspraak gedaan is over de grondwettigheid van bepalingen van de gecoördineerde wetten, tot een arrest van het Hof van Cassatie waarbij een voorziening wordt verworpen waarin de toepassing door de afdeling administratie van de regels tot vaststelling van de grenzen van zijn bevoegdheid ten opzichte van de bevoegdheid die toegekend is aan justitiële gerechten in twijfel wordt getrokken, welke toepassing is gemaakt in een arrest waarbij de vordering is afgewezen die strekte tot schorsing van een beslissing tot gunning van een overheidsopdracht, en tot vijf arresten waarbij de algemene vergadering van de afdeling administratie, ter beslechting van uiteenlopende rechtspraak, de vorderingen tot schorsing van een weigering ontvankelijk heeft verklaard.

Het vierde deel van het verslag bestaat uit een van de Belgische rapporten die zijn uitgebracht op het colloquium dat op 20 november 1988 te Brussel is georganiseerd ter gelegenheid van de viering van het tweehonderdjarig bestaan van de Raad van State van Frankrijk. Het voornaamste rapport is voorgesteld te Parijs op 15 december 1989. Het had als onderwerp : "Le contrôle de l'administration - Techniques, Etendue, Effectivité des contrôles".

*

* *

Met het oog op de redactie van het vijfde jaarverslag heeft de algemene vergadering op 7 juli 1999 besloten een commissie op te richten, waarvan de samenstelling de volgende is :

- S Mw. M. -L. THOMAS-WILLOT, kamervoorzitter, voorzitter van de commissie,
- S De h. Ph. QUERTAINMONT, staatsraad,
- S De h. J. BAERT, staatsraad,
- S De h. B. SEUTIN, wnd. eerste auditeur-afdelingshoofd,
- S De h. P. GILLIAUX, auditeur,
- S De h. K. VERMASSEN, eerste referendaris,
- S De h. R. QUINTIN, referendaris,
- S Mw. D. LANGBEEN, hoofdgriffier,
- S De h. F. FRANCEUS, beheerder,
- S De h. M. FAUCONIER, secretaris van de commissie,

Deze commissie heeft een ontwerpverslag ⁽³⁾ opgemaakt dat is overgezonden aan de eerste voorzitter en voorgelegd aan de algemene vergadering van de Raad van State die het op 26 februari 2002 en 12 maart 2002 heeft besproken en op laatstvermelde datum heeft goedgekeurd.

*

* *

⁽³⁾ Voor de redactie ervan hebben de leden van de commissie de medewerking gekregen van de heer M. ROELANDT, auditeur-generaal (auditoraat), de heer R. ANDERSEN, kamervoorzitter (bibliotheek), de heer Y. KREINS, staatsraad (activiteiten op internationaal niveau), de heer P. LIENARDY, staatsraad (informatica), alsmede Mevrouw A.-M. ROOSELEER, eerste taaladviseur (dienst overeenstemming der teksten).

Eerste Deel

**OVERZICHT VAN DE NIEUWE REGELS BETREFFENDE DE
BEVOEGDHEDEN VAN DE AFDELING WETGEVING EN DE
AFDELING ADMINISTRATIE EN DE ORGANISATIE VAN DE RAAD
VAN STATE**

A. AFDELING WETGEVING

1. Deelname van de assessoren aan de werkzaamheden van de afdeling (artikel 81 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State)

Artikel 22 van de wet van 25 mei 1999 "tot wijziging van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, van de wet van 5 april 1955 inzake de wedden van de ambtsdragers bij de Raad van State, alsook van het Gerechtelijk Wetboek" heeft artikel 81 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State aangevuld, zodat de voorzitter van de kamer van de afdeling wetgeving die advies moet uitbrengen, voortaan volgens de noden van de zaak kan beslissen of één enkele assessor de zitting moet bijwonen dan wel of de kamer zitting zal hebben zonder assessoren.

Tot dusver bepaalde de wet dat iedere kamer van de afdeling wetgeving zitting hield met drie leden van de Raad van State en twee assessoren, tenzij wanneer een verzoek om spoedbehandeling was ingediend overeenkomstig artikel 84, eerste lid, 2/, van de gecoördineerde wetten, in welk geval de kamer die advies moest uitbrengen zitting kon houden zonder assessoren.

De assessoren moesten dus bij een zeer groot aantal ontwerpen deelnemen aan de werkzaamheden van de afdeling wetgeving, terwijl het voor sommige van die ontwerpen, aangezien ze niet zo complex waren, eigenlijk niet nodig was daarover met een voltallige kamer bijeen te komen. Dankzij de wijziging die is aangebracht in artikel 81 van de gecoördineerde wetten kan de afdeling wetgeving voortaan op grond van de noodwendigheden van de zaak beslissen om in beperkte samenstelling bijeen te komen, in plaats van op grond van de termijn waarbinnen om advies is verzocht.

2. Nieuwe procedure om na te gaan of de voorafgaande vormvereisten zijn vervuld (nieuw artikel 84bis van de gecoördineerde wetten)

Bij artikel 23 van de genoemde wet van 25 mei 1999 is in de gecoördineerde wetten op de Raad van State een nieuw artikel 84bis ingevoegd, waarbij een nieuwe procedure wordt ingevoerd om na te gaan of een aan de afdeling wetgeving voorgelegd voorontwerp of voorstel voldoet aan de voorafgaande vormvereisten.

Dat artikel 84bis bepaalt dat de voorzitter van de kamer die geadieerd is omtrent een adviesaanvraag die niet aan een termijn gebonden is, moet nagaan of de voorafgaande vormvereisten naar behoren zijn vervuld. De bedoelde vormvereisten zijn bijvoorbeeld het advies van de inspecteur van financiën, de beraadslaging van de Ministerraad over het voorontwerp, de akkoordbevinding van de Minister van Begroting of van de Minister van Ambtenarenzaken, het advies van een adviesorgaan, het feit dat de gewesten betrokken zijn bij de totstandbrenging van een wetsontwerp of ontwerp van besluit van de federale regering, enz.

Naar aanleiding van die voorafgaande procedure zal de voorzitter van de geadieerde kamer, in voorkomend geval, binnen vijftien dagen na de ontvangst van de adviesaanvragen vaststellen dat niet voldaan is aan de vormvereisten die vervuld moeten zijn voordat het advies van de Raad van State wordt ingewonnen, en de adviesaanvrager daarvan schriftelijk op de hoogte stellen. Daaruit volgt dat de adviesprocedure opgeschort wordt totdat alles in orde is gebracht. De zaak wordt in dat geval van de rol geschrapt en ingeschreven op een wachtrol.

Volgens de memorie van toelichting van de wet van 25 mei 1999 is die nieuwe procedure verantwoord "door het steeds toenemende aantal verzoeken om advies" en "door de daaruit voortvloeiende noodzaak om de afdeling wetgeving te ontlasten van de verzoeken waarvan blijkt dat zij niet onderzocht kunnen worden" omdat "alle vereiste voorgaande formaliteiten niet behoorlijk vervuld werden" ⁽⁴⁾.

Het is nog te vroeg om te oordelen of deze nieuwe procedure, die op het eerste gezicht eenvoudig lijkt, een echte verbetering inhoudt van de methodes om na te gaan of de voorafgaande vormvereisten naar behoren zijn vervuld, een taak waarmee de afdeling wetgeving uitdrukkelijk is belast bij artikel 84, tweede lid, van de gecoördineerde wetten. De Raad van State heeft zulks altijd nagegaan, aangezien het deel uitmaakt van de wettigheidscontrole. De louter vormelijke vergissingen bij het samenstellen van de dossiers (niet-bijvoegen van stukken waarnaar in de adviesaanvraag uitdrukkelijk wordt verwezen) werden reeds verholpen door de griffie van de afdeling wetgeving, die zonder overbodig formalisme contact opnam met de adviesaanvrager.

Zo ook kan alleen maar aan de hand van de praktijk worden nagegaan welke invloed de nieuwe procedure voor de controle van de voorafgaande vormvoorschriften heeft op de werkzaamheden van de afdeling wetgeving. Hoe kan men meer bepaald zulk een versnelde opsporing van tekortkomingen (binnen vijftien dagen) toepassen zonder het gevaar te lopen zich door onachtzaamheid te vergissen, aangezien die voorafgaande controle soms een grondig onderzoek van de teksten vergt ?

De vraag rijst tevens hoe tewerk dient te worden gegaan indien het uitstel van het onderzoek van de aanvraag, waarin het nieuwe artikel 84bis van de gecoördineerde wetten voorziet, niet de geschikte oplossing is voor het probleem dat rijst doordat de voorafgaande vormvereisten niet zijn vervuld ?

Zo bijvoorbeeld kan men, wanneer een adviescommissie een gemotiveerd advies dient te geven, er niet a priori van uitgaan dat niet zal worden voorgesteld om de aan de Raad van State voorgelegde tekst te amenderen. Voor een regelmatige vervulling van het voorafgaande vormvereiste is dan vereist dat de steller van de tekst (welke steller een college kan zijn) van de gemaakte opmerkingen kennisneemt en vervolgens bij de Raad van State een definitief geworden tekst indient waarin de aanvaarde suggesties zijn opgenomen.

B. AFDELING ADMINISTRATIE

In een recent verleden had de wet van 4 augustus 1996 tot wijziging van de gecoördineerde wetten op de Raad van State zowel in de organisatie en de bevoegdheden van de afdeling administratie als in de procedure die vóór die afdeling moest worden gevolgd, reeds een aantal wijzigingen aangebracht. Die nieuwe regels, die in de eerste plaats dienden om op korte termijn nieuwe middelen te verschaffen voor het wegwerken van de achterstand in de rechtsbedeling bij de Raad van State, zijn besproken in het jaarverslag 1996-1997.

⁽⁴⁾ Parl. St., Kamer, zitting 1998-1999, nr. 1960/1.

In het verlengde van de wet van 4 augustus 1996 heeft het Parlement een wet van 25 mei 1999 "tot wijziging van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, van de wet van 5 april 1955 inzake de wedden van de ambtsdragers bij de Raad van State, alsook van het Gerechtelijk Wetboek" aangenomen. De hervormingen die met die nieuwe wet worden ingevoerd, zijn een aanvulling op de maatregelen die zijn uitgevaardigd met de wet van 4 augustus 1996; ze geven vorm aan een aantal voorstellen die door de Raad van State zijn gedaan om de achterstand in de rechtsbedeling weg te werken en zijn erop gericht ervoor te zorgen dat de in het vierjarenplan vastgestelde doelstellingen gemakkelijker kunnen worden gehaald.

De verschillende nieuwigheden en maatregelen die met de nieuwe wet van 25 mei 1999 worden ingevoerd, worden hierna één voor één besproken :

1. **Cassatie in administratieve zaken** (artikel 14, § 2, van de gecoördineerde wetten)

Artikel 2 van de wet van 25 mei 1999 heeft artikel 14 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State gewijzigd om een duidelijker onderscheid aan te brengen tussen de annulatieberoepen en de cassatieberoepen.

De nieuwe paragraaf 2 van artikel 14 luidt thans als volgt :

"De afdeling doet uitspraak, bij wijze van arresten, over de cassatieberoepen ingesteld tegen de door de administratieve rechtscolleges in laatste aanleg gewezen beslissingen in betwiste zaken wegens overtreding van de wet of wegens schending van substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven vormen. Zij treedt daarbij niet in de beoordeling van de zaken zelf".

In de memorie van toelichting van het ontwerp dat de wet van 25 mei 1999 is geworden ⁽⁵⁾, wordt, wat dat betreft, erop gewezen dat het annulatieberoep en het cassatieberoep in de praktijk, zoals die tot op heden is gevolgd door de afdeling administratie, bijna niet van elkaar verschillen, en dat "de Raad van State, daarin aangemoedigd door de formulering van artikel 14 van de gecoördineerde wetten dat geen uitdrukkelijk onderscheid maakt tussen de twee vormen van beroep, (...) de neiging (heeft) om zijn controle verder te drijven dan het Hof van Cassatie wat de feitelijke motieven betreft". Het doel dat de wetgever nastreefde door het nieuwe artikel 14, § 2, aan te nemen, bestond er bijgevolg in de gevallen waarin het mogelijk was cassatieberoep in te stellen strikter te beperken, rekening houdend met de ontwikkeling van de rechtspraak terzake.

Dit zijn de voornaamste principes die van toepassing zijn inzake het administratief cassatieberoep :

- a) De Raad van State treedt niet in de beoordeling van de zaken zelf.
In de tekst van het wetsontwerp dat aan de afdeling wetgeving was voorgelegd stond het volgende te lezen : de beroepen kunnen alleen rechtsvragen betreffen". De afdeling wetgeving heeft in haar advies van

---

⁽⁵⁾ Parl. St., Kamer, zitting 1998-1999, nr. 1960/1.

17 december 1998 over dat ontwerp ⁽⁶⁾ erop gewezen dat zulk een formulering niet geschikt was om de opdracht van de cassatierechter in het Belgisch recht te omschrijven, om nog maar te zwijgen van de talrijke problemen die deze in de praktijk zou doen rijzen met betrekking tot het onderscheid tussen het feitelijke en het rechterlijke aspect in het werk van die rechter. Om de controle als cassatierechter te kenmerken ten opzichte van de opdracht van de bodemrechter had ze voorgesteld dat men zich zou baseren op de formulering van artikel 147 van de Grondwet en zou schrijven dat de Raad van State, als cassatierechter in administratieve zaken "(...) niet in de beoordeling van de zaken zelf (treedt)". De Regering heeft terzake de opmerking van de afdeling wetgeving gevolgd.

- b) De beroepen kunnen alleen steunen op middelen die ofwel ontleend zijn aan overtreding van de wet ofwel aan schending van de substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven vormvereisten. Die formulering is gebaseerd op datgene wat artikel 608 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt met betrekking tot de opdracht van het Hof van Cassatie. In haar advies over het wetsontwerp heeft de afdeling wetgeving betreurd dat die uitdrukkingen "dermate algemeen en summier zijn dat het niet mogelijk is op basis daarvan uit te maken op welke gronden cassatieberoep kan worden ingesteld of welke gronden tot nietigverklaring leiden, noch hoever de controle reikt die wordt uitgeoefend door de rechter die uitspraak doet over de wettigheid". Bovendien zijn de uitdrukkingen "overtreding van de wet" en "overschrijding van macht" - die laatste uitdrukking staat in artikel 14, § 1, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State als grond voor het instellen van een annulatieberoep - synoniemen en omvatten ze alle mogelijke onwettigheden. "Het spreekt vanzelf - concludeert de afdeling wetgeving - dat vermeden moet worden in eenzelfde wetsbepaling twee verschillende uitdrukkingen te gebruiken om eenzelfde realiteit aan te duiden : zulk een werkwijze kan onnodig vragen doen rijzen over het soort middelen dat in elk van de beide soorten geschillenberechting kan worden toegestaan". De Regering heeft de Raad van State terzake niet gevolgd.
- c) De "administratieve rechtscolleges" genoemd in artikel 14, § 2, van de gecoördineerde wetten, waarvan de beslissingen die in laatste aanleg zijn geweest in betwiste zaken, vatbaar zijn voor cassatieberoep, slaan ook op de bestuursorganen die optreden als rechterlijke instanties.
- d) In de geschillenberechting vóór de cassatierechter in administratieve zaken zijn de ontvankelijkheidsvoorwaarden die betrekking hebben op de persoon van de verzoeker niet alleen het belang om op te treden, een voorwaarde die gewoonlijk soepeler wordt geïnterpreteerd dan bij geschillen op vordering tot nietigverklaring, maar ook de hoedanigheid van verzoeker die in beginsel partij moet zijn geweest vóór het lagere administratieve rechtscollege.

⁽⁶⁾ Ibidem.

- e) Een andere specifieke eigenschap van de geschillenberechting vóór de cassatierechter in administratieve zaken bestaat in de niet-ontvankelijkheid van nieuwe middelen, een regel die geldt voor alle middelen, of ze nu steunen op vormgebreken, op de schending van de wet of op een dwaling omtrent de feiten : als rechtsprekend rechter kan de Raad van State geen rechtsmiddel in aanmerking nemen waarvan het administratief rechtscollege geen kennis heeft kunnen nemen doordat het niet vóór dit college is aangevoerd.

Deze regel werd trouwens reeds toegepast door de Raad van State vóór de wijziging van artikel 14 van de gecoördineerde wetten, zij het dat er twee uitzonderingen werden gehanteerd, nl. wanneer de beslissing van het lager administratief rechtscollege was aangetast door onregelmatigheden naar de vorm en wanneer het ging om middelen van openbare orde. Op dat stuk heeft de aanneming van de wet van 25 mei 1999 het bestaan van die twee uitzonderingen geenszins in het gedrang gebracht.

In dat verband lijkt deze passage uit de memorie van toelichting bij het ontwerp van de latere wet van 25 mei 1999 de bedoeling van de wetgever goed samen te vatten ⁽⁷⁾ :

"Het is dus de bedoeling dat voortaan de Raad van State inzake beroepen die worden ingesteld tegen door de administratieve rechtscolleges in laatste aanleg gewezen beslissingen in betwiste zaken optreedt als cassatierechter. Dit houdt in dat de Raad van State, wanneer hij optreedt als cassatierechter niet over de feitenkwesties, doch enkel over de rechtskwesties mag oordelen. Die regel betekent niet dat de Raad in dergelijke gevallen met de feiten geen rekening mag houden, doch enkel dat hij geen andere feiten in aanmerking mag nemen dan die waarvan het bestaan werd vastgesteld door de betrokken beslissing, door de procedurestukken en door de akten welke regelmatig werden overlegd aan het administratief rechtscollege dat over de grond van de zaak heeft beslist. Feitenkwesties moeten bijgevolg onaangeroerd gelaten worden, tenzij om de juridische kwalificatie van de door de administratieve rechter ten gronde vastgestelde feiten en de besluiten die deze hieruit in rechte afleidt, op hun juistheid te controleren.

In de praktijk liggen de zaken misschien niet zo eenvoudig. Al was het maar bijvoorbeeld in verband met het middel ontleend aan dwaling omtrent de juistheid van een door de beslissing van de bodemrechter (expliciet of impliciet) erkend of ontkend feit. Zulk een middel kan niet altijd als een "nieuw middel" worden bestempeld.

Uit de voormelde passage uit de memorie van toelichting blijkt evenwel dat de wet van 25 mei 1999 niet noodzakelijkerwijs zou neerkomen op belangrijke wijzigingen op het gebied van de niet-ontvankelijkheid van nieuwe middelen bij administratieve cassatieberoepen in vergelijking met de vroegere rechtsleer en rechtspraak."

⁽⁷⁾ Parl. St., Kamer, zitting 1998-1999, nr. 1960/1, blz. 3.

Bovendien is het begrip "nieuw middel" delicaat en dient het te worden gepreciseerd. Zo moet het mogelijk zijn om bijvoorbeeld de schending van een bepaling die, gelet op het onderwerp en de strekking van de vordering, impliciet voor de bodemrechter is aangevoerd ⁽⁸⁾ of het middel gegrond op bepaalde gegevens die niet uitdrukkelijk voor de bodemrechter zijn aangevoerd, maar vermeld waren in het dossier waarover hij uitspraak moest doen ⁽⁹⁾, voor het eerst voor de Raad van State op te werpen.

Tot besluit dient er evenwel op gewezen te worden dat er geen echt verschil is in het soort toezicht dat de Raad van State uitoefent wanneer hij optreedt als cassatierechter in administratieve geschillen of als rechter in geschillen op vordering tot nietigverklaring; in de beide gevallen treedt de Raad van State op als rechter die uitspraak doet over de wettigheid. Meer in het bijzonder kan de rechter inzake machtsoverschrijding bij wie een annulatieberoep is ingesteld, in geen enkel opzicht vergeleken worden met een bodemrechter; net zoals de cassatierechter is hij een rechter die oordeelt over de wettigheid van een handeling (in dit geval een niet-rechtsprekende handeling) die vóór hem wordt aangevochten.

Daaruit vloeit voort dat de Raad van State op dezelfde wijze de wettigheid controleert van een handeling van een administratieve overheid en die van een beslissing van een administratief rechtscollege; hij gaat dus geenszins voorbij aan de feiten die aan de beslissing van het lager administratief rechtscollege ten grondslag liggen, maar onderzoekt of die beslissing steunt op bestaande en juiste feitelijke gronden (en rechtsgronden). Dat geldt ook voor de kwalificatie of de beoordeling van de feiten (kennelijke beoordelingsfout en evenredigheidsbeginsel).

In de geschillenberechting vóór de cassatierechter in administratieve zaken kunnen de wettigheidscontrole en, in het bijzonder, de controle van de feiten echter een aantal specifieke kenmerken vertonen, al was het maar omdat de controle in dat geval aan het einde van een "keten van rechterlijke beslissingen" geschiedt.

Wat dat betreft dient de wetgever, indien hij het onderscheid tussen het cassatieberoep en het annulatieberoep duidelijker wil maken, nauwkeurige regels uit te vaardigen met betrekking tot de ontvankelijkheid of de procedure. In haar advies over het ontwerp dat de wet van 25 mei 1999 is geworden, heeft de afdeling wetgeving geopperd om de Koning te machtigen om ook bijzondere procedureregels voor de cassatieberoepen vast te stellen teneinde rekening te houden met de bijzonderheden van de procedure van administratieve cassatie : zo bijvoorbeeld is de verwerende partij niet het rechtscollege dat de bestreden beslissing heeft uitgesproken, maar de andere partij bij het proces dat voor dat rechtscollege is gevoerd; het administratief dossier is in het bezit van het rechtscollege en niet van de verwerende partij, enz. De Regering is echter niet ingegaan op dat voorstel.

Het staat dus aan de rechtspraak van de afdeling administratie om de juiste grenzen van de controle als cassatierechter in administratieve zaken te bepalen, in het licht van de tweevoudige hervorming die in de nieuwe wet vervat ligt : het uitdrukkelijke onderscheid tussen het annulatieberoep en het cassatieberoep in artikel 14, en het voorschrift dat de Raad van State als cassatierechter in administratieve zaken niet kennisneemt van de grond van de zaak. De Raad van State zou zich wat dat betreft kunnen baseren op de rechtspraak van het Hof van Cassatie terzake.

⁽⁸⁾ Conseil d'Etat, Nouvelles, Droit administratif, nr. 1719.

⁽⁹⁾ J.-P. HAESAERT, L'irrecevabilité des moyens nouveaux devant le Conseil d'Etat statuant comme juge de cassation, R.J.D.A., 1958, blz. 166.

Op te merken valt dat bij het Arbitragehof beroepen tot gedeeltelijke nietigverklaring van artikel 14, § 2, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, zoals dat is gewijzigd bij artikel 2 van de wet van 25 mei 1999, zijn ingesteld op grond van schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet. Die beroepen zijn respectievelijk ingesteld op 24 augustus 1999⁽¹⁰⁾ en 22 december 1999⁽¹¹⁾.

2. Beroepen tegen bestuurshandelingen die uitgaan van de wetgevende vergaderingen en van de organen daarvan of van de rechterlijke macht
(artikel 14, paragraaf 1, van de gecoördineerde wetten)

Zoals het vroeger gesteld was, bepaalde artikel 14 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State dat het Hoge administratieve rechtscollege kennisneemt van de annulatieberoepen ingesteld tegen "de akten en reglementen van de onderscheiden administratieve overheden of tegen de administratieve beslissingen in betwiste zaken".

Het Arbitragehof, waaraan een prejudiciële vraag was gesteld door de Raad van State⁽¹²⁾, heeft in zijn op 15 mei 1996 gewezen arrest nr. 31/96⁽¹³⁾ geoordeeld dat de bescherming ingesteld bij het genoemde artikel 14 niet gold voor handelingen gesteld door een wetgevende vergadering, al waren het bestuurshandelingen⁽¹⁴⁾.

Bovendien heeft het Arbitragehof, op de vraag of artikel 14 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State in strijd was met de gelijkheid van de burgers, geoordeeld dat "de ontstentenis van enig beroep tot nietigverklaring van bestuurshandelingen uitgaande van een wetgevende vergadering of van haar organen, terwijl een dergelijk beroep tot nietigverklaring kan worden ingesteld tegen bestuurshandelingen uitgaande van een bestuurlijke overheid, (...) het grondwettelijke gelijkheids- en niet-discriminatiebeginsel, neergelegd in de artikelen 10 en 11 van de Grondwet

---

⁽¹⁰⁾ Nummer 1761 op de rol van het Arbitragehof (B.S. 2 oktober 1999, blz. 37346).

⁽¹¹⁾ Nummer 1853 op de rol van het Arbitragehof (B.S. 8 februari 2000, blz. 3844).

⁽¹²⁾ Arrest nr. 52.156 van 10 maart 1995, de MEESTER de BETZENBROECK vs. Brusselse Hoofdstedelijk Gewest.

⁽¹³⁾ B.S., 25 juni 1996, blz. 17505.

⁽¹⁴⁾ In het desbetreffende geval had verzoeker de Raad van State verzocht om de nietigverklaring van de beslissing van een examencommissie die was samengesteld door één van de organen van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad, een beslissing waarbij betrokkene niet was opgenomen in de wervingsreserve aangelegd ingevolge dat examen, omdat hij niet geslaagd was voor de taaltest die georganiseerd was door de Raad voor een examen voor boekhouder.

(schendt)"⁽¹⁵⁾. Meer in het bijzonder verantwoordt de noodzaak om de onafhankelijkheid te vrijwaren van de wetgevende vergaderingen, die verkozen zijn en houders zijn van het residu van de soevereiniteit, volgens het Hof niet dat aan de ambtenaren van de wetgevende vergaderingen een beroep tot nietigverklaring tegen de bestuurshandelingen van die vergaderingen zou worden ontzegd.

Het Arbitragehof heeft evenwel in zijn arrest nr. 31/96 geoordeeld dat de betrokken discriminatie haar oorsprong niet vindt in het genoemde artikel 14 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, maar in een lacune van de wetgeving, te weten de ontstentenis van organisatie van een beroep tot nietigverklaring van bestuurshandelingen die door de wetgevende vergaderingen of hun organen worden gesteld. Het Hof heeft overigens zelf gesteld dat "die situatie (...) slechts (kan) worden verholpen door een tussenkomst van de wetgever, waarbij hij, gelet op de onafhankelijkheid die aan de wetgevende vergaderingen moet worden gewaarborgd, zou kunnen overwegen te voorzien in specifieke waarborgen waarvoor hij niet moest zorgen bij de totstandkoming van de gecoördineerde wetten op de Raad van State".

Op te merken valt evenwel dat, ondanks dit principieel arrest van het Arbitragehof, de Raad van State, vanuit de zorg om de betrokken verzoekers rechtsbescherming te bieden, zich nadien in sommige gevallen bevoegd heeft verklaard ten aanzien van bestuurshandelingen die uitgingen van wetgevende vergaderingen⁽¹⁶⁾.

Derhalve hebben parlementsleden het initiatief genomen om voorstellen van wet tot aanvulling van artikel 14 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State in te dienen, om de door het Arbitragehof in zijn arrest nr. 31/96 van 15 mei 1996 vastgestelde schending van het gelijkheidsbeginsel te verhelpen. Dat is het doel van het wetsvoorstel dat in de loop van de zitting 1995-1996 door de heer CALUWE c.s. bij de Senaat is ingediend, en waarin werd bepaald dat de bevoegdheid van de Raad van State zou worden uitgebreid tot de betwiste beslissingen van de wetgevende vergaderingen betreffende hun personeelsleden⁽¹⁷⁾.

Dat voorstel is, nadat het geamendeerd was om ook te voorzien in een beroepsmogelijkheid voor de personeelsleden van de organen van de rechterlijke macht,

---

⁽¹⁵⁾ Zie voor meer details over de strekking van dat principieel arrest : H. SIMONART, "L'interprétation de l'article 14 des lois coordonnées sur le Conseil d'Etat", *J.T.*, 1997, blz. 3; P. POPELIER, "De beoordeling door het Arbitragehof van het ontbreken van een wettelijke regeling", *R.W.*, 1996-1997, blz. 1249; C. HOREVOETS, "Observations sous C.A., 15 mei 1996" *R.R.D.*, 1996, blz. 369; F. DELPERE en A. RASSON-ROLAND, "La jurisprudence de la Cour d'arbitrage en 1996", *Rev. b. dr. const.*, 1997, blz. 326.

⁽¹⁶⁾ Zie arrest nr. 70.402 van 17 december 1997, DE NUL, betreffende een overheidsopdracht geplaatst door het Vast Bureau van het Vlaams Parlement en arrest nr. 72.464 van 16 maart 1998, VAN DAMME, betreffende een tuchtsanctie die was opgelegd door het Bureau van het Vlaams Parlement. Zie echter in tegenovergestelde zin arrest nr. 78.919 van 23 februari 1999, waar de Raad van State zich onbevoegd verklaart om, al was het maar incidenteel, de regelmatigheid na te gaan van handelingen gesteld door organen van wetgevende instellingen.

⁽¹⁷⁾ Parl. St., Senaat, zitting 1995-1996, nr. 1-361/1.

op 5 februari 1999 aangenomen door de Senaatscommissie voor de Binnenlandse en de administratieve aangelegenheden ⁽¹⁸⁾ en overgezonden aan de Kamer.

Ingevolge een advies van de conferentie van de voorzitters van 3 maart 1999 heeft de Kamer beslist het wetsontwerp van de Regering tot wijziging van de gecoördineerde wetten op de Raad van State ⁽¹⁹⁾, het genoemde wetsvoorstel dat is aangenomen door de Senaatscommissie en waarbij artikel 14 van de gecoördineerde wetten wordt gewijzigd ⁽²⁰⁾, en twee wetsvoorstellen met een soortgelijk onderwerp, die respectievelijk door de heren MAINGAIN en REYNDERS ⁽²¹⁾ en de heer LANDUYT ⁽²²⁾ zijn ingediend, voor aanvullend onderzoek te verwijzen naar haar commissie voor de Binnenlandse Zaken, de Algemene Zaken en het Openbaar ambt. Bovendien heeft de voorzitter van de Kamer twee juristen die gespecialiseerd zijn in administratief recht, professor D. LAGASSE en professor P. VAN ORSHOVEN, verzocht om een schriftelijk advies over de vraag welk gevolg het Parlement dient te geven aan het arrest van het Arbitragehof van 15 mei 1996.

Uiteindelijk heeft de Kamercommissie bij wege van een amendement op het wetsontwerp nr. 1960 dat de wet van 25 mei 1999 is geworden, in de gecoördineerde wetten op de Raad van State de mogelijkheid opgenomen voor de personeelsleden van de wetgevende vergaderingen en van de rechterlijke macht om een annulatieberoep in te stellen bij de afdeling administratie van de Raad van State tegen administratieve beslissingen die ten aanzien van hen zijn genomen. Die mogelijkheid is ook ingesteld voor de overheidsopdrachten die door die instanties worden geplaatst.

Artikel 14, § 1, van de gecoördineerde wetten luidt thans als volgt :

"De afdeling doet uitspraak, bij wijze van arresten, over de beroepen tot nietigverklaring wegens overtreding van hetzij substantiële, hetzij op straffe van nietigheid voorgeschreven vormen, overschrijding of afwending van macht, ingesteld tegen de akten en reglementen van de onderscheiden administratieve overheden, alsook tegen de administratieve handelingen van wetgevende vergaderingen of van hun organen, daarbij inbegrepen de ombudsmannen ingesteld bij deze assemblées, van het Rekenhof en van het Arbitragehof, evenals van organen van de rechterlijke macht en van de Hoge Raad van de Justitie met betrekking tot overheidsopdrachten en leden van hun personeel".

Op te merken valt dat de nieuwe redactie van artikel 14 niet voor alle "bestuurshandelingen" die uitgaan van de organen van de wetgevende macht voorziet in een mogelijkheid om beroep in te stellen bij de Raad van State : die mogelijkheid is beperkt tot de bestuurshandelingen die betrekking hebben op het personeel en op de

---

⁽¹⁸⁾ Parl. St., Senaat, zitting 1998-1999, nr. 1-361/3.

⁽¹⁹⁾ Parl. St., Kamer, zitting 1998-1999, nr. 1960.

⁽²⁰⁾ Parl. St., Kamer, zitting 1998-1999, nr. 2021/1.

⁽²¹⁾ Parl. St., Kamer, zitting 1996-1997, nr. 893/1.

⁽²²⁾ Parl. St., Kamer, zitting 1997-1998, nr. 1733/1.

overheidsopdrachten van de wetgevende vergaderingen. Dat zijn immers de vaakst voorkomende bestuurshandelingen die uitgaan van die organen. De wetgevende vergaderingen nemen daarnaast nog andere beslissingen die "bestuurshandelingen" kunnen worden genoemd, maar de wetgever heeft niet gewild dat de Raad van State daarover een beoordelingsbevoegdheid zou hebben, gezien het bij uitstek politieke karakter van die handelingen. Tijdens de bespreking van het ontwerp tot wijziging van artikel 14 in de parlamentscommissie is onder meer het voorbeeld aangehaald van sommige beslissingen van de controlecommissie betreffende de verkiezingsuitgaven, van het verwerpen van een verzoekschrift door de wetgevende vergaderingen, van de geldigverklaring van de geloofsbrieven van de gekozenen en van de aanwijzing van de leden van een regering.

Indien daarentegen, in navolging van het Arbitragehof, wordt aangenomen dat de personeelsleden van de wetgevende vergaderingen of van de organen ervan moeten kunnen optreden tegen individuele bestuurshandelingen die hun nadeel berokkenen, dan moet hun ook de mogelijkheid worden toegekend om de reglementen ter discussie te stellen welke die vergaderingen of organen aannemen om de betrekkingen te regelen die ze met hun personeel onderhouden en waarop trouwens de individuele beslissingen gegrond zijn.

Bovendien heeft de Kamercommissie, om tegemoet te komen aan de opmerkingen van de afdeling wetgeving van de Raad van State, die erop gewezen had dat duidelijk diende te worden aangegeven of instellingen zoals het Rekenhof of de ombudsmannen organen waren van de wetgevende vergaderingen⁽²³⁾, de redactie die was voorgesteld voor artikel 14, § 1, geamendeerd zodat de regeling ook gold voor die twee instellingen. Het Rekenhof, dat rechtstreeks bij artikel 180 van de Grondwet is ingesteld, ressorteert immers onder de wetgevende macht, waarvan het de gemachtigde is voor de controle van de openbare financiën. De ombudsmannen van hun kant ressorteren onder het Parlement, maar zijn eigenlijk geen door de wetgevende vergaderingen ingestelde organen⁽²⁴⁾.

Het nieuwe artikel 14, § 1, ten slotte, heeft de bevoegdheid van de Raad van State ook uitgebreid tot de bestuurshandelingen betreffende overheidsopdrachten en betreffende het personeel van de organen van de rechterlijke macht, met inbegrip van de Hoge Raad voor de Justitie en een niet-justitieel gerecht zoals het Arbitragehof. De grootste leemte bij dit alles was het ontbreken van enige mogelijkheid van beroep tegen de meeste tuchtstraffen. Wat dat betreft had het Arbitragehof, in een arrest nr. 33/94 van 26 april 1994⁽²⁵⁾, dat ook naar aanleiding van een prejudiciële vraag van de Raad van State⁽²⁶⁾ is geweest, geoordeeld dat het ontbreken van de mogelijkheid om beroep in te stellen tegen lichte tuchtmaatregelen door de procureur-generaal bij het hof van beroep

---

⁽²³⁾ Advies nr. L. 28.760/2 van 8 maart 1999 over een voorstel van wet "tot wijziging van artikel 14, 1e lid, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State" (Parl. St., Kamer, zitting 1998-1999, nr. 8-93/3 - 96/97"). Zie ook advies nr. L. 28.761/2 van 8 maart 1999 over een voorstel van wet "tot wijziging van artikel 14 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State" (Parl. St., Kamer, zitting 1997-1998, nr. 1733/2).

⁽²⁴⁾ Zie wat dat betreft : P. LEWALLE, "Le médiateur et le juge administratif", Le médiateur, Brussel, Bruylant, 1995, inz. blz. 167-170.

⁽²⁵⁾ B.S., 22 juni 1994, blz. 17038.

⁽²⁶⁾ Arrest nr. 42.818 van 6 mei 1993, VAN DAMME. Zie voor commentaar bij dat arrest, M. DUMONT, "Le droit à la protection juridique", R.T.D.H., 1995, blz. 493.

opgelegd aan de griffiers van de hoven en rechtbanken, een schending vormde van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, omdat het lid van een griffie, aan wie een lichte tuchtstraf is opgelegd aldus een rechtsbescherming ontnomen wordt die aan andere ambtenaren wordt toegekend, zonder dat de verschillen in het statuut zulk een ongelijkheid kunnen verantwoorden.

3. **Optreden door advocaten-stagiairs vóór de Raad van State** (artikel 19, derde lid, van de gecoördineerde wetten)

In zijn arrest nr. 55/98 van 20 mei 1998 ⁽²⁷⁾, gewezen naar aanleiding van een prejudiciële vraag van de Raad van State ⁽²⁸⁾, had het Arbitragehof beschikt dat artikel 19, derde lid, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State de artikelen 10 en 11 van de Grondwet schond, inzonderheid voor zover het "een onverantwoord verschil in behandeling in het leven (riep) tussen twee categorieën van advocaten en zonder aanvaardbare reden het recht van de rechtzoekenden (beperkte) om vrij hun raadsman te kiezen".

Tot op dat tijdstip bracht de formulering van artikel 19, derde lid, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, dat voorschreef dat de advocaten die de partijen vertegenwoordigden of bijstonden "ingeschreven (moesten) zijn op de tabel van de Orde der Advocaten", de rechter in administratieve zaken ertoe alle verzoekschriften die ondertekend waren door een advocaat-stagiair, niet-ontvankelijk te verklaren, zo nodig door de onregelmatigheid ambtshalve op te werpen ⁽²⁹⁾. De wetgever wilde aanvankelijk dat alleen advocaten die sedert tien jaar waren ingeschreven bij de Orde van Advocaten en daardoor een zekere "specialisering" hadden verworven, de partijen vóór de Raad van State konden vertegenwoordigen of bijstaan. Die anciënniteitsvoorwaarde is sedert 1952 opgeheven, maar de vereiste dat de advocaat ingeschreven moet zijn op de tabel van de Orde bleef gehandhaafd, zodat de advocaten-stagiairs uitgesloten waren ⁽³⁰⁾.

Om een einde te maken aan dat anachronisme, is artikel 19 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State ⁽³¹⁾ bij de wet van 25 mei 1999 gewijzigd om de door het Arbitragehof gelaakte discriminatie weg te werken. Het nieuwe derde lid van dat artikel 19 luidt nu als volgt :

"De partijen mogen zich laten vertegenwoordigen of bijstaan door advocaten die ingeschreven zijn op de tabel van de Orde der advocaten of op de

---

⁽²⁷⁾ B.S., 7 augustus 1998, blz. 25443.

⁽²⁸⁾ Arrest nr. 69.285 van 30 oktober 1997 inzake de vzw Nationaal Syndicaat der militairen vs. de Controlecommissie inzake de representativiteit van de syndicale organisaties van de militairen.

⁽²⁹⁾ Zie bijvoorbeeld arrest nr. 20.308 van 30 april 1980, O.C.M.W. van Kaprijke.

⁽³⁰⁾ Zie voor meer details : J. SOHIER, "Les militaires au secours des avocats stagiaires", Journal des Procès, 12 juni 1998.

⁽³¹⁾ Tijdens de zitting 1998-1999 heeft de heer LETERME c.s. bij de Kamer een wetsvoorstel over hetzelfde onderwerp ingediend (Parl. St., Kamer, zitting 1998-1999, nr. 1781/1). De commissie voor de binnenlandse zaken, de algemene zaken en het openbaar ambt heeft dat voorstel samen met ontwerp nr. 1960/1 behandeld, dat de wet van 25 mei 1999 geworden is.

*lijst van de stagiairs alsook, volgens de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek, door de onderdanen van een lidstaat van de Europese Unie die gerechtigd zijn om het beroep van advocaat uit te oefenen.
(...)".*

Door die nieuwe bepaling kunnen advocaten-stagiairs voortaan ook bij de Raad van State gedingvoerende partijen vertegenwoordigen of bijstaan, net zoals bij het Arbitragehof reeds het geval was.

Bij de wet van 25 mei 1999 is naast artikel 19 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State ook artikel 439 van het Gerechtelijk Wetboek gewijzigd, in die zin dat de mogelijkheid om het recht van alle categorieën van advocaten om voor de Raad van State te pleiten, via bijzondere bepalingen te beperken, vervallen is.

4. Vereenvoudigde procedure wanneer de verzoekende partij de proceduretermijnen niet naleeft (artikel 21, tweede lid, van de gecoördineerde wetten)

Artikel 21, tweede lid, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State is bij artikel 5 van de wet van 25 mei 1999 vervangen door de volgende bepaling :

"Wanneer de verzoekende partij de termijnen voor het toesturen van de memorie van wederantwoord of van de aanvullende memorie niet eerbiedigt, doet de afdeling, nadat de partijen die daarom verzocht hebben gehoord zijn, zonder verwijl uitspraak, waarbij het ontbreken van het vereiste belang wordt vastgesteld".

Die wijziging heeft tot gevolg dat, wanneer het erom gaat het ontbreken van het belang vast te stellen van de partij die geen memorie van wederantwoord of geen aanvullende memorie heeft ingediend, de partijen niet voor de terechtzitting worden opgeroepen als geen van hen daarom heeft verzocht.

In dat geval wordt het advies van de in de zaak aangewezen auditeur niet gehoord. De vroegere tekst van artikel 21, tweede lid, bepaalde daarentegen dat de partijen eerst moesten worden gehoord en dat de auditeur advies moest geven. Voorts moet ervan uitgegaan worden dat in het omgekeerde geval, namelijk wanneer één van de partijen vraagt te worden gehoord, het advies van de auditeur op de terechtzitting vereist blijft, overeenkomstig artikel 29 van de procedureregeling.

Op te merken valt dat andere bepalingen van de gecoördineerde wetten op de Raad van State in vereenvoudigde procedures voor de verwerping van het beroep voorzien ingeval één van de gedingvoerende partijen niet doet blijken van een voldoende belang bij de voortzetting van de rechtspleging; dat is bijvoorbeeld het geval met artikel 17, § 4ter, en artikel 21, zesde lid, van de gecoördineerde wetten. De eerste bepaling voorziet in een vermoeden van afstand van geding wanneer de verzoekende partij geen enkel verzoek tot voortzetting van de procedure indient nadat de vordering tot schorsing van een akte of verordening is afgewezen. De tweede bepaling voorziet in hetzelfde vermoeden van afstand wanneer de verzoekende partij geen enkel verzoek tot voortzetting van de procedure indient na de kennisgeving van het verslag van de auditeur waarin wordt voorgesteld om het beroep te verwerpen of niet-ontvankelijk te verklaren. In die bepalingen staat evenwel niet dat de partijen worden gehoord, zodat een wijziging van het besluit van de Regent van 23 augustus 1948 tot regeling van de rechtspleging voor de afdeling administratie voldoende zou zijn om de wijziging die artikel 5 van de

wet van 25 mei 1999 in artikel 21, vijfde lid, van de gecoördineerde wetten heeft aangebracht, ook te laten gelden voor de procedures die bij die bepalingen worden geregeld. Het is immers in artikel 14quater van het besluit van de Regent van 23 augustus 1948 en in artikel 15ter van het koninklijk besluit van 5 december 1991 dat wordt bepaald dat de partijen worden gehoord.

Bovendien had de afdeling wetgeving in haar advies van 17 december 1998 over het ontwerp dat de wet van 25 mei 1999 geworden is, onderstreept dat er problemen zouden kunnen rijzen, mocht het nieuwe artikel 21, tweede lid, onmiddellijk in werking treden, terwijl, enerzijds, de soortgelijke procedures waarvan hierboven sprake is, onderworpen zouden blijven aan de oude regels en, anderzijds, artikel 14bis van het besluit van de Regent van 23 augustus 1948 waarbij dat artikel 21, tweede lid, wordt uitgevoerd, nog niet aangepast zou zijn. Om dat probleem te ondervangen, stelt artikel 34 van de wet van 25 mei 1999 dat de Koning de datum van inwerkingtreding van artikel 5 van de wet van 25 mei 1999 bepaalt. Zo kan de inwerkingtreding van dat artikel worden uitgesteld tot het besluit van de Regent van 23 augustus 1948 gewijzigd is.

5. Procedure inzake tussenkomst (artikel 21bis van de gecoördineerde wetten)

Voordat de gecoördineerde wetten bij de nieuwe wet van 25 mei 1999 waren gewijzigd, werd, inzake tussenkomst, in artikel 21bis van die wetten, zoals gewijzigd bij de wet van 4 augustus 1996, een onderscheid gemaakt naargelang van de aard van de bestreden handeling. Als het beroep bij de afdeling administratie tegen een benoeming, een aanstelling, een erkenning of een vergunning was gericht, bepaalde de wet dat de auditeur-generaal, zodra het administratief dossier was ingekomen, de betrokkene ervan in kennis moest stellen dat zijn benoeming, aanstelling, erkenning of vergunning werd aangevochten.

Dat onderscheid in de bijzondere procedure inzake tussenkomst veroorzaakte in de praktijk heel wat verwarring, aangezien verschillende termijnen (naargelang van het geval, dertig of zestig dagen na ontvangst van de kennisgeving) waren bepaald voor het verzoek tot tussenkomst naargelang van de aard van de bestreden handeling. Bovendien kon degene die belang had bij de beslechting van de zaak, het verslag van de auditeur zelfs inkijken voordat de verzoekende partij dat kon, wanneer het lid van het auditoraat dat was aangewezen om de zaak te onderzoeken, de versnelde procedure toepaste door voor te stellen om het beroep kennelijk niet-ontvankelijk, kennelijk gegrond of kennelijk ongegrond te verklaren. In dat geval bracht de auditeur-generaal dat verslag in voorkomend geval samen met het beroep ter kennis van de potentiële tussenkomende partij.

Daarom is artikel 21bis van de gecoördineerde wetten bij artikel 6 van de wet van 25 mei 1999 gewijzigd. Bij die wijziging zijn de paragrafen 1 en 2 van dat artikel samengevoegd, zodat ze zowel in geval van vrijwillige tussenkomst als in geval van gedwongen tussenkomst van toepassing zijn. In de nieuwe bepaling staat ook dat de griffie van de Raad van State het verslag opgemaakt op grond van de artikelen 93 en 94 van de procedureregeling onmiddellijk ter kennis moet brengen van verzoeker en van de verwerende partij.

Door deze wijziging van artikel 21bis van de gecoördineerde wetten is er gelukkig een einde gekomen aan de problemen die ontstaan waren door het onderscheid tussen de twee mogelijke vormen van tussenkomst, maar de afdeling wetgeving had in haar advies over het wetsontwerp bovendien benadrukt dat van de gelegenheid gebruik behoorde te worden gemaakt om andere moeilijkheden van technische aard te verhelpen die bij de toepassing van artikel 21bis van de gecoördineerde wetten rijzen.

- a) Dat geldt inzonderheid voor het nieuwe voorschrift vervat in artikel 21bis, § 1, vijfde lid, dat bepaalt dat "de kamer waarbij de zaak aanhangig is, bij ontstentenis van kennisgeving echter een latere tussenkomst kan toelaten, voor zover deze tussenkomst de procedure op generlei wijze vertraagt". In werkelijkheid gaat de termijn voor tussenkomst niet in wanneer het beroep niet ter kennis is gebracht van betrokkene; in dat geval is het ondenkbaar dat de kamer beslist een "latere tussenkomst" toe te laten. De afdeling wetgeving had in dat verband opgemerkt dat de ontworpen bepaling van artikel 21bis, § 1, vijfde lid, alleen gewettigd was als, bij ontstentenis van kennisgeving, de wet bepaalde dat het verzoek tot tussenkomst zeker uiterlijk vóór de indiening van het verslag van de auditeur moest worden ingediend, een bepaling die weliswaar in het vroegere artikel 21bis, § 1, derde lid, voorkwam, maar die niet was overgenomen in het ontwerp dat om advies aan de afdeling wetgeving was voorgelegd. Die opmerking is zonder gevolg gebleven, aangezien de Regering de bepaling vervat in het vroegere artikel 21bis, § 1, derde lid, niet meer in haar ontwerp heeft opgenomen.
- b) Zo ook heeft het nieuwe artikel 21bis, § 2, betrekking op het geval dat de auditeur in zijn verslag voorstelt het beroep doelloos, kennelijk onontvankelijk, kennelijk gegrond of kennelijk ongegrond te verklaren. In die nieuwe bepaling staat dat het verzoek tot tussenkomst in dat geval uiterlijk vijftien dagen na ontvangst van de kennisgeving van het beroep en het verslag wordt ingediend. De afdeling wetgeving had opgemerkt dat de tekst van het ontworpen artikel 21bis, § 2, diende te worden aangevuld teneinde een uitzondering te maken voor het geval dat het beroep tot nietigverklaring reeds eerder ter kennis van de belanghebbende persoon was gebracht, zodat de termijn voor het indienen van een verzoek tot tussenkomst reeds was ingegaan. Er behoort immers te worden vermeden dat de kennisgeving van het verslag een nieuwe termijn doet ingaan om in de procedure tot nietigverklaring tussen te komen. In het advies van de afdeling wetgeving werd voorgesteld dat daartoe de woorden "als die termijn niet reeds is ingegaan" zouden kunnen worden ingevoegd. Ook dat voorstel van de Raad van State is zonder gevolg gebleven. Voorts valt op te merken dat de artikelen 93 en 94 van het besluit van de Regent van 23 augustus 1948,

waarin wordt bepaald dat de partijen uiterlijk de tiende dag na de neerlegging van het verslag moeten worden gehoord, in overeenstemming moeten worden gebracht met de regel vervat in artikel 21bis, § 2, tweede lid.

6. Wraking (artikel 29, tweede lid, van de gecoördineerde wetten)

Artikel 29, tweede lid, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State is bij artikel 8 van de wet van 29 mei 1999 vervangen door de volgende bepaling :

"De beginselen die de wraking van rechters en raadsleden van de rechterlijke orde regelen, zijn toepasselijk op de leden van de afdeling administratie en van het auditoraat. Bovendien mogen deze geen kennis nemen van de vorderingen tot nietigverklaring, tot schorsing of tot het bevelen van voorlopige maatregelen betreffende besluiten en verordeningen over de tekst waarvan zij hun advies hebben uitgebracht als lid van de afdeling wetgeving of in verband waarmee zij hun medewerking hebben verleend in die afdeling".

Die wijziging kwam er naar aanleiding van een wetsvoorstel van 16 juli 1997 van senator MILQUET en senator BRIBOSIA-PICARD⁽³²⁾. Ze strekt ertoe de beginselen in het Gerechtelijk Wetboek die de wraking van rechters en raadsleden van de rechterlijke orde regelen, niet alleen van toepassing te maken op de leden van de afdeling administratie, maar ook op de leden van het auditoraat en de Raad van State⁽³³⁾.

Ze verbiedt leden die deel uitmaken van die twee categorieën van magistraten zitting te hebben in de afdeling administratie voor zaken waarbij besluiten of verordeningen niet alleen worden vernietigd, maar ook worden geschorst of waarbij voorlopige maatregelen in verband met zulke besluiten of verordeningen worden opgelegd, wanneer zij in de afdeling wetgeving reeds advies of verslag over het dispositief van die besluiten of verordeningen hebben uitgebracht.

Daarbij valt op te merken dat het Europees Hof voor de bescherming van de rechten van de mens zich in zijn arrest Procola van 28 september 1995⁽³⁴⁾ uitgesproken heeft over de vraag of cumulatie van de adviesverlenende en de rechtsprekende functies van de Raden van State verenigbaar is met artikel 6 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens. Het Hof had in verband met een advies van de Luxemburgse Raad van State over een ontwerp van reglement van het Groothertogdom vastgesteld dat vier staatsraden zowel advies verleenden als recht spraken en dat "le seul fait que certaines personnes exercent successivement, à propos des mêmes décisions, les deux types de

---

⁽³²⁾ Parl. St., Senaat, zitting 1996-1997, nr. 1-710/1.

⁽³³⁾ De Raad van State had die leemte in een welbepaald geval vastgesteld en had de zaak met een gelegenheidsarrest opgelost (arrest nr. 38.789 van 19 februari 1992, in de zaak COLLART).

⁽³⁴⁾ Zie jaarverslag 1995-1996, blz. 135 e.v.

fonctions est de nature à mettre en cause l'impartialité structurelle de ladite institution" ⁽³⁵⁾.

Tegen die achtergrond zorgt de wijziging die bij de wet van 29 mei 1999 in artikel 29, tweede lid, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State is aangebracht, voortaan "structureel" voor de onpartijdigheid die in artikel 6 van het Europees Verdrag voor de bescherming van de rechten van de mens wordt voorgeschreven, door voor alle betwiste regels een scheiding tussen de geschillenbeslechting en de adviesverlening in te stellen.

7. **Verwijzing naar de afdeling administratie van een arrest van de Raad van State dat door het Hof van Cassatie vernietigd is** (artikel 33 van de gecoördineerde wetten)

Ook deze wijziging van de gecoördineerde wetten op de Raad van State kwam er naar aanleiding van het wetsvoorstel dat senator MILQUET en senator BRIBOSIA-PICARD op 16 juli 1997 hebben ingediend en dat de regering heeft overgenomen in het ontwerp dat de wet van 25 mei 1999 is geworden.

Voordat artikel 33 van de gecoördineerde wetten bij de wet van 25 mei 1999 werd gewijzigd, bepaalde dat artikel dat de volgende arresten bij het Hof van Cassatie aanhangig kunnen worden gemaakt : enerzijds de arresten waarbij de afdeling administratie zich onbevoegd verklaart op de grond dat de eis volgens haar tot de bevoegdheid van de rechterlijke overheden behoort en anderzijds de arresten waarbij de afdeling zich bevoegd verklaart door afwijzend te beschikken op een declinatoire exceptie die steunt op de grond dat de eis tot de bevoegdheid van die overheden behoort.

Volgens de nieuwe bewoordingen van artikel 33 wordt de zaak bij cassatie van het arrest alleen naar de anders samengestelde afdeling administratie verwezen, als het gaat om een arrest dat onder de eerstgenoemde categorie valt. In dat geval heeft de afdeling administratie zich immers ten onrechte onbevoegd verklaard en krachtens het arrest van het Hof van Cassatie moet ze uitspraak over de vordering doen en zich daarbij schikken naar de beslissing van het Hof wat het rechtspunt betreft waarover het uitspraak heeft gedaan.

Voor arresten die tot de tweede genoemde categorie behoren is er immers hoegenaamd geen grond om ze naar de afdeling administratie te verwijzen. In dat geval vernietigt het Hof van Cassatie het arrest waarbij de afdeling administratie geoordeeld heeft dat ze wel kennis kon nemen van de vordering. Krachtens het arrest van het Hof valt die vordering wel onder de bevoegdheid van de rechterlijke overheden en is er dus geen reden om de zaak naar de afdeling administratie van de Raad van State te verwijzen.

⁽³⁵⁾ E.H.R.M., 28 september 1995, Procola, Publ. Cour, reeks A, vol. 326; R.T.D.H., 1996, blz. 273, noot D. SPIELMANN ("Le Conseil d'Etat luxembourgeois après l'arrêt Procola de la Cour européenne des droits de l'homme"); zie ook de opmerkingen van M. THEWES, "Le Conseil d'Etat luxembourgeois après l'arrêt Procola de la Cour européenne des droits de l'homme", Rev. dr. const., 1996, blz. 69; C. KORTMANN, "Het Procola-Arrest en de Nederlandse Raad van State", T.B.P., 1996, blz. 63; E. BOUMANS, "Het Procola-Arrest ... twee jaar later", T.B.P., 1998, blz. 387.

8. Bevoegdheid van de Raad van State om uitspraak te doen over klachten tegen een politieke partij die de rechten en vrijheden niet in acht neemt die in het Verdrag voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden gewaarborgd worden (artikel 16bis van de gecoördineerde wetten)

Artikel 15bis van de wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van de federale Kamers, de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen, zoals gewijzigd bij de wet van 10 april 1995, verplicht de politieke partijen om in hun statuten of hun programma een bepaling op te nemen waarbij ze zich ertoe verbinden de rechten en vrijheden in acht te nemen, zoals die gewaarborgd zijn door het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden en door de in België van kracht zijnde aanvullende protocollen bij dit Verdrag. Als ze die verplichting niet nakomen, verliezen ze hun aanspraak op een overheidsdotatie ⁽³⁶⁾.

Om de eventuele toepassing van zulk een sanctie - het schrappen van de overheidsdotatie - een concrete invulling te geven, hebben de heren EERDEKENS en JANSSENS, volksvertegenwoordigers, op 13 juni 1997 een wetsvoorstel tot aanvulling van de artikelen 15bis en 25 van de voormelde wet van 4 juli 1989 ingediend ⁽³⁷⁾.

Tijdens de bespreking van dat wetsvoorstel in de commissie voor de binnenlandse zaken, de algemene zaken en het openbaar ambt van de Kamer ⁽³⁸⁾ werd aanvankelijk overwogen een extern college, samengesteld uit de eerste voorzitter van het Hof van Cassatie, de voorzitter van het Arbitragehof en de eerste voorzitter van de Raad van State, opdracht te geven aan de controlecommissie betreffende de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen een met redenen omkleed overeenkomstig advies te verstrekken over de omstreden daad die tot schrapping van de dotatie kan leiden. Die oplossing was gebaseerd op de wet van 3 mei 1880 op het parlementair onderzoek, gewijzigd bij de wet van 30 juni 1996, waarbij bevoegdheden worden opgedragen aan een college dat op dezelfde manier is samengesteld.

⁽³⁶⁾ De afdeling wetgeving van de Raad van State heeft geoordeeld dat zulk een sanctie geen schending inhoudt van het beginsel van de gelijkheid van politieke partijen en van kandidaten bij verkiezingen, welk beginsel gewaarborgd wordt door de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, om de doorslaggevende reden dat die sanctie "alleen betrekking heeft op een financieel voordeel, dat volkomen bijkomstig is ten opzichte van het grondrecht om zich kandidaat te stellen, om verkozen te worden en om in een wetgevende vergadering zitting te hebben, aan welke rechten in het onderhavige geval geen afbreuk wordt gedaan" (advies nr. L. 23.522/9 van 26 oktober 1994 over een voorstel van wet tot wijziging van de wet van 4 juli 1989, Parl. St., Kamer, zitting 1992-1993, nr. 1113/3).

⁽³⁷⁾ Parl. St., Kamer, zitting 1996-1997, nr. 1084/1 - 96/97.

⁽³⁸⁾ Parl. St., Kamer, zitting 1997-1998, nr. 1084/6 - 96/97.

Na een amendement van de heren REYNDERS, EERDEKENS c.s.⁽³⁹⁾ en na lange debatten⁽⁴⁰⁾ heeft de commissie van de Kamer het onderzochte wetsvoorstel gewijzigd en besloten de afdeling administratie van de Raad van State de bevoegdheid te verlenen om bij wege van arresten uitspraak te doen over de klachten die door de controlecommissie betreffende de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen worden overgezonden⁽⁴¹⁾. Het aldus door Kamer en Senaat aangenomen amendement is de tekst van het nieuwe artikel 15ter geworden dat bij de wet van 12 februari 1999 in de voornoemde wet van 4 juli 1989 werd ingevoegd.

Dat artikel 15ter bepaalt inzonderheid dat indien een politieke partij door eigen toedoen of door toedoen van haar componenten, lijsten, kandidaten of gekozenen, duidelijk en door middel van verscheidene, met elkaar overeenstemmende tekenen, aantoonbaar dat ze vijandig staat tegenover de rechten en vrijheden die gewaarborgd worden door het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens, een tweetalige kamer van de afdeling administratie van de Raad van State, naar aanleiding van een klacht die door vijf leden van de controlecommissie is ingediend, kan beslissen de dotatie van die partij geheel of gedeeltelijk in te trekken.

In de klacht moet het volgende worden vermeld : onderwerp van de aanvraag, vermeende steller van de betwiste daad, gedetailleerde beschrijving ervan en, in voorkomend geval, de wijze waarop ze werd gefinancierd. De Raad van State wijst, binnen een termijn van twee maanden na de aanhangigmaking, een behoorlijk met redenen omkleed arrest en kan beslissen de dotatie die aan de betrokken partij wordt toegekend, in te trekken hetzij ten belope van het dubbele van het bedrag van de voor het stellen van die daad gefinancierde of gedane uitgaven, hetzij voor een periode die niet korter mag zijn dan drie maanden noch langer dan één jaar. Tot slot kan tegen het arrest van de Raad van State binnen een termijn van dertig dagen een voorziening in cassatie worden ingesteld bij het Hof van Cassatie. Die voorziening heeft geen schorsende kracht.

Die procedure is hoofdzakelijk gekozen om de volgende redenen :

- ze komt tegemoet aan het bezwaar dat politieke daden of gedragingen niet door een politiek orgaan mogen worden beoordeeld;
- ze voorziet niet in de oprichting van een uitzonderingsrechtbank, aangezien de Raad van State al heel lang als onpartijdige rechter toeziet op de inachtneming van de beginselen van de rechtsstaat;

⁽³⁹⁾ Parl. St., Kamer, zitting 1998-1999, nr. 1084/21 - 96/97.

⁽⁴⁰⁾ Zie het aanvullend verslag namens de commissie voor de binnenlandse zaken, de algemene zaken en het openbaar ambt, uitgebracht door de heer DELATHOUWER (Parl. St., Kamer, zitting 1998-1999, nr. 1084/22 - 96/97).

⁽⁴¹⁾ Artikel 7 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State bepaalt dat de afdeling administratie van beredeneerd advies dient of bij wege van arresten uitspraak doet in de gevallen voorzien bij deze wet en de bijzondere wetten. Het is dus perfect mogelijk bij een bijzondere wet een bijzondere bevoegdheid aan de Raad van State op te dragen.

- de aanhangigmaking bij de Raad van State moet aan strikte ontvankelijkheidsvoorwaarden voldoen, aangezien de klacht door vijf leden van de controlecommissie moet worden ingediend; bovendien zal de procedure en de manier waarop de betrokkenen worden gehoord, worden bepaald bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad;
- tot slot heeft het Hof van Cassatie het laatste woord als bij de wet vastgestelde procedures en principes met voeten worden getreden.

Voorts is bij de nieuwe wet van 12 februari 1999 ook een nieuw artikel 16bis in de gecoördineerde wetten op de Raad van State ingevoegd. Dat artikel 16bis luidt aldus :

"De afdeling (administratie) doet uitspraak, bij wijze van arresten, op de klachten die zijn ingediend met toepassing van artikel 15ter van de wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van de federale Kamers, de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen".

C. ORGANISATIE VAN DE RAAD VAN STATE

De wet van 25 mei 1999 "tot wijziging van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, van de wet van 5 april 1955 inzake de wedden van de ambtsdragers bij de Raad van State, alsook van het Gerechtelijk Wetboek" bevat, naast maatregelen in verband met de uitoefening van de rechtsprekende functie van de afdeling administratie van de Raad van State of in verband met de werkzaamheden van de afdeling wetgeving, nog andere maatregelen.

Die andere maatregelen, die betrekking hebben op de samenstelling en de organisatie van de Raad van State, worden hierna uitvoerig beschreven.

1. Uitbreiding van de formatie

Artikel 69 van de gecoördineerde wetten is bij artikel 14 van de wet van 25 mei 1999 gewijzigd. Daarbij is de formatie van de Raad van State uitgebreid met twee staatsraden en vier leden van het auditoraat.

Als reden voor die - wenselijke - uitbreiding van het aantal magistraten heeft de Regering opgegeven dat de Raad van State duidelijk meer zaken te behandelen krijgt en dat die uitbreiding de gerechtelijke achterstand moet helpen wegwerken.

Bovendien hoeven auditeurs en referendarissen krachtens een wijziging van artikel 71, § 3, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State voortaan slechts elf in plaats van dertien jaar dienst te hebben om respectievelijk tot eerste auditeur of eerste referendaris te kunnen worden benoemd.

Ten slotte zijn bij de wet van 29 mei 1999 nog enkele wijzigingen aangebracht in de wet van 5 april 1955 inzake de wedden van de ambtsdragers bij de Raad van State :

- voor de berekening van de anciënniteit wordt rekening gehouden met de tijd dat betrokkene bij de balie was ingeschreven en als notaris heeft gewerkt;

- aan de magistraten en griffiers die 's avonds en tijdens het weekend wachtdienst hebben, wordt een weddebijslag toegekend. Op die manier wil men rekening houden met het feit dat hun taak bij de afdeling administratie zwaarder is geworden door het administratief kort geding en door het kort geding bij uiterst dringende noodzakelijkheid, en bij de afdeling wetgeving door het hoger aantal verzoeken om spoedbehandeling van adviesaanvragen;
- aan de magistraten en griffiers die het bewijs van de kennis van de tweede landstaal of het Duits leveren, wordt een weddebijslag toegekend.

2. Auditoraat

Tot nu toe legden de leden van het auditoraat de eed af in handen van de eerste voorzitter van de Raad van State.

Naar aanleiding van een amendement dat in de commissie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers werd aangenomen ⁽⁴²⁾, is artikel 74 van de gecoördineerde wetten bij de nieuwe wet van 25 mei 1999 gewijzigd : voortaan leggen de adjunct-auditeur-generaal, de eerste auditeurs-afdelingshoofden, de eerste auditeurs, de auditeurs en de adjunct-auditeurs de eed af in handen van de auditeur-generaal die hun korpschef is. Het argument dat tot staving van dat amendement werd aangevoerd, was de wil om "de onafhankelijkheid van het auditoraat zoals zij inzonderheid door de laatste wetswijzigingen van 4 augustus 1996 verder is ontwikkeld" te bevestigen.

Het auditoraat wordt geleid door de auditeur-generaal en de adjunct-auditeur-generaal. Bij de leiding worden ook de eerste auditeurs-afdelingshoofden betrokken. Krachtens de wijziging die bij artikel 19 van de wet van 29 mei 1999 is aangebracht, bepaalt artikel 75 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State voortaan immers het volgende :

"De auditeur-generaal en de adjunct-auditeur-generaal verdelen, elk wat hem betreft en in zijn taalrol, de zaken onder de leden van het auditoraat en leiden de werkzaamheden. De eerste auditeurs-afdelingshoofden nemen deel aan die leiding".

Bij de wet van 25 mei 1999 is artikel 76 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State aangevuld met een nieuwe paragraaf, luidende :

"§ 3. Een lid van het auditoraat wordt, op voorstel van de auditeur-generaal, door de Koning belast met de coördinatie van de documentatieverwerking van de Raad van State, voor een hernieuwbare periode van drie jaar. Voor de duur van deze periode kan een ambtsdrager van het auditoraat geroepen worden om het ambt van het aangewezen lid uit te oefenen.

Jaarlijks wordt een verslag opgesteld om gevoegd te worden bij het in artikel 119 bedoelde verslag".

⁽⁴²⁾ Parl. St., Kamer, zitting 1998-1999, nr. 1960/3, amendement nr. 13 van de heren LANDUYT en VANPOUCKE.

Als verantwoording voor die nieuwe bepaling, die voortvloeit uit een amendement dat in de commissie van de Kamer werd aangenomen ⁽⁴³⁾, werd opgegeven dat leden van het auditoraat gedurende verscheidene jaren belast zijn geweest met de juridische aspecten van de informatisering van de Raad van State en dat het auditoraat krachtens het bij de wet van 4 augustus 1996 gewijzigde artikel 76 van de gecoördineerde wetten de wettelijke opdracht heeft de documentatie betreffende de rechtspraak in de vorm van geautomatiseerde bestanden bij te houden, te bewaren en ter beschikking te stellen.

Tot slot biedt de wet van 25 mei 1999, via een wijziging van artikel 71 van de gecoördineerde wetten, de leden van het auditoraat meer mogelijkheden om naar het coördinatiebureau over te gaan en vice versa. Die wijziging komt hierna ter sprake in punt 3, dat handelt over het coördinatiebureau.

3. Coördinatiebureau

Artikel 77 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State is gewijzigd bij de wet van 25 mei 1999. Daarbij werden de taken van het coördinatiebureau nauwkeuriger omschreven.

De strekking van deze hervorming wordt onderzocht in het tweede deel van dit verslag, dat de "Specifieke activiteitenverslagen" bevat, in punt "V. Het Coördinatiebureau".

Bovendien is ook artikel 71, § 1, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State bij de nieuwe wet van 25 mei 1999 gewijzigd. Door die wijziging kunnen leden van het coördinatiebureau makkelijker naar het auditoraat overgaan en kunnen, omgekeerd, leden van het auditoraat makkelijker naar het coördinatiebureau overgaan.

In feite was de mogelijkheid om van het coördinatiebureau naar het auditoraat over te gaan en omgekeerd, al opgenomen in de eerste wet van 23 december 1946 op de Raad van State. Die mogelijkheid was toen wel beperkt : ze gold alleen voor de aanvangsgraad in de twee diensten en was bovendien beperkt tot "de eerste nuttige vacature", wat betekende dat die mogelijkheid slechts één keer, op het ogenblik van de eerste vacante betrekking, kon worden benut.

Sinds de wet van 6 mei 1982 stond die mogelijkheid ook open voor de referendarissen en auditeurs.

Tot slot, om de leden van de beide korpsen de gelegenheid te geven makkelijker van het ene naar het andere korps over te gaan, is de beperking tot de eerste twee graden van de loopbaan binnen het coördinatiebureau en het auditoraat bij de nieuwe wet van 25 mei 1999 opgeheven. Zo kunnen de eerste referendarissen en de eerste auditeurs naar het respectieve andere korps overgaan, zonder dat hun benoeming in die graad, volgens het principe van de vlakke loopbaan, daaraan in de weg staat.

⁽⁴³⁾ Parl. St., Kamer, zitting 1998-1999, nr. 1960/2, amendement nr. 1 van de heer LANDUYT.

Concreet bepaalt het nieuwe artikel 71, § 1, vierde lid, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State dat die overgang plaatsvindt op verzoek van het betrokken lid van het auditoraat of van het coördinatiebureau, bij iedere voor hem nuttige vacature en bij voorrang op advies van de eerste voorzitter en van de auditeur-generaal. Die drie voorwaarden bieden de garantie dat die heroriëntering van hun loopbaan de werking van de diensten toch ten goede komt en bevredigend is voor de betrokken magistraten. Op die manier wordt niet aan de onafhankelijkheid van de magistraten geraakt.

Tot slot is artikel 71, § 1, van de gecoördineerde wetten bij de wet van 25 mei 1999 nog aangevuld met een nieuw lid waarin staat dat iedere eerste auditeur-afdelingshoofd of iedere referendaris-afdelingshoofd op eigen verzoek en bij iedere voor hem nuttige vacature respectievelijk tot eerste referendaris-afdelingshoofd of tot eerste auditeur-afdelingshoofd kan worden benoemd, deze keer op eensluidend advies van de eerste voorzitter of van de auditeur-generaal.

Bij dat laatste standpunt moet evenwel - naar het voorbeeld van de afdeling wetgeving in haar advies over het ontwerp dat de wet van 25 mei 1999 is geworden - worden opgemerkt dat artikel 71, § 3bis en § 3ter, van de gecoördineerde wetten een wettelijk obstakel vormde, aangezien daarin werd bepaald dat de eerste auditeurs-afdelingshoofden en de eerste referendarissen-afdelingshoofden respectievelijk gekozen werden uit de eerste auditeurs en uit de eerste referendarissen. Daardoor kon een magistraat van het auditoraat niet door een nieuwe benoeming de graad van eerste referendaris-afdelingshoofd krijgen, zelfs als hij eerste auditeur-afdelingshoofd was. Zo kon een eerste referendaris-afdelingshoofd evenmin tot eerste auditeur-afdelingshoofd worden benoemd omdat zulks indruiste tegen de hiervoren in herinnering gebrachte regel van artikel 71.

Om dat obstakel te omzeilen, is de tekst van de voornoemde paragrafen 3bis en 3ter van artikel 71 bij de wet van 25 mei 1999 gewijzigd, en wel in die zin dat de eerste auditeurs-afdelingshoofden of de eerste referendarissen-afdelingshoofden worden benoemd "onverminderd" de mogelijkheid die voor die magistraten openstaat om van het auditoraat naar het coördinatiebureau over te gaan of omgekeerd.

D. TOEPASSING VAN ARTIKEL 24 VAN DE GECOORDINEERDE WETTEN.

Artikel 24 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State⁽⁴⁴⁾ luidt als volgt :

"De Koning stelt de termijnen vast binnen welke de geschreven verslagen over de zaak, opgemaakt door de leden van het auditoraat, moeten worden neergelegd en de wijze waarop die termijnen kunnen worden ingekort of verlengd.

In voorkomend geval kan het verslag zich beperken tot het middel van niet-ontvankelijkheid of tot het middel ten gronde dat de oplossing van het geschil mogelijk maakt. In dat geval doet de afdeling administratie bij wege van arrest uitspraak over de conclusies van het verslag".

De eerste zin van het tweede lid werd ingevoegd door de wet van 17 oktober 1990⁽⁴⁵⁾, de tweede zin door de wet van 4 augustus 1996.

Uit de parlementaire voorbereiding van de wet van 17 oktober 1990 blijkt dat de invoeging van een tweede lid in artikel 24 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State bedoeld was om de procedure te bespoedigen en het gevolg is van een amendement ingediend in de senaatscommissie (Parl. St., Senaat, 1989-1990, nr. 984/2, 15) :

"Het verslag wordt beperkt tot de exceptie van niet-ontvankelijkheid of tot het middel dat de beslechting van het geschil mogelijk maakt. De afdeling administratie doet bij arrest over de conclusies van het verslag uitspraak".

Luidens de verantwoording bij dit amendement was het de bedoeling de handelwijze die sedert de circulaire van mei 1989 van de auditeur-generaal werd gevolgd, nl. het auditoraatsonderzoek beperken tot de exceptie van niet-ontvankelijkheid of tot het middel waardoor de zaak kan worden opgelost, door de wet zelf op te leggen (Parl. St., Senaat, 1989-1990, nr. 984/2, 15).

Op verzoek van de minister van Binnenlandse Zaken werd de redactie enigszins aangepast : de woorden "in voorkomend geval" werden toegevoegd om tot uiting te laten komen niet "dat de toepassing van de regel facultatief zou zijn, maar wel dat als blijkt dat een middel van onontvankelijkheid of een gegrond annulatiemiddel voorhanden is, enkel dat middel onderzocht wordt" (Parl. St., Senaat, 1989-1990, nr. 984/2, 16). De tweede zin van de voorgestelde tekst werd weggelaten "omdat de Raad in elk geval bij arrest uitspraak moet doen" (ibidem).

Aangezien dat in de praktijk niet altijd het geval bleek te zijn - de staatsraad-verslaggever kon bij beschikking een verslag vragen over alle middelen -, werd de

---

⁽⁴⁴⁾ Het eerste lid is vervangen door drie nieuwe leden bij artikel 15 van de wet van 4 augustus 1996 (B.S. 20 augustus 1996, err. 8 oktober 1996). Deze wijziging is echter nog niet in werking gesteld door de Koning (zie art. 47, derde lid, van de wet van 4 augustus 1996).

⁽⁴⁵⁾ B.S. 13 november 1990.

verplichting toch ingevoerd door de wet van 4 augustus 1996 ⁽⁴⁶⁾. In de memorie van toelichting (Parl. St., Senaat, 1995-1996, nr. 1-321/1, 8) wordt daarover volgende verduidelijking gegeven :

"De Raad van State hanteert vaak het begrip ruimste vernietiging bij het onderzoek van de middelen die tot een nietigverklaring kunnen leiden.

Het komt vaak voor dat, wanneer de auditeur zich met toepassing van artikel 24 van de gecoördineerde wetten beperkt tot het onderzoek van de ontvankelijkheid of van één middel dat volgens hem de oplossing van het geschil mogelijk maakt, de Staatsraad-verslaggever de auditeur bij beschikking vraagt om de andere middelen te onderzoeken, waarbij hij deze rechtspraak aanvoert.

Die praktijk is in strijd met de doelstelling die de wetgever voor ogen had toen hij deze bepaling goedkeurde en welke er duidelijk in bestond om «een aantal maatregelen in te voeren die er moeten toe bijdragen de achterstand bij de Raad van State weg te werken» (Gedr. St., Senaat, 1989-1990, nr. 984-2, blz. 2).

De ontworpen bepaling verplicht de afdeling administratie om uitspraak te doen bij wege van arrest, wat inhoudt dat elk van de partijen, en in het bijzonder de verzoekende partij, zich kan uitspreken over de keuze van de auditeur" ⁽⁴⁷⁾.

De wetgever heeft op die manier een einde willen stellen aan de praktijk om het auditoraat stelselmatig ⁽⁴⁸⁾ te verplichten op zoek te gaan naar het verst reikend middel ⁽⁴⁹⁾, en dit niet enkel om sneller werken mogelijk te maken (doelstelling :

⁽⁴⁶⁾ Zie ook art. 76 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State (vervangen bij art. 28 van de wet van 4 augustus 1996) dat bepaalt dat de leden van het auditoraat kunnen worden belast met (aanvullende) onderzoeksverrichtingen "waartoe de afdeling administratie bij wege van arrest heeft besloten" (§ 1, eerste lid).

⁽⁴⁷⁾ Bemerkt echter dat de wetgever met de wet van 17 oktober 1990 niet alleen oog had voor het wegwerken van de achterstand bij de Raad van State, maar ook voor "een efficiënte rechtsbescherming voor de burger tegen administratieve willekeur" (Parl. St., Kamer, 1989-1990, nr. 1269/2, 3).

⁽⁴⁸⁾ Parl. St., Senaat, 1995-1996, nr. 1-321/6, 13-14.

⁽⁴⁹⁾ In het belang van een goede rechtsbedeling dient eerst uitspraak te worden gedaan over middelen die tot een vernietiging met de ruimste gevolgen kunnen leiden, bv. middelen m.b.t. de interne wettigheid eerder dan middelen m.b.t. de externe wettigheid (R.v.St., société royal Union nationale des mutualités neutres et l'Union nationale des mutualités libérales, nrs. 43834 en 43835, 27 juli 1993; R.v.St., Association professionnelle des opticiens de Belgique, nr. 43854, 12 augustus 1993). Vgl. met de rechtspraak van het Arbitragehof dat stelt dat een middel dat, indien het zou worden aangenomen, tot de meest ruime vernietiging zou leiden, het eerst wordt onderzocht (Arbitragehof, nr. 124/99, 25 november 1999, B.4.1).

wegwerken van de achterstand) doch ook omdat deze praktijk "vaak regelrecht ingaat tegen het belang van de verzoekende partij" (Parl. St., Senaat, 1995-1996, nr. 1-321/6, 14) (doelstelling : efficiënte rechtsbescherming). "Alleen bij de heropening van het debat zal de auditeur zich over de andere middelen moeten uitspreken", zo verklaarde de minister van Binnenlandse Zaken (ibidem). De verplichting voor de kamer om bij wege van arrest uitspraak te doen over de conclusies van het verslag, laat toe "en réalité, au juge de déterminer après un débat contradictoire, l'issue la plus favorable du litige tant du point de vue du requérant que du point de vue du droit" (P. NIHOUL, "Dans l'attente des tribunaux administratifs ... La loi du 4 août 1996 modifiant les lois sur le Conseil d'Etat, coordonnées le 12 janvier 1973", J.T., 1997, 838).

Volgens sommigen betekent deze bepaling dat de Raad niet anders kan dan zich eerst over de conclusie(s) van het auditoraatsverslag uit te spreken ⁽⁵⁰⁾, zonder mogelijkheid voor de zetel om nieuwe elementen op te werpen of ambtshalve middelen aan te voeren ⁽⁵¹⁾.

Daartegen kan worden ingebracht dat het de zetel is die de uiteindelijke beslissing neemt (inquisitoriale rechtspleging), na de partijen en het auditoraat gehoord te hebben. De Raad kan zich dus eventueel ook uitspreken over de conclusies van het verslag in die zin dat de in het auditoraatsverslag gegrond bevonden middelen niet worden onderzocht omdat zich andere oplossingen voor het geschil lijken aan te dienen (bv. een mogelijke onbevoegdheid van de Raad van State of middelen die mogelijk tot een vernietiging met ruimere gevolgen kunnen leiden), die eerst moeten worden onderzocht.

In de lijn van deze laatste redenering heeft de Raad van State in een aantal gevallen een aanvullend onderzoek bevolen zonder meteen in te gaan op de door het auditoraat voorgestelde oplossing van de zaak (cf. bv. : R.v.St., Mortier, nr. 76.130, 6 oktober 1998; R.v.St., Godefroid, nr. 80.603, 2 juni 1999).

Een andere illustratie van het feit dat de Raad van State in sommige gevallen blijft zoeken naar het ruimste middel, is te vinden in arresten waarin wordt vastgesteld dat de overige middelen geen aanleiding geven tot een ruimere vernietiging (cf. bv. : R.v.St., Kulcsar, nr. 76.932, 13 november 1998; R.v.St., Duchemin, nr. 78352, 26 januari 1999; R.v.St., Hoogsteyns en Van Hemelrijck, nr. 79.855, 21 april 1999; R.v.St., Ooghe, nr. 80.050, 4 mei 1999; R.v.St., Haumont, nr. 80.683, 7 juni 1999).

⁽⁵⁰⁾ Voor een voorbeeld van een zaak waarin de conclusie van het auditoraatsverslag wordt verworpen en een aanvullend onderzoek wordt bevolen, zie R.v.St., Christophe, nr. 80.046, 4 mei 1999.

⁽⁵¹⁾ Zie o.m. J. LUST, "De gevolgen van de schorsing en vernietiging van benoemingen en bevorderingen door de Raad van State" in Opdebeek, I. (ed.), *Benoemingen, bevorderingen en de Raad van State*, Brugge, die Keure, 1997, nr. 43.

De Raad van State heeft in het arrest Verstraete het recht van de verzoekende partij erkend "om te willen zegevieren op basis van de wel bepaalde door haar aangewezen rechtsregel en op basis van die rechtsregel alleen" (R.v.St., nr. 57.545, 17 januari 1996, overw. 2.3.5.2)⁽⁵²⁾.

Uit de rechtspraak op dit punt blijkt ook dat het verzoek om uitspraak te doen over een ander middel dan dat dat in het auditoraatsverslag is onderzocht, niet op ontvankelijke wijze voor het eerst mondeling ter terechtzitting kan gebeuren (zie : R.v.St., Neumann en consorten, nr. 65062, 10 maart 1997, C.D.P.K., 1997, 414, noot M. Crombeecke en P. Lefranc, "Een nieuw praetoriaans vermoeden in de rechtspleging voor de Raad van State?"; R.v.St., n.v. Andrema, nr. 66908, 24 juni 1997; R.v.St., Roos, nr. 71514, 3 februari 1998).

⁽⁵²⁾ Vergelijk met het arrest n.v. Carrières et fours à Chaux Dumont-Wautier en Hervé waarin gesteld wordt dat de auditeur op grond van artikel 24 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State slechts één middel hoeft te onderzoeken indien hij van oordeel is dat daarmee het geschil kan worden beslecht en dat de Raad van State eveneens op grond daarvan alleen over dat middel uitspraak hoeft te doen. Hoewel de nietigverklaring uitgesproken op basis van een middel tot gevolg zou hebben dat het bestuur de bestreden handeling niet opnieuw kan stellen, terwijl de nietigverklaring uitgesproken op basis van een ander middel het in staat stelt het vernietigde besluit opnieuw te stellen, kan men ermee volstaan vast te stellen dat de verzoekende partijen, door een onregelmatigheid naar de vorm aan te voeren, zich blootgesteld hebben aan het risico dat de zaak op basis van deze enkele aangelegenheid wordt beslecht, een risico waarvan ze de gevolgen dienen te dragen. Het aan de Raad van State gerichte verzoek om uitspraak te doen over het middel met verder reikende gevolgen, terwijl de algehele nietigverklaring van de handeling kan worden uitgesproken op basis van het onderzochte middel, komt er in feite op neer dat de Raad van State om een juridisch advies over het andere middel wordt verzocht. In dat geval is er geen grond om dat verzoek in te willigen (R.v.St., nr. 79.746, 1 april 1999).

Tweede Deel

BIJZONDERE VERSLAGEN VAN DE ACTIVITEITEN

I. ALGEMENE VERGADERING VAN DE RAAD VAN STATE

Van 1 september 1998 tot 31 augustus 1999, is de Raad van State tien maal samengekomen in algemene vergadering. Zijn bijzondere activiteiten hadden betrekking op de volgende punten :

1. Op 29 september 1998 heeft de gewone algemene vergadering de volgende punten besproken :

- 1/ de goedkeuring van de notulen van de algemene vergaderingen van 23 en 30 juni 1998;
- 2/ de organisatie van een vergelijkend examen voor de werving van magistraten voor het auditoraat en het coördinatiebureau.

2. Op 6 oktober 1998 heeft de Raad van State, in openbare en plechtige algemene vergadering, de eerste voorzitter verkozen.

3. Op 27 oktober 1998 heeft de Raad van State, in openbare en plechtige algemene vergadering :

- de heer Jean-Jacques STRYCKMANS geïnstalleerd als eerste voorzitter van de Raad van State;
- de heer J. BORRET verkozen als voorzitter van de Raad van State, hem de eed afgenomen en hem geïnstalleerd.

4. Op 10 november 1998 heeft de gewone algemene vergadering de volgende punten besproken :

- 1/ de goedkeuring van de notulen van de algemene vergaderingen van 29 september, 6 oktober en 27 oktober 1998;
- 2/ het verslag over het plan inzake de wegwerking van de achterstand in de rechtsbedeling;
- 3/ de samenstelling van de examencommissie van het vergelijkend examen voor de werving van attachés voor de dienst overeenstemming der teksten;
- 4/ de aanwijzing van twee leden van de Raad van State om deel uit te maken van de Commissie voor de opiniepeilingen.

De algemene vergadering heeft vervolgens haar werkzaamheden voortgezet in openbare vergadering om de kandidaten voor te dragen voor een vacante betrekking van staatsraad (N)

Voorgedragen zijn :

- Eerste kandidaat : de heer J. LUST, auditeur;
- Tweede kandidaat : de heer G. DEBERSAQUES, auditeur;
- Derde kandidaat : de heer W. DE BEUCKELAERE, rechter in de rechtbank van eerste aanleg te Gent.

5. Op 8 december 1998 heeft de gewone algemene vergadering de volgende punten besproken :

- 1/ de goedkeuring van de notulen van de algemene vergadering van 10 november 1998;
- 2/ de organisatie van een vergelijkend examen voor de werving van attachés voor de dienst overeenstemming der teksten;
- 3/ het voorstel tot wijziging van het jaarverslag.

6. Op 18 maart 1999 heeft de gewone algemene vergadering de volgende punten besproken :

- 1/ de goedkeuring van de notulen van de algemene vergadering van 8 december 1998;
- 2/ de beurtrol voor de officiële plechtigheden.

7. Op 22 juni 1999 heeft de gewone algemene vergadering de volgende punten besproken :

- 1/ de goedkeuring van de notulen van de algemene vergaderingen van 18 en 23 maart en 29 april 1999;
- 2/ de voorstelling van het jaarverslag 1996-1997;
- 3/ de commissie voor de herziening van het statuut van de griffiers;
- 4/ de samenstelling van de commissie van verslaglegging 1998-1999;
- 5/ de samensmelting van de bibliotheekcommissie en de commissie ad hoc voor de documentatie;
- 6/ de verlenging van de geldigheidsduur van de wervingsreserve van opstellers (F+N);
- 7/ de herziening van het statuut van het administratief personeel.

8. Op 29 juni 1999 heeft de gewone algemene vergadering gedebatteerd over de herziening van het statuut van het administratief personeel.

II. AFDELING WETGEVING

A. SAMENSTELLING VAN DE KAMERS EN VERDELING VAN DE ZAKEN ONDER DE KAMERS

Tijdens het gerechtelijk jaar 1998-99 waren de vier kamers wetgeving als volgt samengesteld :

1. Nederlandstalige kamers

- 1ste kamer :

voorzitter : de heer VERBIEST, kamervoorzitter
leden : de heren VAN DAMME en SMETS, staatsraden
griffier : mevr. BECKERS-WECKX

Deze kamer heeft zitting gehouden op donderdagmorgen en -namiddag, alsmede op andere dagen voor het onderzoek van de aanvragen om advies binnen drie dagen.

- 3e kamer :

voorzitter : de heer DEROOVER, kamervoorzitter,
leden : de heren ALBRECHT en LEMMENS, staatsraden
griffier : mevr. LIEVENS.

Deze kamer heeft zitting gehouden op dinsdagmorgen en -namiddag, alsmede op andere dagen voor het onderzoek van de aanvragen om advies binnen drie dagen.

Bovendien hebben de hoogleraren SCHRANS, WIJMEERSCH, ALEN, COUSY en SPRUYT in de beide kamers gezeteld als assessor.

De verdeling van de zaken onder de Nederlandstalige kamers is dezelfde gebleven als tijdens het gerechtelijk jaar 1997-1998⁽⁵³⁾. In de loop van augustus 1999 is ze als volgt aangepast aan de hoedanigheden en bevoegdheden van de leden van de nieuwe regeringen (federale regering, gemeenschaps- en gewestregeringen) :

1ste Kamer

3de Kamer

a) Federale aangelegenheden.

1. Eerste Minister (partim)	1. Eerste Minister (partim)
2. Buitenlandse Zaken (partim)	2. Buitenlandse Zaken (partim)
3. Economie	3. Middenstand (KMO's)
4. Werkgelegenheid en beleid van gelijke kansen	4. Landbouw
5. Sociale Zaken (S.Z. werknemers) (uitg. art. 63 ZIV-wet)	5. Leefmilieu
6. Pensioenen (private sector)	6. Sociale Zaken (S.Z. zelfstandigen) (+ art. 63 ZIV-wet)
7. Wetenschappelijk onderzoek	7. Volksgezondheid
8. Ambtenarenzaken	8. Maatschappelijke integratie en Sociale Economie
9. Consumentenzaken	9. Justitie (partim)
10. Energie	10. Duurzame ontwikkeling
	11. Regie der Gebouwen (Overheidsbedrijven, voorheen Infrastructuur)

b) Gemeenschaps- en gewestaangelegenheden.

1. Vlaamse Gemeenschap.

1. Onderwijs en vorming	1. Culturele aangelegenheden Cultuur Media Taalgebruik
2. Buitenlands beleid en Eur. aangelegenheden (partim)	2. Buitenlands beleid en Eur. aangelegenheden (partim)
	3. Persoonsgebonden aangelegenheden Gezondheid Gelijke kansen Welzijn Gezin Jeugd Sport
	4. Ambtenarenzaken

⁽⁵³⁾ Zie Jaarverslag 1997-98, blz. 18 en 19

2. Vlaams Gewest.

1. Economie en KMO's	1. Leefmilieu
2. Werkgelegenheid	2. Huisvesting
3. Ruimtelijke Ordening (wiz. W 26.7.62) en stedelijk beleid	3. Binnenlandse aangelegenheden
4. Wetenschappelijk onderzoek en technologisch innovatiebeleid	4. Landbouw
5. Financiën en begroting	5. Openbare Werken
6. Energiebeleid	6. Vervoer en Mobiliteit
	7. Brusselse aangelegenheden
	8. Toerisme

3. Duitstalige Gemeenschap.

1. Financiën	1. Gezondheid en Sociale zaken
2. Buitenlandse betrekkingen (partim)	2. Media en Sport
	3. Cultuur, Vorming en Toerisme
	4. Jeugd en Familie
	5. Buitenlandse betrekkingen (partim)

4. Brusselse Hoofdstedelijk Gewest.

1. Tewerkstelling	1. Externe betrekkingen (partim)
2. Economie en Energie	2. Leefmilieu, Natuurbehoud, waterbeleid
3. Externe betrekkingen (partim)	3. Huisvesting en Sociale woning
4. Wetenschappelijk onderzoek	

5. Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie.

1. Gezondheidsbeleid
2. Bijstand aan personen
3. Openbaar ambt
4. Financiën/begroting
5. Externe betrekkingen

6. Parlement - Vlaamse Raad.

De aanvraag om advies van de voorzitter van de Senaat, van de voorzitter van de Kamer van Volksvertegenwoordigers of van de voorzitter van de Vlaamse Raad worden behandeld door de Kamer die ter zake voor de materie bevoegd is.

2. Franstalige kamers

- 2e kamer :

maandag

voorzitter : de heer KREINS, staatsraad,
kamervoorzitter
leden : de heren LIENARDY en QUERTAINMONT, staatsraden
griffier : mevr. VIGNERON, toegevoegd griffier

woensdag

voorzitter : de heer STRYCKMANS, voorzitter van de Raad van State
en eerste voorzitter sedert 22 oktober 1998
leden : de heren KREINS en
QUERTAINMONT, staatsraden
griffier : mevr. VIGNERON tot 13.1.99, daarna
mevr. GIELISSEN, toegevoegd griffier

Deze kamer houdt zitting op maandag- en woensdagmorgen, alsmede op andere dagen van de week voor het onderzoek van aanvragen om advies binnen drie dagen.

- 4e kamer :

voorzitter : de heer ANDERSEN
leden : de heren WETTINCK ⁽⁵⁴⁾ en LIENARDY, staatsraden
griffier : mevr. PROOST-VERDEYEN

Deze kamer houdt zitting op maandag- en woensdagnamiddag, alsmede op andere dagen van de week voor het onderzoek van aanvragen om advies binnen drie dagen.

Bovendien hebben de hoogleraren DELPEREE, GOTHOT, VAN COMPERNOLLE, FAVRESSE en KIRKPATRICK in de beide kamers gezeteld als assessor.

⁽⁵⁴⁾ Ontslagnemend op 9 juni 1999; vervangen door de heren HANSE en QUERTAINMONT, staatsraden.

De verdeling van de zaken onder de Franstalige kamers is dezelfde gebleven als tijdens het gerechtelijk jaar 1997-1998⁽⁵⁵⁾. In de loop van augustus is ze als volgt aangepast aan de hoedanigheden en bevoegdheden van de leden van de nieuwe regeringen (federale regering, gemeenschaps- en gewestregeringen) :

2e kamer

4e kamer

a) Federale aangelegenheden

1. Eerste Minister (partim)	1. Eerste Minister (partim)
2. Justitie	2. Buitenlandse Zaken (partim)
3. Binnenlandse Zaken (behalve de rijkswacht)	3. Mobiliteit, Vervoer (met inbegrip van de NMBS) en Verkeersveiligheid
4. Pensioenen van de overheidssector	4. Telecommunicatie en Overheidsbedrijven (Post, Belgacom, Nationale Loterij ...)
5. Financiën	5. Landsverdediging
6. Buitenlandse Zaken (partim)	6. Binnenlandse Zaken (rijkswacht)
	7. Begroting
	8. Ontwikkelingssamenwerking
	9. Buitenlandse Handel

b) Gemeenschaps- en gewestaangelegenheden

1. Franse Gemeenschap

1. Basisonderwijs, Secundair Onderwijs, Hoger Onderwijs en Onderwijs voor Sociale Promotie (met inbegrip van de rechtspositie van het personeel)	1. Cultuur, Kunst en Letteren (met inbegrip van Monumenten en Landschappen)
2. Ambtenarenzaken	2. Audiovisuele Sector
3. Begroting en Financiën	3. Internationale Betrekkingen (partim)
4. Internationale Betrekkingen (partim)	4. Persoonsgebonden aangelegenheden (Jeugdbijstand, Kinderwelzijn, Jeugd, ONE, Gezondheid, Sport)
	5. Wetenschappelijk Onderzoek

⁽⁵⁵⁾ Zie Jaarverslag 1997-98, blz. 21 en 22.

2. Duitstalige Gemeenschap

1. Onderwijs	1. Van het Waalse Gewest overgedragen aangelegenheden (Monumenten, Landschappen en Opgravingen)
2. Van het Waalse Gewest overgedragen aangelegenheden (Werkgelegenheid)	2. Internationale Betrekkingen (partim)
3. Internationale Betrekkingen (partim)	

3. Waalse Gewest

1. Economie en KMO's	1. Binnenlandse Zaken
2. Werkgelegenheid en Opleiding	2. Onderzoek en Nieuwe Technologieën
3. Ambtenarenzaken	3. Internationale Betrekkingen (partim)
4. Begroting	4. Energie
5. Internationale Betrekkingen (partim)	5. Ruimtelijke Ordening en Stedenbouw
	6. Huisvesting
	7. Vervoer en Mobiliteit/Luchthavens
	8. Openbare Werken/Uitrusting
	9. Sociale Aangelegenheden en Gezondheid
	10. Milieu
	11. Landbouw en Landelijke Aangelegenheden
	12. Toerisme
	13. Patrimonium/Monumenten en Landschappen

4. Brusselse Hoofdstedelijk Gewest

1. Plaatselijke Besturen	1. Vervoer en Mobiliteit
2. Financiën en Begroting	2. Ruimtelijke Ordening
3. Externe Betrekkingen (partim)	3. Monumenten en Landschappen
4. Ambtenarenzaken	4. Openbare Netheid
	5. Dringende Medische Hulp en Brand
	6. Buitenlandse Handel
	7. Stadsvernieuwing
	8. Taxi's
	9. Openbare Werken
	10. Externe Betrekkingen (partim)

5. Franse Gemeenschapscommissie

1. Begroting	1. Sociale Actie
2. Ambtenarenzaken	2. Cultuur
3. Onderwijs en Schoolvervoer	3. Gezin
4. Beroepsopleiding en Opleiding van Zelfstandigen	4. Gehandicapten
5. Samenwerking met de Lokale Gemeenschappen	5. Jeugd
	6. Sport
	7. Gezondheidszorg
	8. Internationale Betrekkingen

6. Parlement - Gemeenschaps- en gewestraden

De zaken die ingediend worden door de wetgevende macht van de federale staat, de gemeenschappen of de gewesten, worden volgens de aard van de zaak verdeeld op dezelfde manier als de zaken die door de verschillende regeringen worden ingediend.

B. ZAKEN BEHANDELD DOOR DE ALGEMENE VERGADERING OF DE VERENIGDE KAMERS VAN DE AFDELING WETGEVING.

1. Algemene vergadering van de afdeling.

Tijdens het gerechtelijk jaar 1998-1999 heeft de algemene vergadering van de afdeling geen enkele zaak onderzocht.

2. Verenigde kamers ⁽⁵⁶⁾ of een samenstel van kamers.

- De verenigde kamers (VR) hebben dertien adviezen uitgebracht over ontwerpen met zeer uiteenlopende onderwerpen :

* 28.147 : besluit van de Vlaamse regering tot wijziging van het besluit van de Vlaamse regering van 18 februari 1997 tot vaststelling van de procedure voor het verkrijgen van een planningsvergunning en een exploitatievergunning voor intramurale en transmurale voorzieningen in de gezondheidszorg.

* 28.248 : koninklijk besluit betreffende de toegang tot de grondafhandelingsmarkt op de luchthavens.

* 28.854 : ordonnantie houdende bekrachtiging van (het) samenwerkingsakkoord tussen de Vlaamse Gemeenschap, de Duitstalige Gemeenschap, het Vlaams Gewest, het Waals Gewest, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de Franse Gemeenschapscommissie betreffende het statuut van de reisbureaus.

* 29.003 : decreet houdende bekrachtiging van het samenwerkingsakkoord tussen de Vlaamse Gemeenschap, de Duitstalige Gemeenschap, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest, het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en de Franse Gemeenschapscommissie betreffende het statuut van de reisbureaus.

* 29.005 : decreet houdende goedkeuring van het samenwerkingsakkoord tussen de federale Staat, het Vlaams, het Waals en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest betreffende de beheersing van de gevaren van zware ongevallen waarbij gevaarlijke stoffen zijn betrokken.

⁽⁵⁶⁾

Bevoegdheidsconflicten.

- * 29.051 : décret portant approbation de l'accord de coopération concernant la maîtrise des dangers liés aux accidents majeurs impliquant des substances dangereuses.
- * 29.053 : wet houdende instemming met het samenwerkingsakkoord van ... tussen de federale Staat, het Vlaams, het Waals en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest betreffende de beheersing van de gevaren van zware ongevallen waarbij gevaarlijke stoffen zijn betrokken.
- * 29.055 : décret portant assentiment à l'Accord de coopération entre la Communauté flamande, la Communauté germanophone, la Région flamande, la Région wallonne, la Région de Bruxelles-Capitale et la Commission communautaire française relatif au statut des agences de voyage.
- * 29.115 : ordonnantie houdende instemming met het samenwerkingsakkoord tussen de federale Staat, het Vlaams Gewest, het Waals Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest betreffende de beheersing van de gevaren van zware ongevallen waarbij gevaarlijke stoffen zijn betrokken.
- * 29.120 : Dekret "zur Billigung des Zusammenarbeitsabkommens zwischen der Flämischen Gemeinschaft, der Deutschsprachigen Gemeinschaft, der Flämischen Region, der Wallonischen Region, der Region Brüssel-Hauptstadt und der Französischen Gemeinschaftskommission über das Statut der Reisebüros".
- * 29.136 : décret portant approbation de l'Accord de coopération entre la Région wallonne, la Communauté flamande, la Communauté germanophone, la Région flamande, la Région de Bruxelles-Capitale et la Commission communautaire française relatif au statut des agences de voyage.
- * 29.351 : décret visant à dispenser partiellement les organisations syndicales représentatives des remboursements visés à l'article 78 de l'arrêté royal du 28 septembre 1984 portant exécution de la loi du 19 décembre 1974 organisant les relations entre les autorités publiques et les syndicats des agents relevant de ces autorités.
- * 29.536 : wet houdende oprichting van het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen.
- Verschillende kamers hebben in vier gevallen advies uitgebracht over onderdelen van hetzelfde voorontwerp, namelijk :
  - * 28.359 : een voorontwerp van decreet houdende bepalingen tot begeleiding van de begroting 1999.
  - * 28.360 : een voorontwerp van decreet houdende diverse bepalingen naar aanleiding van de begroting 1999.
  - * 28.442 : un avant-projet de décret-programme portant diverses mesures en matière d'impôts, de taxes, d'emploi, d'action sociale, de protection des eaux usées et de pouvoirs locaux.
  - * 28.601 : een voorontwerp van wet houdende budgettaire en diverse bepalingen.

C. ZAAKAANBOD.

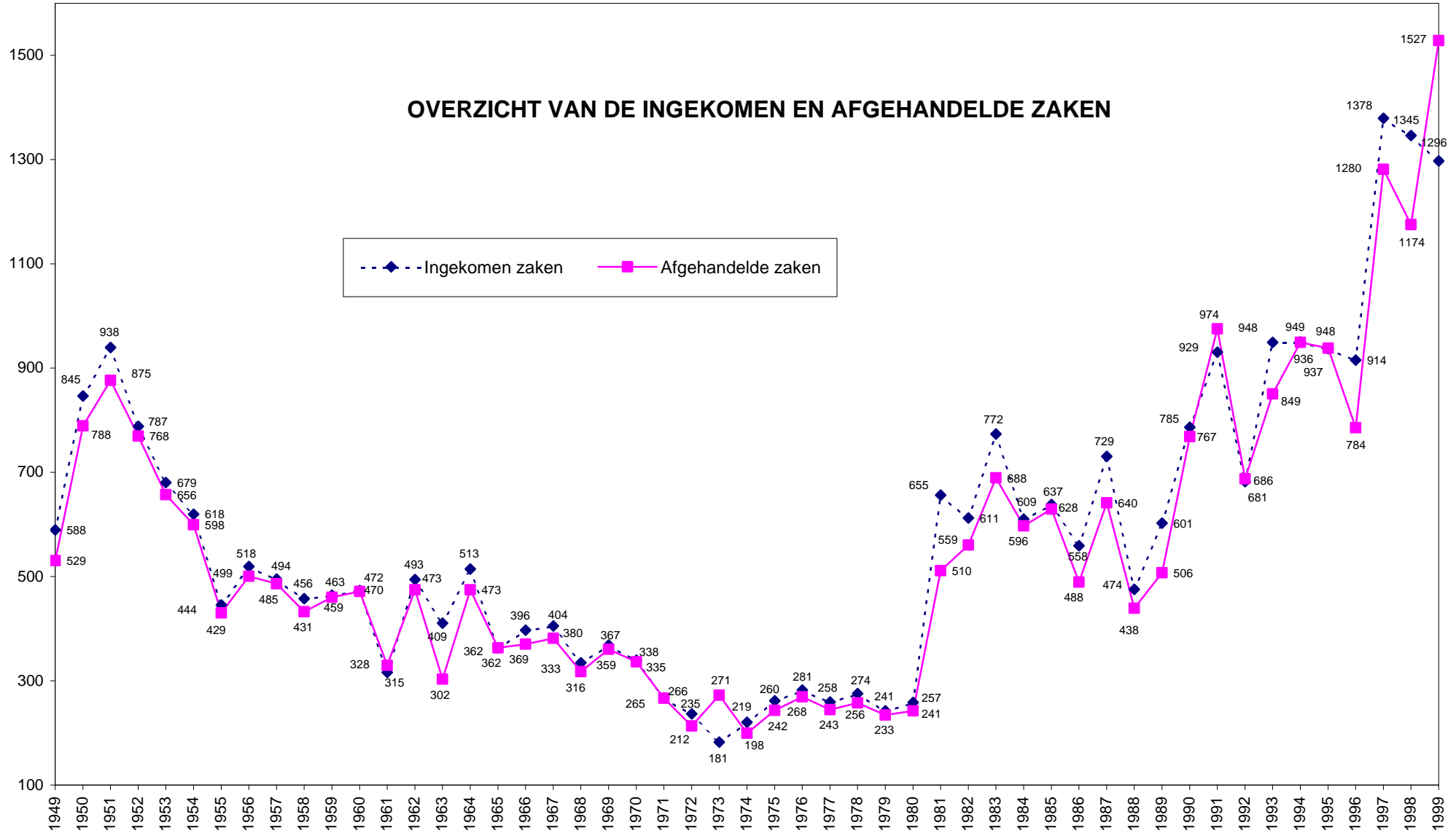
1. Kort statistisch overzicht van de werkzaamheden van de afdeling wetgeving sedert 1948.

Aan de hand van de onderstaande tabel met algemene statistieken van de ingediende adviesaanvragen (reeks 1) en de afgehandelde zaken (reeks 2) voor elk gerechtelijk jaar sedert 1948, kan het verloop van het zaakaanbod inzake adviezen sedert de oprichting van de Raad van State voorgesteld worden.

RAAD VAN STATE

Afdeling Wetgeving

OVERZICHT VAN DE INGEKOMEN EN AFGEHANDELDE ZAKEN

2. Zaken ingediend van 16.09.98 tot 15.09.99.

	zonder termijn	art. 84 1 maand	art. 84 3 dagen	VR	VR Art. 85bis	AV	AV Art. 85bis	Art. 84bis	TOTAAL
Voorzitter Kamer van volksvertegenw.	1	9	17						27
Voorz. Senaat	1	2	3						6
Voorz. Raad Franse Gem.	1	3							4
Voorz. Waals Parl.	2	1	1						4
Voorz. Vlaams Parlement		1	7						8
Voorz. Brus. Hoofdst. Raad									
Voorz. Raad Duits. Gemeensch.									
Eerste Minister	3	3	8						14
Min. Economie en Telecom.	22	11	27					3	63
Min. Buitenl. Zaken	40	21	5						66
Min. Justitie	11	13	5						29
Min. Financiën	16	5	23						44
Min. Soc. Zaken	30	47	105					1	183
Min. Wetensch.		2	1						3
Min. Buitenl. Handel									
Min. Binnenl. Zaken	27	14	22						63
Min. Ambtenaren- zaken	1	5	2						8
Min. Vervoer	4	6	7						17
Min. Tew. en Arbeid	4	3	21						28

	zonder termijn	art. 84 1 maand	art. 84 3 dagen	VR	VR Art. 85bis	AV	AV Art. 85bis	Art. 84bis	TOTAAL
Min. KMO en Landbouw	5	7	10						22
Min. Landsverd.	8	3	5					5	21
Min. Volksgez. en Pensioenen	9	49	19					1	78
Min. Begroting	1								1
Staatssec. Veiligheid		2	9						11
Staatssec. Ontwikkelingssamenwerking		1	12						13
Min.-Pres. vd Vlaamse Regering	1	10	1						12
Vlaamse Min.	10	111	94						215
Min.-Pres. Reg. Fr. Gem.	3	63	7						73
Ministers vd Franse Gem.	6	47	6						59
Min.-Pres. vd Waalse Regering	1	9	2						12
Ministers Waalse Reg.	7	68	36						111
Min.-Voorz. Br. Hoofdst. Regering		2	3						5
Min. Br. Hoofdst. Gewest	19	22	16						57
COCOM	1	7	2						10
COCOF	1	9	7						17
Min.-Pres.. Reg. Duits. Gem.	1	3							4
Ministers Duits Gem.	3	12	1						16
TOTAAL	239	571	484					10	1304⁽⁵⁷⁾

⁽⁵⁷⁾ 1296 zaken ingeschreven op de rol (nrs L. 28.264 tot L. 29.560).

	WET- TEN	KB	MB	DECRETEN EN ORDONNAN- TIES	BESLUITEN REGERIN- GEN	MB REGE- RINGEN	WETSVOOR- STELLEN	AMENDE- MENTEN WETTEN	AMENDE- MENTEN WETSVOOR- STELLEN	VOOR- STELLEN DECREET EN ORDON- NANTIE	AMENDE- MENTEN DECRETEN EN ORDON- NANTIES	AMENDE- MENTEN VOOR- STELLEN DECREET EN ORDON- NANTIE	COÖR- DINATIES	OPMAKEN VAN TEKSTEN	BEVOEGD- HEIDSCON- FLICT REGERING EXECUTIEVEN	TOTAAL
Min. Bruss. Hfdst. Gew.				44	13											57
COCOM				5	5											10
COCOF				5	12											17
Voorz. Reg. Duits. Gem.				4												4
Min. Duits. Gem				10	6											16
	146	456	65	209	381	1	26	2	2	11	5					1304

RAAD VAN STATE WETGEVING - INGEDIENDE ZAKEN - STATISTIEKEN VAN 16.09.98 TOT 15.09.99

UITTREKSEL VAN DE ROL	1ste kamer				
	zonder termijn	1 maand	Dringend 3 d.	84 bis	T.
Wetsontwerp	17	10	13	1	41
Ontwerp van konink. besluit	43	57	107	5	212
Ontwerp van min. besluit	3	5	18	1	27
Ontwerp van decreet en ordonnantie	10	24	11		45
Ontwerp van besluit regering	5	51	48	2	106
Min. Besluit (Gem. en Gew.)					
TOTAAL	78	147	197	9	431

3ème chambre				
zonder termijn	1 maand	Dringend 3 d.	84b is	T
	10	11		21
10	50	29	1	90
2	3	2		7
7	17	16		40
4	52	25	2	83
1				1
24	132	83	3	242

I/V				
zonder termijn	1 maand	Dringend 3 d.	84 bis	T
		1		1
		2		2
		2		2
		4		4
		9		9

AV				ALGE- MEEN TOTAAL
zonder termijn	1 maan d	Dringend 3 d.	T	
				63
				304
				36
				85
				193
				1
				682

RAAD VAN STATE WETGEVING - INGEDIENDE ZAKEN - STATISTIEKEN VAN 16.09.98 TOT 15.09.99

UITTREKSEL VAN DE ROL	2de kamer				
	zonder termijn	1 maand	Dringend 3 d.	84 bis	T.
Verplicht over :					
Wetsontwerp	22	15	17		54
Ontwerp van konink. besluit	39	19	16	1	75
Ontwerp van minist. besluit	7		5		12
Ontwerp decreet en ordonnantie	2	23	17		42
Ontwerp. besluiten regering	4	68	10		82
Min. Besluit (Gem. en Gew.)					
TOTAAL	74	125	65	1	265

4de kamer				
zonder termijn	1 maand	Dringend 3 d.	84 bis	T
16	11	10		37
12	13	43	4	72
7	3	3	4	17
11	57	9		77
13	70	30		113
59	154	95	8	316

II/V				
zonder termijn	1 maand	Dringend 3 d.	84 bis	T
		1		1
		2		2
		1		1
		4		4

AV				ALGE- MEEN TO- TAAL
zonder termijn	1 maand	Dringend 3 d.	T	
				92
				147
				29
				121
				196
				585

3. Adviezen uitgebracht van 16-09-98 tot 15-09-99 (per kamer)

		Geen termijn	Art. 84 3 dagen	Art. 84 1 maand	Art. 84bis	Art. 85bis 8 dagen	TOTAAL	TOTALEN
I		93	213	136	1		443	447
	VR		2	2			4	
II		82	63	149			294	297
	VR		2	1			3	
III		57	95	140			292	307
	VR		9	6			15	
IV		81	106	206			393	407
	VR		9	5			14	
AV								
I/V		12	12	14	3		41	41
II/V		17	3	6	1		27	27
VR I/V & II/V			1				1	1
TOTALEN		342	515	665	5		1527	1527

Afdeling wetgeving : Algemene werking
Adviezen verleend van 16-09-98 tot 15-09-99

MACHT	Geen termijn	Art. 84 1 maand	Art. 84 3 dagen	Art 84 bis	Art. 85bis 8 dagen	Totaal aantal adviezen verleend tijdens het jaar
UITVOERENDE	337	650	483	5		1475
WETGEVENDE	5	16	31			52
TOTALEN	342	666	514	5		1527

4. Enkele vaststellingen

De vaststellingen die kunnen worden gemaakt op basis van de bovenstaande statistische tabellen bevestigen de vaststellingen die gemaakt zijn in het jaarverslag 1997-98 (blz. 35 tot 38), doch nuanceren die ook enigszins :

- a) Het aantal adviesaanvragen is nauwelijks gedaald ten opzichte van het jaar 1997-98 : 1.296 in plaats van 1.345 (- 3,7 %), dat is gemiddeld 108 zaken per maand.

Die geringe daling is overigens toe te schrijven aan de omstandigheid dat op 13 juni 1999 parlementsverkiezingen hebben plaatsgevonden en dat in juli nieuwe regeringen zijn aangetreden. Wie alleen kijkt naar de periode van 16 september 1998 tot 11 juni 1999, die aan de voornoemde verkiezingen voorafging, komt immers op een totaal van 1.161 aanhangig gemaakte zaken op 9 maanden, dat is 129 zaken per maand, wat dus een nog grotere toevloed aan zaken oplevert dan tijdens de twee voorgaande jaren.

- 1/ De federale regering heeft in 1998-1999 ongeveer evenveel adviesaanvragen ingediend als in 1996-97 (658 tegen 665). Vanwege de regeringen van gemeenschappen en gewesten zijn daarentegen minder adviesaanvragen binnengekomen, namelijk 589 in 1998-99 tegen 650 in 1996-97, dat is een afname met ongeveer 9,5 %.
- 2/ Op federaal niveau blijft de Minister van Sociale Zaken de meeste adviesaanvragen indienen; met 183 nieuwe zaken wordt het niveau van 1996-97 bijna opnieuw bereikt, wat een verhoging met ongeveer 27 % is ten opzichte van het jaar 1997-98 (145 zaken) en ongeveer 25 % vertegenwoordigt van de adviesaanvragen vanwege de federale regering. Ook de Minister van Binnenlandse Zaken (63 zaken in plaats van 46), de Minister van Buitenlandse Zaken (66 zaken in plaats van 42) en de Minister van Volksgezondheid en Pensioenen (78 zaken in plaats van 66) hebben aanzienlijk meer adviesaanvragen ingediend dan het jaar voordien. Vanwege de overige leden van de federale regering kwam ongeveer hetzelfde aantal adviesaanvragen (de Eerste Minister : 14 zaken tijdens beide jaren); de Minister van Economie en Telecommunicatie (63 zaken tijdens beide jaren) of een kleiner aantal adviesaanvragen (bijvoorbeeld de Minister van Kleine en Middelgrote Ondernemingen en Landbouw : 22 in plaats van 31).
- 3/ De regeringen van de gemeenschappen en de gewesten hebben in 1998-99 minder ontwerpen om advies voorgelegd dan in 1997-98. Een uitzondering hierop vormen de Vlaamse regering (227 in plaats van 183 zaken, wat een toename met bijna 25 % is) en, in mindere mate, de Franse Gemeenschapsregering (132 in plaats van 128 zaken, wat ongeveer 3 % meer is).

De daling was bijzonder groot voor het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest (62 in plaats van 104 zaken, dat is een daling met ongeveer 40 %) maar minder uitgesproken voor de andere overheden (bijvoorbeeld Waals Gewest 123 in plaats van 147 zaken, dat is ongeveer 20 % minder).
- 4/ De recente ontwikkeling van het algemene tempo waarin zaken worden ingediend, lijkt dus bijna volledig in het verlengde van de vroegere ontwikkelingen te liggen, terwijl het respectieve aandeel van de

indieners gewijzigd is, aangezien het aantal adviesaanvragen vanwege de regeringen van de gemeenschappen en de gewesten lager is geworden dan het aantal aanvragen dat van de federale regering uitgaat. Inzake de verdeling van de zaken naargelang ze door de federale overheid of door de overheden van de gemeenschappen en de gewesten worden ingediend, lijkt zich dus geen constante af te tekenen.

Er behoort op te worden gewezen dat een groot aantal ontwerpen, zowel vanwege de federale regering als van de regeringen van de gemeenschappen en de gewesten, strekken tot het verlenen van instemming met internationale akten (232 zaken).

5/ Veruit de meeste adviesaanvragen gaan uit van een minister van de federale regering, van een regering van een gemeenschap of een gewest, terwijl de adviesaanvragen uitgaande van een voorzitter van een parlementaire vergadering gevoelig lager liggen (48 zaken, wat ongeveer 4 % van de adviesaanvragen is); die verhouding blijft wel onveranderd ten opzichte van het gerechtelijk jaar 1997-98.

b) Het aantal uitgebrachte adviezen is tijdens het gerechtelijk jaar 1998-99 aanzienlijk toegenomen, namelijk 1.527 in 1998-99 tegenover 1.174 in 1997-98, wat een toename met 353 adviezen of ongeveer 30 % is. Dat is een groot verschil met het aantal ingediende zaken, dat tijdens dezelfde periode met 3,7 % is gedaald. De oorzaak van dat verschil is wellicht de omstandigheid dat men aan het einde van een regeerperiode was gekomen, zodat vele adviesaanvragers om een dringend onderzoek van hun ontwerpen hebben verzocht, ongeacht de termijn die bij de indiening van het dossier in de aanvraag was vermeld. Daarnaast heeft het tragere tempo waarin tijdens de maanden juli tot september adviesaanvragen zijn ingediend, ten gevolge van de verkiezingen en de installatie van de nieuwe regeringen, het mogelijk gemaakt een deel van de achterstand weg te werken ⁽⁵⁸⁾.

Alle kamers, en vooral de eerste en de vierde kamer, hebben een groot zaakaanbod te verwerken gekregen. De eerste kamer heeft 447 adviezen uitgebracht, tegenover 312 in 1997-98, wat een toename met ongeveer 43 % is en kan worden verklaard door het zeer hoge aantal ontwerpen in sociale aangelegenheden. De vierde kamer heeft 407 adviezen uitgebracht, wat een toename met ongeveer 36 % is ten opzichte van de 300 adviezen in 1997-98. Die kamer onderzoekt onder andere vele ontwerpen houdende instemming met internationale verdragen, een domein waarin het aantal adviesaanvragen tijdens het afgelopen jaar bijzonder hoog lag.

De tweede kamer heeft 297 adviezen gegeven tegenover 265 in 1997-98, dat is een toename met ongeveer 12 % ⁽⁵⁹⁾. De derde kamer, harerzijds, heeft 307 adviezen gegeven tegenover 214 in 1997-98, dat is een toename met ongeveer 43 %, wat te verklaren is door de sterke toename van het aantal ontwerpen ingediend door de Vlaamse regering.

⁽⁵⁸⁾ Naar aanleiding van het schrijven dat de eerste voorzitter in juli 1999 aan de nieuwe ministers had gericht, hebben zij een groot deel overgenomen van de ontwerpen die door hun voorgangers aanhangig waren gemaakt.

⁽⁵⁹⁾ Dat die toename minder uitgesproken is, kan wellicht worden verklaard door het feit dat die kamer in de eerste plaats onderzoek wijdt aan de ontwerpen uitgaande van de "gezagsdepartementen" (Justitie, Binnenlandse Zaken, Financiën, ...), die vaak lange en ingewikkelde ontwerpen indienen.

In de loop van het jaar 1998-99 zijn een aantal zeer opmerkelijke adviezen gegeven, zowel wat de inhoud als wat de lengte ervan betreft. Bij wijze van voorbeeld worden enkele daarvan hierna vermeld :

- 26.796 : voorontwerp van wet "tot invoering van de strafrechtelijk aansprakelijkheid van rechtspersonen" (wet van 4 mei 1999, bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 22 juni 1999).
- 27.544 : voorontwerp van decreet van de Vlaamse Gemeenschap "betreffende de openbaarheid van bestuur" (decreet van 18 mei 1999, bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 15 juni 1999).
- 27.844 : ontwerp van koninklijk besluit "betreffende de beoordeling van het personeel van de griffies en de parketten van de hoven en rechtbanken en de raden van beroep" (besluit van 28 februari 1999, bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 6 maart 1999).
- 27.976 : voorontwerp van wet "houdende fiscale en diverse bepalingen" (wet van 4 mei 1999, bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 4 juni 1999).
- 28.018 : voorontwerp van wet "betreffende de PWA-arbeidsovereenkomst" (wet van 7 april 1999, bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 20 april 1999) en de besluiten tot uitvoering van die wet :
  - 29.339 : ontwerp van koninklijk besluit "tot wijziging van de artikelen 27, 79, 80, 83 en 137 van het koninklijk besluit van 25 november 1991 houdende de werkloosheidsreglementering" (koninklijk besluit van 13 juni 1999, bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 3 juli 1999).
  - 29.340 : ontwerp van koninklijk besluit "tot wijziging van de artikelen 79bis en 79ter van het koninklijk besluit van 25 november 1991 houdende de werkloosheidsreglementering" (koninklijk besluit van 13 juni 1999, bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 3 juli 1999).

- 29.341 : ontwerp van koninklijk besluit "tot vaststelling van een model van de PWA-arbeidsovereenkomst en tot uitvoering van artikel 17, 3/, van de wet van 7 april 1999 betreffende de PWA-arbeids-overeenkomst" (koninklijk besluit van 13 juni 1999, bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 3 juli 1999).
- 29.342 : ontwerp van koninklijk besluit "houdende de vrijstelling van de prestaties uitgevoerd in het kader van een PWA-arbeidsovereenkomst van de sociale bijdragen" (koninklijk besluit van 13 juni 1999, bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 3 juli 1999).
- 29.343 : ontwerp van ministerieel besluit "tot wijziging van de artikelen 54 en 56 van het ministerieel besluit van 26 november 1991 houdende de toepassingsregelen van de werkloosheidsreglementering" (ministerieel besluit van 13 juni 1999, bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 3 juli 1999).
- 29.344 : ontwerp van koninklijk besluit "tot vaststelling van de datum van inwerkingtreding van sommige teksten betreffende de PWA-arbeidsovereenkomst" (koninklijk besluit van 13 juni 1999, bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 3 juli 1999).
- 28.030 : ontwerp van decreet van de Duitstalige Gemeenschap "betreffende het gewoon basis-onderwijs" (decreet van 26 april 1999, bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 6 oktober 1999).
- 28.209 : ontwerp van koninklijk besluit "tot organisatie van de benoeming, de loopbaan en de evaluatie van de ambtenaren die belast worden met het beheer van sommige overheidsdiensten" (koninklijk besluit van 20 april 1999, bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 16 juni 1999).

- 28.343 : voorontwerp van wet "houdende diverse maatregelen inzake ambtenarenzaken" (wet van 22 maart 1999, bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 30 april 1999 en de wet van 11 april 1999 "tot wijziging van de wet van 19 december 1974 tot regeling van de betrekkingen tussen de overheid en de vakbonden van haar personeel", bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 12 mei 1999).

- 28.367 : ontwerp van koninklijk besluit "tot wijziging van het koninklijk besluit van 8 januari 1996 betreffende de overheidsopdrachten voor aanneming van werken, leveringen en diensten en de concessies voor openbare werken"
en

- 28.609 : ontwerp van koninklijk besluit "tot wijziging van het koninklijk besluit van 10 januari 1996 betreffende de overheidsopdrachten voor aanneming van werken, leveringen en diensten in de sectoren water, energie, vervoer en telecommunicatie".
(koninklijke besluiten van 25 maart 1999, bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 9 april 1999).

- 28.400 : voorontwerp van decreet van de Vlaamse Gemeenschap "tot wijziging van de decreten betreffende inspectie en pedagogische begeleidingsdiensten" (decreet van 13 april 1999, bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 5 mei 1999).

- 28.467 : voorontwerp van decreet van het Waals Gewest "betreffende het behoud en de bescherming van het patrimonium" (decreet van 1 april 1999, bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 22 mei 1999).

- 28.487 : voorontwerp van decreet van het Vlaams Gewest "houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening" (decreet van 18 mei 1999, bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 8 juni 1999).

- 28.509 : voorontwerp van wet "tot wijziging van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, alsook van het Gerechtelijk Wetboek" (wet van 25 mei 1999, bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 22 juni 1999).

- 28.618 : voorontwerp van wet "betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt" (wet van 29 april 1999, bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 11 mei 1999).

- 28.651 : voorontwerp van wet "tot wijziging van de wet van 30 maart 1994 houdende sociale bepalingen" (wet van 25 mei 1999, bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 25 augustus 1999).

- 28.839 : voorontwerp van wet "houdende diverse bepalingen 'Volksgezondheid'" (wet van 13 mei 1999, bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 19 juni 1999).

- 29.191 : ontwerp van besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering "tot goedkeuring van het ontwerp van gewestelijk bestemmingsplan" (besluit van 30 augustus 1999, bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 2 september 1999).
  - 29.536 : voorontwerp van wet "houdende oprichting van het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen" (wet van 4 februari 2000 bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 18 februari 2000).
- c) Het aantal adviezen dat volgens een spoedprocedure is verstrekt, is als volgt verdeeld :
- artikel 84, eerste lid, 1/ (1 maand) : 665, dat is 43,45 % van het aantal ingediende adviezen, een toename met 1,45 % ten opzichte van het jaar 1997-98 (waarin 571 zaken onder aanvoering van die bepaling werden verleend);
  - artikel 84, eerste lid, 2/ (3 dagen) : 515, dat is 33,66 % van het aantal ingediende adviezen, een toename met 1,51 % ten opzichte van het jaar 1997-98 (waarin 484 zaken onder aanvoering van die bepaling werden verleend).
- d) Het totale aantal spoedeisende zaken ligt nog 4,5 % hoger dan in het jaar 1997-98; de aanvragen om advies binnen een termijn van een maand zijn het talrijkst gebleven (ongeveer 43,9 %, dat is een daling met 5,1 %), maar ondertussen wordt al in ongeveer 37,25 % van alle gevallen gevraagd dat het advies binnen een termijn van drie dagen wordt gegeven (+ 10,25 % ten opzichte van het jaar 1997-98).
- Uit de cijfers blijkt dat het verminderde gebruik van de spoedprocedure van drie dagen, die in het jaar 1997-98 was vastgesteld na de inwerkingtreding van de bepalingen van de wet van 4 augustus 1996, zich jammer genoeg niet opnieuw heeft voorgedaan tijdens het jaar 1998-99, wel integendeel. Wellicht heeft het naderende einde van de regeerperiode negatieve gevolgen gehad, althans wat de federale regering betreft (281 vragen om advies binnen drie dagen tegenover 192 vragen om advies binnen een maand). Wat de gemeenschappen en de gewesten betreft, lijken de gunstige gevolgen van het nieuwe artikel 84 immers aan te houden, aangezien er 175 vragen om advies binnen drie dagen zijn genoteerd tegenover 363 binnen een termijn van een maand, wat meer dan eens zoveel is.
- Uit wat voorafgaat, dient echter de conclusie te worden getrokken dat de gewone procedure van onder-zoek, namelijk in de volgorde waarin ze op de rol zijn ingeschreven, nog veel te weinig wordt gebruikt. De Minister van Sociale Zaken, bijvoorbeeld, heeft daarvan slechts gebruik gemaakt voor 30 van haar 183 adviesaanvragen, wat nauwelijks 17 % van het totaal is, en de leden van de Vlaamse Regering voor 11 van hun 227 adviesaanvragen, dat is minder dan 5 % van het totaal !
- e) Er behoort op te worden gewezen dat dit werk verricht is met een personeelsbezetting die reeds verscheidene jaren ongewijzigd is gebleven wat de dactylografie betreft, hoewel het werk daar dan weer makkelijker is geworden door het toenemend gebruik van tekstverwerking en doordat de leden van het auditoraat en het coördinatiebureau hun verslagen en nota's op computer opmaken, waardoor die teksten in een handomdraai in de tekst van de adviezen kunnen worden opgenomen.

Op de griffie is de personeelsformatie in 1999 uitgebreid met één betrekking van opsteller - of een daarmee gelijkgestelde betrekking - in elke taalrol, wat onontbeerlijk is om het hoofd te kunnen bieden aan het vele werk dat verricht moet worden doordat zowel het aantal te behandelen dossiers als het aantal te collationeren ontwerpadviezen en adviezen zeer hoog is.

5. Toepassing van artikel 84 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State

De ontwikkelingen die in de twee vorige jaarverslagen van de Raad van State werden vastgesteld in verband met de gevolgen van de nieuwe redactie van artikel 84 van de gecoördineerde wetten, ingevoerd bij de wet van 4 augustus 1996, leidden tot de conclusie dat de doelstellingen van die wetwijziging wellicht niet waren bereikt. Hierna zal in het kort worden nagegaan of die opmerkingen op basis van de gegevens betreffende het gerechtelijk jaar 1998-1999 al dan niet genuanceerd kunnen worden ⁽⁶⁰⁾.

De drie jongste gerechtelijke jaren gaven de volgende ontwikkeling te zien :

GERECHTE- LIJK JAAR	3 dagen	1 maand	geen termijn vermeld
1996-1997	39,6 %	22,9 %	37,5 %
1997-1998	25,4 %	47,7 %	26,9 %
1998-1999	38 %	42,2 %	19,8 %
gemiddeld	34,3 %	37,6 %	28,1 %

Een eerste zaak die duidelijk is, is dat de adviesaanvragen waarbij geen bijzondere termijn wordt vermeld een minderheid zijn geworden. Met andere woorden, het systeem dat in de wet als de regel wordt voorgesteld, is in de praktijk de uitzondering geworden.

Dat de ontwikkeling gedurende het gerechtelijk jaar 1998-1999 voor een deel kan worden uitgelegd door de situatie die inherent is aan het einde van een regeerperiode, neemt niet weg dat die ontwikkeling duidelijk is en dat de hoop die door de wetwijziging van 1996 was gewekt, ijdel is gebleken.

Er dient dan ook andermaal te worden vastgesteld dat wie bij zijn verzoek om advies de gewone procedure gebruikt, benadeeld wordt, terwijl hij toch de noodzakelijke naarstigheid aan de dag heeft gelegd.

Het is nog te vroeg om uit te maken of de procedure die is ingevoerd bij artikel 84bis van de gecoördineerde wetten ⁽⁶¹⁾ de zaken een andere wending zal kunnen geven. De hoop bestaat hoe dan ook dat het feit dat adviesaanvragers die dossiers indienen zonder vermelding van een bijzondere termijn, snel ingelicht worden over eventuele problemen betreffende voorafgaande vormvereisten, een stimulans zal zijn om van die procedure gebruik te maken.

⁽⁶⁰⁾ Wat de doelstellingen en de reikwijdte van het huidige artikel 84 van de gecoördineerde wetten betreft, wordt verwezen naar het jaarverslag 1997-1998.

⁽⁶¹⁾ Zie in dit verband het specifieke verslag over het coördinatiebureau.

III. AFDELING ADMINISTRATIE

A. SAMENSTELLING VAN DE KAMERS

De samenstelling van de kamers was de volgende in de loop van het gerechtelijk jaar 1998-1999 :

1. Nederlandstalige kamers

- **7e kamer :**

voorzitter : Mevr. BRACKE, kamervoorzitter,
leden : de heren STEVENS en MOONS,
staatsraden,
griffiers : Mevr. WYNANTS en de heren VANHOUTTE
en MILOJKOVIC (toegevoegd griffier).

De kamer heeft elke week op donderdag zitting gehouden. Beroepen in kort geding, al of niet volgens de procedure bij uiterst dringende noodzakelijkheid, zijn in principe alle dagen van de week behandeld.

- **9e kamer :**

voorzitter : de heer BORRET, voorzitter,
leden : de heren BEIRLAEN en HELLIN,
staatsraden,
griffiers : Mevr. VAN AELST, Mevr. WAUTERS en
Mevr. GOOSSENS (toegevoegd griffier).

De kamer heeft elke week op maandag zitting gehouden. Beroepen in kort geding, al of niet volgens de procedure bij uiterst dringende noodzakelijkheid, zijn in principe alle dagen van de week behandeld.

- **10e kamer :**

voorzitter : Mevr. VRINTS, kamervoorzitter,
leden : de heer BOVIN en, sedert 29 april 1999, de
heer LUST, staatsraden,
griffiers : Mevr. TRUYENS en Mevr. EYLENBOSCH
(toegevoegd griffier).

De kamer heeft elke week op woensdag zitting gehouden. Beroepen in kort geding, al of niet volgens de procedure bij uiterst dringende noodzakelijkheid, zijn in principe alle dagen van de week behandeld.

- **12e kamer :**

voorzitter : de heer DE BRABANDERE,
kamervoorzitter,
leden : de heren VANDENDRIESSCHE en BAERT,
staatsraden,
griffiers : Mevr. DOMS en de heer GEURTS
(toegevoegd griffier).

De kamer heeft elke week op dinsdag zitting gehouden. Beroepen in kort geding, al of niet volgens de procedure bij uiterst dringende noodzakelijkheid, zijn in principe alle dagen van de week behandeld.

2. Franstalige kamers

- **6e kamer :**

voorzitter : de heer CLOSSET, kamervoorzitter,
leden : de heren HANSE en LEWALLE,
staatsraden,
griffier : de heer HARMEL.

De kamer heeft elke week op woensdag zitting gehouden, alsmede op andere dagen voor beroepen in kort geding, al of niet volgens de procedure bij uiterst dringende noodzakelijkheid.

- **8e kamer :**

voorzitter : de heer GEUS, kamervoorzitter,
leden : Mevr. DAURMONT en Mevr. GEHLEN,
staatsraden,
griffier : Mevr. HONDERMARCQ.

De kamer heeft elke week op vrijdag zitting gehouden, alsmede op andere dagen voor beroepen in kort geding, al of niet volgens de procedure bij uiterst dringende noodzakelijkheid.

- **11e kamer :**

voorzitter : Mevr. WILLOT-THOMAS, kamervoorzitter,
leden : de heren MESSINNE en VANHAEVERBEEK,
staatsraden,
griffiers : Mevr. MARTOU en Mevr. VANDERPERE,
toegevoegd griffiers : Mevr. ROBA en de heer BOSQUET.

De kamer heeft elke week op donderdag zitting gehouden, alsmede op andere dagen voor beroepen in kort geding, al of niet volgens de procedure bij uiterst dringende noodzakelijkheid.

- **13e kamer :**

voorzitter : de heer HANOTIAU, kamervoorzitter,
leden : de heer LEROY en afwisselend de heer HANSE, Mevr.
GEHLEN en de heer QUERTAINMONT, staatsraden,
griffier : Mevr. MALCORPS.

De kamer heeft elke week op donderdag zitting gehouden, alsmede op andere dagen voor beroepen in kort geding, al of niet volgens de procedure bij uiterst dringende noodzakelijkheid.

Voor Duitstalige zaken heeft de 13e kamer in de volgende samenstelling zitting gehouden :

de heer HANOTIAU, kamervoorzitter,
de heer KREINS en Mevr. GEHLEN, staatsraden,
Mevr. NOTEBAERT, griffier.

3. Tweetalige kamer

- **5e kamer :**

voorzitter : de heer STRYCKMANS,
eerste voorzitter,
leden : de heer LIENARDY of Mevr. GEHLEN en de heren
BEIRLAEN of HELLIN,
staatsraden,
griffier : Mevr. NOTEBAERT.
of

- **5e kamer :**

voorzitter : de heer DE BRABANDERE,
kamervoorzitter,
leden : de heren BEIRLAEN of HELLIN en
de heer LIENARDY of Mevr. GEHLEN,
staatsraden,
griffiers : Mevr. NOTEBAERT.

De kamer heeft op donderdag of vrijdag zitting gehouden.

B. VERDELING VAN DE ZAKEN ONDER DE KAMERS

Zaken die tweetalig (nederlands - frans) zijn met toepassing van de bepalingen betreffende het gebruik der talen in bestuurszaken, worden van rechtswege door de tweetalige kamer afgedaan.

Duitstalige zaken worden behandeld door de dertiende kamer in de hierboven aangegeven samenstelling (zie B., punt I, 1).

Eentalige Franse en Nederlandse zaken worden verdeeld onder de kamers volgens de hiernavolgende criteria.

1. Nederlandstalige kamers

De materies die behandeld worden door de Kamers zijn de volgende :

- **7e kamer :**

- vreemdelingenzaken,
- leefmilieu,
- milieuzaken,
- sociale zaken,
- volksgezondheid,
- welzijn en gezin.

- **9e kamer :**

- officina,
- justitie,
- OCMW,
- kerkfabrieken,
- beroepskamers,
- landsverdediging,
- vergoedingspensioenen,
- landbouw,
- veterinaire keuring,
- vast wervingssecretariaat,
- cultuur,
- economische zaken,
- KMO's,
- rusthuizen,
- serviceflats,
- tewerkstelling en arbeid,
- rijkswacht,
- sociale integratie,
- statuutzaken,
- financiën,
- verkeerswezen en PTT,
- statuutzaken (gemeenschappen en gewesten),
- openbare zaken,
- ASLK,
- NMBS.

- **10e kamer :**

- ruimtelijke ordening,
- monumenten en landschappen,
- onbewoonbaarverklaring.

- **12e kamer :**

- aanbestedingen,
- openbare werken,
- VRT,
- Orde van Architecten,
- onteigeningen,
- wetenschapsbeleid,
- binnenlandse zaken, federaal en gewestelijk,
- Brusselse aangelegenheden,
- Brusselse Hoofdstedelijk Gewest,
- Polders - Wateringen,
- onderwijs.

2. Franstalige kamers

- **6e kamer :**

- volksgezondheid,
- sociale zaken, RIZIV
- sociale integratie,
- rusthuizen,
- OCMW's,
- pensioenen,
- RSZ,

- middenstand,
  - beroepsopleiding,
  - beroepen, verschillende ordes,
  - tewerkstelling en arbeid,
  - arbeidskaart,
  - controledienst voor de verzekeringen,
  - controledienst voor de ziekenfondsen,
  - PMS-centra,
  - "Office de la Naissance",
  - apotheken en geneesmiddelen,
  - kerkfabrieken,
  - provincies, gemeenten en intercommunales (toezicht, ambtenarenzaken, onderwijs, met inbegrip van het onderwijzend personeel),
  - beroepsverenigingen.
- **8e kamer :**
- regelgeving in ambtenarenzaken,
  - personeelsleden van de ministeries en parastatale instellingen van de federale staat, de gemeenschappen en de gewesten,
  - onderwijzend personeel,
  - magistraten, notarissen,
  - leger,
  - rijkswacht,
  - gevangenis (rechtspositie van bewakers, enz. ...),
  - vast wervingssecretariaat.
- **11e kamer :**
- vreemdelingengeschillen,
  - onderwijs, behalve personeelszaken.
- **13e kamer :**
- stedenbouw,
  - ruimtelijke ordening,
  - milieu,
  - wegen,
  - water,
  - monumenten en landschappen
  - onteigeningen,
  - openbare werken,
  - huisvesting,
  - landbouw,
  - toerisme,
  - vervoer,
  - economische zaken,
  - financiën,
  - beroepskrediet,
  - radio, televisie (regelgevingen behalve het personeelsstatuut),
  - buitenlandse zaken en ontwikkelingssamenwerking (met inbegrip van de rechtspositieregeling van het personeel),
  - justitie (met uitzondering van personeelszaken),
  - binnenlandse zaken (verordeningbesluiten).
  - Duitstalige zaken.

C. ZAAKAANBOD (Statistieken)

1. Ingediende verzoekschriften per kamer en per taal.

Periode van 1-9-1998 tot 31-8-1999.
Van nummer 80061 tot nummer 86421.

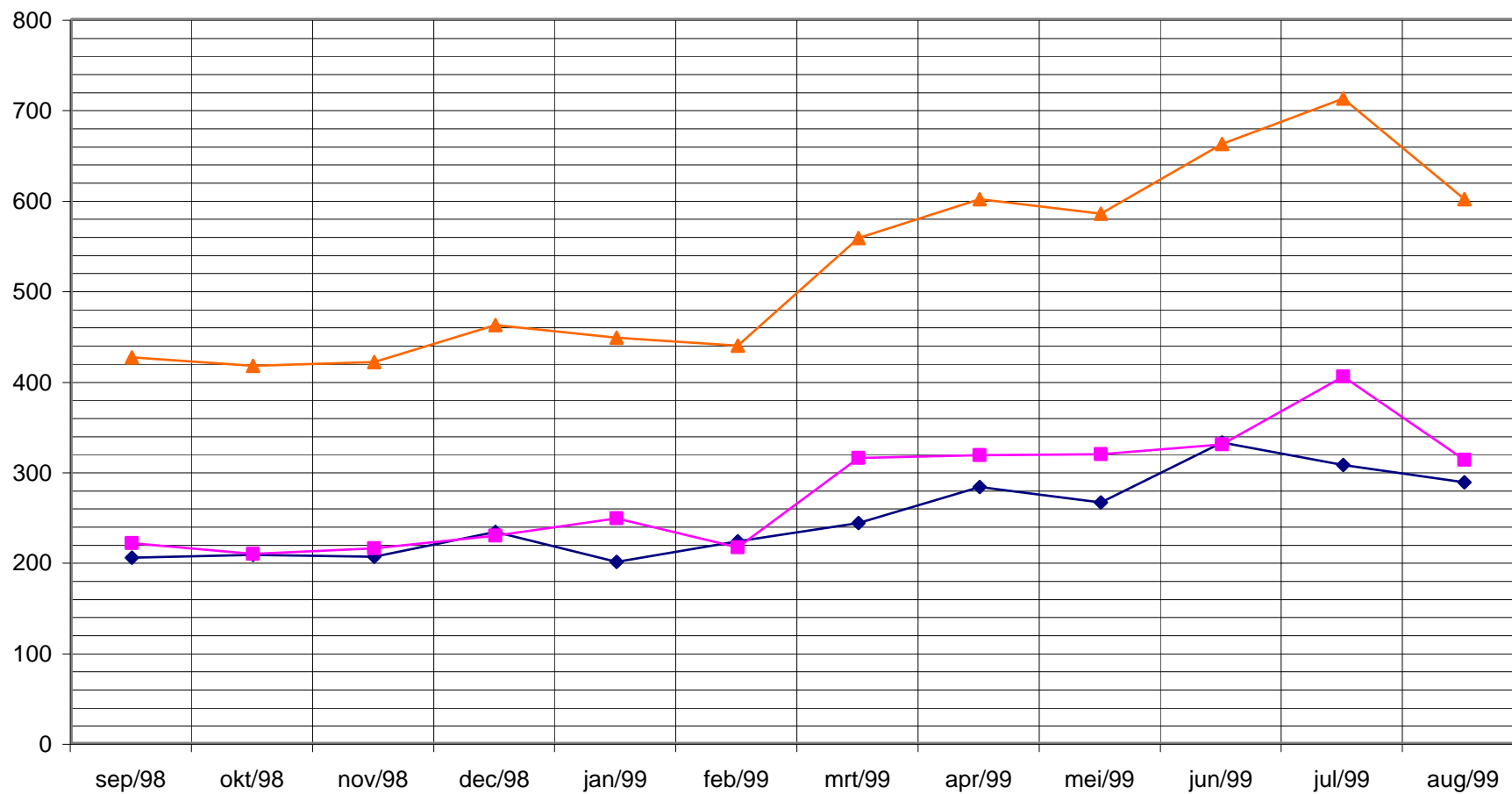
Kamer	Tot.	Vreemd.
AGVA	0	0
III	0	0
IV	0	0
IX	344	0
V	22	0
VI	460	0
VII	2034	1707
VIII	310	1
X	539	0
XI	1814	1750
XII	411	0
XIII	417	2
Totaal	6351	3460

Taal van de kamer	Aantal
Frans	3001
Nederlands	3328
Tweetalig	22
Totaal	6351

Verzoekschrift	Fr	Nl	D	Tot.
Schorsing		587	3	897
Schorsing(uit.dring)	72	100	0	172
Nietigverklar.		1168	1558	2737
Schorsing vreemdel.	798	997	1	1796
Schorsing vreemdel. (uit.dring.)	303	101	0	404
Nietigverkl. vreemdel.	1547	1627	2	3176
Totaal	4195	4970	17	9182

Aantal nummers op de algemene rol	
Frans	2987
Nederlands	3328
Tweetalig	23
Duits	13
Niet toegekend	10
Totaal	6361

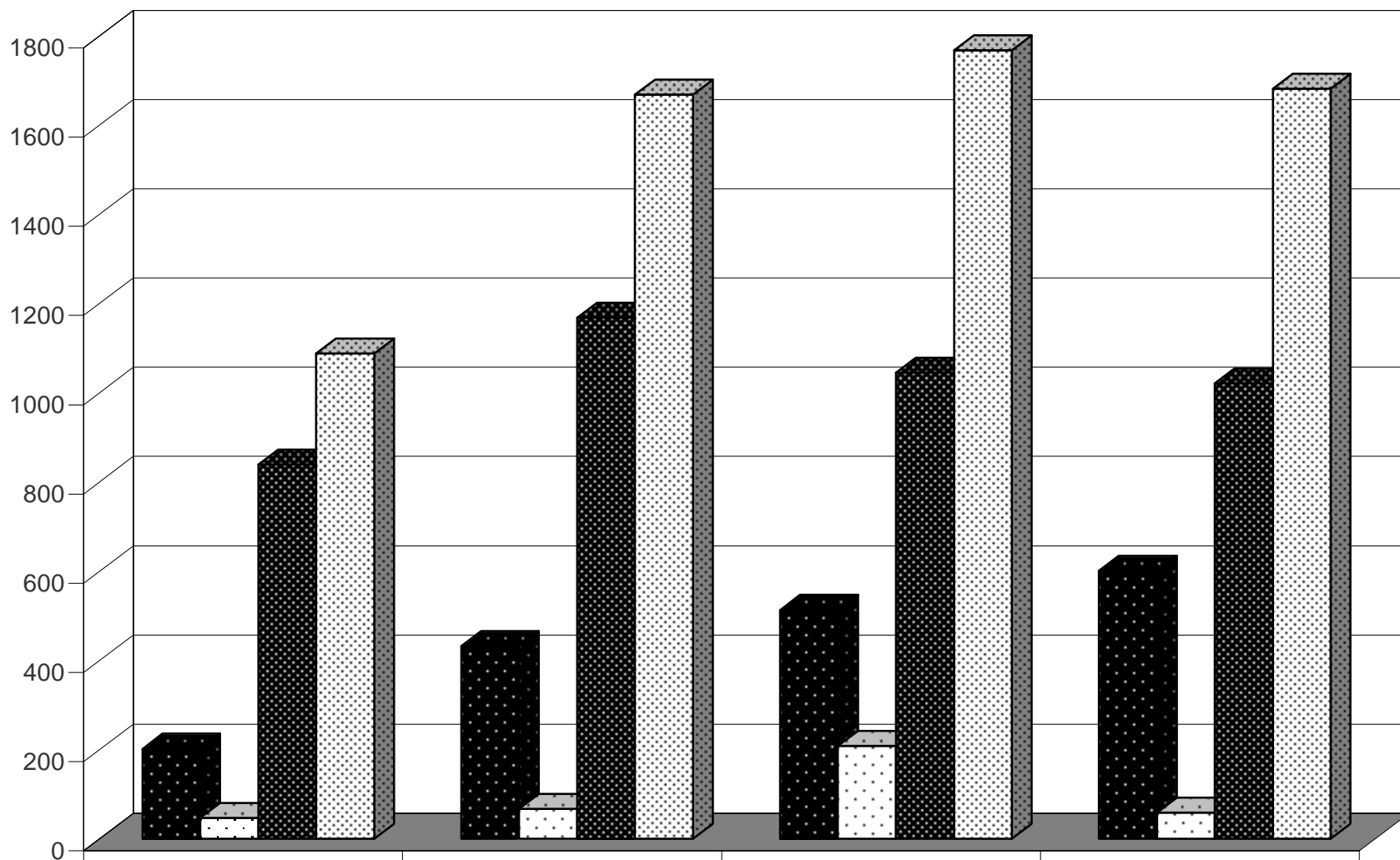
2. Aantal ingeschreven zaken in de algemene rol voor het jaar 1998 - 1999

	sep/98	okt/98	nov/98	dec/98	jan/99	feb/99	mrt/99	apr/99	mei/99	jun/99	jul/99	aug/99
◆ FR	205	208	206	233	200	223	243	283	266	332	307	288
■ NL	221	209	215	229	248	216	315	318	319	330	405	313
▲ TOTAAL	426	417	421	462	448	439	558	601	585	662	712	601

3. Aantal verzoekschriften per materie, per type van procedure en per taal

■ Schorsing
□ Uiterst dringend
▣ Vernietiging
▤ Totaal

202

47

839

1088

432

68

1168

1668

513

209

1045

1767

601

59

1021

1681

4. Ingediende verzoekschriften per type van procedure.

Periode van 1-9-1998 tot 31-8-1999.

Type van procedure	Twee tal.	Fr	NI	Tot.
Algemene procedure	16	1508	1528	3052
	0	0	1	1
Verkiezing van de raad voor maatschappelijk welzijn	6	1481	1784	3271
	0	3	2	5
Schorsing	0	4	6	10
Vervallenverklaring van een gemeenteraadslid	0			4
		1	3	
Dwangsom	0			3
	0	1	2	4
Artikel 9		3	1	
	0			1
Controledienst voor de Verzekeringen		0	1	
Controledienst voor de Ziekenfondsen				
Varia				
TOTAAL	22	3001	3328	6351

Het aantal verzoekschriften tot nietigverklaring gevoegd bij de vorderingen tot schorsing, met betrekking tot dezelfde handeling, is niet opgenomen in deze tabel (zie tabel "Verzoekschrift-Procedure").

5. Gegevens over beroepen tegen beslissingen genomen met toepassing van de wet van 15-12-1980.

Aantal beroepen in het tijdvak 1-9-1998 tot 31-8-1999
tegen beslissingen van de volgende instanties.

	Aantal nummers op de algemene rol (*)		Nietigverklaring		Schorsing	
	NI	Fr	NI	Fr	NI	Fr
Dienst Vreemdelingenzaken	290	381	255	289	231	290
Dienst Vreemdelingenzaken (azielzoekers)	196	277	180	221	135	227
Commissaris-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen	878	699	849	637	680	548
Vaste Beroepscommissie voor vluchtelingen	342	399	340	400	52	38
Totaal	1706	1756	1624	1547	1098	1103

(*) Er zij opgemerkt dat de totalen onder "Nietigverklaring" en "Schorsing" samen de rubriek "Aantal nummers op de algemene rol" vormen. Eén nummer op de rol verwijst naar één ingekomen zaak, maar kan betrekking hebben op een verzoekschrift tot nietigverklaring en/of tot schorsing inzake dezelfde partijen en betreffende dezelfde handeling.

6. Overzicht van de ingekomen zaken.

a) Beroepen (artikelen 11, 12, 14, 16 & 17).

	Ingekomen zaken	Afgehandelde zaken	Hangende zaken
Situatie op 31.8.1990	41.876	36.136	5.740
1990-91	1.895	1.780	5.855
1991-92	3.050	1.915	6.990
1992-93	5.363	2.378	9.975
1993-94	6.129	3.330	12.774
1994-95	5.574	4.816	13.532
1995-96	5.333	4.207	14.658
1996-97	4.891	4.653	14.896
1997-98	4.541	5.610	13.827
1998-99	6.347	4.880	15.294
Situatie op 31-8-99	84.999	69.705	15.294

b) Afgehandelde zaken :

bij arrest	: 4.113
door samenvoeging	: 158
door afvoering van de rol (met arrest)	: 501
door schrapping van de rol (zonder arrest)	: 108

TOTAAL	: 4.880

c) Arresten gewezen tussen 1 september 1998 en 31 augustus 1999.

Type van procedure	Spreiding per kamer										Totaal
	VI	VIII	XI	XIII	VII	IX	X	XII	V	AGVA	
- Schorsing UDN ⁽⁶²⁾	20	10	335	26	127	21	28	50	-	-	617
- Schorsing	65	43	556	80	507	102	138	132	7	5	1635
- Voorlopige maatregelen	2	-	-	4	-	-	-	-	-	-	6
- Dwangsom	-	2	-	1	-	-	6	2	-	-	11
- Nietigverklaring	181	199	207	115	278	137	206	205	37	-	1565
- Art. 14bis	36	21	167	30	202	20	28	23	-	-	527
- Art. 14quater	27	22	198	24	94	47	80	17	4	-	513
- Art. 15bis	1	1	27	3	12	2	14	5	-	-	65
- Art. 15ter	12	9	449	10	334	44	24	39	-	-	921
- Art. 59	41	23	23	17	29	-	1	-	2	-	136
- Art. 93	12	13	339	22	8	6	9	9	1	-	419
- Art. 94	25	12	10	19	-	11	5	10	3	-	95
- Verzekeringen	1	-	-	-	-	7	-	-	-	-	8
- Verzoek om wraking	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
* Totaal aantal gewezen arresten	423	355	2311	352	1591	397	539	492	54	5	6519

(62) Uiterst dringende noodzakelijkheid

d) Soorten van bij arrest gewezen beslissingen.

LET OP : HET AANTAL GEWEZEN BESLISSINGEN IS NIET GELIJK AAN HET AANTAL GEWEZEN ARRESTEN.

Een arrest kan verschillende beslissingen inhouden.

Beslissingen per type van procedure	Spreiding per kamer										Totaal
	VI	VIII	XI	XIII	VII	IX	X	XII	V	AGVA	
* Schorsing UDN ⁽⁶³⁾ - Afwijzing	10	7	182	22	97	17	13	33	-	-	381
- Afwijzing voor het overige	-	2	1	-	-	-	1	2	-	-	6
- Geen grond om uitspraak te doen	-	-	36	-	1	-	1	-	-	-	38
- Afstand	1	1	-	-	4	1	1	2	-	-	10
- Afvoering van de rol	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
- Bekendmaking	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	2
- Verbeterend arrest	2	-	3	-	-	-	-	3	-	-	8
- Dwangsom afgewezen	1	-	-	2	-	2	3	-	-	-	8
- Heropening van de debatten	-	-	2	1	2	-	-	-	-	-	5
- Nieuwe rechtsdagbepaling	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	3
- Samenvoeging	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	6
- Verwijzing naar de algemene rol	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	3
- Tussenkoms ingewilligd	2	1	-	8	2	-	16	8	-	-	37
- Bevolen	7	2	101	3	21	3	10	11	-	-	158
- Bevestiging	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	3
- Voorlopige maatregelen afgewezen	3	2	13	2	1	3	1	-	-	-	25
- Opheffing	-	-	3	-	1	1	3	2	-	-	10
* Totaal aantal beslissingen	26	15	355	39	132	27	49	61	0	0	704

(63) Uiterst dringende noodzakelijkheid

Beslissingen per type van procedure	Spreiding per kamer										Totaal
	VI	VIII	XI	XIII	VII	IX	X	XII	V	AGVA	
* Schorsing											
- Vernietiging	-	1	-	-	-	-	-	2	-	-	3
- Afwijzing	45	25	436	56	455	76	87	103	5	3	1291
- Afwijzing voor het overige	-	1	4	1	-	4	6	6	-	-	22
- Geen grond om uitspraak te doen	2	6	11	2	1	-	4	-	1	-	27
- Afstand	-	1	1	7	3	6	8	4	-	-	30
- Schrapping	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
- Afvoering van de rol	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	3
- Bekendmaking	-	-	-	1	20	-	8	2	-	1	32
- Verbeterend arrest	-	2	2	-	6	-	1	2	-	-	13
- Opleggen van een dwangsom	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	2
- Afwijzing van een dwangsom	-	-	-	3	-	5	-	1	-	-	9
- Heropening van de debatten	2	-	7	1	5	-	7	2	-	-	24
- Voortzetting van de gewone procedure	1	-	1	-	-	-	-	2	-	-	4
- Prejudiciële vraag	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	2
- In beraad	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2
- Nieuwe rechtsdagbepaling	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	2
- Samenvoeging	4	-	20	3	-	-	1	5	-	-	33
- Verwijzing naar de algemene rol	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
- Inwilliging tussenkomst	2	2	2	44	57	14	59	30	3	2	215
- Tussenkomst geweigerd	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2
- Bevolen	9	9	60	14	34	20	30	16	-	2	194
- Voorlopig bevolen	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
- Niet bevestigd	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
- Voorlopige maatregelen bevolen	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
- Voorlopige maatregelen afgewezen	1	-	3	4	-	4	-	3	-	1	16
- Opheffing	3	-	39	-	1	-	-	-	-	-	43
- Afwijzing van schrapping	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
* Totaal aantal beslissingen	71	47	588	143	584	130	213	180	10	9	1975

Beslissingen per type van procedure	Spreiding per kamer										Totaal
	VI	VIII	XI	XIII	VII	IX	X	XII	V	AGVA	
* Voorlopige maatregelen - Afwijzing	1	-	-	3	-	-	-	-	-	-	4
- Verbeterend arrest	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
- Afwijzing dwangsom	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
- Nieuwe vaststelling rechtsdag	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
- Inwilliging tussenkomst	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2
- Bevolen	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
* Totaal aantal beslissingen	2	0	0	8	0	0	0	0	0	0	10

Beslissingen per type van procedure	Spreiding per kamer										Totaal
	VI	VIII	XI	XIII	VII	IX	X	XII	V	AGVA	
* Dwangsom - Afwijzing	-	2	-	-	-	-	-	2	-	-	4
- Geen grond om uitspraak te doen	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	5
- Opleggen van een dwangsom	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
- Bevolen	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
* Totaal aantal beslissingen	0	2	0	1	0	0	6	2	0	0	11

Beslissingen per type van procedure	Spreiding per kamer										Totaal
	VI	VIII	XI	XIII	VII	IX	X	XII	V	AGVA	
* Nietigverklaring - Vernietiging	58	55	61	31	95	38	58	72	2	-	470
- Verwerping	62	84	106	52	119	46	76	69	25	-	639
- Verwerping voor het overige	9	5	3	-	1	4	9	35	2	-	38
- Intrekking van de handeling	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	7
- Geen grond om uitspraak te doen	23	22	28	15	5	-	21	1	1	-	116
- Afstand	11	15	1	7	46	42	36	43	7	-	208
- Afstand van geding	1	-	1	-	3	-	-	1	-	-	6
- Schrapping	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	2
- Afvoering van de rol	3	3	3	2	5	3	10	4	-	-	33
- Bekendmaking	4	5	-	7	70	5	7	3	2	-	103
- Verbeterend arrest	7	4	1	-	-	2	-	2	-	-	16
- Afwijzing dwangsom	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
- Heropening van de debatten	19	11	7	9	11	6	12	10	2	-	87
- Voortzetting gewone procedure	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	2
- Prejudiciële vraag	-	6	-	2	-	2	1	6	-	-	17
- In beraad	2	7	-	2	-	-	-	1	-	-	12
- Nieuwe rechtsdagbepaling	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
- Samenvoeging	10	5	4	2	6	2	7	2	1	-	39
- Verwijzing naar de algemene rol	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
- Inwilliging tussenkomst	-	-	-	3	1	2	-	1	3	-	10
- Tussenkomst geweigerd	-	-	-	-	3	-	1	2	-	-	6
- Opheffing	-	-	-	-	2	-	4	1	-	-	7
- Anonimisering	2	-	-	-	-	3	-	-	-	-	5
- Overschrijving/verwijzing	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
* Totaal aantal beslissingen	213	229	216	133	368	157	242	254	45	0	1857

Beslissingen per type van procedure	Spreiding per kamer										Totaal
	VI	VIII	XI	XIII	VII	IX	X	XII	V	AGVA	
* Art. 14bis - Vernietiging	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	2
- Verwerping	31	20	162	24	198	18	26	20	-	-	499
- Geen grond om uitspraak te doen	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	3
- Afstand	3	-	-	5	1	1	-	-	-	-	10
- Afvoering van de rol	-	-	-	-	2	-	-	2	-	-	4
- Heropening van de debatten	-	-	2	-	-	1	2	1	-	-	6
- Voortzetting van gewone procedure	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	3
- Prejudiciële vraag	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	2
- In beraad	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	2
- Samenvoeging	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	2
- Inwilliging tussenkomst	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
- Opheffing	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
* Totaal aantal beslissingen	36	21	170	30	203	21	29	25	0	0	535

Beslissingen per type van procedure	Spreiding per kamer										Totaal
	VI	VIII	XI	XIII	VII	IX	X	XII	V	AGVA	
* Art. 14quater											
- Vernietiging	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	3
- Afwijzing	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
- Afstand	26	22	197	1	86	47	76	17	4	-	476
- Afstand van geding	1	-	-	22	4	-	3	-	-	-	30
- Heropening van de debatten	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	2
- Prejudiciële vraag	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
- In beraad	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
- Samenvoeging	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	2
* Totaal aantal beslissingen	27	22	200	25	94	47	80	17	4	0	516

Beslissingen per type van procedure	Spreiding per kamer										Totaal
	VI	VIII	XI	XIII	VII	IX	X	XII	V	AGVA	
* Art. 15bis											
- Vernietiging	1	-	26	2	4	2	11	-	-	-	46
- Afwijzing	-	-	-	-	7	-	-	5	-	-	12
- Intrekking van de handeling	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
- Geen grond om uitspraak te doen	-	1	1	1	-	-	3	-	-	-	6
- Afstand	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
- Afstand van het geding	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
- Afwijzing dwangsom	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
- Opheffing	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	6
* Totaal van de beslissingen	1	2	28	3	18	2	14	6	0	0	74

Beslissingen per type van procedure	Spreiding per kamer										Totaal
	VI	VIII	XI	XIII	VII	IX	X	XII	V	AGVA	
* Art. 15ter											
- Afwijzing	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
- Geen grond om uitspraak te doen	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2
- Afstand	11	9	53	1	314	43	24	38	-	-	493
- Afstand van geding	-	-	395	9	20	-	-	-	-	-	424
- Schrapping	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
* Totaal aantal beslissingen	12	9	449	10	334	44	24	39	0	0	921

Beslissingen per type van procedure	Spreiding per kamer										Totaal
	VI	VIII	XI	XIII	VII	IX	X	XII	V	AGVA	
* Art. 59 - Afwijzing	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
- Afstand	41	23	22	17	29	-	1	-	2	-	135
- Afstand van geding	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
- Samenvoeging	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
- Inwilliging tussenkomst	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
* Totaal aantal beslissingen	44	23	23	17	29	0	1	0	2	0	139

Beslissingen per type van procedure	Spreiding per kamer										Totaal
	VI	VIII	XI	XIII	VII	IX	X	XII	V	AGVA	
* Art. 93 - Vernietiging	-	-	2	-	-	-	-	1	-	-	3
- Afwijzing	10	11	190	12	7	6	7	5	-	-	248
- Afwijzing voor het overige	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
- Intrekking van de handeling	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
- Geen grond om uitspraak te doen	-	2	137	10	-	-	3	-	1	-	153
- Afstand	1	-	2	-	-	-	-	1	-	-	4
- Afstand van geding	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	2
- Afvoering van de rol	-	-	3	-	1	-	-	-	-	-	4
- Heropening van de debatten	1	-	7	-	-	-	-	2	-	-	10
- Voortzetting gewone procedure	1	-	-	-	-	-	-	2	-	-	3
- Samenvoeging	-	-	16	-	-	-	-	-	-	-	16
- Inwilliging tussenkomst	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2
- Opheffing	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
* Totaal aantal beslissingen	13	14	361	24	8	6	10	11	1	0	448

Beslissingen per type van procedure	Spreiding per kamer										Totaal
	VI	VIII	XI	XIII	VII	IX	X	XII	V	AGVA	
* Art. 94											
- Vernietiging	22	9	8	16	-	8	4	4	1	-	72
- Afwijzing	1	-	-	2	-	1	1	4	-	-	9
- Afwijzing voor het overige	4	-	-	-	-	1	-	1	-	-	6
- Intrekking van de handeling	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
- Geen grond om uitspraak te doen	8	2	6	11	-	-	1	3	1	-	32
- Afstand	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	3
- Bekendmaking	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	3
- Heropening van de debatten	1	1	-	-	-	1	-	1	2	-	6
- Voortzetting gewone procedure	1	1	-	-	-	1	-	3	-	-	6
- Samenvoeging	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
- Inwilliging tussenkomst	-	1	-	5	-	-	3	3	3	-	15
- Bevolen	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	2
* Totaal aantal beslissingen	38	16	15	36	0	15	9	20	7	0	156

Beslissingen per type van procedure	Spreiding per kamer										Totaal
	VI	VIII	XI	XIII	VII	IX	X	XII	V	AGVA	
* Verzekeringen - Afwijzing	1	-	-	-	-	7	-	-	-	-	8
* Totaal aantal beslissingen	1	0	0	0	0	7	0	0	0	0	8

Beslissingen per type van procedure	Spreiding per kamer										Totaal
	VI	VIII	XI	XIII	VII	IX	X	XII	V	AGVA	
* Verzoek tot wraking - Afwijzing	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
* Totaal aantal beslissingen	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1

Aard	Spreiding per kamer										Totaal
	VI	VIII	XI	XIII	VII	IX	X	XII	V	AGVA	
* Totaal aantal eindarresten	308	280	1401	229	944	262	352	294	43	-	4113
* Totaal aantal tussenarresten	105	69	904	123	641	133	186	191	11	5	2368
* Totaal aantal verbeterende arresten	10	6	6	-	6	2	1	7	-	-	38
* Algemeen totaal	423	355	2311	352	1591	397	539	492	54	5	6519

**TOTAAL AANTAL ARRESTEN GEWEZEN DOOR DE VERSCHILLENDE KAMERS
TUSSEN 1 SEPTEMBER 1998 EN 31 AUGUSTUS 1999 :**

Nederlandstalig	:	3019
Franstalig	:	3441
tweetalig	:	54

TOTAAL	:	6514

AANTAL ARRESTEN GEWEZEN DOOR DE ALGEMENE VERGADERING :

schorsing : afgewezen	:	3
schorsing : bevolen	:	2

TOTAAL:		5

TOTAAL AANTAL ARRESTEN :   **6519**

7. Niet-betwiste zaken.

a) Adviesaanvragen (artikel 9).

	Ingekomen zaken	Afgehandelde zaken	Hangende zaken
Situatie op 31-08-1990	1.107	1.079	28
1990-1991	24	19	33
1991-1992	16	17	32
1992-1993	19	10	41
1993-1994	13	9	45
1994-1995	7	9	43
1995-1996	13	3	53
1996-1997	5	13	45
1997-1998	8	11	42
1998-1999	4	3	43
Situatie op 31-08-1999	1.216	1.173	43

b) Mijnzaken

	Ingekomen zaken	Afgehandelde zaken	Hangende zaken
Situatie op 31-08-1990	1.824	1.790	34
1990-1991	19	29	29
1991-1992	24	28	16
1992-1993	23	27	9
1993-1994	14	15	11
1994-1995	15	25	3
1995-1996	5	5	4
1996-1997	5	1	9
1997-1998	0	9	0
1998-1999	0	0	0
Situatie op 31-08-1999	1.929	1.929	0

c) Beroepsverenigingen.

	Ingekomen zaken	Afgehandelde zaken	Hangende zaken
Situatie op 31-08-1990	22.148	21.917	233
1990-1991	230	203	245
1991-1992	241	239	258
1992-1993	208	169	273
1993-1994	160	106	353
1994-1995	228	198	383
1995-1996	185	170	398
1996-1997	281	350	329
1997-1998	229	160	398
1998-1999	212	190	420
Situatie op 31-08-1999	24.122	23.702	420

1/ OVERZICHT TOT 31-8-1998.

**Ingekomen zaken
tot 31-8-1998**

23.910

23.910

Verdeling per kamer

VI : 12.840

IX : 10.225

V : 845

23.910

2/ OVERZICHT VAN DE INGEKOMEN ZAKEN IN HET TIJDVAK 1-9-1998 TOT 31-8-1999.

Totaal	Spreiding per kamer
op 31.8.1999 : 24.122	VI : 82
op 1.9.1998 : - 23.910	IX : 108
	V : 22
----- 212	----- 212

3/ SITUATIE OP 31-8-1999.

- Overdracht van de hangende zaken tot 1-9-1999 :	398
- Ingekomen zaken in het tijdvak 1-9-1998 tot 31-8-1999 :	212

	610

Voor beslissing in de kamer	Genomen beslissingen	Opgemaakte verslagen	
VI 27	35	32	
IX 58	147	155	
V 21	8	25	
---	---	---	
106	190	212	190

Auditoraat voor verslag

VI 159
IX 103
V 52

314

Griffie : 0

Hangende zaken op 31-8-1999 : 420

D. OPMERKINGEN MET BETREKKING TOT DE ADMINISTRATIEVE ASPECTEN VAN DE UITVOERING VAN HET VIERJARENPLAN ⁽⁶⁴⁾ ⁽⁶⁵⁾ ⁽⁶⁶⁾.

1. Herhaling van de uitgangspunten en hypothesen van het vierjarenplan

a) Uitgangspunten van het vierjarenplan

Het vierjarenplan bevatte volgende uitgangspunten en hypothesen.

- * Het aantal hangende zaken op 1 september 1997 werd op 16.395 verzoekschriften bepaald.
- * Het aantal nieuwe verzoekschriften werd op 6.560 tot 7.056 per jaar geschat, hetgeen een gemiddelde opleverde van 6.808 verzoekschriften; de verhouding "dubbele" verzoekschriften (schorsing + vernietiging) werd op 38 % geschat.
- * Het aantal zaken dat "zonder arrest" wordt opgelost, werd op 492 gevallen per jaar geschat. Hiermee worden bedoeld, enerzijds die zaken die tot het openen van een rolnummer aanleiding hebben gegeven, maar die nooit het stadium van een arrest bereiken omdat ze ondertussen terug van de rol zijn geschrapt, en anderzijds die gevallen die - tijdens de behandeling van een schorsingsverzoek - onmiddellijk ook ten gronde worden behandeld, omdat ze manifest gegrond of manifest ongegrond worden geacht (artikelen 93 en 94), zodat het arrest dat uitspraak doet over de schorsing, ook tegelijk uitspraak doet over het vernietigingsverzoekschrift.
- * Het aantal arresten per jaar werd, rekening houdend met de "tijdsinvestering" die nodig is om elke "soort" zaak te beslechten en met het gegeven dat 23 staatsraden hiertoe konden bijdragen, op 7.295 tot 7.791 arresten geschat (of gemiddeld 7.543 arresten).

⁽⁶⁴⁾ Toepassing van artikel 102bis, derde lid, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State : "De beheerder oefent zijn bevoegdheden uit onder het gezag en de leiding van de eerste voorzitter en de auditeur-generaal. Hij doet hun jaarlijks zijn opmerkingen geworden met betrekking tot de administratieve aspecten van de uitvoering van het in artikel 120 bedoelde vierjarenplan".

Artikel 120:

"De algemene vergadering van de Raad van State formuleert in een vierjarenplan de maatregelen die, zonder dat zij afbreuk doen aan het vervullen van zijn rechtsprekende taak, kunnen bijdragen tot het wegwerken van de achterstand in de rechtsbedeling bij de Raad van State.

Zij onderzoekt elk jaar in de loop van de maand september de stand van de zaken die hangende zijn bij de afdeling administratie van de Raad van State en brengt hierover uiterlijk op 15 oktober verslag uit aan de Ministerraad en aan de voorzitters van de wetgevende kamers.

De auditeur-generaal en de adjunct-auditeur-generaal nemen deel aan de werkzaamheden van de algemene vergadering".

⁽⁶⁵⁾ Huidig verslag bevat een aantal prognoses inzake de werkvolumes bij de Raad van State, met inbegrip van de volumes die het gevolg zouden kunnen zijn van het nieuwe asielbeleid van de regering. Het bevat geen beoordeling van de praktische haalbaarheid van de gevolgen van deze prognoses, maar beschrijft enkel welke deze gevolgen zijn.

⁽⁶⁶⁾ Verslag opgesteld door de beheerder F. FRANCEUS en herzien, wat betreft de vorm, door de Commissie van verslaglegging 1998-99.

Het voorgaande in acht genomen, kon het vierjarenplan - voor wat de kwantitatieve aspecten betreft - als volgt worden samengevat :

BEGINSITUATIE				OPGELOST "ZONDER ONDERZOEK TEN GRONDE"		ARRESTEN VEREIST		
Begin Gerechtelijk jaar	Voorraad (a)	Nieuwe verzoekschriften tijdens het jaar (b)	Totaal eind gerechtelijk jaar	Via tussenarrest/eindarrest (art.93/94)	Schrapping/samenvoeging	Jaarlijks aantal arresten vereist om up-to-date te blijven	Jaarlijks aantal arresten vereist om achterstand in te lopen	Totaal aantal arresten vereist (b)
sep-88	6314							
sep-89	6144							
sep-90	5738							
sep-91	5853							
sep-92	6990							
sep-93	9975							
sep-94	12774							
sep-95	13532							
sep-96	14658							
sep-97	16395	6560	14177	492	991	5077	2218	7295
sep-98	14177	6560	11959	492	991	5077	2218	7295
sep-99	11959	6560	9741	492	991	5077	2218	7295
sep-00	9741	6560	7523	492	991	5077	2218	7295

(a) Tot 1996 : aantal rolnummers; vanaf 1997 : aantal verzoekschriften; gerechtelijk jaar startend in september 1997 : 14.896 rolnummers, voor 16.395 verzoekschriften;

(b) Bij de hypothese dat er 6.560 nieuwe verzoekschriften per jaar zouden binnenkomen; een tweede hypothese stelde dat er 7.056 nieuwe verzoekschriften per jaar zouden zijn, hetgeen dan een "productie" van 7.791 arresten vereiste.

b) Toestand op het eind van het gerechtelijk jaar eindigend in augustus 1998

Op 31 augustus 1998 werden volgende resultaten bekomen :

- * Op 31 augustus 1998 waren naar schatting nog 14.022 verzoekschriften hangende, of 2.373 minder dan een jaar voordien. Het aantal nieuwe verzoekschriften daalde tijdens het gerechtelijk jaar 1997-98 tot 6.251, of 8,2 % minder dan het verwachte gemiddelde van 6.808.
- * De verhouding van het aantal "dubbele" verzoekschriften ten aanzien van de rolnummers, was 37 % in plaats van de verwachte 38 %, weliswaar met dien verstande dat deze verhouding voor het gewone contentieux 27 % bedroeg, en voor het vreemdelingencontentieux 42,5 %.
- * Het aantal verzoekschriften dat "zonder" arrest kon worden opgelost was eveneens gedaald, en bedroeg 621 gevallen bij toepassing van artikelen 93 of 94 en 235 andere gevallen.
- * Met aantal uitgesproken arresten bedroeg 7.768, hetgeen lag tussen het vooropgestelde aantal (van 7.295 tot 7.791).
- * Voor de komende jaren werd, gelet op de cijfers over het gerechtelijk jaar 1997-98, het aantal nieuwe verzoekschriften op 6.251 tot 6.434 per jaar geschat; het aantal te wijzen arresten werd op 7.543 geschat.

2. Overzicht van gerechtelijk jaar 1998-99

a) Evolutie van het aantal verzoekschriften

Het jaarlijks aantal verzoekschriften steeg - volgens de griffiestatistieken op 31 augustus 1999 - tijdens het gerechtelijk jaar 1998-99 tot 9.193 verzoekschriften (zwarte kolom - linkse schaal) voor 6.361 rolnummers (witgestreepte kolom - linkse schaal); het aantal dubbele verzoekschriften kwam uit op 44 % gemiddeld over het jaar (lijn - rechtse schaal). Dit is 2.759 tot 2.942 meer dan de 6.251 tot 6.434 verzoekschriften die voor dit gerechtelijk jaar werden verwacht (44,1 % tot 45,7 % meer).

Hierbij horen drie bemerkingen :

- Enerzijds heeft de stijging zich vooral voorgedaan sinds maart 1999. Indien de aantallen in de eerste jaarhelft opgetekend werden (6 maanden van september 1998 tot en met februari 1999: 2.580 rolnummers en 3.588 verzoekschriften) voor het ganse jaar representatief zouden zijn geweest, dan zou men op het eind van het jaar slechts tot 5.160 rolnummers en 7.176 verzoekschriften hebben opgetekend.

- Indien men daarentegen de tweede jaarhelft in acht neemt (6 maanden vanaf maart 1999), dan komt men op 3.741 rolnummers en 5.529 verzoekschriften, of geëxtrapoleerd voor een jaar op 7.482 rolnummers en 11.058 verzoekschriften. Anderzijds blijkt dat er weliswaar 6.361 nieuwe rolnummers zijn geopend, en dat er inderdaad 9.193 verzoekschriften werden ingediend, maar wel is het zo dat slechts 5.928 van deze verzoekschriften vernietigingsverzoekschriften waren. Met andere woorden : 433 rolnummers betroffen dus enkel een schorsingsverzoek, die eigenlijk pro forma af te handelen zijn, daar- gelaten dat het niet onmogelijk is dat een aantal van deze schorsingsverzoeken in de maanden juli en augustus 1999 zijn ingediend, en dat zij dus nog zouden kunnen gevolgd zijn geweest door een vernietigingsverzoek in de maanden september en oktober 1999 (cijfers die echter niet in de huidig besproken periode voorkomen).
- Het vreemdelingencontentieux, tenslotte, vormde 58,3 % van het totaal aantal verzoekschriften over het jaar, en het niet-vreemdelingencontentieux omvat 41,7 % van de nieuwe verzoekschriften.

* Belangrijk is ook de stijging van het aantal dubbele verzoekschriften, tot gemiddeld 44,5 % (+ 8 % ten aanzien van 1997-98) : op 6.361 rolnummers betekent dit 508 verzoekschriften meer per jaar. In vreemdelingenzaken bedraagt de verhouding zelfs 55,1 %.

b) Evolutie van het aantal arresten en hangende zaken

- * Het aantal arresten over het gerechtelijk jaar 1998-99 bedroeg 6.519 ⁽⁶⁷⁾.
- * Een aantal zaken werden afgedaan zonder arrest:
  - 514 arresten werden gewezen bij toepassing van de artikelen 93 en 94, waarbij derhalve reeds tijdens het stadium van de schorsing het volledige contentieux wordt afgedaan wegens de kennelijke gegrondheid of ongegrondheid. Deze arresten doen dus twee verzoekschriften ineens af, en mogen dus dubbel tellen;
  - 158 rolnummers werden samengevoegd, zodat voor deze zaken slechts één arrest zal nodig zijn voor twee (of eventueel ook meer) verzoekschriften;
  - 108 zaken werden geschrapt zonder arrest.

* Vermits het aantal hangende zaken op 1 september 1998 op 14.022 verzoekschriften werd geschat, en er zich tijdens het gerechtelijk jaar 1998-99 daaraan 9.193 nieuwe verzoekschriften toevoegden, maar dat er tevens tijdens die periode 6.519 ⁽⁶⁸⁾ arresten werden uitgesproken, die in principe aan evenveel verzoekschriften beantwoordden, bedraagt het aantal hangende zaken per saldo op 31 augustus 1999 16.696 verzoekschriften.

⁽⁶⁷⁾ Men merke wel op dat een aantal van deze arresten geen zaken afdoen: het gaat bv. om arresten tot heropening van de debatten, of verbeterende arresten of vragen tot wraking of opheffing van een schorsing; het ging tijdens het verlopen gerechtelijk jaar om 120 arresten in totaal.

⁽⁶⁸⁾ Mogen evenwel niet worden meegeteld, de 120 arresten die geen verzoekschrift afdoen (zie supra), zodat het in rekening te brengen aantal arresten in feite 6.399 is.

Evenwel moeten nog worden afgetrokken, de 514 verzoekschriften die bij wijze van artikel 93 en 94 werden afgedaan, de 158 zaken die werden samengevoegd en de 108 zaken die zonder arrest werden geschrapt.

Per saldo kan het aantal hangende verzoekschriften op 31 augustus 1999 op 16.036 verzoekschriften geschat worden.

- * Men noteert dat deze stijging voor een groot deel het gevolg is van de onverwachte stijging van het aantal verzoekschriften (met 2.683 tot 2.866), en de stijging van het aantal dubbele verzoekschriften (impact van 508 verzoekschriften in meer).

Zonder deze stijging zou het aantal hangende zaken tussen 12.845 en 12.662 verzoekschriften bedragen, of toch nog ongeveer 703 tot 886 meer dan de 11.959 hangende verzoekschriften die in het vierjarenplan verwacht werden.

- * Voor een goed begrip dient men daaraan toe te voegen dat het aantal hangende zaken niet mag gelijkgesteld worden met "achterstand" : het aantal hangende zaken bevat immers ook een aantal verzoekschriften dat als "normale werkvoorraad" moet worden beschouwd. Vermits dit aantal in het vierjarenplan op 7.525 werd geschat, dient dit aantal van het aantal hangende zaken worden afgetrokken om tot de eigenlijke "achterstand" te komen. Op het einde van het gerechtelijk jaar 1998-99 bedraagt de achterstand dus 8.511 verzoekschriften.

3. Meerjarige evolutie van de instroom

a) Algemeen overzicht inzake de evolutie van het aantal verzoekschriften

Volgende grafiek geeft duidelijk aan dat zich op lange termijn een belangrijke stijging voordoet van het aantal verzoekschriften, en dat deze vooral zichtbaar is geworden vanaf het begin van het gerechtelijk jaar 1998-99 (de piek in september 1996 betreft een sterke - maar zeer tijdelijke stijging - in het specifieke contentieux betreffende verzekeringszaken), toen voor het eerst het minimum van drie jaar geleden terug werd overschreden.

Uitgedrukt volgens taalrol, geeft dit volgend beeld :

Wat betreft de verhouding vernietigingszaken versus schorsingszaken, en UDN, doet zich eveneens een evolutie voor waarbij het schorsingscontentieux terug stijgt :

b) Vreemdelingencontentieux en niet-vreemdelingen- contentieux

Een nadere analyse toont aan dat voormelde stijging zich vooral voordoet bij de vreemdelingenzaken, terwijl het gewone contentieux quasi stabiel blijft :

Een uitsplitsing volgens type van contentieux en per taalrol vervolledigt dit beeld en bevestigt deze tendensen. We geven eerst het beeld van het niet-vreemdelingencontentieux :

Het vreemdelingencontentieux :

De twee laatste grafieken geven trouwens aan dat het aantal verzoekschriften historisch niet steeds evenredig verdeeld was over de twee taalrollen. Het naar elkaar toegroeien van de twee taalrollen voor wat het vreemdelingencontentieux betreft, is zonder twijfel het gevolg van een aanpassing in de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, alwaar bepaald wordt dat de administratie voor bepaalde dossiers, de taal kan bepalen waarin het dossier zal worden behandeld. Deze bepaling heeft tot gevolg dat het traditioneel overwicht van de Franse taalrol - en die trouwens ook sommige verzoekers tot "forum-shopping" kon aanzetten - weggewerkt wordt op het niveau van de administratieve overheden, en aldus ook bij de Raad van State.

IV. AUDITORAAT.

TOELICHTING BIJ LEZING VAN DE STATISTISCHE GEGEVENS.

De cijfergegevens die in deze statistiek werden verwerkt m.b.t. het aantal ingekomen zaken administratie behelzen de verzoekschriften die door het secretariaat van het auditoraat daadwerkelijk werden ontvangen, d.w.z. door de griffie administratie werden doorgestuurd naar de administratieve diensten van het auditoraat.

Dit impliceert dat het cijfermateriaal kan verschillen met de door de griffie administratie naar voren gebrachte gegevens.

Een identieke werkwijze werd gevolgd voor de verrekening van het aantal adviesaanvragen te behandelen door de afdeling wetgeving.

Verder dient de aandacht gevestigd te worden op het feit dat het volume van het aantal "neergelegde" verslagen, de verslagen artikel 14quater niet omvat. Waar dienstig worden deze cijfers in voetnota vermeld.

A. Globale Statistiek.

STATISTIEK GERECHTELIJK JAAR 1998-1999 (1 september 1998 - 31 augustus 1999)	
ADMINISTRATIE	
INGEKOMEN VERZOEKSCRIFTEN	
SCHORSINGEN	
Vreemdelingenzaken	1.809
Gewone zaken	1.072
Totaal	2.881
VERNIETIGINGEN	
Vreemdelingenzaken	2.781
Gewone zaken	2.857
Totaal	5.638
ALGEMEEN TOTAAL	8.519
OPGESTELDE VERSLAGEN	
SCHORSINGEN	
Vreemdelingenzaken	1.597
Gewone zaken	1.061
Totaal	2.658
VERNIETIGINGEN	
Vreemdelingenzaken	2.480
Gewone zaken	2.380
Totaal	4.860
ALGEMEEN TOTAAL	7.518

1. Evaluatie van het zakenaanbod gedurende de jaren 1988 tot 31 augustus 1999.

a) Ingekomen zaken.

Ingekomen zaken in	Administratie	Wetgeving
1988	2.488	444
1989	1.853	753
1990	1.820	928
1991	2.079	963
1992	3.773	692
1993	5.482	983
1994	8.252	1.004
gerecht. jaar		
1995-1996	7.900	947
1996-1997	6.138	1.398
1997-1998	6.021	1.410
1998-1999	<u>8.519</u>	1.351

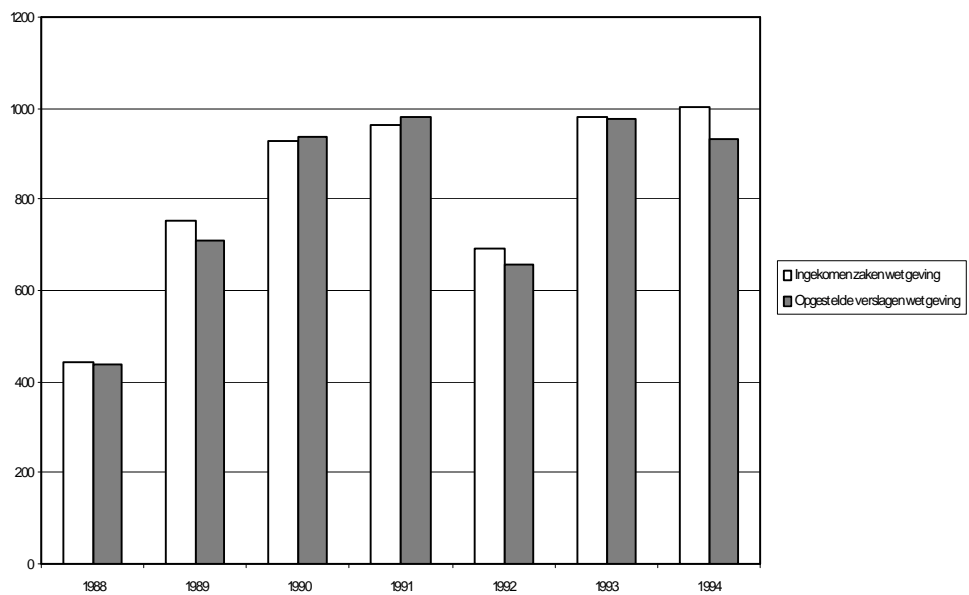
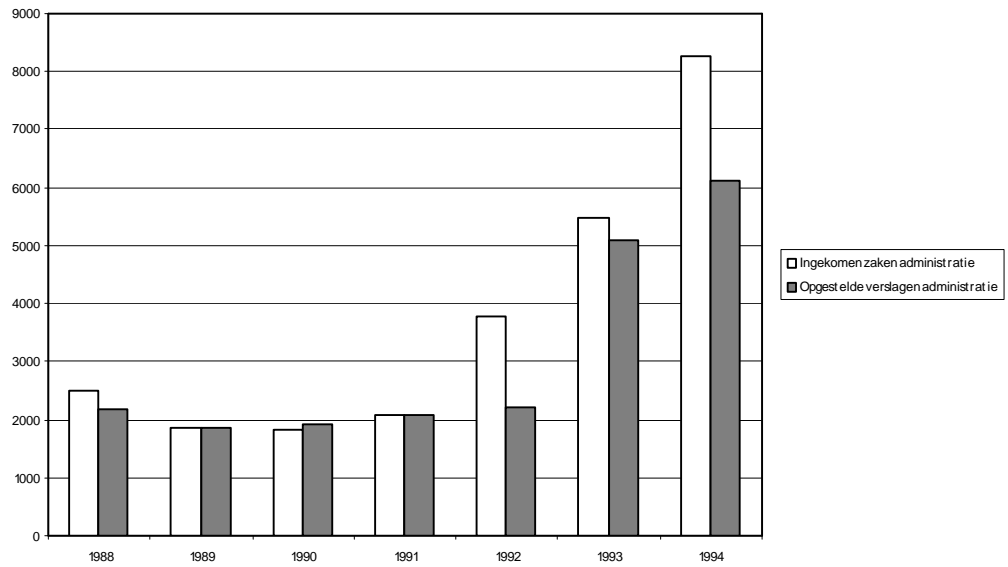
Het cijfer 8.519 omvat 5.638 annulatieberoepen en 2.881 schorsingsberoepen.

b) Opgestelde verslagen.

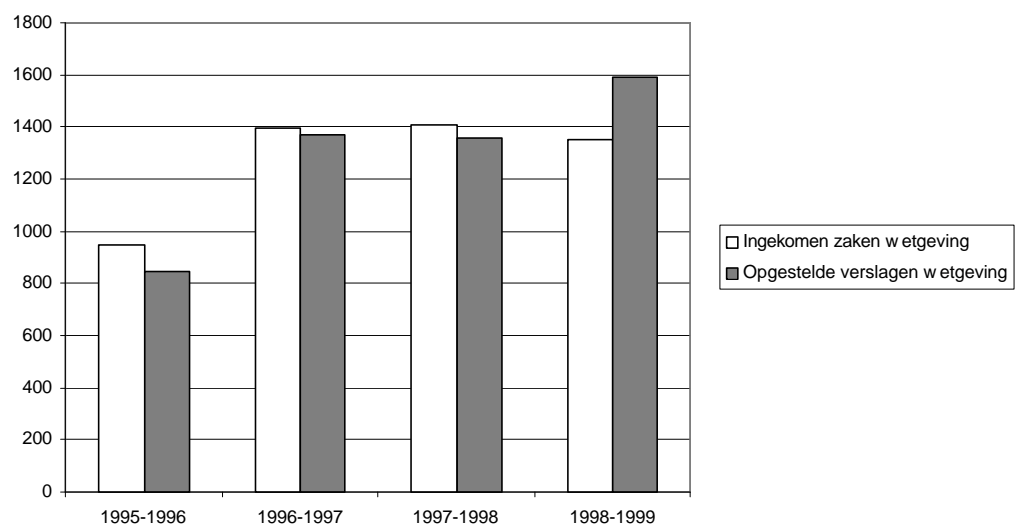
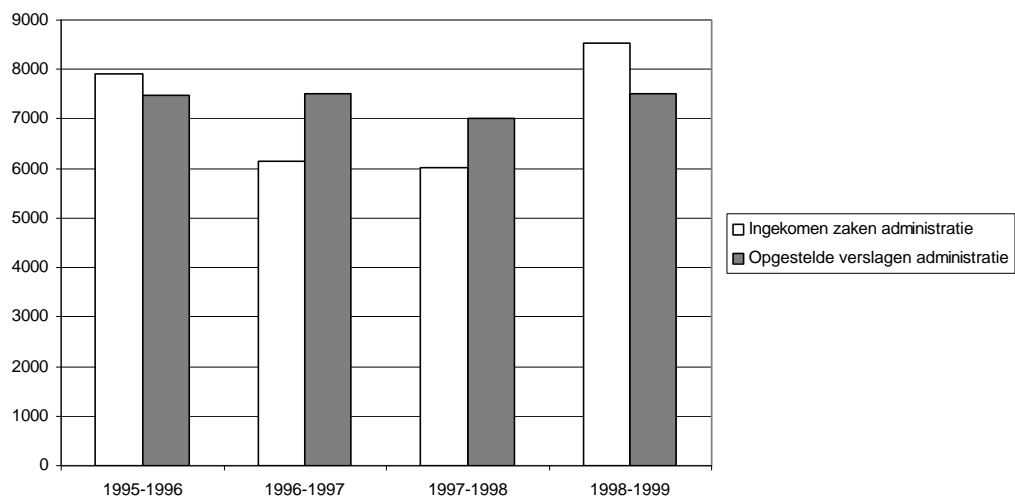
Neergelegde verslagen in	Administratie	Wetgeving
1988	2.172	436
1989	1.843	708
1990	1.925	937
1991	2.077	982
1992	2.218	659
1993	5.108	978
1994	6.130	932
gerecht. jaar		
1995-1996	7.486	844
1996-1997	7.517	1.368
1997-1998	7.022	1.355
1998-1999	7.518	1.594

Ingekomen zaken in:	Ingekomen zaken:		Opgestelde verslagen:	
	administratie	wetgeving	administratie	wetgeving
1988	2488	444	2172	436
1989	1853	753	1843	708
1990	1820	928	1925	937
1991	2079	963	2077	982
1992	3775	692	2218	659
1993	5482	983	5108	978
1994	8252	1004	6130	932

Ingekomen zaken in:	Ingekomen zaken:		Opgestelde verslagen:	
	administratie	wetgeving	administratie	wetgeving
1995-1996	7900	947	7486	844
1996-1997	6138	1398	7517	1368
1997-1998	6021	1410	7022	1355
1998-1999	8519	1351	7518	1594

2. Zaken behandeld door de afdeling wetgeving in het gerechtelijk jaar 1998-1999.

a) Ingekomen zaken.

	INGEKOMEN ZAKEN WETGEVING
1995-1996	947
1996-1997	1.398
1997-1998	1.410
1998-1999	1.351

In het gerechtelijk jaar 1998-1999 werd het auditoraat geconfronteerd met 1.351 zaken wetgeving ⁽⁶⁹⁾. Ten opzichte van het gerechtelijk jaar 1997-1998 resulteert dit in een kleine daling.

b) Opgestelde verslagen.

	OPGESTELDE VERSLAGEN WETGEVING
1995-1996	844
1996-1997	1.368
1997-1998	1.355
1998-1999	1.594

⁽⁶⁹⁾ De verrekening geschiedt met inachtneming van de datum van ontvangst van de adviesaanvraag op het secretariaat van het auditoraat.

c) **Hangende zaken.**

HANGENDE ZAKEN WETGEVING	
1995-1996	117
1996-1997	221
1997-1998	316
1998-1999	118

Het aantal opgestelde verslagen wetgeving bedraagt in het gerechtelijk jaar 1998-1999 : 1.594 verslagen of gemiddeld per auditeur : 1.594 gedeeld door 11 ⁽⁷⁰⁾ = 145 verslagen per jaar.

d) **Toestand van de afdeling wetgeving.**

Het aantal hangende zaken -dit zijn de dossiers waarin nog geen auditoraatsverslag is opgesteld- toont aan dat de achterstand ten opzichte van het gerechtelijk jaar 1997-1998 gedaald is met 198 eenheden.

Opdat geen aangroei van het aantal hangende zaken zou ontstaan is het noodzakelijk dat een evenwichtspunt wordt bereikt tussen het aantal ingekomen adviesaanvragen en het aantal opgestelde verslagen.

Het aantal ingekomen zaken bedraagt : 1.351.

Het aantal verslagen gekoppeld aan een rolnummer is gelijk aan 1.527.

Het aantal door de leden van het auditoraat opgestelde verslagen wetgeving, i.e. 1.594, behelst 67 aanvullende verslagen, zodat het evenwichtspunt overschreden wordt met 243 eenheden in meer.

Aldus is er voor het gerechtelijk jaar 1998-1999 geen "achterstand" meer.

⁽⁷⁰⁾ Elf auditeurs zijn toegevoegd aan de afdeling wetgeving.

3. **Zaken behandeld door de afdeling administratie in het gerechtelijk jaar 1998-1999.**

a) **Zaken ingeschreven op de rol van het auditoraat van 1 september 1998 tot 31 augustus 1999** ⁽⁷¹⁾.

- Algemene statistieken.

	INGEKOMEN ZAKEN ADMINISTRATIE
1995-1996	7.900
1996-1997	6.138
1997-1998	6.021
1998-1999	8.519

In het gerechtelijk jaar 1998-1999 werd het auditoraat belast met 8.519 zaken administratie. Dit cijfer bevat het aantal vernietigings- en schorsingsverzoekschriften ingeleid in zowel "gewone" als vreemdelingenzaken. Ten opzichte van 1997-1998 (6.021 ingekomen zaken) houdt dit een stijging in van $\pm 42\%$.

b) **Opgestelde verslagen administratie**
(1 september 1998 - 31 augustus 1999).

- Algemene statistieken.

	OPGESTELDE VERSLAGEN ADMINISTRATIE
1995-1996	7.486
1996-1997	7.517
1997-1998	7.022
1998-1999	7.518

⁽⁷¹⁾ Als uitgangspunt voor de verrekening van het totaal aantal eenheden wordt de datum van ontvangst van de verzoekschriften op het secretariaat van het auditoraat in aanmerking genomen.

In het gerechtelijk jaar 1998-1999 werden door de magistraten van het auditoraat 7.518 verslagen administratie opgesteld ⁽⁷²⁾. Dit cijfer behelst het aantal verslagen annulatieberoepen en verslagen schorsingen ⁽⁷³⁾ in zowel "gewone" als vreemdelingenzaken. Ten opzichte van het gerechtelijk jaar 1997-1998 (7.022 verslagen) betekent dit een stijging met $\pm 7\%$.

c) **Zaken in staat.**

ZAKEN IN STAAT (enkel beroepen tot nietigverklaring)	
1995-1996	5.866
1996-1997	6.612
1997-1998	6.100
1998-1999	6.167

d) **Toestand van de afdeling administratie.**

De determinerende factoren die het aantal in het stadium "in staat" verkerende zaken bepalen, zijn :

1. de hoeveelheid ingekomen verzoekschriften strekkende tot nietigverklaring die na de beëindiging van de voorafgaande maatregelen, in kwestieus stadium belanden;
2. het aantal opgestelde verslagen inzake annulatieberoepen.

⁽⁷²⁾ Als uitgangspunt voor de omzetting van het aantal verslagen in absolute cijfers wordt in acht genomen de datum van verzending van het verslag door het secretariaat van het auditoraat naar de griffie administratie, of naargelang het geval, naar het secretariaat van de kamers.

⁽⁷³⁾ Dit cijfer bevat niet het aantal verslagen artikel 14quater (nl. 606).

De gegevens m.b.t. deze factoren worden uitgesplitst in de onderstaande tabellen :

INGEKOMEN ZAKEN ADMINISTRATIE - VERNIETIGING	
1995-1996	4.629
1996-1997	4.044
1997-1998	3.905
1998-1999	5.638

OPGESTELDE VERSLAGEN - VERNIETIGING	
1995-1996	4.433
1996-1997	5.135
1997-1998	4.527
1998-1999	4.860

Tijdens het gerechtelijk jaar 1998-1999 werden 4.755 verslagen ten gronde opgesteld (4.860 - 105 verslagen artikel 13 = 4.755 verslagen).

Dit impliceert dat 883 annulatieberoepen meer zijn ingekomen dan er verslagen ten gronde werden neergelegd (5.638 - 4.755), resulterend in een zeer lichte stijging van de "achterstand"⁽⁷⁴⁾.

⁽⁷⁴⁾ Cf. zaken in staat 1997-1998 : 6.100 zaken;
1998-1999 : 6.167 zaken;

of een stijging met ± 1 %.

B. UITSPLITSING - AFDELING WETGEVING.

1. Ingekomen adviesaanvragen.

INGEKOMEN ZAKEN	
1.351 of 100 %	
NEDERLANDSTALIG	FRANSTALIG
703 of 52 %	648 of 48 %

2. Opgestelde verslagen.

VERSLAGEN	
1.594 of 100 %	
NEDERLANDSTALIG	FRANSTALIG
850 of 53 %	744 of 47 %

C. UITSPLITSING - AFDELING ADMINISTRATIE.

1. Ingekomen verzoekschriften.

- a) **Uitsplitsing van het totaal aantal tijdens het gerechtelijk jaar 1998-1999 ingekomen verzoekschriften in vreemdelingenzaken en "gewone" zaken, alsmede in schorsings- en vernietigingsberoepen en het procentueel aandeel dat zij respectievelijk innemen.**

INGEKOMEN VERZOEKSCHRIFTEN ⁽⁷⁵⁾		
	AANTAL	PROCENTUEEL AANDEEL
Vreemdelingenzaken	4.590	54 %
Gewone zaken	3.929	46 %
ALGEMEEN TOTAAL	8.519	100 %
Schorsingsberoepen	2.881	34 %
Vernietigingsberoepen	5.638	66 %
ALGEMEEN TOTAAL	8.519	100 %

INGEKOMEN VREEMDELINGENZAKEN		
	AANTAL	PROCENTUEEL AANDEEL
Schorsingsberoepen	1.809	39 %
Vernietigingsberoepen	2.781	61 %
TOTAAL	4.590	100 %
INGEKOMEN "GEWONE" ZAKEN		
	AANTAL	PROCENTUEEL AANDEEL
Schorsingsberoepen	1.072	27 %
Vernietigingsberoepen	2.857	73 %
TOTAAL	3.929	100 %
ALGEMEEN TOTAAL Vreemdelingenzaken + Gewone zaken	8.519	

⁽⁷⁵⁾ De Duitstalige verzoekschriften zijn verrekend in het totaal aantal Nederlandstalige en Franstalige verzoekschriften, naargelang ze werden toegewezen aan een magistraat van die taalrol.

- b) Uitsplitsing van het totaal aantal tijdens het gerechtelijk jaar 1998-1999 ingekomen verzoekschriften, verspreid over de Nederlandstalige en Franstalige afdelingen, waarbij het onderscheid werd gemaakt tussen de vreemdelingenzaken en "gewone" zaken, resp. schorsingsberoepen en vernietigingsberoepen, alsmede, voor elke categorie, het procentueel aandeel van het totaal aantal zaken wordt vermeld.

INGEKOMEN ZAKEN							
8.519 OF 100 %							
NEDERLANDSTALIG				FRANSTALIG			
4.396 OF 52 %				4.123 OF 48 %			
VR.ZAKEN		GEW.ZAKEN		VR.ZAKEN		GEW.ZAKEN	
2.046 OF 24 %		2.350 OF 28 %		2.544 OF 30 %		1.579 OF 18 %	
SCH.	VN.	SCH.	VN.	SCH.	VN.	SCH.	VN.
775	1.271	667	1.683	1.034	1.510	405	1.174
OF	OF	OF	OF	OF	OF	OF	OF
9 %	15 %	8 %	20 %	12 %	18 %	5 %	13 %

c) **Nederlandstalige afdelingen.**

Het aantal zaken waarin een Nederlandstalig magistraat van het auditoraat werd aangeduid, bedroeg tijdens het gerechtelijk jaar 1998-1999 **4.396 eenheden.**

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het aantal vreemdelingenzaken en "gewone" zaken, opgesplitst in schorsingsberoepen en vernietigingsberoepen, alsmede hun procentueel aandeel.

INGEKOMEN ZAKEN - NEDERLANDSTALIGE AFDELINGEN					
	VR.-ZAKEN		GEW.-ZAKEN		TOT.
	AANTAL	PROC. AANDEEL	AANTAL	PROC. AANDEEL	
SCHORS	775	18 %	667	15 %	1.442
VERN.	1.271	29 %	1.683	38 %	2.954
TOTAAL	2.046	47 %	2.350	53 %	4.396

PERCENTSGEWIJZE VERHOUDING TUSSEN DE SCHORSINGS- EN Vernietigingsberoepen IN VREEMDELINGENZAKEN EN "GEWONE" ZAKEN		
	VR.-ZAKEN	GEW.-ZAKEN
SCHORS.-BEROEPEN	54 % <----	----> 46 %
VERN.-BEROEPEN	43 % <----	----> 57 %

d) **Franstalige afdelingen.**

Het aantal zaken waarin een Franstalig magistraat van het Auditoraat werd aangeduid, bedroeg tijdens het gerechtelijk jaar 1998-1999 **4.123 eenheden.**

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het aantal vreemdelingenzaken en "gewone" zaken, opgesplitst in schorsingsberoepen en vernietigingsberoepen, alsmede hun procentueel aandeel.

INGEKOMEN ZAKEN - FRANSTALIGE AFDELINGEN					
	VR.-ZAKEN		GEW.-ZAKEN		TOT.
	AANTAL	PROC. AANDEEL	AANTAL	PROC. AANDEEL	
SCHORS.	1.034	25 %	405	10 %	1.439
VERN.	1.510	37 %	1.174	28 %	2.684
TOTAAL	2.544	62 %	1.579	38 %	4.123 OF 100 %

PERCENTSGEWIJZE VERHOUDING TUSSEN DE SCHORSING- EN Vernietigingsberoepen IN VREEMDELINGENZAKEN EN "GEWONE" ZAKEN		
	VR.-ZAKEN	GEW.-ZAKEN
SCHORS.-BEROEPEN	72 % <----	----> 28 %
VERN.-BEROEPEN	56 % <----	----> 44 %

- e) Percentsgewijze verhouding tussen de Nederlandstalige en Franstalige verzoekschriften in "gewone" zaken en vreemdelingenzaken, per categorie opgesplitst in schorsings- en vernietigingsberoepen.

"GEWONE" ZAKEN		
3.929		
NEDERLANDSTALIG	PERCENTSGEWIJZE VERHOUDING	FRANSTALIG
2.350	60 % <---> 40 %	1.579
SCHORSINGEN		SCHORSINGEN
667	62 % <---> 38 %	405
VERNIETIGINGEN		VERNIETIGINGEN
1.683	59 % <---> 41 %	1.174

VREEMDELINGENZAKEN		
4.590		
NEDERLANDSTALIG	PERCENTSGEWIJZE VERHOUDING	FRANSTALIG
2.046	45 % <---> 55 %	2.544
SCHORSINGEN		SCHORSINGEN
775	43 % <---> 57 %	1.034
VERNIETIGINGEN		VERNIETIGINGEN
1.271	46 % <---> 54 %	1.510

2. Opgestelde verslagen.

- a) Uitsplitsing van het totaal aantal tijdens het gerechtelijk jaar 1998-1999 opgestelde verslagen in vreemdelingenzaken en "gewone" zaken, alsmede in schorsings- en vernietigingsberoepen en het procentueel aandeel dat zij respectievelijk innemen.

OPGESTELDE VERSLAGEN ⁽⁷⁶⁾		
	AANTAL	PROCENTUEEL L AANDEEL
Vreemdelingenzaken	4.077	54 %
Gewone zaken	3.441	46 %
ALGEMEEN TOTAAL	7.518	100 %
Schorsingsberoepen	2.658	35 %
Vernietigingsberoepen	4.860	65 %
ALGEMEEN TOTAAL	7.518	100 %

OPGESTELDE VERSLAGEN VREEMDELINGENZAKEN		
	AANTAL	PROCENTUEEL L AANDEEL
Schorsingsberoepen	1.597	39 %
Vernietigingsberoepen	2.480	61 %
TOTAAL	4.077	100 %
OPGESTELDE VERSLAGEN "GEWONE" ZAKEN		
	AANTAL	PROCENTUEEL L AANDEEL
Schorsingsberoepen	1.061	31 %
Vernietigingsberoepen	2.380	69 %
TOTAAL	3.441	100 %
ALGEMEEN TOTAAL Vreemdelingenzaken + Gewone zaken	7.518	

⁽⁷⁶⁾

De Duitstalige verslagen zijn verrekend in het totaal aantal in het Nederlands en in het Frans opgestelde verslagen, al naargelang het verslag werd opgesteld door een magistraat van die taalrol.

- b) Uitsplitsing van het totaal aantal tijdens het gerechtelijk jaar 1998-1999 opgestelde verslagen, door de magistraten van de Nederlandstalige en Franstalige afdelingen, waarbij het onderscheid werd gemaakt tussen de vreemdelingenzaken en "gewone" zaken, resp. schorsingsberoepen en vernietigingsberoepen, alsmede, voor elke categorie, het procentueel aandeel van het totaal aantal zaken wordt vermeld.

OPGESTELDE VERSLAGEN							
7.518 OF 100 %							
NEDERLANDSTALIG				FRANSTALIG			
3.325 OF 44 %				4.193 OF 56 %			
VR.ZAKEN		GEW.ZAKEN		VR.ZAKEN		GEW.ZAKEN	
1.216 OF 16 %		2.109 OF 28 %		2.861 OF 38 %		1.332 OF 18 %	
SCH.	VN.	SCH.	VN.	SCH.	VN.	SCH.	VN.
526	690	722	1.387	1.071	1.790	339	993
OF	OF	OF	OF	OF	OF	OF	OF
7 %	9 %	10 %	18 %	14 %	24 %	5 %	13 %

c) Nederlandstalige afdelingen.

Het aantal verslagen opgesteld door Nederlandstalige magistraten van het auditoraat bedroeg tijdens het gerechtelijk jaar 1998-1999 **3.325 eenheden.**

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het aantal vreemdelingenzaken en "gewone" zaken, opgesplitst in schorsingsberoepen en vernietigingsberoepen, alsmede hun procentueel aandeel.

OPGESTELDE VERSLAGEN - NEDERLANDSTALIGE AFDELINGEN					
	VR.-ZAKEN		GEW.-ZAKEN		TOT.
	AANTAL	PROC. AANDEE L	AANTAL	PROC. AANDEE L	
SCHORS	526	16 %	722	22 %	1.248
VERN.	690	21 %	1.387	41 %	2.077
TOTAAL	1.216	37 %	2.109	63 %	3.325 OF 100 %

PERCENTSGEWIJZE VERHOUDING TUSSEN DE VERSLAGEN M.B.T. SCHORSINGS- EN Vernietigingsberoepen IN VREEMDELINGENZAKEN EN "GEWONE" ZAKEN		
	VR.-ZAKEN	GEW.-ZAKEN
SCHORS.-BEROEPEN	42 % <----	----> 58 %
VERN.-BEROEPEN	33 % <----	----> 67 %

**OVERZICHT VAN DE NEERGELEGDE VERSLAGEN IN
DE NED. ZAKEN ADMINISTRATIE TIJDENS
HET GERECHTELIJK JAAR 1998-1999**

	GEWONE ZAKEN	VREEMDE- LINGEN	TOTAAL
Schorsingen	722	526	1248
Vernietigingen			
<u>verdeling</u>			
art. 15ter	128	228	
art. 15bis	31	12	
art. 93	38	7	
art. 94	30	-	
art. 12	881	287	
art. 13	40	2	
art. 14bis	100	150	
art. 22	61	1	
art. 59	69	3	
art. 6 (dwangsom)	4	-	
art. 8	3	-	
(controlecomm.)	2	-	
art. 9 (adviesaanvr.)			
	1387	690	2077
Totaal			
Art. 14quater	203	66	269
ALG. TOTAAL	2312	1282	3594

d) **Franstalige afdelingen.**

Het aantal verslagen opgesteld door Franstalige magistraten van het auditoraat bedroeg tijdens het gerechtelijk jaar 1998-1999 **4.193 eenheden.**

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het aantal verslagen opgesteld in vreemdelingenzaken en "gewone" zaken, opgesplitst in verslagen m.b.t. schorsingsberoepen en vernietigingsberoepen, alsmede hun procentueel aandeel.

OPGESTELDE VERSLAGEN - FRANSTALIGE AFDELINGEN					
	VR.-ZAKEN		GEW.-ZAKEN		TOT.
	AANTAL	PROC. AANDEEL	AANTAL	PROC. AANDEEL	
SCHORS.	1.071	25 %	339	8 %	1.410
VERN.	1.790	43 %	993	24 %	2.783
TOTAAL	2.861	68 %	1.332	32 %	4.193 OF 100 %

PERCENTSGEWIJZE VERHOUDING TUSSEN DE VERSLAGEN M.B.T. SCHORSINGS- EN Vernietigingsberoepen IN VREEMDELINGENZAKEN EN "GEWONE" ZAKEN		
	VR.-ZAKEN	GEW.-ZAKEN
SCHORS.-BEROEPEN	76 % <----	----> 24 %
VERN.-BEROEPEN	64 % <----	----> 36 %

- e) Percentsgewijze verhouding tussen de Nederlandstalige en Franstalige verslagen in "gewone" zaken en vreemdelingenzaken, per categorie opgesplitst in schorsings- en vernietigingsberoepen.

"GEWONE" ZAKEN		
3.441		
NEDERLANDSTALIG	PERCENTSGEWIJZE VERHOUDING	FRANSTALIG
2.109	61 % <---> 39 %	1.332
SCHORSINGEN		SCHORSINGEN
722	68 % <---> 32 %	339
VERNIETIGINGEN		VERNIETIGINGEN
1.387	58 % <---> 42 %	993

VREEMDELINGENZAKEN		
4.077		
NEDERLANDSTALIG	PERCENTSGEWIJZE VERHOUDING	FRANSTALIG
1.216	30 % <---> 70 %	2.861
SCHORSINGEN		SCHORSINGEN
526	33 % <---> 67 %	1.071
VERNIETIGINGEN		VERNIETIGINGEN
690	28 % <---> 72 %	1.790

- f) Zaken in staat.

ZAKEN IN STAAT	
6.167	
NEDERLANDSTALIG	FRANSTALIG
3.593 of 58 %	2.574 of 42 %

BIJLAGE I

**SAMENSTELLING VAN DE NEDERLANDSTALIGE AFDELINGEN
VAN HET AUDITORAAT OP 31 AUGUSTUS 1999**

M. ROELANDT, auditeur-generaal

AFDELING I (Wetgeving)

G. JACOBS	eerste auditeur-afdelingshoofd (<i>gedetacheerd</i>)
P. DEPUYDT	eerste auditeur
B. SEUTIN	wnd. eerste auditeur-afdelingshoofd
W. VAN VAERENBERGH	auditeur
G. VAN HAEGENDOREN	auditeur
R. THIELEMANS	auditeur
J. VAN NIEUWENHOVE	adjunct-auditeur

AFDELING II

W. VAN NOTEN	eerste auditeur-afdelingshoofd
F. GEENS	eerste auditeur
R. AERTGEERTS	eerste auditeur
R. VANDER ELSTRAETEN	eerste auditeur
M. LEFEVER	auditeur

AFDELING III

R. VAN DER GUCHT	eerste auditeur-afdelingshoofd
F. DE BUEL	eerste auditeur-wnd. afdelingshoofd <i>afdeling V</i>
B. THYS	auditeur
D. MAREEN	adjunct-auditeur

AFDELING IV

H.F.J. VERHULST	eerste auditeur-afdelingshoofd
E. LANCKSWERDT	auditeur
P. SOURBRON	auditeur
P. PROVOOST	auditeur
C. ADAMS	auditeur

AFDELING V

J. HUBREGTSEN

eerste auditeur-afdelingshoofd
(*afwezig*)

J. CLEMENT

auditeur (*gedetacheerd*)

P. BARRA

auditeur

Ch. BAMPS

auditeur

AFDELING VI

P. DE WOLF

eerste auditeur-afdelingshoofd

E. HAESBROUCK

eerste auditeur

J. STEVENS

auditeur

G. DEBERSAQUES

auditeur (*gedetacheerd*)

L. VERMEIRE

auditeur

W. WEYMEERSCH

adjunct-auditeur

BIJLAGE II

**SAMENSTELLING VAN DE FRANSTALIGE AFDELINGEN VAN HET
AUDITORAAT OP 31 AUGUSTUS 1999**

Ch. MENDIAUX, adjunct-auditeur-generaal

AFDELING I (Wetgeving)

J. REGNIER	eerste auditeur-afdelingshoofd
B. JADOT	auditeur
X. DELGRANGE	auditeur
P. VANDERNACHT	auditeur
L. DETROUX	auditeur

AFDELING II

B. DEROUAUX	eerste auditeur-afdelingshoofd
P. NIHOUL auditeur	
C. DEBROUX	auditeur
M. PAUL	auditeur
E. THIBAUT	auditeur

AFDELING III

M. QUINTIN	eerste auditeur-afdelingshoofd
S. GUFFENS	auditeur
I. KOVALOVSKY	auditeur
J. -F. NEURAY	auditeur
W. VOGEL auditeur	

AFDELING IV

J.-M. DAGNELIE	eerste auditeur-afdelingshoofd
A. DEBUSSCHERE	auditeur
J.-L. PAQUET	auditeur
B. LOMBAERT	auditeur

AFDELING V

Ph. BOUVIER
P. HERBIGNAT
P. ERNOTTE
R. HENSENNE

eerste auditeur-afdelingshoofd
auditeur
auditeur
auditeur

AFDELING VI

P. GILLIAUX wnd.
St. SAINT-VITEUX
J. JAUMOTTE
G. BEECKMAN de CRAYLOO
B. CUVELIER
G. JOTTRAND

eerste auditeur-afdelingshoofd
auditeur
auditeur
auditeur
auditeur
auditeur

V. COORDINATIEBUREAU

TAKEN

Sedert de wet van 25 mei 1999 "tot wijziging van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, van de wet van 5 april 1955 inzake de wedden van de ambtsdragers bij de Raad van State, alsook van het Gerechtelijk Wetboek", luidt artikel 77, § 1, van de gecoördineerde wetten als volgt :

"Art. 77. § 1. De leden van het coördinatiebureau hebben onder meer tot taak :

- 1° de stand van de wetgeving bij te houden;*
- 2° de documentatie van het bureau ter beschikking te stellen van de twee afdelingen van de Raad van State;*
- 3° de documentatie van het bureau betreffende de stand van de wetgeving ter beschikking te stellen van het publiek, in de vorm en onder de voorwaarden vastgesteld bij een in Ministerraad overlegd koninklijk besluit;*
- 4° de coördinatie, de codificatie en de vereenvoudiging van de wetgeving voor te bereiden;*
- 5° te zorgen voor de uitwerking en de verspreiding van de beginselen van de wetgevingstechniek;*
- 6° deel te nemen aan de werkzaamheden van de afdeling wetgeving, overeenkomstig de richtlijnen van de eerste voorzitter".*

In de nieuwe redactie van die bepaling is grotendeels (in de onderdelen 1/, 2/, 4/ en 6/) de inhoud van de vroegere bepaling overgenomen; de punten 3/ en 5/ bevatten echter twee belangrijke nieuwe elementen. Elk van de genoemde taken wordt hierna kort besproken, waarbij in het bijzonder wordt ingegaan op de geautomatiseerde documentatiebanken en de nieuwe circulaire "wetgevingstechniek".

1. Bijhouden van de stand van de wetgeving, wetgevingstechniek en deelname aan de werkzaamheden van de afdeling wetgeving

1.1. Bijhouden van de stand van de wetgeving en ter beschikking stellen van de documentatie van het coördinatiebureau aan de twee afdelingen van de Raad van State (art. 77, § 1, 1/ en 2/)

Het bijhouden van de stand van de wetgeving kan beschouwd worden als een prioritaire taak van het coördinatiebureau. Dat bijhouden is immers bepalend voor het werk van de afdeling wetgeving en de afdeling administratie, die voortdurend over de nodige gegevens moeten beschikken over de huidige en vroegere stand van wet- en verordeningsteksten.

De werklast ter zake hangt uiteraard af van het aantal regelingen dat in het Staatsblad wordt bekendgemaakt.

Tijdens het gerechtelijk jaar 1998-1999 zijn er bijzonder veel diverse wet- en verordeningsteksten tot stand gebracht. Dat maakt dat tijdens die periode - dat wil zeggen met betrekking tot de teksten die tussen 16 september 1998 en 15 september 1999 in het Staatsblad zijn bekendgemaakt - de volgende regelingen geregistreerd en geanalyseerd zijn :

- 267 wetten
- 261 decreten en ordonnanties;
- 1255 koninklijke besluiten;
- 945 besluiten van regeringen en colleges;
- 503 federale ministeriële besluiten;
- 110 ministeriële besluiten van gemeenschappen en gewesten.

Van die regelingen waren er

- 1476 loutere wijzigingsteksten, en
- 786 op zichzelf staande regelingen, die ook wijzigingsbepalingen bevatten;
- 216, dat wil zeggen 6%, reeds vóór 15 september 1999 gewijzigd;
- 128, dat wil zeggen 3,5%, op 15 september al niet meer van kracht;
- 85 vóór 15 september 1999 aangevochten bij de Raad van State;
- 17 vóór 15 september 1999 aangevochten bij het Arbitragehof.

Bovendien :

- waren 126 wetteksten het resultaat van een parlementair initiatief;
- is voor 1115 bekendgemaakte regelingen het advies van de afdeling wetgeving gevraagd;
- is 1357 keer de spoedeisendheid aangevoerd om niet het advies van de afdeling wetgeving te hoeven vragen.

Er zijn heel wat besluiten bekendgemaakt zonder dat het advies van de afdeling wetgeving is ingewonnen of de spoedeisendheid is aangevoerd, maar het gaat in bijna alle gevallen om regelingen waarvoor het niet verplicht is het advies van de afdeling wetgeving in te winnen : vaststellen van personeelsformaties of taalkaders, handelingen van toezicht, enz.

In totaal zijn 3611 diverse akten en regelingen geregistreerd, met inbegrip van vernietigingsarresten van het Arbitragehof en van de Raad van State (voor zover ze de rechtsorde wijzigen), van circulaires van algemeen belang of die eventueel een verordenende waarde konden krijgen, en van andere regelingen die van belang zijn voor de werkzaamheden van de Raad van State.

Wanneer men kijkt naar het aantal regelingen dat gedurende die periode daadwerkelijk in het Staatsblad is bekendgemaakt, dan gaat het om heel wat meer teksten dan die welke door het coördinatiebureau zijn geregistreerd. Dat verschil kan gemakkelijk verklaard worden. Enerzijds worden niet alle regelingen die onder de rubriek "wetten, decreten, ordonnanties en verordeningen" vallen, systematisch geregistreerd : dat is onder meer het geval met wetten waarbij naturalisatie wordt toegekend, met besluiten die betrekking hebben op specifieke paritaire comités, met besluiten tot verdeling van kredieten en met besluiten waarbij bepaalde ministeries gemachtigd worden bij arbeidscontract aan te werven. Anderzijds worden akten opgenomen onder de rubriek "andere besluiten", in principe niet geregistreerd. Het gebeurt echter dat sommige teksten die onder die rubriek staan, wel worden opgenomen, als daar zijn gewestplannen; dat geldt ook voor sommige teksten die onder de officiële berichten staan, zoals bijvoorbeeld huishoudelijke reglementen.

Gegevens die op computer staan, kunnen binnen de Raad van State worden geraadpleegd via het netwerk. De databanken van het coördinatiebureau worden voortdurend bijgewerkt en ondergaan continu wijzigingen en aanpassingen. Het gebeurt dus dat sommige teksten die eerst wel in de databanken waren opgenomen, er niet meer in staan, en andersom. De bovengenoemde cijfermatige gegevens kunnen dan ook lichtjes schommelen in de loop van de tijd, zij het dat wat de recente teksten betreft, zulke schommelingen beperkt zijn.

1.2. De documentatie van het Coördinatiebureau betreffende de stand van de wetgeving ter beschikking stellen van het publiek

Onderdeel 3/ van het nieuwe artikel 77, § 1, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, waarin het principe wordt gehuldigd dat de documentatie van het coördinatiebureau ter beschikking wordt gesteld van het publiek, is een hele ommezwaai wat betreft de toegang tot die documentatie. Artikel 54 van het reglement van orde van de Raad van State bepaalt immers dat het coördinatiebureau aan geen enkel verzoek om informatie van buiten de Raad gevolg geeft zonder verlof van de eerste voorzitter ⁽⁷⁷⁾. Dat voorbehoud kan hierdoor gewettigd worden dat het opzoeken en bezorgen van informatie het werk van de leden van het coördinatiebureau kon belemmeren ten nadele van de goede werking van de instelling.

De toestand is echter in de loop van de tijd veranderd door de computerisering van de documentatie. Het is dan ook perfect mogelijk zulke informatie ter beschikking te stellen van het publiek, zonder dat daardoor de werkzaamheden voor de Raad in het gedrang komen. Er heeft zich ook een mentaliteitswijziging voorgedaan, waarbij het, in het kader van het huidige streven naar toegankelijkheid en doorzichtigheid, logisch is en bijna een must dat iedereen zo goed mogelijk geïnformeerd kan zijn over de stand van de wetgeving.

De leden van het coördinatiebureau verheugen zich trouwens over die ontwikkeling, die ontegensprekelijk een nieuwe dimensie toevoegt aan hun werk.

De wijze en de voorwaarden waarop die informatie ter beschikking wordt gesteld, moet wel nog bepaald worden. Dat dient te geschieden bij een in de Ministerraad overlegd koninklijk besluit.

⁽⁷⁷⁾ Reglement van orde van de Raad van State, goedgekeurd bij het besluit van de Regent van 15 april 1949 (B.S. 3 juni 1949)

1.3. De coördinatie, codificatie en vereenvoudiging van de wetgeving voorbereiden

Wat coördinaties en codificaties betreft, is gedurende het gerechtelijk jaar 1998-1999 in het bijzonder gewerkt aan de afhandeling van de lopende dossiers. Het coördinatiebureau is overigens verzocht om advies over een ontwerp van "Telecommunicatiewetboek".

Van de mogelijkheid die bij de wet van 4 augustus 1996 is geschapen om via de eerste voorzitter aan het coördinatiebureau te vragen om wetgeving te coördineren, te codificeren of te vereenvoudigen, is door de overheidsinstanties waaraan die mogelijkheid wordt geboden, nog geen gebruik gemaakt.

1.4. De beginselen van de wetgevingstechniek uitwerken en verspreiden

Ook al belast onderdeel 5/ van het nieuwe artikel 77, § 1, het coördinatiebureau met het uitwerken en verspreiden van de beginselen van de wetgevingstechniek, men kan wat dat betreft bezwaarlijk spreken van een nieuwe taak. Het coördinatiebureau heeft immers in het verleden altijd de taak op zich genomen om die beginselen op te stellen en openbaar te maken; het laatste bescheid ter zake is overigens begin 1999 verspreid.

De wetgever heeft dat trouwens toegegeven, aangezien in het amendement waarbij die wijziging wordt aangebracht in de wet, staat dat het in dezen slechts gaat om het vastleggen van een taak die het coördinatiebureau reeds vervulde op het gebied van bijstand aan wetgevingstechnici⁽⁷⁸⁾.

De wet legt niet alleen die taak vast, maar zorgt er ook voor dat de circulaires ter zake blijven gelden; de verplichting die aldus in het leven wordt geroepen ligt in de lijn van de wens die sommigen uitdrukkelijk te kennen hebben gegeven dat de wetgeving zou verbeteren.

Verderop wordt een onderdeel gewijd aan de nieuwe circulaire betreffende de wetgevingstechniek.

1.5. Deelname aan de werkzaamheden van de afdeling wetgeving, overeenkomstig de richtlijnen van de eerste voorzitter

1.5.1. De deelname aan de werkzaamheden van de afdeling wetgeving vormt qua werklust nog steeds, zoals in het verleden, de belangrijkste bezigheid van de referendarissen van het coördinatiebureau. Vijf of eventueel zes (wanneer er geen coördinatie- of codificatieonderzoek aan de gang is) referendarissen van iedere taalgroep moeten jaarlijks ieder gemiddeld meer dan honderd dossiers behandelen en deelnemen aan de zittingen van de kamers van de afdeling wetgeving met betrekking tot die dossiers.

1.5.2. Bij artikel 23 van de genoemde wet van 25 mei 1999 is in de gecoördineerde wetten een artikel 84bis ingevoegd, dat luidt als volgt :

⁽⁷⁸⁾ Parl. St., Kamer, zitting 1998-1999, Nr. 1960/3.

"Art. 84bis. Van zodra er een aanvraag tot advies ontvangen wordt die niet voorzien is van een termijn krachtens artikel 84, eerste lid, onderzoekt de kamer die om advies is verzocht of de voorafgaande formaliteiten die vereist zijn door het voorontwerp of het voorstel dat haar voorgelegd wordt, vervuld zijn.

Binnen de vijftien dagen die volgen op de ontvangst van de in het eerste lid bedoelde aanvraag, brengt zij, in voorkomend geval, de overheid schriftelijk op de hoogte van de voorafgaande formaliteiten die niet vervuld zouden zijn.

Ingeval de kamer die om advies is verzocht in de door het tweede lid voorgeschreven vormen en termijnen vaststelt dat het dossier niet onderzocht kan worden, kan deze kamer beslissen, in afwijking van artikel 84, eerste lid, om over te gaan tot het onderzoek van de zaak die onmiddellijk volgt in de volgorde van inschrijving op de rol.

De zaak waarvan het onderzoek wordt uitgesteld krachtens het vorige lid, wordt van de rol geschrapt en ingeschreven op een wachtrol. Het onderzoek ervan wordt hernomen van zodra de kamervoorzitter vastgesteld heeft dat de formaliteiten volledig vervuld zijn".

Het doel van deze bepaling, die alleen betrekking heeft op de zogenaamde dossiers "zonder termijn", bestaat erin te voorkomen dat adviesaanvragers na een kortere of langere periode geconfronteerd worden met een grond van niet-ontvankelijkheid te wijten aan het feit dat sommige vormvoorschriften niet zijn vervuld. Er moet erkend worden dat het grote, om niet te zeggen buitenmatige aantal gevallen waarin gebruik wordt gemaakt van de procedure waarbij een advies wordt aangevraagd binnen een termijn van drie dagen of één maand, het tijdschema voor het onderzoek van de adviesaanvragen zodanig in de war stuurt dat dossiers waarvoor geen termijn wordt gevraagd vaak pas na enkele maanden worden behandeld.

Door deze wetswijziging is de afdeling wetgeving voor de organisatie van haar werk aan nog meer regels gebonden, aangezien adviesaanvragen voortaan, in hun geheel of gedeeltelijk, onderzocht moeten worden binnen respectievelijk drie dagen, acht dagen, vijftien dagen of een maand. Die dwangsituatie treft voornamelijk het coördinatiebureau, aangezien dit bureau, bij besluit van een informele algemene vergadering van 11 juni 1999, belast is met het opstellen van de nota's betreffende de voorafgaande vormvereisten, en de betrokken kamer een standpunt inneemt na het bestuderen van die nota.

De werklast die bij artikel 84bis wordt opgelegd, hangt uiteraard enerzijds af van het aantal dossiers "zonder termijn" en anderzijds van de omvang van het bij dit artikel vereiste onderzoek.

Voor het gerechtelijk jaar 1998-1999 werd voor 256 aanvragen op 1297 geen advies binnen drie dagen of binnen een maand gevraagd, dat wil zeggen voor 19,7%. Het is echter mogelijk dat de aanvragen "zonder termijn" weer aan belangstelling winnen, aangezien de adviesaanvragers snel op de hoogte worden gebracht van eventuele problemen inzake de voorafgaande vormvereisten. Het onderzoek waarbij wordt nagegaan of de genoemde vormvereisten zijn vervuld, kan soms leiden tot zeer lange uiteenzettingen; sommige zeer uitvoerige adviezen gaan trouwens alleen over dat onderzoek. Er kan dan ook niet worden voorbijgegaan aan de omvang van de extra taak die bij artikel 84bis wordt opgelegd, ook al kan in sommige gevallen worden geconcludeerd dat er geen probleem is inzake vormvereisten, zonder dat daarvoor enig buitengewoon onderzoek nodig is. Daarom heeft het coördinatiebureau, ook vanwege de extra werklast die het inzonderheid opgelegd krijgt doordat het zijn gegevens ter beschikking moet stellen van het publiek (cf. supra, punt 1.2), extra middelen gevraagd.

2. Documentatie van het coördinatiebureau

2.1. Bijwerking en computerisering van vroegere gegevens maken het mogelijk een raming te maken van het aantal regelgevende teksten in België

Zoals reeds in de vroegere verslagen is opgemerkt, is de uitbouw van het gecomputeriseerde beheer van de documentatie betreffende wetten en verordeningen bij voorrang toegespitst op de nog geldende teksten, die sinds het prille begin van het gerechtelijk jaar 1998-1999 alle in het hoofdrepertorium ⁽⁷⁹⁾ zijn opgenomen.

De inhoud van die gegevensbank is nu zeer interessant, aangezien ze de mogelijkheid biedt de reële omvang van het Belgische regelbestand bij benadering te bepalen.

De conclusies die uit de hierna genoemde cijfers kunnen worden getrokken, moeten worden genuanceerd in het licht van de specifieke kenmerken van de gegevensbank en de aard van de akten die daarin zijn opgenomen.

In dat verband moet het volgende worden gepreciseerd :

- zoals hierboven reeds is opgemerkt, worden de gegevensbanken van het coördinatiebureau regelmatig herschikt en aangepast en dat geldt heel in het bijzonder voor het hoofdrepertorium ("chrono"). De chrono bevat teksten uit de vroegere repertoria die niet uitdrukkelijk waren opgeheven en kennelijk regelgevend waren. Het gaat dus slechts om een eerste selectie en bij een latere analyse zullen er voorzeker vrij veel regelingen wegvallen, bijvoorbeeld tijdelijke teksten die door verloop van tijd doelloos zijn geworden;
- vaak gaat het slechts om wijzigingsteksten. Zo bevat de gegevensbank bijvoorbeeld tientallen besluiten tot wijziging van het koninklijk besluit van 27 augustus 1993 tot uitvoering van het Wetboek van de inkomstenbelastingen 1992 (KB/WIB 92). Dat komt zeer geregeld voor. De gegevensbank biedt in haar huidige vorm nog niet de mogelijkheid om te bepalen hoeveel autonome teksten (namelijk basisteksten waarin wijzigingen zijn aangebracht) nog geldig zijn;
- door de hervormingen van de instellingen zijn aangelegenheden die vroeger door één enkele wetgever werden geregeld, nu in handen van verscheidene wetgevers. Dat heeft evenwel niet tot gevolg dat de burger met evenzoveel regelingen te maken heeft, aangezien normalerwijze alleen de regelingen van zijn eigen gewest of gemeenschap voor hem relevant zijn.

Die gegevens moeten dus veeleer als een orde van grootte dan als een nauwkeurige inventaris worden beschouwd. Toch kan ondanks dat voorbehoud een eerste feit worden vastgesteld, dat volledig aansluit bij wat algemeen wordt aangenomen, namelijk dat de meeste regelingen die op ons toepasselijk zijn, recent zijn.

Op 15 september 1999 bevatte de "Chrono" **49.172 nog geldende teksten**, gaande van een verordening van 5 april 1487, die ook wel de "Vrede van Sint-Jacobus" wordt genoemd, tot een ministerieel besluit van 6 september 1999 in verband met dioxinebesmetting.

⁽⁷⁹⁾ Dat hoofdrepertorium heet nog altijd "Chrono" omdat het ontwikkeld is op basis van het vroegere chronologische repertorium op papier.

De helft van de nog geldende teksten dateert van na 1 oktober 1985, met andere woorden van de laatste 14 jaar. Slechts 6,4 % van alle teksten dagtekent trouwens van vóór de oorlog.

JAREN	GELDENE TEKSTEN	PERCENTAGE
van 5/4/1487 tot 31/12/1899	1333	2,3 %
van 1/1/1900 tot 31/12/1909	125	0,2 %
van 1/1/1910 tot 31/12/1919	189	0,4 %
van 1/1/1920 tot 31/12/1929	549	1,1 %
van 1/1/1930 tot 31/12/1939	1180	2,4 %
van 1/1/1940 tot 31/12/1949	1510	3,1 %
van 1/1/1950 tot 31/12/1959	2661	5,4 %
van 1/1/1960 tot 31/12/1969	4524	9,2 %
van 1/1/1970 tot 31/12/1979	7315	14,9 %
van 1/1/1980 tot 31/12/1989	9779	20,3 %
van 1/1/1990 tot 15/09/1999	20016	40,7 %
van 5/4/1487 tot 15/09/1999	49172	100 %

2.2. Bijhouden van computerbestanden

2.2.1. Stand van zaken tot 15 september 1999

Hierna volgt een bijgewerkt overzicht van de bestanden die na afloop van het gerechtelijk jaar 1998-1999 beschikbaar waren. Voor de inhoud van de bestanden wordt verwezen naar het jaarverslag 1997-1998 :

1. Het *hoofdreperatorium*, *Chrono* genaamd, waarvan sprake in punt 2.1, bevat in principe weliswaar alle nog geldende regelingen, maar zal pas echt volledig zijn wanneer het ook de regelingen bevat die niet meer van kracht zijn, wat bijzonder belangrijk is bij geschillenbeslechting. Op 15 september 1999 bevatte dat repertorium naast 49.172 nog geldende regelingen, 11.858 bestanden over opgeheven, ingetrokken of doelloze regelingen, dus in totaal 61.030 regelingen. Regelingen vanaf 1985 die niet meer van kracht zijn, zijn in elk geval al opgenomen;
2. het *repertorium Rol* bevatte 6836 bestanden over adviesaanvragen. Het is de bedoeling alle gegevens van de vroegere "papieren" rol (stand van zaken op 15 september 1999 : 29.560 aanvragen) in dat bestand op te nemen, maar dat wordt niet als een prioriteit beschouwd;
3. het *repertorium Parlement* bevatte de verwijzingen naar parlementaire stukken ingediend sinds de zitting 1993-1994, namelijk 9964 verwijzingen;
4. het *repertorium Verdragen* is bijna klaar : daarin waren 2493 verdragen van alle aard geïntariseerd;
5. in de *repertoria op de beroepen* waren 675 beroepen bij de afdeling administratie van de Raad van State en 985 beroepen bij of prejudiciële vragen gesteld aan het Arbitragehof geregistreerd;
6. het *repertorium Euro* bevatte 2687 richtlijnen en andere akten van de Europese Unie;
7. in het *bestand Benelux*, dat tijdens het gerechtelijk jaar 1997-1998 al volledig was, waren 389 teksten over de Benelux geregistreerd.

2.2.2. Doorgevoerde aanpassingen en nieuwe ontwikkelingen

1. De verbindingen tussen bestanden onderling en binnen de bestanden zelf ⁽⁸⁰⁾ zijn verder uitgewerkt. Zo zijn er nu meer bepaald links met de teksten van het Staatsblad die in PDF-formaat beschikbaar zijn, dus met alle regelingen die sinds juni 1997 in het Staatsblad bekendgemaakt zijn.
2. Er is een stroomlijningsprocedure uitgewerkt zodat bepaalde gegevens die in databanken van andere diensten van de Raad van State zijn ingevoerd, automatisch in die van het coördinatiebureau kunnen worden geïmporteerd. Zo hoeft het coördinatiebureau sinds februari 1999 verscheidene gegevens van de griffie niet meer opnieuw in te tikken.

⁽⁸⁰⁾ Zie jaarverslag 1997-1998, blz. 110

3. Er is een nieuwe versie van de gegevensbanken uitgewerkt, die gebruiksvriendelijker is en meer mogelijkheden biedt. Dat is een zeer nuttige ontwikkeling, aangezien almaar meer personeelsleden van de Raad van State de databanken gebruiken en het de bedoeling is de databank na verloop van tijd voor een ruimer publiek open te stellen. Aan het einde van het gerechtelijk jaar hoefde alleen nog een nieuwe versie van de gebezigde software op alle computers te worden geïnstalleerd om de nieuwe versie van de databanken gebruiksklaar te maken.

2.2.3. Uitbouw van de "thesaurus"

Begin september 1999 is besloten van het vroegere indexeringsstelsel af te stappen en is de eerste fase voor het gebruik van de thesaurus aangevat. De thesaurus wordt "a continuo" verder uitgebouwd.

3. Circulaire "Wetgevingstechniek"

3.1. Uitwerking

De eerste circulaire over de wetgevingstechniek, opgesteld door het coördinatiebureau, dateert van 1960. In 1971 en 1982 volgden twee andere uitgaven. In het bijzonder ten gevolge van de hervorming van de instellingen bleek een bijwerking van de uitgave 1982 noodzakelijk. Eind 1997 heeft het coördinatiebureau dan een ontwerp-circulaire opgemaakt, die om advies is voorgelegd aan de leden van de afdeling "wetgeving" van het auditoraat en vervolgens aan de staatsraden, leden van de afdeling wetgeving. Na verscheidene brieven en vergaderingen is overeenstemming bereikt over een definitieve tekst, die dankzij de actieve medewerking van de dienst Overeenstemming der Teksten in de drie landstalen bestaat ⁽⁸¹⁾. Deze circulaire weerspiegelt dus het standpunt van de hele afdeling wetgeving en niet alleen van het coördinatiebureau. De verspreiding van deze circulaire is aangekondigd in het Staatsblad van 9 januari 1999.

3.2. Vorm

De circulaire wordt elektronisch verspreid ⁽⁸²⁾. Op die manier willen wij de circulaire ter beschikking stellen van een zo ruim mogelijk publiek ⁽⁸³⁾ en willen wij ervoor zorgen dat zo snel mogelijk de nodige aanpassingen kunnen worden aangebracht.

3.3. Inhoud

De doelgroep van deze circulaire is niet helemaal nieuw, aangezien velen al met de vroegere versies vertrouwd waren. Het kwam er dus niet zozeer op aan de circulaire te vernieuwen, maar wel die bij te werken en tegelijk de oude aanbevelingen zoveel

---

⁽⁸¹⁾ De Duitse versie zal pas later worden rondgezonden wegens overleg met organen van buiten de Raad, hoewel ze af is wat de Dienst overeenstemming der teksten betreft.

⁽⁸²⁾ De circulaire in PDF-formaat kan worden aangevraagd op het e-mailadres cht@raadvst-consetat.be (latere versies worden automatisch toegestuurd) en is beschikbaar op de internet-site <http://www.raadvst-consetat.be>. Er zijn ook een beperkt aantal papieren versies verkrijgbaar.

⁽⁸³⁾ De ervaring heeft geleerd dat de vroegere circulaires niet altijd voldoende werden verspreid binnen de overheidsdiensten.

mogelijk te behouden. Nieuwigheden zijn dus vooral het gevolg van de huidige behoeften en niet van gewijzigde inzichten. Er is meer gelijk gebleven dan veranderd. Wat wel veranderd is, is de structuur : de formules vormen niet langer één blok, maar zijn terug te vinden in het onderdeel waarop ze betrekking hebben. Die nieuwe indeling dient om de gebruikers ertoe aan te zetten evenveel belang te hechten aan de wetgevingstechnische aanbevelingen als aan de eigenlijke formules.

De circulaire bevat nu verscheidene aanbevelingen over specifieke punten, zoals omzetting van richtlijnen of het vraagstuk retributies. Voorts wordt nu aandacht besteed aan de kwestie van de voorafgaande vormvoorschriften en wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste daarvan. Bovendien zijn verschillende modellen van wetten en besluiten toegevoegd.

Op 15 september 1999 waren er al drie versies van de nieuwe circulaire. Het ging telkens om een klein aantal wijzigingen van geringe betekenis. Dat zal waarschijnlijk zo blijven, zodat de gebruikers niet met onnodige grote veranderingen af te rekenen hebben, tenzij, rekening houdend met hun wensen, nieuwe onderwerpen worden aangesneden.

4. Vooruitzichten

In het regeerakkoord van 7 juli 1999 staat het volgende :

"(...) Tenslotte zal de Regering samen met het Parlement en met medewerking van het coördinatiebureau van de Raad van State een wetsevaluatie instellen. Evaluatie van wetgeving vormt een methode om de efficiëntie, de maatschappelijke geldingskracht en de juridische kwaliteit van de wetgeving te verbeteren. Deze wetsevaluatie zal de bestaande wetten beoordelen op hun werking en effectiviteit zodat deze kunnen worden herzien of desnoods afgeschaft".

Die verklaring sluit in zekere zin aan bij de rol die reeds aan het coördinatiebureau was toegewezen op het gebied van de vereenvoudiging van de wetgeving⁽⁸⁴⁾ en die beantwoordt aan de algemene behoefte aan overzichtelijker en beter beschikbare wetgeving. Zonder vooruit te lopen op de manier waarop het coördinatiebureau deze verschillende taken zal moeten vervullen, staat vast dat de documentatiesystemen waarover het coördinatiebureau nu al beschikt, een onmisbaar hulpmiddel zullen zijn om aan die behoefte aan een betere wetgeving te voldoen, een behoefte waaraan ook zal worden tegemoetgekomen door de gegevens ter beschikking te stellen van een ruim publiek, zoals hierboven al is aangegeven.

⁽⁸⁴⁾ Zie punt 1.3 hierboven.

BIJLAGE 1

SAMENSTELLING VAN HET COÖRDINATIEBUREAU (15 september 1999)

Nederlandstaligen :

M.-C. CEULE,	eerste referendaris-afdelingshoofd
K. VERMASEN,	eerste referendaris-afdelingshoofd
J. DRIJKONINGEN,	referendaris
E. VANHERCK,	referendaris
P. DE SOMERE,	adjunct-referendaris
A. VAN MINGEROET,	adjunct-referendaris
H. COLIN,	adjunct-referendaris ⁽⁸⁵⁾

J. VAN NIEUWENHOVE EN W. PAS zijn overgegaan van het coördinatiebureau naar het auditoraat.

Franstaligen :

R. QUINTIN,	referendaris
F. CARLIER,	referendaris
Ph. BROUWERS,	referendaris
A. LEFEBVRE,	referendaris
C. NIKIS,	referendaris
Ch. AMELYNCK,	referendaris
B. RONGVAUX,	adjunct-referendaris

G. JOTTRAND is overgegaan van het coördinatiebureau naar het auditoraat.

⁽⁸⁵⁾ Benoemd bij koninklijk besluit van 12 september 1999 en in dienst getreden op 4 oktober.

BIJLAGE 2

**VERGELIJKENDE EXAMENS VOOR DE WERVING VAN MAGISTRATEN
VOOR HET AUDITORAAT EN HET COÖRDINATIEBUREAU**

Tijdens het gerechtelijk jaar 1998-1999 werden twee vergelijkende examens georganiseerd, één voor elke taalrol, voor de werving van magistraten voor het auditoraat en het coördinatiebureau.

Bij de wet van 25 mei 1999, waarbij de gecoördineerde wetten op de Raad van State gewijzigd zijn, is de formatie van het auditoraat uitgebreid en naar aanleiding daarvan moesten vacante betrekkingen worden toegewezen.

In verband met de voornoemde wervingsexamens zijn de volgende gegevens genoteerd :

	N	F
Ingeschreven gegadigden	56	59
Door de examencommissie afgewezen gegadigden	1	-
Gegadigden die hebben deelgenomen aan het schriftelijke gedeelte	31	45
Gegadigden die aan het mondelinge gedeelte mochten deelnemen	12	19
Aantal geslaagden	6	7

VI. DIENST OVEREENSTEMMING DER TEKSTEN

A. ORGANISATIE VAN DE DIENST

1. Samenstelling

De dienst Overeenstemming der Teksten bestaat momenteel uit 20 personen, namelijk :

- 18 attachés
(9 N - 9 F : 11 attachés, van wie 2 in hun proeftijd,
5 eerste attachés,
1 taaladviseur,
1 eerste taaladviseur);

De bevorderingen in de dienst geschieden volgens het beginsel van de vlakke loopbaan (loopbaan van 24 jaar : 9 + 9 + 6);

- 1 hoofdklerk-stenotypiste (F);
- 1 klerk (N).

2. Taakverdeling

De leiding van de dienst is in handen van de eerste taaladviseur, die het werk verdeelt, de vertalingen revideert van de arresten, adviezen, verslagen en diverse teksten van het Nederlands in het Frans, zorgt voor een laatste lezing van de adviezen Frans-Nederlands en eveneens vertaalt.

De teksten die vertaald worden door de attachés en de eerste attachés worden thans gerevideerd door vijf revisors : 2 Franstaligen en 3 Nederlandstaligen.

De andere personeelsleden van de dienst vertalen de adviezen, arresten, verslagen, ontwerparresten en overige teksten van allerlei aard.

Het secretariaat tikt de definitieve tekst in van de vertaalde arresten, houdt de dossiers, de documentatie en de registers (op computer en op papier) bij en zorgt voor de voorlopige opslag van de terminologische steekkaarten voor Multiterm.

B. WERKWIJZE

Aan de dienst Overeenstemming der Teksten worden ter vertaling overgezonden :

1. de adviezen die de kamers van de afdeling wetgeving doen toekomen : vertalingen in het Nederlands, het Frans en het Duits; de dienst onderzoekt tevens de verschillende versies van de wet- en verordeningsteksten uit het oogpunt van correct taalgebruik en doet taalkundige en wetgevingstechnische voorstellen;
2. de arresten die uitgekozen zijn om te worden vertaald en die door de griffie van de afdeling administratie worden toegezonden;
3. de arresten die in het Duits worden uitgesproken;

4. de verslagen opgesteld door de auditeur-rapporteur voor de Ve tweetalige kamer en de ontwerparresten van die kamer, onderscheidenlijk toegezonden door de auditeur en de kamer;
5. de ontwerparresten die in algemene vergadering moeten worden uitgesproken;
6. allerlei stukken (nota's, brieven, bekend te maken berichten, beschikkingen, redevoeringen, verslagen en het jaarverslag, bestekken, begrotingen, stukken bestemd voor de algemene vergadering, formulieren, diverse notulen, Liber Memorialis, Circulaire over de wetgevingstechniek, informatica-handleidingen, trefwoordenlijsten, enz.) die hem worden toegezonden door de leden van de Raad, van de Commissie van verslaglegging en van het auditoraat of door de diensten ervan.

Na vertaling worden de teksten gerevideerd en vervolgens aan de aanvrager toegezonden. De vertaalde arresten worden ondertekend door het hoofd van de dienst of diens gemachtigde en vervolgens overgezonden aan de eerste hoofdsecretaris van de griffie van de afdeling administratie met het oog op bekendmaking.

Voorts bouwt de dienst de terminologische gegevensbank (Multiterm), die momenteel ongeveer 140.000 trefwoorden bevat, verder uit.

Op de leden van de dienst wordt eveneens een beroep gedaan voor simultaanvertaling op terechtzittingen van de kamers van de afdeling administratie, alsook tijdens bezoeken en referaten die georganiseerd worden voor buitenlandse prominenten.

Ten slotte wordt de dienst vaak geraadpleegd over taalkundige en terminologische problemen.

C. OMVANG VAN DE WERKZAAMHEDEN

1. Vertaling van de adviezen van de afdeling wetgeving

**UITGEBRACHTE EN VERTAALDE ADVIEZEN
VAN 16-09-1998 TOT 15-09-1999**

		Zonder termijn	Art.84 1 maand	Art.84 3 dagen	Art. 84bis	TOTAAL	TOTAAL
FRANS 6 NEDERLANDS	Fed.	137	83	103	1	324	363
	BHG	14	17	8		39	
NEDERLANDS 6 FRANS	Fed.	122	154	193	4	473	523
	BHG	22	16	12		50	
FRANS 6 NEDERLANDS & NEDERLANDS 6 FRANS	Fed.		1	4		5	9
	BHG		1	3		4	
FRANS 6 DUIJS & NEDERLANDS 6 DUIJS	F	1	13	1		15	23
	N	3	1			4	
	F & N	2	2			4	
TOTAAL		301	288	324	5	918	918

2. Voor vertaling ontvangen arresten van 16-09.98- tot 15-09-99

744

3. Vertaalde arresten van 15-09-98 tot 15-09-99

376

4. Vertaalde ontwerparresten

69

5. Vertaalde verslagen

52

6. Vertaalde varia

217

7. Typen van vertaalde oude arresten

218

Vóór 1992 werden de vertalingen van de dienst Overeenstemming der Teksten getypt door de secretariaten van de kamers van de afdeling administratie. Daar die secretariaten overbelast zijn, heeft de dienst Overeenstemming der Teksten het typen van die oude arresten, evenals van de nieuwe, op zich genomen.

8. Overzichtstabel

	ADVIEZEN	TE VERTALEN ARRESTEN	VERTAALDE ARRESTEN	ONTWERP-ARRESTEN	VERSLAGEN	VARIA
94		geen gegevens	528	32	30	94
95		geen gegevens	487	18	21	110
94-95	606	geen gegevens				
95			802	24	30	140
96			706	36	28	159
95-96	538					
96-97	835	640	642	42	40	147
97	716	639	735	50	39	231
98	918	744	376	69	52	218

D. VOORNAAMSTE ONDERVONDEN MOEILIKHEDEN

1. Vertalingen

a) Adviezen

Inzake adviezen van de afdeling wetgeving moet de dienst zeer vaak met spoed te werk gaan, wanneer het advies wordt gevraagd binnen drie dagen. Bovendien kan het gaan om zeer technische, lange en doorwrochte teksten, die vaak talrijke nasporingen vergen.

In vergelijking met het gerechtelijk jaar 1997-1998 is het aantal vertaalde adviezen met 202 eenheden duidelijk toegenomen (716 in 1997-1998 tegen 918 in 1998-1999).

Het aantal onder aanvoering van artikel 84 ingediende adviesaanvragen (één maand of drie dagen) is ook dit jaar aanzienlijk toegenomen : 388 in 96-97, 462 in 97-98 en 612 in 98-99. De dienst heeft zich opnieuw bijna uitsluitend moeten toeleggen op de vertaling van de adviezen ten koste van die van de arresten. Die korte termijnen waarover de dienst Overeenstemming der Teksten beschikt, leiden er overigens toe dat hij in zijn opmerkingen en suggesties over het correcte taalgebruik alleen de meest flagrante fouten kan aanstippen.

De dienst herinnert er wederom aan dat één van de opdrachten die hem bij de oprichting van de Raad van State werden toevertrouwd, erin bestond een in hoofdzaak correcte en moderne Nederlandse rechtstaal uit te bouwen. De noodzaak om in dat verband aanbevelingen te doen, al ontbreekt daarvoor soms de tijd, blijft niettemin actueel.

Er wordt momenteel over dat onderwerp een academisch proefschrift voorbereid, waarin een balans zal worden opgemaakt van de mate waarin in de Belgische wetgeving aan die taalkundige opmerkingen gevolg wordt gegeven.

b) Arresten

- 1/ Wat de arresten betreft, hebben de moeilijkheden betrekking op de documentatie: het administratief dossier wordt immers dadelijk na de uitspraak teruggestuurd naar de partijen, zodat de dienst alleen maar over het arrest en het verslag beschikt. Inzake kort geding kan het dossier nog worden ingekeken door de partijen en wordt het slechts gedurende een zeer korte tijd ter beschikking van de dienst gesteld. Het verkrijgen van documentatie en terminologische inlichtingen vergt derhalve heel vaak lange nasporingen die de vertaling vertragen. Bovendien kan de lengte van de arresten variëren van 4 tot 50 en meer bladzijden, zonder te vergeten dat het soms om zeer technische teksten gaat (stedenbouw, leefmilieu, fiscaliteit, enz.).

Verder dient te worden opgemerkt dat door de toeneming van het aantal procedures eenzelfde zaak aanleiding geeft tot meerdere arresten (kort geding, dwangsom, nietigverklaring, voorlopige maatregelen). Niet te verwaarlozen zijn ook de aan het Arbitragehof of aan het Europees Hof van Justitie voorgelegde prejudiciële vragen die vaak handelen over netelige rechtsvragen.

De dienst zorgt bovendien voor het typen en collationeren van de vertaalde arresten. Dat collationeren levert in feite meerwerk op en behoort niet tot de eigenlijke taak van de vertalers. Maar omdat er anders geen arresten de dienst verlaten door het gebrek aan geschoold personeel voor dat werk, was de dienst als het ware genoodzaakt zich daarmee bezig te houden, wat opnieuw ten koste van het eigenlijke vertaalwerk gaat.

- 2/ Problemen in verband met het uitgavecontract hebben ertoe geleid dat de vertalingen van de arresten niet meer regelmatig bekendgemaakt worden (de Verzameling gaat tot 1994).

De vertalingen worden opgeslagen op het interne net van de Raad van State.

De bekendmaking van de arresten op CD-rom en de mogelijkheid om er inzage van te krijgen op de Internet-site van de Raad van State wettigen de hoop op een oplossing in de nabije toekomst.

- 3/ Voor het jaar 1998-1999 valt een duidelijke daling van het aantal vertaalde arresten op (dit wil zeggen vertaald, gerevideerd, getypt en ondertekend) tegenover het voorgaande jaar. Dat cijfer kan allicht verklaard worden door de spectaculaire stijging van het aantal adviezen (918 tegenover 716, voor het grootste deel te vertalen op een zeer korte termijn). Een andere mogelijke verklaring is de omstandigheid dat de dienst nog altijd een groot aantal interne documenten moet vertalen. Bovendien is er een personeelsprobleem dat in de desbetreffende rubriek ter sprake wordt gebracht.

c) Diverse teksten

De overzichtstabel in punt C.8 toont aan dat het aantal vertalingen van diverse aard, zowel voor intern als voor extern gebruik, in de loop van de jaren aanzienlijk toegenomen is. Voor het jaar 1998-1999 bedraagt het aantal teksten 218, waarvan sommige echter lang en ingewikkeld zijn.

De verschillende jaarverslagen zijn voor een groot deel de medeoorzaak van die stijging, alsmede de regelmatige evaluaties van het vierjaarlijks verslag.

Meer bepaald in 1998 werd het 50-jarig bestaan van de Raad van State herdacht in een Liber Memorialis waarvan de dienst Overeenstemming der Teksten eveneens de vertaling gemaakt heeft. Dit is een zeer omvangrijk werk dat de dienst gedurende vele maanden heeft beziggehouden.

De dienst heeft eveneens gezorgd voor de Nederlandse en Duitse versie gemaakt van de "Wetgevingstechniek, aanbevelingen en formules", door de heer R. Quintin, referendaris, opgesteld op verzoek van de eerste voorzitter en na een initiatief daartoe van de concordantie. In de adviezen van de afdeling wetgeving werd immers aan de stellers van normatieve teksten de aanbeveling gedaan om de, uit 1982 daterende, "Handleiding bij de wetgevingstechniek" te gebruiken, die opgesteld was door wijlen de heer Lambotte, eerste referendaris.

Die handleiding was niet bijgewerkt uit een oogpunt van institutionele hervormingen, noch uit een taalkundig oogpunt. Er moest dus een leemte worden aangevuld. De heer R. Quintin heeft zich met veel enthousiasme en zorg van deze taak gekweten. Zijn samenwerking met de dienst bij het opstellen van de twee andere versies was zeer waardevol, omdat ze rechtsgeleerden en taalkundigen de mogelijkheid geboden heeft hun zienswijzen tegenover elkaar af te wegen en een resultaat te bereiken dat zowel de enen als de anderen voldoening schonk.

De Franse en Nederlandse versie van de nieuwe "Wetgevingstechniek" worden ter beschikking gesteld per elektronische post en op de Internet-site van de Raad van State. De versie in het Duits is voorgelegd aan de op 20 april 1999 geïnstalleerde commissie voor de Duitse rechtsterminologie.

Voorts behoort erop te worden gewezen dat de jongste jaren in de Raad van State verscheidene commissies zijn opgericht waarvan de notulen naar de dienst Overeenstemming der Teksten worden gestuurd voor vertaling, aangezien de Raad die documenten in beide talen ter beschikking wil hebben.

Vaak zijn die diverse teksten echter gewone brieven, nota's, adviezen, formulieren, enz.

Er kan worden gesteld dat de tendens die tijdens het jaar 1997-1998 was vastgesteld ook tijdens het jaar 1998-1999 heeft aangehouden.

Wie stelt dat de vertaling van diverse teksten, in vergelijking met het volledige zaakaanbod aan vertalingen voor het jaar 1996-1997, nog steeds een aanzienlijk deel van het werk van de dienst vertegenwoordigt, doet de waarheid geen geweld aan.

Deze ontwikkeling verontrust de leiding van de dienst : de fundamentele opdracht van de dienst, namelijk het vertalen van de adviezen en de arresten, komt daardoor immers in het gedrang. Dat blijkt duidelijk uit de cijfers voor het jaar 1998-1999.

2. Uitrusting

De volledige computerisering van de dienst biedt het voordeel dat de dienst kan beschikken over een terminologiebank en de vertalingen gemakkelijk kan opslaan en inkijken. De dienst beschikt thans over 19 Pentiums, waarvan de verwerkingscapaciteit en de snelheid het mogelijk maken om tegelijk verscheidene documenten of databanken te raadplegen, wat onontbeerlijk is voor de dienst. Door de aansluiting op Internet (1 post die door alle leden van de dienst mag worden gebruikt) zijn die mogelijkheden nog uitgebreid.

Via het netwerk van de Raad van State kunnen nog vele andere databanken worden geraadpleegd.

In 1998-1999 heeft de dienst Overeenstemming der Teksten zijn voordeel gedaan met de aanschaf van nieuwe woordenboeken en talrijke naslagwerken.

3. Personeel

Bij beslissing van 27 november 1998 heeft de eerste voorzitter de algemene vergadering verzocht haar goedkeuring te hechten aan de volgende, door de dienst voorgestelde, samenstelling van de examencommissie voor de indienstneming van attachés in de dienst Overeenstemming der Teksten : "twee leden van de dienst Overeenstemming der Teksten en een docent aan een hogeschool voor vertalers of een filoloog, lid van het wetenschappelijk personeel van een universiteit".

Die nieuwe samenstelling van de examencommissie, waardoor voor het samenstellen van die commissie geen beroep meer behoeft te worden gedaan op magistraten van de Raad, is goedgekeurd in algemene vergadering, waarna, in het Belgisch Staatsblad van 2 maart 1999, een vergelijkend examen is aangekondigd.

Het vergelijkend examen, waarvoor zich 17 gegadigden hebben aangemeld, heeft plaatsgehad op 21 april 1999. Op basis van dat vergelijkend examen heeft de Raad twee attachés in dienst kunnen nemen (op 1 juli 1999). De overige twee geslaagden zitten nog in de wervingsreserve.

Doordat een eerste attaché van de Franse taalrol, die vertaalde en af en toe arresten revideerde, nog steeds herstelt van een ongeval, is inzonderheid het revideren van arresten ernstig in het gedrang gekomen. Doordat hij niet vervangen kan worden, hebben de twee overige revisoren, waarvan een bovendien belast is met de leiding van de dienst, alle adviezen, arresten, teksten in het Duits en het Engels, enz. moeten revideren. De overige eerste attaché en alle attachés waren immers opgeslorpt door het vertalen van het grote aantal adviezen en diverse teksten.

VII. HET ADMINISTRATIEF PERSONEEL.

Het administratief personeel bij de Raad van State heeft een eigen personeelsstatuut, dat vastgesteld werd bij beslissing van de Algemene Vergadering van de Raad van State van 5 juli 1955. Dit statuut werd herhaaldelijk gewijzigd en wordt momenteel aan een grondige herziening onderworpen.

De Commissie van het personeel die door de Algemene Vergadering wordt samengesteld en waarvan de Heer Andersen, kamervoorzitter, het voorzitterschap waarneemt, speelt een belangrijke rol bij alle beslissingen inzake personeelsbeheer (aanwervingen, benoemingen, bevorderingen) en geeft advies aan de eerste voorzitter die onder andere inzake benoemingen en bevorderingen een algemene delegatiebevoegdheid bezit. Deze commissie kwam in het jaar 1998-1999 acht maal bijeen.

Het kader bevatte op 31 augustus 1999 229 betrekkingen, waarvan 199 door statutaire personeelsleden bezet waren. Het aantal personen dat wegens verlof of loopbaanonderbreking niet beschikbaar was, is evenwel groter dan op het einde van het gerechtelijk jaar 1997-1998, met name 30 tegenover 17 op 31 augustus 1998, een probleem waarvoor waarschijnlijk niet meteen een oplossing voorhanden is. In totaal waren er op 31 augustus 1999 13 personen minder in actieve dienst dan het voorgaande jaar, hetgeen merkwaardig is gezien de gevoerde politiek van uitbreiding van het (administratief) kader. Studies omtrent het functioneren van het personeel bij de Raad van State tonen aan dat zich in de nabije toekomst een structureel tekort aan werkkrachten zal voordoen, een terechte grondslag om te pleiten voor een snelle en uitgebreide aanpassing van de personeelsformatie.

Voor de werving van nieuw personeel, waarvoor de Raad van State zelf instaat, werden de volgende wervingsexamens georganiseerd :

- * een examen voor informaticus
- * een examen voor programmeur
- * een examen voor klerk.

De jury voor deze examens bestaat steeds uit een staatsraad, die de taak van voorzitter op zich neemt, een lid aangewezen door de auditeur-generaal, alsmede de hoofdgriffier of de beheerder; indien de noodzaak zich voordoet kunnen externe deskundigen in de jury worden opgenomen.

Omdat het organiseren van de verschillende proeven, vooral de schriftelijke proef, zeer veel werk met zich brengt, doet de Raad van State sinds kort, en meer bepaald voor de werving van bestuurssecretarissen, beroep op laureaten in de wervingsreserves van het Vast Wervingssecretariaat (dat bij het begin van het jaar 2000 werd omgevormd tot "SELOR"), die achteraf aan een door de Raad van State georganiseerde mondelinge proef worden onderworpen. Deze manier van werken verkort sterk de examenprocedure.

Het is evenwel verontrustend te moeten vaststellen dat, in de lijn van de evolutie van de voorgaande jaren, de kandidaten die zich in de wervingsreserve bevinden uiteindelijk en bijna systematisch een aangeboden betrekking weigeren. Zo diende in de loop van het jaar 1998-1999 drie maal vastgesteld te worden dat de kandidaten in de reserve niet geïnteresseerd waren in een functie bij de Raad van State. Voor de benoeming van nieuwe bestuurssecretarissen op proef diende bijgevolg telkenmale een nieuwe selectietest te worden georganiseerd. Uit de selectie werden drie personen benoemd; reeds hebben vier een functie geweigerd. De enige oplossing voor dit probleem, dat erin bestaat de betrekking van bestuurssecretaris financieel op te waarderen - een probleem overigens dat het domein van de bestuurssecretarissen ver overstijgt en praktisch het geheel van het administratief personeel betreft -, wordt evenwel door de Algemene Vergadering van de Raad van State in het vooruitzicht gesteld. Daartoe kan zij overgaan door te beslissen tot de invoering van het stelsel van de vlakke loopbaan, zoals dat gekend is bij de rijksbesturen, of tot de toepassing van de loonschalen gebruikt bij het Arbitragehof. De discussie hieromtrent nadert stilaan het eindstadium.

In verband met het in dienst nemen van bestuurssecretarissen dient ook nog gewezen te worden op de sterke wisselwerking tussen deze en de griffiers van de kamers van de afdeling administratie. Inderdaad worden de nieuw aangeworven bestuurssecretarissen, en met name die welke in de kamers worden ingezet, stelselmatig als toegevoegd griffier aangewezen, hetgeen hen toelaat de benoemde griffiers ter zitting te helpen of te vervangen. Om deze situatie te verhelpen heeft de Algemene Vergadering besloten aan de Minister van Financien de toelating te vragen om zowel het kader van de griffiers uit te breiden, waardoor in de toekomst elke griffie door twee griffiers bemand zal kunnen worden, als om het aantal bestuurssecretarissen te verhogen. Daardoor zullen de bestuurssecretarissen-juristen zich op hun eigenlijke taak kunnen concentreren, dit is het inhoudelijk helpen van de magistraten. Tevens zal daardoor het probleem van de beschrijving van de functie van toegevoegd griffier van de baan zijn, een functiebeschrijving die niet gepast is omdat de bestuurssecretarissen als toegevoegde leden van de griffie niet als administratief personeel kunnen worden gekwalificeerd.

De (financiële) problemen die zich stellen in verband met de personeelsleden van het niveau 1 (bestuurssecretarissen, vertalers, ...) mogen evenwel niet blind maken voor de problemen die zich op de lagere personeelsniveaus, evenzeer van vitaal belang voor de goede werking van de Raad van State, voordoen. In dat verband dient gewezen op de in het bijzonder bij deze niveaus stijgende behoefte aan personeel. De druk op het uitvoerend personeel neemt immers hand over hand toe.

Verder beschikte de Raad van State op 31 augustus 1999 over 57 contractuele personeelsleden, voornamelijk ter vervanging van statutaire personeelsleden die afwezig waren door loopbaanonderbreking of verlof, alsmede van personeelsleden die overstapten naar deeltijdse prestaties. Het betrof in totaal 30 personen. Wat de vervanging van personeelsleden met deeltijdse prestaties betreft blijft het probleem van personeelsleden die op verschillende contracten 'te paard' zitten bestaan dus aan de orde.

Voor het klein en dagelijks onderhoud van de gebouwen en diverse installaties beschikt de Raad van State thans over twee technische personeelsleden en 22 poetspersonen. Het groot onderhoud van de gebouwen en installaties is ten laste van de Regie van gebouwen.

VIII. DIVERSEN

A. BIBLIOTHEEK

De bibliotheek wordt beheerd door een "commissie", die is opgericht door de algemene vergadering van de Raad van State. Deze commissie wordt voorgezeten door de heer ANDERSEN, kamervoorzitter, en bestaat uit vertegenwoordigers van de Raad, het auditoraat, het coördinatiebureau, de griffie en de dienst Overeenstemming der Teksten. Ten gevolge van een buitengewone vergadering op 28 oktober 1998 heeft de commissie vanaf februari 1999 zitting gehouden onder de naam "werkgroep documentatie". Deze vergaderingen werden bijgewoond door vertegenwoordigers van de informaticadienst en documentalisten van het coördinatiebureau.

Op 22 juni 1999 heeft de algemene vergadering op verzoek van voorzitter ANDERSEN besloten de bibliotheekcommissie en de specifieke commissie documentatie samen te voegen en de heer BAERT, staatsraad, als voorzitter aan te wijzen. In die nieuwe commissie, "Commissie Documentatie" genaamd, hebben een lid van de informaticadienst en een documentalist officieel zitting.

De commissie heeft tijdens het jaar 1998-1999 vijf vergaderingen gehouden waarin ze zoals ieder jaar een aantal beslissingen heeft moeten nemen om de ontwerpbegroting op te stellen en de documentatie bij te werken en te computeriseren.

Gedurende het jaar 1998-1999 heeft de commissie zich evenwel in het bijzonder over de toekomst van de bestaande documentatiebronnen van de Raad van State gebogen.

Daartoe is besloten alle beschikbare documentatie te inventariseren om belangstellenden beter te kunnen gerieven; het is de bedoeling om te komen tot een documentatiedepot, waaraan medewerking wordt verleend door een aantal deskundige personen, zodat met hun hulp de documentatie efficiënt beheerd en verstrekt wordt. Een ander houdt in dat een plan tot algehele reorganisatie van de bibliotheek wordt opgemaakt.

De documentalisten is opgedragen de bibliotheek op haar werking te onderzoeken. Volgens dat verslag zijn er twee grote problemen :

- 1/ de modernisering van de bibliotheek : er bestaat thans geen programmatuur die specifiek voor de bibliotheek is bestemd. Er is weliswaar FileMaker Pro, maar dit programma volstaat niet voor een behoorlijk beheer.
- 2/ de beschikbaarheid van de tijdschriften : de omloop ervan maakt het onmogelijk ze in te kijken in de bibliotheek zelf en brengt heel wat werk mee voor de personeelsleden.

De documentalisten stellen twee oplossingen voor :

- 1/ wat de computerisering van de bibliotheek betreft, zouden verschillende bestaande programma's moeten worden onderzocht en zou het meest efficiënte programma aan de behoeften van de bibliotheek moeten worden aangepast. Er kan ook worden voortgewerkt met het programma Filemaker Pro, maar dat lijkt hen niet ideaal.
- 2/ wat de beschikbaarheid van de tijdschriften betreft, wijzen zij op het bestaan van een snel documentatiesysteem zoals IMPALA, waarmee de artikelen binnen 48 uur kunnen worden bezorgd.

De beheerder, de heer FRANCEUS, heeft voorgesteld om de bibliotheek van de Raad van State op het LIBIS-systeem aan te sluiten, een niet-commercieel verband dat een aantal bibliotheken in België met elkaar verbindt (Parlement, UG, KUL, enz.). LIBIS biedt de volgende diensten :

- een programma om de bibliotheek én de uitleendienst te beheren;
- een algemene catalogus met een gemeenschappelijke trefwoordenlijst (de Raad van State bezit 60 tot 80 % van de werken die in de algemene catalogus worden vermeld) die via Internet kan worden geraadpleegd (online help).

Het LIBIS-systeem werkt met een centrale gegevensbank die wordt beheerd door het beheerscomité, dat bestaat uit vertegenwoordigers van de leden van het verband.

Alvorens een beslissing wordt genomen, verzoekt de commissie de documentalisten contact op te nemen met de bibliotheek van het Ministerie van Justitie om er de gebezigde classificatiemethode te bestuderen en uit te maken in hoeverre de ervaring van het Ministerie van Justitie in dezen interessant kan zijn voor de Raad van State (materiële inventaris en boomstructuur).

Na hun bezoek zijn de documentalisten tot de bevinding gekomen dat het systeem waarmee het Ministerie van Justitie de boeken van zijn bibliotheek beheert, om technische redenen niet bruikbaar is voor de bibliotheek van de Raad van State. Wat de trefwoorden betreft, wordt de universele decimale classificatie gebruikt. In de bibliotheek van Justitie worden aanpassingen met de hand aangebracht zonder dat er een welomschreven aanpak is.

In maart 1999 besluit de commissie dat in een eerste fase een inventaris dient te worden opgemaakt. Het personeel van de bibliotheek heeft hulp van magistraten nodig om de werken vooraf te sorteren. Daartoe zullen magistraten worden aangewezen. Het is immers de bedoeling om te komen tot een verzameling van werken met een nog zeer duidelijk en actueel belang en daarnaast, tot een verzameling van werken van veeleer historische aard of met een wetenschappelijke waarde. Zo kunnen de werken die nog actueel zijn bij voorrang worden geïnventariseerd. Werken van "historische" aard zullen niet over het hoofd worden gezien, maar het opmaken van de inventaris daarvan heeft geen absolute voorrang.

In een tweede fase moet een thesaurus worden aangelegd. De documentalisten zullen het probleem opnieuw bestuderen.

Tot slot wordt na overleg met de documentalisten voorgesteld de tijdschriften niet meer te exciperen maar via JUDIT te werken.

Thans beschikt de bibliotheek over een netwerklicentie; andere licenties zouden worden aangekocht en de desbetreffende programma's op verscheidene computers in de bibliotheek worden geïnstalleerd. Op die computers zou ook IMPALA worden geïnstalleerd zodat een kopie van bepaalde artikelen kan worden verkregen.

1. Financiële situatie

Evolutie van de begroting van de bibliotheek				
	1996	1997	1998	1999
Initieel begroting	6.800.000	7.000.000	7.400.000	7.500.000
Aanvullende kredieten	0	0	798.930	1.000.000
TOTAAL	6.800.000	7.000.000	8.198.930	8.500.000

Het krediet voor de aankoop van documentatie bedroeg voor 1998 bijna 8,2 miljoen BEF.

Daarvan is :

- 3,5 miljoen BEF uitgegeven voor wetboeken en aanvullingen (Story, Bruylant, Larcier);
- 0,8 miljoen BEF voor wetgevingspublicaties (Belgisch Staatsblad, Pasinomie, Publicatieblad EG, parlementaire stukken, ...);
- 2,7 miljoen BEF voor abonnementen op tijdschriften en aanvullingen van losbladige werken;
- 0,3 miljoen BEF voor abonnementen op en aankoop van CD-rom's (Judit, woordenboeken, ...);
- 0,8 miljoen BEF voor het aankopen van boeken.

2. Aanwas van de bibliotheek - Abonnementen

Tijdens de beschouwde periode heeft de bibliotheek 170 nieuwe werken kunnen aankopen (monografieën).

Voorts heeft ze abonnementen op 137 rechtskundige tijdschriften genomen of verlengd.

Tot slot blijft ze wetboeken en de bijwerkingen ervan kopen, alsook verzamelingen van de wetgeving en van de rechtspraak die onmisbaar zijn voor de magistraten bij de dagelijkse uitoefening van hun functie.

3. Computerisering

Naast de traditionele documentatie op papier beschikt de Raad van State ook over documentatie op CD-rom, die hetzij via een personal computer, hetzij via het netwerk kan worden ingekeken. Dit zijn de belangrijkste CD-roms waarover de Raad van State beschikt :

1/ Wetgeving :

- * CELEX - ELEX ⁽⁸⁶⁾
Commissie van de Europese Gemeenschappen : verdragen en overeenkomsten, wetgeving, rechtspraak
- * JUSTEL
Rechtspraak en wetgeving
- * TWS/CD (1)
Tweetalige Wetboeken :   Burgerlijk Wetboek

Gerechtelijk Wetboek

Wetboek van Koophandel

Strafwetboek en
Wetboek van Strafvordering
Wetboek Arbeidsrecht
Wetboek Sociale-
Zekerheidsrecht
- * F.B.W.
Fundamentele Belgische Wetgeving
- * Codipers
Verzameling van het Ministerie van Financiën
- * Waals Wetboek van ruimtelijke ordening, stedenbouw en patrimonium 31

2/ Rechtspraak :

- * de reeds genoemde bronnen waarin rechtspraak én wetgeving worden opgenomen
- * JOLY
Arresten van het Hof van Cassatie van Frankrijk en van de Raad van State van Frankrijk

---

⁽⁸⁶⁾ Kan alleen in de bibliotheek worden ingekeken.

- * JUDIT N/F ⁽⁸⁷⁾
Belgische rechtspraak
- * RAJB
Recueil annuel de jurisprudence belge
- * ACROBAT
Arresten van de Raad van State van België

3/ Woordenboeken :

- * Van Dale
- * Van Dale N-F/F-N
- * Van Dale N-E/E-N
- * Van Dale N-D/D-N
- * Spectrum Encyclopedie
- * Groen Boekje
- * Le Robert électronique
- * Encyclopédie Larousse

4/ Filemaker Pro

In Filemaker Pro wordt een computerbestand bijgehouden van alle boeken en tijdschriften die sinds 1995 in de bibliotheek beschikbaar zijn.

Wat de interne documentatie betreft, beschikt de Raad van State ook over een verzameling van arresten op computer vanaf nr. 34.789 van 24 april 1990. Die arresten waren oorspronkelijk in WP-formaat en worden omgezet in PDF-formaat (portable document format) om ze te kunnen indexeren en om er via het programma Adobe Acrobat full-text-retrieval in te kunnen zoeken.

⁽⁸⁷⁾ Kan alleen in de bibliotheek worden ingekeken.

B. INFORMATICA BIJ DE RAAD VAN STATE

1. Samenstelling van de commissie

De commissie informatica werd opgericht door de algemene vergadering van de Raad van State.

Zij is samengesteld uit leden die allen stemgerechtigd zijn :

P. LIENARDY, staatsraad, voorzitter,
M. ROELANDT, auditeur-generaal,
G. JACOBS, eerste auditeur - afdelingshoofd,
D. LANGBEEN, hoofdgriffier,
Fr. FRANCEUS, beheerder.

De overige leden van de dienst informatica nemen met raadgevende stem deel aan de maandelijkse vergaderingen ⁽⁸⁸⁾ van de commissie. Zij zorgen bij toerbeurt voor het secretariaat ervan.

2. Dienst informatica

Deze dienst bestaat uit acht personen :

- a) een griffier-informaticus, die diensthoofd is,
- b) twee informatici, van niveau 1,
- c) twee programmeurs, van niveau 2,
- d) drie personeelsleden belast met uitvoerende taken, van wie één halftijds.

De dienst, die vroeger onder het gezag van de hoofdgriffier stond, staat thans onder leiding van de informaticacommissie.

Een deel van de administratieve, budgettaire of financiële taken met betrekking tot de informatica wordt uitgevoerd door de algemene administratieve diensten, die onder het gezag van de beheerder van de Raad van State staan ⁽⁸⁹⁾.

3. Taak van de commissie

In het midden van de jaren tachtig richtte de Raad van State een eerste informaticacommissie op, die werd voorgezeten door wijlen de heer Paul TAPIE, eerste voorzitter. Die commissie en een stuurgroep onderzochten de eerste informatiseringsprojecten. Bij het begin van de jaren '90 was de commissie belast met de begeleiding van de informatisering van de Raad van State, die door toewijzing van overheidsopdrachten voor aanneming van leveringen en diensten aan computerfirma's was toevertrouwd.

⁽⁸⁸⁾ Met uitzondering van de maanden juli en augustus.

⁽⁸⁹⁾ Met toepassing van artikel 102bis van de gecoördineerde wetten "(...) benoemt (de Koning), bij een in Ministerraad overlegd besluit en na advies van de algemene vergadering van de Raad van State en van de auditeur-generaal, een beheerder die belast is met het administratieve beheer van de Raad van State en zijn infrastructuur, voor een hernieuwbare periode van drie jaar". De beheerder oefent zijn bevoegdheden uit onder het gezag en de leiding van de eerste voorzitter en de auditeur-generaal.

Door de ontwikkeling van de apparatuur en van de software en de indienstneming van gespecialiseerd personeel, namelijk informatici en programmeurs, is de rol van de commissie geleidelijk aan veranderd. Zij geeft gevolg aan de behoeften van de diensten van de Raad van State, bepaalt voortaan de beleidslijnen en de keuzen inzake informatica, vertrouwt de uitvoering hiervan voor een deel toe aan de dienst informatica, die onder het gezag staat van een diensthoofd, de griffier-informaticus. Andere projecten worden uitgevoerd bij wege van overheidsopdrachten.

De commissie beraadslaagt en beslist jaarlijks, bij de voorbereiding van de begroting, over de geraamde uitgaven en de projecten die dienen te worden uitgevoerd, op basis van een door de beheerder voorbereide nota. Ze beraadslaagt maandelijks over de lijst van de door de dienst op stapel gezette informaticaprojecten. In deze zogenaamde "to do"-lijst wordt een onderscheid gemaakt tussen het terugkerende werk binnen de dienst en de projecten voor de aankoop van materiaal en software, de uitbouw van het net, de verbetering van de kwaliteit van de dienst, enz.

De heer G. JACOBS, eerste auditeur-afdelingshoofd, die gedetacheerd is bij de Raad, neemt op een bijzondere wijze deel aan de werkzaamheden van de commissie, doordat hij ermee belast is te zorgen voor de verwerking van de informatie en van de documentatie bij de Raad van State ⁽⁹⁰⁾.

In dit verband behoort er heel in het bijzonder op te worden gewezen dat zulks tot gevolg heeft gehad dat de informaticadienst eveneens betrokken is geweest bij verscheidene externe initiatieven die voor de verdere computerisering van de Raad van State gevolgen hebben of kunnen hebben.

In de eerste plaats moet de actieve deelname van deze dienst aan het FEDENET-project worden vermeld ⁽⁹¹⁾. Dat project strekt ertoe een netwerk voor de uitwisseling van informatie binnen de federale overheid uit te bouwen, enerzijds, en de federale overheid in staat te stellen op een systematische wijze gegevens te raadplegen in de beschikbare databases of zelf beleidsrelevante informatie ter beschikking te stellen van dat netwerk. Met die bedoeling is geopteerd voor de Internet-Technologie (wat in casu tot een Intranet heeft geleid).

Het grootschalig overleg dat in het kader van het Fedenet-project heeft plaatsgehad, heeft eveneens geleid tot de ondertekening van een protocol-akkoord betreffende het opzetten van het project "Elektronisch ter beschikking stellen van de bijgewerkte legislatuur en de Belgische federale reglementering" door de Kanselarij van de Eerste Minister, het Ministerie van Justitie, de Raad van State, de DWTC, de KUL en de ULB. Dat project, dat "AGORA" wordt genoemd, bestrijkt de jaren 1999 en 2000. Aldus is concrete uitvoering gegeven aan het "gecoördineerd actieplan voor de informatiemaatschappij binnen de federale overheid" 1997-1999 (T97067N1/10 juni 1997) dat de Ministerraad op 30 mei 1997 heeft goedgekeurd. In dat plan wordt aan de Raad van State een sleutelrol opgedragen inzake de kwalitatieve controle van de juridische documentatie. Overigens wordt de Raad van State in dat plan uitdrukkelijk betrokken bij de acties die de overheid moet ondernemen : de Raad van State wordt ermee belast de instrumenten uit te werken die voor die kwalitatieve controle vereist zijn. Ten slotte moet erop worden gewezen dat de ontwikkeling van de computerisering op Europees niveau wordt gevolgd door de "Groep Juridische Informatica" van de Raad van de Europese Unie.

⁽⁹⁰⁾ Bij koninklijk besluit van 18 mei 1998 wordt de detachering bij het Secretariaat-generaal van het Ministerie van Binnenlandse Zaken van de heer Guido Jacobs, eerste auditeur-afdelingshoofd bij de Raad van State, met ingang van 11 mei 1998, voor een periode van één jaar verlengd om de verwerking van de informatie en van de interne en externe documentatie bij de Raad van State, met inbegrip van het netwerk Fedenet en de informatica, te verzekeren (Belgisch Staatsblad van 15 augustus 1998).

⁽⁹¹⁾ Circulaire van de Diensten van de Eerste Minister, FEDENET-Intranet van de Federale Overheid. Technische aanbevelingen en richtlijnen, Belgisch Staatsblad van 3 maart 1998, 2e editie, blz. 5755 e.v.

Als lid van de commissie heeft de beheerder tot taak te informeren en te coördineren, aangezien hij voor een deel zorgt voor het budgettair en financieel beheer van de instelling en doordat hij de leiding heeft over de algemene diensten, die tot taak hebben sommige overheidsopdrachten uit te voeren, namelijk die welke geen bijzondere kennis inzake informatica vergen.

4. Taak van de informaticadienst

De dienst voert de gebruikelijke taken uit die noodzakelijk zijn voor de goede werking van hoogwaardige informaticamiddelen, namelijk in de eerste plaats de aankoop en het beheer van materiaal, met inbegrip van de servers en van het computernetwerk, en vervolgens de aankoop of de ontwikkeling en het updaten van de toepassingen die een adequate gegevensverwerking in alle diensten van de instelling mogelijk maken.

De dienst informatica stelt de middelen en de ondersteuning ter beschikking die nodig zijn om de leden van het auditoraat in staat te stellen de taak te vervullen die hun bij artikel 76, § 2, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State toevertrouwd is. Ze zijn er immers mee belast de documentatie betreffende de rechtspraak van de Raad van State in de vorm van geautomatiseerde bestanden bij te houden, te bewaren en ter beschikking te stellen.

De dienst verleent bijzondere steun bij de uitwerking van de door het coördinatiebureau beheerde projecten.

5. Overzicht van de informaticamiddelen van de Raad van State

a) Beschrijving van het netwerk

Het interne netwerk van de Raad van State verbindt vijf gebouwen. Oorspronkelijk waren die vijf gebouwen verbonden door middel van een Thick Ethernet-kabel in een bus-bedrading van 10 Mbps. Sinds kort zijn de gebouwen evenwel met de computerzaal verbonden door middel van optische-vezelkabels van 100 Mbps doordat een stervormige wissel is geïnstalleerd. In de computerzaal zijn de servers rechtstreeks op de wissel aangesloten door middel van een verbinding van 100 Mbps. In elk gebouw zijn alle werkposten onderling verbonden door middel van een UTP-kabel (10 Mbps) en met de computerzaal verbonden door middel van een stervormige verbinding met een *hub* per gebouw.

b) Servers

De Raad van State gebruikt acht centrale servers. Het gaat grosso modo om een bestandenserver, een server voor het drukken en het gebruiken van cd-roms, een DHCP-server, een applicatieserver, een "FileMakerPro"-server, een server voor elektronische post, een "web"-server, alsmede een server voor de dienst personeelszaken, waarmee informatie betreffende de personeelsleden wordt beheerd (Sheherazade).

De configuratie van de servers (Olivetti, Unisys, Dell, Siemens en Priminfo) varieert : ze zijn uitgerust met processors gaande van de Pentium-reeks tot de Pentium III-reeks en met conventionele harde schijven of systemen van het type RAID5. De backup-systemen gebruiken DAT-technologie en de noodstroomvoorzieningen zijn van het UPS-type.

De applicatieserver beheert de gegevensbanken ProLex en ProAdmin in Oracle. De "FileMakerPro"-server beheert de gegevensbanken met documentatie van het Coördinatiebureau. De server voor elektronische post, die zowel een systeem voor interne post beheert als een postsysteem dat het mogelijk maakt met de buitenwereld te communiceren via Internet, draait op NT Mail. De "webserver" beheert onze Internetsite, waarvan het adres "www.raadvst-consetat.be" is, die op de "Microsoft Internet Information"-server steunt en waarvan de mogelijkheden om in onze PDF-bestanden te zoeken gewaarborgd worden door middel van "Verity Search '97". Onze Internet-server is tevens uitgerust met de antivirus toegangsweg voor servers voor elektronische post (Norton Antivirus for Internet Email Gateways).

c) **Computers**

Type	Modellen meer dan drie jaar oud (1994-1995)	Modellen minder dan drie jaar oud (1996-1998)	Totaal
Draagbaar	-	114	114
Kantoormodel	69	130	199
Totaal	69	244	313

d) **Printers.**

Type	Modellen meer dan drie jaar oud (1989-1995)	Modellen minder dan drie jaar oud (1996-1998)	Totaal
Inktprieter	76	-	76
Laserprieter	96	95	191
Totaal	172	95	267

e) **Summiere inventaris van de computerprogramma's**

1/ Belangrijkste toepassingen

Onze basisbesturingsprogramma's zijn Windows 3.11 (in het Nederlands en het Frans) en Windows 98 SE (in het Nederlands en het Frans), terwijl ons netwerkbesturingsprotocol TCP/IP is. Onze standaardconfiguraties omvatten voorts bepaalde toepassingen, namelijk een tekstverwerkingsprogramma : WordPerfect voor Windows 5.2 (in het Nederlands en het Frans); een programma voor het gebruiken van gegevensbanken : FileMakerPro 4.1. (in het Nederlands en het Frans); een programma voor het consulteren van onze collecties in PDF-formaat : Adobe Acrobat 3.01, uitgerust met een zoekmodule (in het Nederlands en het Frans); een programma voor het gebruiken van elektronische post : Eudora Light 3.0.1 (6); een programma voor het gebruiken van Internet : Netscape Navigator 4.0.8. (4.6) en de Norton PCAnywhere voor Windows 2.0 als afstandscontrolesysteem voor de gebruikers.

2/ Andere programma's

Met de door ons ontwikkelde toepassingen, namelijk ProLex en ProAdmin, wordt de informatie beheerd betreffende de procedure "wetgeving" en betreffende de procedure "administratie" van de Raad van State.

Bij de Raad van State onderscheiden wij twee soorten toepassingen voor documentatie. Met de eerste soort kunnen de documenten worden ingekeken die wij zelf hebben gemaakt (dat wil zeggen de adviezen en arresten van de Raad van State, alsook de *capita selecta* of samenvattingen ervan). Het basisformaat dat daartoe wordt gebruikt, is het PDF-formaat, waarbij wij, door gebruik te maken van de "Adobe Acrobat Exchange 3.0"-producten, onze WP-bestanden kunnen omzetten en ze kunnen indexeren, zodat ze als integrale tekst kunnen worden geraadpleegd.

Onze tweede oplossing voor het probleem van de documentatie steunt op het gebruik van toepassingen die uitgewerkt zijn in FileMakerPro voor het Coördinatiebureau (bijvoorbeeld CHRONO) en voor de magistraten.

Voorts stellen wij, binnen de grenzen van het aantal licenties waarover wij beschikken, een hele reeks door externe uitgevers gemaakte cd-roms ter beschikking van het personeel. Die cd-roms kunnen worden geraadpleegd hetzij, centraal, in de bibliotheek, hetzij via het netwerk (bijvoorbeeld : Justel rechtspraak, Justel wetgeving, Codipers, Judit, enz.).

Daarnaast wordt nog een hele reeks CD-ROM-toepassingen van externe uitgevers ter beschikking gesteld, ofwel centraal in de bibliotheek, ofwel over het netwerk (bv. Justel Rechtspraak, Justel Wetgeving, Codipers, Judit, enz.). Daarbij wordt erop toegezien telkens over de nodige licenties te beschikken.

6. Begrotingsmiddelen uitgetrokken voor de informatisering

a) Cijfers

De begrotingsmiddelen zijn ingeschreven onder twee basisallocaties die los staan van de overige werkings- of investeringskredieten van de Raad van State, namelijk :

B.A. 13 59 03 1220 - Allerhande werkingsuitgaven met betrekking tot de informatisering van de Raad van State.

(in miljoenen frank)					
1997	1998	1999	2000	2001	2002
10,0	10,3	7,7	8,0	9,0	10,0

B.A. 13 59 03 7408 - Allerhande uitgaven voor aankoop van computerapparatuur.

(in miljoenen frank)					
1997	1998	1999	2000	2001	2002
13,4	9,8	11,5	11,5	11,5	11,5

b) Toelichting

De periode waarop dit openbaar jaarverslag betrekking heeft, overlapt twee begrotingsjaren, namelijk de kalenderjaren 1998 en 1999. Wat de lopende uitgaven (B.A. 1220) voor het begrotingsjaar 1999 betreft, is de lichte vermindering van de allocatie te wijten aan een vermindering van de kosten voor het onderhoud van oude PC's die uitgerust zijn met 80386- en 80486-processoren, als gevolg van de aankoop van nieuwe PC's in 1997 en 1998, waarvoor een waarborg van drie jaar geldt. Wat de kapitaaluitgaven (B.A. 7408) voor datzelfde begrotingsjaar betreft, ligt de verklaring voor de extra 1,7 miljoen frank, die aan het Parlement gevraagd zijn en die ook toegestaan zijn, in de transfer van kredieten vanuit de post werkingsuitgaven, inzonderheid de wijziging van de regels voor de aanrekening van zowel hardware als software. Met deze allocatie kunnen nieuwe computers worden aangekocht of verouderde systemen geleidelijk aan worden vervangen. Voor het overige wordt verwezen naar de toelichting bij elke basisallocatie in de verantwoording van de algemene uitgavenbegroting voor het begrotingsjaar 1999 ⁽⁹²⁾.

⁽⁹²⁾ Parl. St., Kamer, 1998-1999, nr. 1782/2, eerste deel, 319-321.

7. Verwezenlijkingen tijdens de periode 98-99

a) Apparatuur

Er zijn 60 draagbare PC's van het type Pentium 200MMX en 15 persoonlijke laserprinters aangekocht en geïnstalleerd.

b) Programmatuur

Er zijn programma's geïnstalleerd zoals Eudora Light, terwijl van andere programma's recentere versies zijn geïnstalleerd, zoals Adobe Acrobat Reader 3.01 en FileMakerPro 3.0.

Tijdens deze periode heeft de dienst informatica de behoefte bestudeerd om van besturingsprogrammatuur en tekstverwerkingssysteem te veranderen. Beide, zowel Windows 3.11 als Word-Perfect 5.2, zijn immers verouderde systemen, waarvoor de leverancier geen klantenservice meer verleent.

c) Website ⁽⁹³⁾

Er is bijzondere aandacht besteed aan de rubriek FAQ (vaak gestelde vragen), de disclaimer en de links.

d) Productie van een CD-ROM

Eind 1998 - begin 1999 is de eerste cd-rom van de Raad van State aangemaakt, met de arresten van het gerechtelijk jaar 1997-1998.

e) Overige activiteiten

Tijdens deze periode werd alle magistraten en diensthoofden toegang verleend tot het netwerk FEDENET. Diezelfde personen hebben bovendien toegang gekregen tot het Internet, aangezien men voortaan heel snel toegang kan krijgen tot heel wat juridische databanken in Europa ⁽⁹⁴⁾ en in de hele wereld. De bandbreedte van de gehuurde lijn die de Raad van State verbindt met de dienst BELNET is aangepast ten einde het hoofd te kunnen bieden aan het veelvuldig raadplegen ervan.

In dezelfde context is via een opdracht voor de uitvoering van diensten een contract aangeboden aan een ISP-aanbieder om ervoor te zorgen dat magistraten thuis de rechtspraak zouden kunnen raadplegen op de website van de Raad van State en hun elektronische post zouden kunnen inkijken. De mogelijkheid om telewerk te verrichten wordt thans onderzocht.

⁽⁹³⁾ Internet-adres : <http://www.raadvst-consetat.be>.

⁽⁹⁴⁾ Louter ter illustratie worden de volgende websites geciteerd:

- a) Europees Gemeenschapsrecht :
<http://www.europa.eu.int/eur-lex/fr/index.html>
- b) Raad van Europa :
<http://www.coe.fr/>
- c) Hof van Justitie en Gerecht van Eerste Aanleg van de Europese Gemeenschap :
<http://www.curia.eu.int/>
- d) Europees Hof voor de Rechten van de Mens :
<http://www.echr.coe.int/>

Ingaande op verzoeken van verschillende instanties heeft de dienst het hele jaar door belangrijk statistisch onderzoek gevoerd, hetgeen alleen mogelijk was dankzij de zeer uitgebreide gegevensbanken van de Raad van State en de zeer performante informaticapaketten waarmee die gegevensbanken geraadpleegd kunnen worden.

De dienst heeft zich actief ingezet om alle mogelijke problemen in verband met de millenniumbug te voorkomen. Daarvoor zijn alle toepassingen meermaals getest en zijn de noodzakelijke aanpassingen eraan aangebracht.

In diezelfde periode hebben verschillende commissieleden deelgenomen aan de activiteiten van de werkgroep ad hoc "documentatie", die is opgericht ingevolge een beslissing van de algemene vergadering van 31 maart 1998.

De informaticadienst heeft bovendien zijn taak van ondersteuning met betrekking tot de informaticatoepassingen beter kunnen afstemmen op de verschillende diensten van de instelling, namelijk het auditoraat, het coördinatiebureau, de dienst Overeenstemming der Teksten en de leden van de Raad, alsmede de algemene diensten. Heel concreet werd een dienst voor interne bijstand ("helpdesk") opgericht en werden de computers uitgerust met een specifiek softwareprogramma waarmee vanop afstand kan worden ingegrepen ("remote control").

8. Slotbeschouwingen

De informaticadienst moet continu aandacht hebben voor twee onderscheiden aspecten binnen zijn werkterrein : het eerste, dat van technologische aard is, houdt verband met de zeer snelle ontwikkeling van alles wat met informatica te maken heeft, zowel op het gebied van de hardware als wat betreft de softwareprogramma's, maar ook met het updaten van de toepassingen die binnen de instelling zelf ontwikkeld zijn; het tweede aspect, dat eerder van interne aard is, houdt verband met de toename van de behoeften gekoppeld aan het groeiend aantal personeelsleden in de verschillende diensten, aan de toename van het werkvolume, zowel wat de geschillenberechting als wat het wetgevend werk betreft, en aan de nieuwe mogelijkheden die geboden worden door het gebruik van nieuwe apparatuur en nieuwe programmatuur met het oog op een beter en hoger rendement binnen de instelling. In dit overzicht, dat verre van exhaustief is, behoren ook nog te worden vermeld de bijdrage op het gebied van het vierjarenplan en de verwerking van de statistieken.

Het beheren van zulk een ruime computerinfrastructuur en het zorgen voor het correct functioneren van 384 werkstations, 8 servers en 377 printers, waaronder enkele netwerkprinters, met amper 8 personen is een hele onderneming.

Terwijl in het begin aanzienlijke geldmiddelen uitgetrokken zijn voor de uitbouw van een basis-informaticasysteem binnen de instelling, moet thans steeds voor een constant bedrag aan kredieten gezorgd worden : het computermateriaal dat behoorlijk snel verouderd, moet immers regelmatig vernieuwd worden. Vijf jaar lijkt in dat opzicht een redelijke levensduur. Er behoren overigens ook voldoende middelen ter beschikking te worden gesteld voor het updaten van softwareprogramma's, daar de oude versies door meer performante systemen vervangen worden, aangezien de leveranciers voor die oude versies geen klantenservice meer verlenen.

Tot op heden heeft men dankzij de lage prijzen voor computermateriaal nieuw materiaal kunnen aankopen, hetgeen noodzakelijk was vanwege de personeelsuitbreidingen, onder meer met contractueel personeel.

De Raad van State heeft heel wat moeilijkheden ondervonden om voldoende personeel voor de dienst informatica te vinden, aangezien informatici over het algemeen weinig geneigd zijn om in overheidsdienst aan de slag te gaan. Een personeelsversterking is noodzakelijk indien het personeelsbestand van de Raad van State in zijn geheel - ambtsdragers, vastbenoemd en tijdelijk personeel - blijft toenemen. Bepaalde onderhoudsactiviteiten of het organiseren van opleidingen, waarvan de kostprijs moeilijk op de begroting van andere overheden verhaald kan worden, zullen niet lang meer kunnen worden uitgesteld.

C. BEGROTING

De begroting van de Raad van State vormt afdeling 59 van de begroting van het Ministerie van Binnenlandse Zaken.

Op de begroting voor het jaar 1999 ⁽⁹⁵⁾ staan de volgende bedragen :

Afdeling 59 Raad van State	Aangepast budget 98	Initieel budget	Aangepast budget
Bezoldigingen vastbenoemd personeel	636.1	642.8	676.2
Bezoldigingen niet-vastbenoemd personeel	46.1	58.7	48.5
Uitgaven van de sociale dienst	0.7	0.8	0.8
Bestendige uitgaven	47.6	48.4	48.7
Uitzonderlijke aankopen	3.0	2.0	2.0
Duurzame roerende goederen	7.0	5.6	6.0
Informatisering	10.3	7.7	7.7
Administratieve rechtspraak	1.0	1.0	1.0
Colloquia Raden van State van de EU	-	-	-
Arresten van de Raad van State	-	-	-
Aankoop van informatica-apparatuur	-	11.5	11.5
Beheersuitgaven : 50 jaar Raad van State	4.0		
Informatica investeringen	9.8		
Diversen : Uitgaven voor de CD-ROM	0.4		
TOTALEN voor het programma en voor organisatie-afdeling 59	766.0	778.5	8024

⁽⁹⁵⁾ Verantwoordingsnota en gedetailleerde lijst van de kredieten die door de Kamer van volksvertegenwoordigers zijn toegestaan : Parl. St., Kamer, 1998-1999, nr. 2125/1, 272-275. Wet van 22 december 1998 houdende de Rijksmiddelenbegroting voor het begrotingsjaar 1999 (Belgisch Staatsblad van 31 december 1998).

D. NEVENACTIVITEITEN

Hier worden de verschillende nevenactiviteiten van de Raad van State en de magistraten ervan samengevat : officiële betrekkingen met Belgische en buitenlandse overheden of instellingen en met de pers; deelneming aan congressen, colloquia of aan werkzaamheden van internationale verenigingen; officiële delegaties of afvaardigingen van magistraten van de Raad van State; ontvangst van stagiaires, enz.

Er zij gewezen op de toenemende uitbreiding van de internationale contacten, onder meer van de verzoeken om juridische samenwerking die uitgaan van andere landen die hun systeem van berechting van geschillen van bestuur heropbouwen. De Raad van State besteedt hier bijzonder veel aandacht aan, daar zulke vergaderingen bevorderlijk zijn voor het leggen van contacten met buitenlandse collega's en het uitwisselen van nuttige informatie, terwijl ze terzelfder tijd bijdragen tot de internationale uitstraling van de instelling.

1. Betrekkingen met de Belgische overheden en met de pers

Er zij verwezen naar het jaarverslag 1994-1995 (blz. 162-163), waarin een algemene beschrijving wordt gegeven van de nauwe betrekkingen die de Raad van State onderhoudt met de verschillende ministers en de diverse federale, communautaire of gewestelijke overheden. Zulks geldt ook voor contacten met de pers.

In de loop van het gerechtelijk jaar 1998-1999 heeft de Raad van State op 9 januari 1999 een persconferentie belegd om zijn "Liber memorialis 1948-1998" voor te stellen naar aanleiding van het vijftigjarig bestaan van de Raad. De heer STRYCKMANS heeft ter gelegenheid daarvan een toespraak gehouden.

Dit "Liber memorialis" (456 bladzijden) strekt ertoe de werkwijze van de instelling, die een fundamenteel onderdeel van de rechtsstaat is, beter te doen kennen door een overzicht te geven van haar werking tussen 1948 en 1998.

Het werk bestaat uit twee delen. In het eerste deel wordt de beginperiode van de Raad van State ter sprake gebracht, alsmede de personaliteit van de eerste magistraten die er deel van uitmaakten en die de basis hebben gelegd voor de rechtspraak van de afdeling administratie. Tevens is een biografie opgenomen van de eerste voorzitters en auditeurs-generaal die elkaar hebben opgevolgd aan het hoofd van de Raad en van het auditoraat. Het tweede gedeelte is een beschrijving van de ontwikkeling van elk van de samenstellende delen van de instelling : Raad, auditoraat, griffie, coördinatiebureau, dienst Overeenstemming der Teksten. In verschillende bijdragen worden zowel gebeurtenissen uit het verleden in herinnering gebracht als toekomstperspectieven geopend.

2. Betrekkingen met buitenlandse overheden of instellingen

a) Ontvangst van buitenlandse delegaties of bezoekers uit het buitenland

- Op 16 oktober 1998 heeft voorzitter J.-J. STRYCKMANS professor Andrei POPESCU, hoofd van het departement van de wetgevende raad van Roemenië voor de harmonisatie van de wetgeving met de communautaire verordeningen, ontvangen.

Het onderhoud had betrekking op de werkzaamheden van het "Associatiecomité Roemenië/Europese Unie", dat van 14 tot 18 oktober 1998 te Brussel vergaderd heeft, alsmede op de perspectieven inzake het uitwisselen van kennis tussen de Roemeense wetgevende raad en de Raad van State van België.

- Op 22 oktober 1998 heeft de Raad van State de heer Mohamed Moncef JEHANE, adviseur bij de rekenkamer van Tunesië en mevrouw Radhia CHAMARI, belast met het ambt van regeringscommissaris bij dezelfde instelling, ontvangen.

Die bezoekers zijn verwelkomd door eerste voorzitter STRYCKMANS en hebben vervolgens deelgenomen aan een werkvergadering geleid door de heren Y. KREINS en Ph. QUERTAINMONT, staatsraden. De gedachtewisselingen hadden onder meer betrekking op de bevoegdheden van de afdeling wetgeving en de inhoud van de door haar uitgebrachte adviezen, alsmede op de werkzaamheden voor het opmaken van het jaarlijkse openbaar verslag van de Raad van State.

- In december 1998 heeft eerste voorzitter STRYCKMANS de heer Lamine SIDIME, eerste voorzitter van het opperste gerechtshof van de Republiek Guinea, en de heer MPOY-KUMULAYI, eerstaanwendend rechtskundig adviseur bij de Wereldbank, ontvangen.

Dit bezoek sloot aan bij contacten die de Republiek Guinea had gelegd met de Belgische hoge rechtscolleges, naar aanleiding van de hervorming van het opperste gerechtshof. Het onderhoud had betrekking op de organisatie van de Raad van State en op de totstandkoming van de herstructurering van het opperste gerechtshof van Guinea, dat soortgelijke bevoegdheden uitoefent als die welke in België aan de Raad van State zijn toegewezen.

- Op 17 december 1998 heeft de secretaris van de Ministerraad van de Republiek Albanië een bezoek gebracht aan de Raad van State en de wens van de Albanese autoriteiten geuit om bijstand te krijgen voor de aan de gang zijnde hervorming van hun bestuursrecht en hun administratieve rechtsmacht.

De heer M. LEROY, staatsraad, heeft met die bezoeker en een lid van de ambassade van Albanië in België de concrete mogelijkheden onderzocht om Albanese stagiaires in België te ontvangen of om magistraten van de Belgische Raad van State naar Albanië uit te zenden voor juridische bijstand.

- Op 22 april 1999 heeft de Raad van State een delegatie ontvangen van hoge magistraten van het grondwettelijk hof van Bosnië-Herzegovina, geleid door de voorzitter ervan, de heer Mirko ŽOVKO.

De gedachtewisseling met eerste voorzitter STRYCKMANS had onder meer betrekking op het Belgische federale model en op het uitoefenen, door de Raad van State, van zijn raadgevende taken.

- Op 6 mei 1999 heeft eerste voorzitter STRYCKMANS, op verzoek van het secretariaat-generaal van de Kamer van volksvertegenwoordigers mevrouw KARLOVA, adjunct-directeur voor de internationale betrekkingen van de Tsjechische Kamer van volksvertegenwoordigers, ontvangen.

De heer P. GILLIAUX, auditeur, heeft deelgenomen aan dit onderhoud tijdens hetwelk de rol van de Raad van State ten aanzien van de omzetting van het Europese recht is onderzocht.

- Op 7 mei 1999 heeft de Raad van State een seminarie georganiseerd voor Zwitserse en Belgische deelnemers aan studiedagen over de hoge rechtscolleges, die gemeenschappelijk georganiseerd werden door de rechtsfaculteiten van de "Université Catholique de Louvain" en de Universiteit van Genève.

De professoren J. van COMPERNOLLE en F. DELPEREE, assessoren bij de Raad van State, hebben er uiteenzettingen gegeven, respectievelijk een beschrijving van de hoge rechtscolleges in België en de wettigheid van de toetsing van de wetgeving van de deelentiteiten door de hoge gerechtshoven.

Verscheidene leden van de Raad en van het auditoraat, onder wie eerste voorzitter STRYCKMANS en kamervoorzitter ANDERSEN, hebben actief deelgenomen aan dat seminarie.

- Op 16 juni 1999 heeft de Raad van State een groep Rwandese en Burundese parlementsleden en ambtenaren ontvangen die naar België waren gekomen op initiatief van het parlement en in het kader van de samenwerking tussen Westerse en Afrikaanse parlementen.

Kamervoorzitter Ch.-L. CLOSSET heeft voor hen een omstandige uiteenzetting gegeven over de rol van de Raad van State in de procedure voor de geldigverklaring van gemeenteraadsverkiezingen. Op die uiteenzetting is een gedachtewisseling gevolgd.

b) Deelneming aan de activiteiten van de Internationale Vereniging van Hoge Administratieve Rechtscolleges

De raad van bestuur van de vereniging is op 19 april 1999 in Dakar bijeengekomen. De Raad van State van België was er vertegenwoordigd door de heer Ph. QUERTAINMONT, staatsraad.

De raad, voorgezeten door de heer Ousmane CAMARA, voorzitter van de Raad van State van Senegal, heeft het werkverslag gehoord, uitgebracht door Mevr. M. de BOISDREFFE, secretaris-generaal van de Vereniging, en heeft op voorstel van de heer L. LINDSTAM, financieel commissaris, de rekeningen over het jaar 1998 en het financieel verslag van penningmeester Y. KREINS goedgekeurd.

De raad van bestuur heeft tevens gedebatteerd over het algemene thema en de werkzaamheden van de commissies van het eerstkomende driejaarlijkse congres van de Vereniging, dat in 2001 plaats zal hebben te Dakar. Het volgende thema is gekozen : "De bescherming van de rechten en vrijheden van het individu door de administratieve rechter".

De Belgische Raad van State is gekozen om de derde commissie van dat congres voor te zitten, die aandacht zal besteden aan het bijkomende thema : "Vreemdelingen voor de bestuursrechter".

c) **Deelneming aan de activiteiten van het vast comité voor de colloquia van de Raden van State van de landen van de Europese Unie**

Het vast comité voor de colloquia is bijeengekomen te Wenen op 11 mei 1999. De Belgische delegatie bestond uit de heer J.-J. STRYCKMANS, eerste voorzitter van de Raad van State, de heer J. BORRET, voorzitter, en de heer Y. KREINS, staatsraad.

Er werd onder meer gesproken over een ontwerp van statuten van een nieuwe internationale vereniging, waarin de hoogste administratieve rechtscolleges van de lidstaten van de Europese Unie worden opgenomen, naar het voorbeeld, op wereldniveau, van de Internationale Vereniging van Hoge Administratieve Rechtscolleges. Een werkgroep, voorgezeten door België, is belast met het leggen van de laatste hand aan de statuten.

Die nieuwe vereniging, die in mei 2000, tijdens het eerstvolgende colloquium van de Raden van State van de landen van de Europese Unie het licht zou kunnen zien, zou een krachtig middel zijn voor het brengen van toenadering tussen de rechtspraktijk en de adviespraktijk van de verschillende lidstaten op het gebied van communautair recht. Het zou ook mogelijk zijn er de hoogste administratieve rechtscolleges van de staten die wensen toe te treden tot de Europese Unie bij te betrekken, bij- voorbeeld als waarnemers, waardoor zij aldus zouden kunnen vooruitlopen op bepaalde moeilijkheden die ze zullen ondervinden.

Bovendien heeft het vast comité voor de colloquia, tijdens zijn vergadering van 11 mei 1999, eveneens de datum vastgesteld van het eerstkomende colloquium van de Raden van State en hoogste administratieve rechtscolleges van de landen van de Europese Unie. Dat colloquium zal plaatshebben te Wenen van 7 tot 10 mei 2000. Het gekozen thema is : "De invloed van artikel 6 (1) van het Europese verdrag tot bescherming van de rechten van de mens op de procedures bij de hoogste administratieve rechtscolleges en de Raden van State". De heer P. LEMMENS, staatsraad, is aangewezen als nationaal rapporteur.

d) **Vergaderingen van de Raden van State van de drie landen die lid zijn van de Benelux Economische Unie - Herdenking van het tweehonderdjarig bestaan van de Franse Raad van State**

Sedert 1986 krijgen de banden met de Nederlandse en Luxemburgse Raad van State formeel gestalte in regelmatige ontmoetingen. De laatste vergadering is gehouden te Brussel op 20 november 1998, in de lokalen van het Secretariaat-generaal van de Benelux Economische Unie.

Ook de Raad van State van Frankrijk heeft eraan deelgenomen naar aanleiding van de herdenking van zijn tweehonderdjarig bestaan en gelet op de historische banden die het Franse hoge administratieve rechtscollege heeft met de Raden van State van de Beneluxlanden.

Voor die herdenking van de verjaardag van de Raad van State van Frankrijk (opgericht bij artikel 52 van de Grondwet van 22 frimaire van het jaar VIII) is een colloquium georganiseerd waaraan Frankrijk en de Beneluxlanden hebben deelgenomen en waarvan de werkzaamheden zijn voorgezeten door de heer J.-J. STRYCKMANS, eerste voorzitter van de Raad van State van België en de heer R. DENOIX de SAINT-MARC, ondervoorzitter van de Raad van State van Frankrijk. Het gekozen thema luidde : "De rol van ongeschreven beginselen in de adviezen en beslissingen van de Raden van State".

Voor België zijn verslagen opgemaakt en uitgebracht door de heer P. LEWALLE, staatsraad ("Les règles non-écrites dans la jurisprudence du juge de l'excès de pouvoir - Les principes généraux du droit", met de medewerking van de

heer Ph. BOUVIER, eerste auditeur) en door de heer Ph. QUERTAINMONT, staatsraad ("Les principes de bonne législation dans la pratique de la section de législation du Conseil d'Etat de Belgique"). De conclusies van de besprekingen tijdens het colloquium zijn neergelegd in een samenvattend verslag dat is uitgebracht door professor F. DELPEREE, assessor bij de Raad van State. De werkzaamheden zijn afgesloten met een receptie in de salons van het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten.

De Belgische officiële delegatie voor het colloquium van 20 november 1998 waaraan Frankrijk en de Beneluxlanden hebben deelgenomen, was samengesteld uit de heren J.-J.STRYCKMANS, eerste voorzitter van de Raad van State, J. BORRET, voorzitter van de Raad van State, R. ANDERSEN, kamervoorzitter, M. LEROY, Y. KREINS, P. LEWALLE en Ph. QUERTAINMONT, staatsraden, en Ch. MENDIAUX, adjunct-auditeur-generaal. Andere leden van de Raad of magistraten van het auditoraat en het coördinatiebureau hebben eveneens de debatten van het colloquium bijgewoond of eraan deelgenomen.

e) **Deelneming aan colloquia of vergaderingen in het buitenland**

- De heer LEROY, staatsraad, heeft deelgenomen aan een internationaal seminarie dat op 11 en 12 november 1998 is gehouden te Cotonou (Republiek Benin) door het Agentschap voor Culturele en Technische Samenwerking (thans "Agence de la francophonie") over het thema van geschillen in verkiezingszaken en de rechtsstaat.

Hij heeft er twee verslagen uitgebracht, het ene over de organisatie van de geschillenberechting inzake verkiezingen in België en het andere over de straffen in geval van fraude of onregelmatigheid in kieszaken.

- Staatsraad LEROY heeft ook deelgenomen aan het symposium georganiseerd te Blagojevgrad op 6 april 1999 door de Universiteit van het Zuidwesten "Neophit Rilski". Deze bijeenkomst had plaats ter herdenking van de 120ste verjaardag van de Bulgaarse Grondwet (de "Grondwet van Tarnovo"), die sterk beïnvloed is door de Belgische Grondwet van 1831.

De heer LEROY heeft er verslag uitgebracht over "Les principes démocratiques de la Constitution belge et du contentieux administratif".

- Zoals elk jaar zijn twee magistraten van de Raad van State, samen met andere hoge magistraten van de vijftien Lid-Staten, uitgenodigd om deel te nemen aan de zitting georganiseerd door het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschap.

Op 3 en 4 mei 1999 was de Belgische Raad van State te Luxemburg vertegenwoordigd door de heer D. VERBIEST, kamervoorzitter, en mevrouw P. VANDERNACHT, auditeur.

- Tijdens de zomer van 1999 heeft staatsraad P. LEMMENS, hoogleraar aan de K.U. Leuven, een opdracht aanvaard als "visiting professor" aan de "Northwestern University" van Chicago. Hij heeft er college gegeven over de internationale bescherming van de rechten van de mens.

3. **Deelneming aan colloquia of vergaderingen in België**

De magistraten van de Raad, het auditoraat en het coördinatiebureau, van wie een bepaald aantal een gedeelte van hun tijd besteden aan onderwijs- of onderzoeksactiviteiten, hebben herhaaldelijk deelgenomen aan colloquia, congressen en studiedagen in België. Ze zijn er vaak opgetreden als rapporteur en hebben aldus bijgedragen tot de uitstraling van de Raad van State als instelling.

E. PERSONEELSVERLOOP

1. Benoemingen en eedafleggingen

Mevr. M.-Cl. CEULE en de heer K. VERMASSEN, op 20 september 1998 benoemd tot eerste referendaris-afdelingshoofd, hebben op 29 september 1998 de eed afgelegd voor de algemene vergadering.

De heer A. SPRUYT, op 20 september 1998 benoemd tot assessor, heeft op 6 oktober 1998 de eed afgelegd voor de algemene vergadering.

De heer J.-J. STRYCKMANS is op 6 oktober 1998 verkozen tot eerste voorzitter, heeft op 22 oktober 1998 de eed afgelegd in handen van de Koning en is door de algemene vergadering in zijn ambt geïnstalleerd op 27 oktober 1998.

De heer J. BORRET is op 27 oktober 1998 verkozen tot voorzitter en heeft de eed afgelegd voor de algemene vergadering.

De heer D. VERBIEST is op 27 oktober 1998 tot kamervoorzitter verkozen en heeft de eed afgelegd voor de algemene vergadering.

De heer J. VAN NIEUWENHOVE is op 1 oktober 1998 tot adjunct-auditeur benoemd en heeft de eed afgelegd op 19 oktober 1998.

De heren P. DEPUYDT, op 17 november 1998 benoemd tot eerste auditeur, en L. DETROUX, op 27 oktober 1998 benoemd tot auditeur, hebben op 8 december 1998 de eed afgelegd voor de algemene vergadering.

Mevr. G. JOTTRAND, op 22 december 1998 benoemd tot adjunct-auditeur, heeft op 4 februari 1999 de eed afgelegd.

Mevr. P. DE SOMERE en Mevr. A. VAN MINGEROET, op 8 februari 1999 benoemd tot adjunct-auditeur, hebben op 22 februari 1999 de eed afgelegd.

De heer B. RONGVAUX, op 8 februari 1999 benoemd tot adjunct-referendaris, heeft op 11 maart 1999 de eed afgelegd.

De heren P. BARRA en P. SOURBRON, respectievelijk op 12 februari 1999 en 15 februari 1999 benoemd tot auditeur, hebben op 18 maart 1999 de eed afgelegd voor de algemene vergadering.

De heer J. LUST, op 5 maart 1999 benoemd tot staatsraad, heeft op 29 maart 1999 de eed afgelegd voor de algemene vergadering.

De heer P. PROVOOST, mevr. W. VOGEL, de heren B. LOMBAERT en E. THIBAUT, mevr. Ch. BAMPS, de heer C. ADAMS en mevr. G. JOTTRAND, respectievelijk op 9 maart 1999 en 19 april 1999 benoemd tot auditeur, hebben op 29 april 1999 de eed afgelegd voor de algemene vergadering.

De heren Ph. BROUWERS en Chr. AMELYNCK, mevr. F. CARLIER, de heren A. LEFEBVRE en C. NIKIS, respectievelijk op 5 maart 1999 en 25 maart 1999 benoemd tot referendaris, hebben op 29 april 1999 de eed afgelegd voor de algemene vergadering.

De heer B. DEROUAUX, op 15 juni 1999 benoemd tot eerste auditeur-afdelingshoofd, heeft op 26 juli 1999 de eed afgelegd voor de adjunct-auditeur-generaal.

De heer W. PAS, op 12 juli 1999 benoemd tot adjunct-auditeur, heeft op 7 september 1999 de eed afgelegd voor de auditeur-generaal.

2. Pensionering of emeritaat en ontslag

De heer G. BAETEMAN, eerste voorzitter, is bij koninklijk besluit van 31 maart 1998 met ingang van 1 oktober 1998 toegelaten tot het emeritaat.

De heer Ch. WETTINCK, staatsraad, heeft op 9 juni 1999 ontslag genomen uit zijn ambt als gevolg van zijn benoeming op dezelfde datum tot vrederechter (koninklijk besluit van 4 augustus 1999).

F. IN MEMORIAM

In de loop van het gerechtelijk jaar 1998-1999 heeft de Raad van State het heengaan betreurd van :

Mevrouw B. HAUBERT

*eerste auditeur-afdelingshoofd
overleden op 20 april 1999*

Mevr. Béatrice HAUBERT, geboren te Doornik op 25 december 1950, is na een langdurige ziekte op 20 april 1999 overleden.

Nadat ze in 1973 als licentiate in de rechten was afgestudeerd aan de UCL, werkte ze van 1973 tot 1977 als assistente aan de juridische faculteit van de "Facultés universitaires Notre-Dame de la Paix" te Namen en van 1977 tot 1978 als wetenschappelijk onderzoeker aan dezelfde faculteit. Vervolgens is ze eerst benoemd als adjunct-adviseur-juriste bij de Gewestelijke Ontwikkelingsmaatschappij voor Wallonië (GOMW), en daarna bij het Ministerie van het Waalse Gewest; ze oefende dat ambt uit van 1978 tot 4 mei 1986.

Bij het vergelijkend examen voor de werving van adjunct-auditeurs en adjunct-referendarissen van 1985, was Mevr. HAUBERT als eerste gerangschikt. Ze werd benoemd als adjunct-referendaris bij koninklijk besluit van 9 april 1986 en legde op 5 mei 1986 de grondwettelijke eed af. Bij koninklijk besluit van 26 november 1986 werd ze tot adjunct-auditeur benoemd; in die functie legde ze op 12 december 1986 de eed af. Vervolgens werd ze bij koninklijk besluit van 31 mei 1988 tot auditeur benoemd (eedaflegging op 28 juni 1988), bij koninklijk besluit van 13 april 1997 tot eerste auditeur (eedaflegging op 27 mei 1997) en ten slotte, bij koninklijk besluit van 25 juni 1997 tot eerste auditeur-afdelingshoofd (eedaflegging op 15 juli 1997).

Als iemand die al jarenlang specialiste was op het stuk van geschillenbeslechting in zaken van volksgezondheid (geneesmiddelen, ziekenhuizen, apotheek, ...) en arbeidsrecht, nam ze toen de leiding op zich van de tweede afdeling, waarbij ze talrijke uiteenlopende bevoegdheden kreeg, waaronder bijvoorbeeld landbouw, verzekeringen, audiovisuele zaken, OCMW's, verkeer, fiscale geschillen, binnenlandse zaken, huisvesting, sociale aangelegenheden en volksgezondheid, overheidsopdrachten, orden van beroepsbeoefenaars, apotheken, openbare werken, ...

Bij koninklijk besluit van 17 april 1992 werd Mevr. HAUBERT verheven tot de rang van "Officier" in de Leopoldsorde.

Ze heeft talrijke publicaties op haar naam staan, gaande van "Le contentieux administratif", "La nouvelle procédure de suspension devant le Conseil d'Etat", "L'astreinte et le contentieux de l'annulation", in samenwerking met haar echtgenoot Ch. PANIER en met staatsraad Ch. HUBERLANT, een "Aperçu du rôle du Conseil d'Etat, section de Législation", tot "Les pouvoirs implicites ou le creux de la réforme institutionnelle".

Mevrouw F. GEENS

eerste auditeur,

overleden op 3 september 1999

Mevr. Francine GEENS, geboren te Leuven op 12 april 1942, is op 3 september 1999 overleden na een zware ziekte.

In 1966 werd ze doctor in de rechten aan de VUB. Nadat ze geslaagd was voor het vergelijkend examen voor bestuurssecretaris dat georganiseerd was door het Vast Wervingssecretariaat, werd ze op 1 september 1971 benoemd als bestuurssecretaris bij het Ministerie van Volksgezondheid en van het Gezin.

Bij een vergelijkend examen voor adjunct-referendaris en adjunct-auditeur werd ze als vierde gerangschikt, waarna ze bij koninklijk besluit van 17 mei 1972 benoemd werd tot adjunct-auditeur. Op 31 mei 1972 legde ze de grondwettelijke eed af.

Bij koninklijk besluit van 10 juni 1974 werd ze bevorderd tot auditeur en op 18 juni 1974 legde ze de eed van auditeur af.

Bij koninklijk besluit van 23 juli 1984 werd ze gemachtigd om de titel van eerste auditeur te voeren, een ambt dat ze tot in 1988 uitoefende. In dat jaar werd ze bij koninklijk besluit van 9 februari 1988 benoemd tot eerste auditeur. In die functie legde ze de eed af op 15 maart 1988. Mevr. Geens oefende haar ambt uit op het auditoraat in de afdeling die belast was met het onderzoek van de geschillen aangaande Ambtenarenzaken. In 1988 werd haar de leiding toegewezen van de afdeling Ambtenarenzaken en beroepen ter zake van administratieve cassatie, een functie die ze uitoefende totdat de wet van 4 augustus 1996 tot wijziging van de gecoördineerde wetten op de Raad van State de regels voor benoeming van leden van het auditoraat wijzigde, meer bepaald door instelling van de functie van eerste auditeur-afdelingshoofd⁽⁹⁶⁾.

Door haar ziekte heeft Mevr. GEENS haar rechten op een bevordering op basis van de nieuwe wetsbepalingen niet kunnen uitoefenen.

Ze was sedert 9 oktober 1973 houder van een bewijs van kennis van de Franse taal.

Bij koninklijk besluit van 10 april 1978 is zij verheven tot de rang van "Officier" in de Leopoldsorde en bij koninklijk besluit van 25 april 1988 is zij bevorderd tot "Commandeur" in diezelfde Orde.

⁽⁹⁶⁾ Artikel 71, § 3bis, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, ingevoegd bij de wet van 4 augustus 1996, een wijziging waarbij automatische bevorderingen zijn afgeschaft.

Derde Deel

RECHTSPRAAK

I. RECHTSPRAAK VAN HET ARBITRAGEHOF OVER DE GRONDWETTIGHEID VAN DE WETTEN OP DE RAAD VAN STATE

De beschouwde arresten betreffen het administratief kort geding vóór de Raad van State en sommige procedureregels met het oog op het wegwerken van de achterstand in de rechtsbedeling.

A. ADMINISTRATIEF KORT GEDING

1. De Raad van State heeft een prejudiciële vraag gesteld over de artikelen 14 en 17 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State (arrest nr. 72.255 van 5 maart 1998, C. ANCKAERT en B. MEYFROODT vs. het Vlaamse Gewest).

Op die vraag heeft het Hof in zijn arrest nr. 17/99 van 10 februari 1999 het volgende geantwoord :

- "1. De artikelen 14 en 17 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State regelen niet de samenstelling van de kamer van de afdeling administratie van de Raad van State die met toepassing van artikel 14 uitspraak moet doen over een beroep tot nietigverklaring van een administratieve rechtshandeling, nadat de geadieerde kamer, de voorzitter van de geadieerde kamer of de door die voorzitter aangewezen staatsraad, met toepassing van artikel 17 uitspraak heeft gedaan over de vordering tot schorsing van diezelfde administratieve rechtshandeling. Zulks heeft niet tot gevolg dat de prejudiciële vraag, die precies betrekking heeft op het feit dat de voormelde bepalingen niet beletten dat de samenstelling van de zetel volledig of gedeeltelijk identiek is, zonder voorwerp zou zijn (B.3 en B.4).
2. Het administratief kort geding strekt ertoe de effectiviteit van de door de Raad van State geboden rechtsbescherming te versterken en sluit aan bij de beginselen geformuleerd in de aanbeveling nr. R(89) 8 van 13 september 1989 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa aan de Lid-Staten betreffende de voorlopige rechtsbescherming in administratieve aangelegenheden. In die aanbeveling wordt onder meer gesteld dat wanneer een bestuurshandeling wordt betwist voor een rechtsprekende instantie en deze zich nog niet heeft uitgesproken, de verzoeker de mogelijkheid moet hebben om aan diezelfde instantie of aan een andere bevoegde rechterlijke instantie te vragen zich uit te spreken over voorlopige maatregelen met betrekking tot die bestuurshandeling, dat de voor die instantie te volgen procedure een snelle procedure is, dat, behalve in geval van dringende noodzakelijkheid, de procedure op tegenspraak wordt gevoerd en dat belanghebbende derden erin tussen kunnen komen (B.5).
3. De procedure tot schorsing van een administratieve handeling, die geregeld is bij artikel 17 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, is een accessorium van het beroep tot vernietiging van die akte.

Zoals het objectief vernietigingscontentieux, waarmee zij aldus wezenlijk verbonden is, heeft de schorsingsprocedure als enig doel de mogelijkheid te bieden te vermijden dat een administratieve akte die wordt betwist, vermits zij het voorwerp van een beroep tot vernietiging vormt, onomkeerbare rechtsgevolgen zou hebben, terwijl, reeds bij de instelling van de vordering tot schorsing, ernstige vernietigingsmiddelen worden aangevoerd en aangetoond.

De beslissing tot schorsing, genomen tijdens een spoedbehandeling en met inachtneming van de waarborgen van een contradictoir debat voorgeschreven bij artikel 17 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, is een voorlopige beslissing die de eerste fase vormt van een eenmalige procedure waarvan de continuïteit moet worden verzekerd. Die beslissing kan evenwel opnieuw in het geding worden gebracht door de definitieve beslissing waarbij uitspraak wordt gedaan over het beroep tot vernietiging. Bijgevolg houdt zij geen vooroordeel in ten aanzien van de beslissing ten gronde door de Raad van State wanneer hij definitief oordeelt over de wettigheid van de administratieve akte (B.6.1 tot B.6.3).

4. De wetgever heeft bij de uitwerking van de ter beoordeling staande regelgeving een juist evenwicht ingesteld tussen, enerzijds, de eisen van effectieve rechtsbescherming, om tot een snelle beslissing te komen over een vordering tot schorsing en, in geval van schorsing, over het beroep tot vernietiging, zonder daarbij de belangen van de verwerende en de tussenkomende partij over het hoofd te zien, en, anderzijds, de efficiënte werking van de afdeling administratie van de Raad van State, om te vermijden dat in de onderscheiden fases van eenzelfde procedure het dossier telkens door andere staatsraden en andere auditeurs zou moeten worden onderzocht.

De regeling is overigens identiek voor alle bij de zaak betrokken partijen. De door de wetgever ingestelde regeling, die niet uitsluit dat dezelfde of gedeeltelijk dezelfde staatsraden als degenen die de schorsing hebben behandeld, de zaak ten gronde zullen onderzoeken, is niet van die aard dat hun objectieve onpartijdigheid in het gedrang wordt gebracht. De vrees van de verzoekende of de tussenkomende partij ten aanzien van de onpartijdigheid van de zetel, is des te minder objectief verantwoord daar te dezen de staatsraden zich niet dienen uit te spreken over de gegrondheid van subjectieve rechten maar over de gegrondheid van beweringen waarbij de objectieve wettigheid van een administratieve akte wordt betwist.

Gesteld dat artikel 6.1 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens van toepassing zou zijn op het bodemgeschil, zulks kan niet tot een andere beoordeling aanleiding geven, temeer daar aanbeveling nr. R(89) 8 van 13 september 1989 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa aan de Lid-Staten betreffende de voorlopige rechtsbescherming in administratieve aangelegenheden evenmin uitsluit dat de voorlopige maatregelen worden bevolen door dezelfde rechtsinstantie dan die welke uitspraak doet ten gronde (B.7 en B.8)".

2. Het hof heeft eenzelfde beslissing genomen in zijn arrest nr. 48/99 van 20 april 1999, als antwoord op een prejudiciële vraag van de Raad van State, omtrent artikel 17, § 1, tweede en vierde lid, en artikel 18 van de gecoördineerde wetten (arrest nr. 78.468 van 1 februari 1999, J. VANDENHENDE vs. gemeente Zwevegem en het Vlaams Gewest).
3. Bij arrest nr. 76.603 van 23 oktober 1998 (V. LESCOT vs. Waals Gewest) is een prejudiciële vraag gesteld over artikel 17, § 3, eerste lid, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State.

Bij zijn arrest nr. 79/99 van 30 juni 1999 heeft het Hof het volgende geantwoord :

- "1. De grondwettelijke regels van de gelijkheid en de niet-discriminatie sluiten niet uit dat een verschil in behandeling tussen categorieën van personen wordt ingesteld, voor zover dat verschil op een objectief criterium berust en het redelijk verantwoord is.
Het bestaan van een dergelijke verantwoording moet worden beoordeeld rekening houdend met het doel en de gevolgen van de betwiste maatregel en met de aard van de ter zake geldende beginselen; het gelijkheidsbeginsel is geschonden wanneer vaststaat dat er geen redelijk verband van evenredigheid bestaat tussen de aangewende middelen en het beoogde doel (B.3).
2. Aangezien de schorsing van een bestuurshandeling slechts nuttig is indien ze snel plaatsvindt en geregeld wordt met een procedure waarbij verondersteld wordt dat de Raad van State die met bekwame spoed zou afhandelen, heeft de wetgever redelijkerwijze kunnen stellen dat er ook een termijn voor de vordering tot schorsing kon worden opgelegd (B.4).
3. Ook al is het mogelijk dat een moeilijk te herstellen ernstig nadeel dat het gevolg is van de handeling waarvan de nietigverklaring wordt gevorderd bij de Raad van State, zich pas voordoet nadat het beroep is ingesteld, moet toch worden opgemerkt dat de wet de schorsing niet afhankelijk maakt van de verwezenlijking, maar wel van het risico van een moeilijk te herstellen ernstig nadeel, en dat de verzoeker normalerwijze in staat is om het bestaan van dat risico in te schatten zodra hij zich heeft voorgenoemen de nietigverklaring van de voor hem griefhoudende handeling te vorderen. Bovendien en buiten beschouwing gelaten de mogelijkheden zich tot de gewone rechter in kort geding te wenden, moet worden opgemerkt dat de verzoeker die bovenvermeld risico niet heeft ingeschat op het ogenblik dat hij het beroep instelde, indien de termijn niet is verstreken, een nieuw beroep kan instellen en er een vordering tot schorsing kan bijvoegen. De wetgever heeft bijgevolg terecht kunnen oordelen dat de vordering tot schorsing van een bestuurshandeling niet na een beroep tot nietigverklaring van die handeling mocht worden ingesteld (B.5.1 en B.5.2)".

B. PROCEDUREREGELS MET HET OOG OP HET WEGWERKEN VAN DE ACHTERSTAND IN DE RECHTSBEDELING

Bij arrest nr. 74.711 van 29 juni 1998 [H. MONSTREY vs. Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering (RIZIV)] heeft de Raad van State prejudiciële vragen gesteld aangaande artikel 21, tweede lid, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State.

Bij arrest nr. 94/99 van 15 juli 1999 heeft het Hof het volgende geantwoord :

- "1. Artikel 21, tweede lid, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State schrijft voor dat ingeval de verzoekende partij de termijnen voor het toesturen van de memories niet in acht neemt, de afdeling administratie van de Raad van State zonder verwijl op advies van het auditoraat, de partijen gehoord, uitspraak doet waarbij het ontbreken van het vereiste belang wordt vastgesteld.

Het indienen van een memorie is door deze bepaling tot een verplichting gemaakt voor de verzoekende partij, indien ze wil vermijden dat de afwezigheid van het vereiste belang zou worden vastgesteld.

Uit de parlementaire voorbereiding blijkt dat de wetgever de bedoeling had strenge gevolgen te verbinden aan het niet respecteren van de termijnen en dat hij ervan uitging dat de Raad van State, bij de kennisgevingen van de griffier, de verzoekende partij zou herinneren aan de wettelijke gevolgen van de afwezigheid of de laattijdigheid van antwoord (B.2 en B.3.2).

2. Toen de wetgever artikel 21, § 2, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State aannam, vermocht hij redelijkerwijze te oordelen dat, zowel ten aanzien van de administratieve cassatieberoepen als wat het zogenaamde objectieve contentieux betreft, de duur van de rechtspleging moest worden ingekort en dat alle verzoekende partijen voor de Raad van State blijf moeten geven van een volgehouden belangstelling door tijdig een memorie in te dienen.

Gewis bestaan er verschillen tussen het «objectief» contentieux van de beroepen wegens machtsoverschrijding en het «subjectief» administratief cassatieberoep, maar die verschillen zijn niet van die aard dat zij de wetgever ertoe noodzaken om dienaangaande ook een onderscheid te maken op het stuk van de duur van de rechtspleging en inzonderheid wat betreft de termijn voor het indienen van een memorie door de verzoekende partij en de sanctie op de niet-inachtneming daarvan (B.4.2).

3. In het licht van de nagestreefde doelstelling, namelijk het inkorten van de rechtspleging, is de maatregel van artikel 21, tweede lid, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, waarbij de verzoekende partij, op straffe van niet-ontvankelijkheid van haar beroep, verplicht wordt een memorie in te dienen, zowel ten aanzien van administratieve cassatieberoepen als ten aanzien van beroepen wegens

machtsoverschrijding, niet kennelijk onevenredig, rekening houdend zowel met de voorafgaande kennisgeving door de griffie van de gevolgen van de afwezigheid van antwoord of de laattijdigheid ervan, en met de aard van het vormvoorschrift - waaraan kan worden voldaan met het indienen van een memorie met een loutere bevestiging dat in het beroep wordt volhard - alsook met de mogelijkheid voor de verzoekende partij voor de Raad van State om zich in voorkomend geval op overmacht te beroepen (B.4.3).

4. Er bestaan vergelijkingspunten tussen de cassatierechtsplegingen voor de Raad van State, enerzijds, en het Hof van Cassatie, anderzijds, zij het dat beide instellingen niet eenzelfde bevoegdheid hebben. Evenwel, rekening houdend met de exponentiële toevloed aan zaken waarmee de Raad van State werd geconfronteerd en met de groeiende achterstand in de behandeling van de lopende zaken, was het redelijk verantwoord dat de wetgever specifiek voor dat rechtscollege meer stringente maatregelen nam, met name het voorschrift voor de verzoekende partij om blijk te geven van een volgehouden belangstelling door tijdig een memorie van wederantwoord of een toelichtende memorie in te dienen. De combinatie van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet met de artikelen 144 en 145 ervan leidt niet tot een andere conclusie. Het grondwettelijke onderscheid tussen burgerlijke en politieke rechten is immers niet relevant ten aanzien van het te dezen aangeklaagde verschil in behandeling op het stuk van de rechtspleging (B.5.2 en B.5.3).
5. Aangenomen dat de artikelen 6 en 14 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens van toepassing zijn op de zaak die voor de Raad van State aanhangig is, dan nog moet worden vastgesteld dat artikel 21, tweede lid, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State - waarbij de verzoekende partij op straffe van niet-ontvankelijkheid van haar beroep verplicht wordt een memorie in te dienen - geen afbreuk doet aan de waarborgen die deze verdragsbepalingen bieden, temeer daar de griffier van de Raad van State de verzoekende partij uitdrukkelijk wijst op de gevolgen van het niet in acht nemen van die verplichting (B.5.4).
6. Het onderscheid tussen de maatregel die - met het oog op het wegwerken van de achterstand in de rechtsbedeling - geldt ten aanzien van een verzoekende partij die de termijnen voor het indienen van een memorie van wederantwoord niet respecteert en de maatregel die geldt ten aanzien van de verwerende partij die nalaat binnen de gestelde termijn een memorie van antwoord in te dienen, is objectief en redelijk verantwoord, rekening houdend met de verschillende uitgangspunten die aan de onderscheiden maatregelen ten grondslag liggen.

De objectief onderscheiden situaties van de verzoekende partij, die moet doen blijken van een volgehouden belang, en van de verwerende partij, ten aanzien van wie de belangvereiste niet bestaat, verantwoord op redelijke wijze dat onderscheiden maatregelen worden genomen bij niet-nakoming van die respectieve verplichtingen (B.6.2)".

II. RECHTSPRAAK VAN HET HOF VAN CASSATIE (conflicten van attributie)

Zoals bekend is de Raad van State niet bevoegd om uitspraak te doen over geschillen over burgerlijke rechten. Volgens de vroegere artikelen 92 en 93, thans de artikelen 144 en 145 van de Grondwet, zijn de rechtbanken daarvoor bevoegd, alsook overigens om te oordelen over geschillen over politieke rechten, wanneer de wet die bevoegdheid niet aan andere rechtscolleges heeft opgedragen. Als beschermer van de bevoegdheden van de hoven en rechtbanken staat het aan het Hof van Cassatie "uitspraak te doen over conflicten van attributie, op de wijze bij de wet geregeld", zoals artikel 158 van de Grondwet bepaalt.

Tijdens het gerechtelijk jaar 1998-1999 heeft het Hof van Cassatie één keer uitspraak moeten doen over zulke conflicten waarbij de bevoegdheid van de Raad van State in twijfel werd getrokken, namelijk bij een arrest van 3 juni 1999.

Bij dat arrest C.98.0298.N van 3 juni 1999 verwierp het Hof van Cassatie de voorziening tegen arrest nr. 74.284 van 15 juni 1998 in de zaak NV "Aannemingsbedrijf AERTSSEN" en "BITUMAR" versus de intercommunale vereniging "LAND VAN AALST", een coöperatieve vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, de NV "Algemene Ondernemingen COUWBERGHS", de BVBA "Jos LAEREMANS" en de "Gemeentedienst van België", een intercommunale coöperatieve vennootschap met beperkte aansprakelijkheid.

In die zaak heeft de Raad van State de vordering verworpen die strekt tot schorsing van de tenuitvoerlegging van "de gunningsbeslissing van de intercommunale vereniging "Land van Aalst" d.d. 21 april 1998 waarbij zij in haar hoedanigheid van aanbestedende dienst beslist heeft om de overheidsopdracht voor het inrichten van een stortput fase 3 op de stortplaats van de Intercommunale ILVA te Vlierzele aan de aannemerscombinatie COUWBERGHS-LAEREMANS te gunnen".

In het betrokken arrest staat het volgende :

"Overwegende dat de Raad zich niet kan laten overtuigen door (de) argumentatie (van de verzoekende partijen); dat de uitvoering van de opdracht een aanvang heeft genomen en dat het niet de Raad van State is die die uitvoering kan stilleggen; dat de reden voor dat onvermogen is dat tussen de beslissing tot toewijzing van een overheidsopdracht, (een) eenzijdige onder de schorsings- en vernietigingsbevoegdheid van de Raad van State vallende rechtshandeling, enerzijds en de uitvoering van die opdracht anderzijds de overeenkomst staat tussen het bestuur dat toewijst en degene aan wie het toewijst; dat de uitvoering van de opdracht niet tot de uitvoering van de beslissing tot toewijzing behoort, maar tot de uitvoering van de overeenkomst; dat de Raad stil dient te houden bij de bevoegdheidsgrens die de zijne is, te weten het door de beoordeling van de toewijzingsbeslissing vrijwaren van het recht op herstel in natura van wie aanspraken maakt op het verkrijgen van een overheidsopdracht; dat hij die grens zou overschrijden wanneer hij zich een oordeel zou aanmatigen niet over de uitvoerbaarheid in rechte van de toewijzingsbeslissing door het sluiten van een overeenkomst met degene aan wie toegewezen is, maar over de uitvoerbaarheid in rechte van de gesloten overeenkomst door het verwezenlijken van de opdracht; (...) dat bij ontstentenis van een moeilijk te herstellen ernstig nadeel dat de Raad kan verhelpen, de vordering moet worden afgewezen".

Het Hof van Cassatie bevestigt die beslissing als volgt :

"Overwegende dat (...) de Raad van State niet oordeelt dat hij niet bevoegd is om de schorsing van de gunningsbeslissing te bevelen, wegens het enkele feit dat de uitvoering van de opdracht reeds een aanvang heeft genomen, maar beslist dat geen sprake is van een moeilijk te herstellen nadeel dat de Raad van State kan verhelpen omdat er reeds ingevolge de gunning een overeenkomst gesloten is waarvan de beoordeling niet tot zijn bevoegdheid behoort, de uitvoering van de opdracht op 2 juni 1998 een aanvang heeft genomen en de uitvoeringstermijn zestig dagen bedraagt;

Dat het (middel) berust op een onvolledige lezing van het arrest (en) mitsdien feitelijke grondslag mist;

(...)

Overwegende dat (...) de Raad van State (in wezen) verweten wordt zich onbevoegd te verklaren om bij de beoordeling van het moeilijk te herstellen nadeel rekening te houden met de mogelijkheid om onverwijld voor de bevoegde rechter de vernietiging of de herziening van de gesloten overeenkomst te vorderen;

Overwegende dat de Raad van State in werkelijkheid niet weigert rekening te houden met de mogelijkheid dat de eiseressen na een vernietiging van de toezeggingsbeslissing de vernietiging van de overeenkomst voor de bevoegde rechter zouden kunnen vorderen; dat hij zijn beslissing dat er geen reden tot schorsing bestaat laat steunen onder meer op de reden dat de Raad van State weliswaar het recht op herstel in natura moet vrijwaren van wie aanspraak maakt op het verkrijgen van een opdracht, maar niet zelf mag oordelen over de uitvoerbaarheid van een overeenkomst gesloten na de toewijzing; dat hij zodoende niet weigert rekening te houden met de mogelijkheid voor de bevoegde rechter de nietigheid van de overeenkomst te vorderen maar integendeel in concreto onderzoekt welke de gevolgen zijn van de bevoegdheidsregels op het nut van een schorsing van de toewijzingsbeslissing;

Dat het (middel) feitelijke grondslag mist;

(...)

Overwegende dat (...) de Raad van State niet zegt dat de eiseressen de schorsing vragen van de ingevolge de gunning verwezenlijkte overeenkomst, maar alleen oordeelt dat, gelet op de omstandigheid dat de opdracht reeds was uitgevoerd of althans aangevat en de Raad (een) dergelijke overeenkomst niet kan schorsen, een onherstelbaar nadeel (dat) de Raad kon verhelpen niet voorhanden is;"

III. RECHTSPRAAK VAN DE ALGEMENE VERGADERING VAN DE AFDELING ADMINISTRATIE

De algemene vergadering van de afdeling administratie heeft tijdens het gerechtelijk jaar 1998-1999 een keer zitting gehad, namelijk op 14 juni 1999, in het kader van het administratief kort geding.

1. Administratief kort geding - Stedenbouw en ruimtelijke ordening

In arrest nr. 80.941 (DEMEULDRE vs. Waals Gewest) heeft de Raad van State geoordeeld dat de vordering tot schorsing het accessorium is van het beroep tot nietigverklaring. Bij ontstentenis van een uitdrukkelijke andersluidende wetsbepaling is de tenuitvoerlegging van een handeling waartegen een beroep tot nietigverklaring kan worden ingesteld, vatbaar voor schorsing. Wanneer betrokkene, in geval van schorsing van de tenuitvoerlegging van de beslissing tot weigering om haar erkenning als ontwerper te verlengen, een nieuwe aanvraag zou indienen, kan die aanvraag niet afgewezen worden op grond van overwegingen die strijdig zijn met de overwegingen die ten grondslag liggen aan het dictum van het schorsingsarrest. Ten slotte moet de verwerende partij, wanneer een schorsingsarrest is gewezen, beslissen of ze al dan niet om de voortzetting van de procedure verzoekt. Het is niet uitgesloten dat ze op dat moment haar standpunt herziet en evenmin dat ze geen voortzetting van de procedure vraagt.

Ook heeft de Raad van State geoordeeld dat niet wordt betwist dat de weigering van de erkenning afbreuk doet aan het recht van de belanghebbende om haar beroep uit te oefenen en haar een deel van haar inkomsten ontnemt. Wanneer zulk een maatregel wordt overwogen, is het met toepassing van het beginsel "audi et alterem partem" noodzakelijk enerzijds de belanghebbende alle gegevens voor te leggen waarop de overheid haar beoordeling kan gronden en anderzijds de belanghebbende in de gelegenheid te stellen haar standpunt te verdedigen.

In het onderhavige geval heeft slechts één verhoor plaatsgehad in het kader van de procedure bepaald in artikel 202/5, § 2, van het WWROSP, dat betrekking heeft op de intrekking van een lopende erkenning; die procedure is niet afgewikkeld nadat verzoekster zich erover beklagt heeft dat zij haar verdediging niet naar behoren kon voorbereiden. Gesteld dat het verhoor een bestendig karakter heeft, dan nog had het als zodanig moeten plaatshebben met inachtneming van de procedure waarin de voormelde bepaling van het WWROSP voorziet. De minister kan niet, zonder in tegenspraak te zijn met zichzelf, verwijzen naar het verhoor en tegelijkertijd de voormelde bepaling niet toepasselijk achten in zoverre ze voorziet in de voorafgaande bekendmaking van de bezwaren.

Voorts heeft de Raad van State geoordeeld dat de minister een ruimere strekking heeft gegeven aan wat de wet voorschrijft door aan zijn weigeringsbeslissing een beding van uitsluiting gedurende drie jaar te koppelen; een weigeringsbeslissing heeft alleen betrekking op een bepaalde aanvraag en niets mag verzoeker beletten om een nieuwe aanvraag in te dienen. Bovendien mag het overheidsbestuur de procedure inzake intrekking en de procedure inzake weigering van erkenning, die door afzonderlijke bepalingen worden geregeld, niet door elkaar halen.

Het morele nadeel (de zeer negatieve beoordeling van het werk van verzoekster) wordt in principe weliswaar door een eventueel vernietigingsarrest hersteld, maar het kan niet worden betwist dat de beroepskringen van de door het gewest erkende ontwerpers een wereld op zich zijn, waar een beslissing als die welke in het geding is, de reputatie van verzoekster onherroepelijk kan vernietigen en de instellingen die op haar diensten een beroep zouden willen doen en tegelijkertijd met het gewestelijk overheidsbestuur betrekkingen onderhouden, hiervan zelfs kan afbrengen. In die omstandigheden zou een vernietiging na een lange procedure niet voldoende zijn om het gelaakte nadeel genoegzaam te herstellen.

Bovendien lijdt verzoekster nog een ander moeilijk te herstellen ernstig nadeel door het aan haar opgelegde verbod om gedurende drie jaar een nieuwe aanvraag om erkenning in te dienen, welke aanvraag, na een nieuw onderzoek dat door de overheid uitgevoerd zou moeten worden, zou kunnen worden gevolgd door de gevraagde erkenning.

Bijgevolg heeft de Raad van State de tenuitvoerlegging geschorst van het ministerieel besluit van 9 oktober 1997 waarbij aan Aimée Demeuldre de erkenning als ontwerper van plannen wordt geweigerd.

De schorsing van de tenuitvoerlegging van de beslissing waarbij de erkenning wordt geweigerd, heeft tot gevolg dat verzoekster een nieuwe aanvraag om erkenning kan indienen die de overheid zal moeten onderzoeken en waarover ze een beslissing zal moeten nemen. Bijgevolg is er geen grond om de gevraagde voorlopige maatregel te bevelen (een maatregel waarbij de overheid gelast wordt zich binnen twintig dagen over de erkenningsaanvraag uit te spreken).

2. Administratief kort geding - Camping

In arrest nr. 80.942 (DIX vs. Waals Gewest) heeft de Raad van State geoordeeld dat de vordering tot schorsing het accessorium is van het beroep tot nietigverklaring. Bij ontstentenis van een uitdrukkelijke andersluidende wetsbepaling is de tenuitvoerlegging van een handeling waartegen beroep tot nietigverklaring kan worden ingesteld, vatbaar voor schorsing. Wanneer verzoeker, in geval van schorsing van de tenuitvoerlegging van het besluit waarbij de vergunning voor de exploitatie van een camping wordt geweigerd, een nieuwe aanvraag zou indienen, kan die aanvraag niet afgewezen worden op grond van overwegingen die strijdig zijn met de overwegingen die ten grondslag liggen aan het dictum van het schorsingsarrest. Tenslotte moet de verwerende partij, wanneer een schorsingarrest is gewezen, beslissen of ze al dan niet om de voortzetting van de procedure verzoekt.

Het is niet uitgesloten dat ze op dat moment haar standpunt herziet en evenmin dat ze geen voortzetting van de procedure vraagt.

De Raad van State heeft de vordering afgewezen die ertoe strekt de tenuitvoerlegging te schorsen van het ministerieel besluit van 12 november 1997 waarbij Karel DIX een vergunning voor het exploiteren van een camping wordt geweigerd. Het nadeel dat bestaat in de gedwongen stopzetting van een onregelmatige exploitatie wordt immers niet teweeggebracht door de bestreden administratieve beslissing waarbij de vergunning geweigerd wordt, maar door de onregelmatige toestand die door verzoeker gecreëerd is of in stand is gehouden. Het is dus niet de bestreden handeling die de kans op het aangevoerde nadeel doet ontstaan.

3. Administratief kort geding - Stedenbouw en ruimtelijke ordening

In arrest nr. 80.943 (BODSON vs. Waals Gewest) heeft de Raad van State geoordeeld dat de vordering tot schorsing het accessorium is van het beroep tot nietigverklaring. Bij ontstentenis van een uitdrukkelijke andersluidende wetsbepaling is de tenuitvoerlegging van een handeling waartegen beroep tot nietigverklaring kan worden ingesteld, vatbaar voor schorsing. Wanneer betrokkene, in geval van schorsing van de tenuitvoerlegging van het besluit houdende weigering om zijn erkenning als ontwerper voor het opmaken van gemeentelijke structuurplannen en gemeentelijke reglementen inzake stedenbouw te verlengen, een nieuwe aanvraag zou indienen, kan die aanvraag niet

afgewezen worden op grond van overwegingen die strijdig zijn met de overwegingen die ten grondslag liggen aan het dictum van het schorsingsarrest. Tenslotte moet de verwerende partij, wanneer een schorsingsarrest is geweest, beslissen of ze al dan niet om de voortzetting van de procedure verzoekt. Het is niet uitgesloten dat ze op dat moment haar standpunt herziet en evenmin dat ze geen voortzetting van de procedure vraagt.

Voorts heeft hij geoordeeld dat, teneinde de ernst van het mogelijke nadeel te beoordelen, ermee rekening behoort te worden gehouden dat het alleen gaat om een weigering tot vernieuwing van de erkenning voor de tweede categorie en niet om een intrekking ervan die is ingegeven door het gedrag van verzoeker, zodat de schade aan de goede naam een louter hypothetische zaak is.

De weigering om de erkenning te verlengen is ingegeven door de omstandigheid, die niet wordt betwist, dat de verzoekende partij gedurende de drie voorgaande jaren nooit opdracht heeft gekregen enig structuurplan of reglement inzake stedenbouw op te maken, zodat het risico van enig nadeel ten gevolge van het verlies van cliënteel of het mislopen van opdrachten op lange termijn, weinig waarschijnlijk is.

Wat de mogelijkheid om meer beroepservaring op te doen betreft, blijkt uit het proces-verbaal van verhoor door de commissie van deskundigen dat, gelijk de commissie zelf van oordeel is, verzoeker met de opdracht die hij in samenwerking met het bureau A. zal uitvoeren, de ervaring zal kunnen opdoen die hij thans mist en wederom de erkenning voor de tweede categorie kan aanvragen. Het door verzoeker aangevoerde mogelijke nadeel kan aldus niet ernstig worden genoemd.

Bijgevolg heeft de Raad van State de vordering afgewezen die ertoe strekt de tenuitvoerlegging te schorsen van de beslissing van 4 december 1997 waarbij de Minister van Ruimtelijke Ordening, Uitrusting en Vervoer verzoeker niet erkent als ontwerper voor het opmaken van gemeentelijke structuurplannen en gemeentelijke reglementen inzake stedenbouw.

4. Administratief kort geding - Belang - Stedenbouw en ruimtelijke ordening

In arrest nr. 80.944 (DEVLEMINCK vs. Waals Gewest) heeft de Raad van State geoordeeld dat enerzijds uit het feit dat artikel 282 van het WWROSP, vervangen bij het besluit van 5 maart 1998, voortaan een erkenning vereist voor het opmaken of herzien van verkavelingsvergunningen en er de voorwaarden van vaststelt en anderzijds uit het feit dat de tenuitvoerlegging van het voormelde besluit van 5 maart 1998 bij arrest van de Raad van State ⁽⁹⁷⁾ is geschorst, blijkt dat voor het opmaken of herzien van verkavelingsvergunningen op dit ogenblik geen enkele erkenning wordt vereist en de situatie dezelfde is als die welke gold vóór de inwerkingtreding van het besluit van 5 maart 1998. Bijgevolg heeft verzoeker er belang bij de schorsing van de tenuitvoerlegging te vorderen van een beslissing waarbij hem de toestemming wordt geweigerd om verkavelingsvergunningen op te maken of te herzien.

De Raad van State heeft geoordeeld dat met toepassing van artikel 159 van de Grondwet er grond is om het besluit van 5 maart 1998 niet toe te passen, gelet op de onwettigheid waardoor het is aangetast (namelijk schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet) en waarop in het arrest van de Raad van State is gewezen. Daaruit volgt dat de beslissing waarbij de erkenning geweigerd wordt, welke genomen is met toepassing van het besluit van 5 maart 1998 en van vroegere datum is dan het arrest waarbij de schorsing van de tenuitvoerlegging ervan wordt bevolen, evenzeer onwettig is.

⁽⁹⁷⁾ Zie arrest nr. 74.949 van 3 juli 1998.

Het door verzoeker aangevoerde nadeel, dat er hoofdzakelijk in bestaat dat zijn betrekking ernstig in het gedrang komt door de beslissing om hem de erkenning te weigeren, moet bijgevolg als ernstig en moeilijk te herstellen worden beschouwd en de Raad van State heeft dus de schorsing bevolen van de tenuitvoerlegging van de beslissing d.d. 5 juni 1998 van de gemachtigde ambtenaar van het directoraat-generaal Ruimtelijke Ordening, Huisvesting en Patrimonium, directie Henegouwen, waarbij Philip DEVLEMINCK de erkenning wordt geweigerd "voor het opmaken of herzien van verkavelingsvergunningen met of zonder aanleg van wegen".

5. Administratief kort geding - Gevaarlijke, ongezonde of hinderlijke bedrijven

In arrest nr. 80.945 (BVBA AUTO-IBO-13 vs. Brusselse Hoofdstedelijk Gewest) heeft de Raad van State geoordeeld dat wanneer in het verzoekschrift is vermeld dat de advocaat die het ondertekend heeft, handelt in opdracht van de enige zaakvoerder van een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, die krachtens de statuten en krachtens artikel 130 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen normaal bevoegd is om zowel uit naam van de vennootschap te besluiten in rechte op te treden als om haar in rechte te vertegenwoordigen, die vordering volstaat als bewijs van niet alleen het bestaan van de opdracht, maar ook van het feit dat die opdracht gegeven is door een persoon die bevoegd is om namens de verzoekende partij te besluiten in rechte op te treden en haar in rechte te vertegenwoordigen.

Voorts heeft hij geoordeeld dat de vordering tot schorsing het accessorium is van het beroep tot nietigverklaring. Bij ontstentenis van een uitdrukkelijke andersluidende wetsbepaling is de tenuitvoerlegging van een handeling waartegen beroep tot nietigverklaring kan worden ingesteld, vatbaar voor schorsing. Wanneer verzoeker, in geval van schorsing van de tenuitvoerlegging van het besluit waarbij de milieuvergunning voor het exploiteren van een garage wordt geweigerd, een nieuwe aanvraag zou indienen, kan die aanvraag niet afgewezen worden op grond van overwegingen die strijdig zijn met de overwegingen die ten grondslag liggen aan het dictum van het schorsingsarrest. Tenslotte moet de verwerende partij, wanneer een schorsingsarrest is gewezen, beslissen of ze al dan niet om de voortzetting van de procedure verzoekt. Het is niet uitgesloten dat ze op dat moment haar standpunt herziet en evenmin dat ze geen voortzetting van de procedure vraagt.

Tot slot heeft de Raad van State voor recht gezegd dat pas dan voldaan is aan de vereisten van artikel 17, § 2, eerste lid, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State en van artikel 8, tweede lid, 5/, van het koninklijk besluit van 5 december 1991 tot bepaling van de rechtspleging in kort geding voor de Raad van State wanneer verzoeker in zijn vordering tot schorsing in concreto aantoonde dat de tenuitvoerlegging van de beslissing om hem de vergunning te weigeren, indien die niet geschorst wordt, in de loop van de procedure tot nietigverklaring grote gevolgen kan hebben die in de praktijk onomkeerbaar of moeilijk omkeerbaar blijken te zijn ten aanzien van de uitwerking die de in hoofdorde gevorderde nietigverklaring zou kunnen hebben. Verzoeker toont het aangevoerde nadeel niet aan, aangezien hij geen enkel concreet gegeven tot staving van zijn beweringen aanvoert.

Bijgevolg heeft de Raad van State de vordering van de BVBA "AUTO-IBO-13" afgewezen die ertoe strekt de tenuitvoerlegging te schorsen van het besluit d.d. 22 oktober 1998 van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering waarmee, na beroep van de gemeente Sint-Jans-Molenbeek, de beslissing d.d. 3 juli 1998 van het milieucollege wordt tenietgedaan en waarbij de verzoekende partij de milieuvergunning wordt geweigerd voor de exploitatie van een garage bestaande uit verscheidene, tot bepaalde klassen behorende inrichtingen.

Vierde Deel

BIJDRAGE VAN MAGISTRATEN

AAN DE EXTERNE ACTIVITEITEN VAN DE RAAD VAN STATE

**DE ONGESCHREVEN REGELS IN DE RECHTSPRAAK
VAN DE OVER MACHTSOVERSCHRIJDING OORDELENDE RECHTER**

- DE ALGEMENE RECHTSBEGINSELEN -

Verslag uitgebracht door de Belgische delegatie op het colloquium dat georganiseerd is ter gelegenheid van het tweehonderdjarig bestaan van de Franse Raad van State

**Paul Lewalle
staatsraad
buitengewoon hoogleraar aan de Universiteit van Luik**

Inhoudsopgave

***Afdeling 1.   ALGEMENE BEGINSELEN DIE GELDEN VOOR HET
ACTIEF BESTUUR.***

Eerste categorie

- § 1.   Het beginsel dat de rechten van verdediging moeten worden nageleefd en het beginsel "audi et alteram partem".
- § 2.   Het beginsel dat bestuurshandelingen niet terugwerken.
- § 3.   Het beginsel "non bis in idem".
- § 4.   Het beginsel "patere legem quam ipse fecisti".
- § 5.   Het beginsel van de continuïteit van de openbare dienst.

***Afdeling 2.   ALGEMENE BEGINSELEN DIE GELDEN VOOR HET ACTIEF
BESTUUR***

Tweede categorie

***Afdeling 3.   ALGEMENE BEGINSELEN DIE GELDEN VOOR
RECHTSCOLLEGES***

CONCLUSIES

Vandaag de dag nemen de algemene rechtsbeginselen in de beslechting van bestuursrechtelijke geschillen een belangrijke plaats in : ze vormen een nuttige aanvulling van de leemten van een niet gecodificeerd recht. Ze bieden de burgers extra bescherming en ze zijn van nut bij de uitlegging van de geschreven wetten ⁽⁹⁸⁾.

Een verwijzing naar de draagwijdte die gaandeweg is toegekend aan het beginsel van de rechten van verdediging en aan het beginsel "audi et alteram partem" volstaat om de inbreng van die ongeschreven regels te meten.

"Apparue dans les années 1945-1950 avec l'approbation des représentants les plus éminents du Conseil d'Etat, tout de suite bien accueillie par la Doctrine, la théorie des principes généraux du droit a eu des débuts heureux et a pu se développer dans un consensus presque parfait". Deze opmerking van Benoit JEANNEAU ⁽⁹⁹⁾ heeft betrekking op het Franse recht. Ze gaat nochtans evengoed op voor de ontwikkeling van het publiek

---

De auteur dankt eerste auditeur - afdelingshoofd Philippe BOUVIER voor diens hulp bij het opstellen van dit verslag.

⁽⁹⁸⁾ Hoewel de algemene rechtsbeginselen verwant zijn met de regels die uitsluitend dienen voor de uitlegging van wetten en verordeningen, onderscheiden de algemene rechtsbeginselen zich onzes inziens van die regels doordat ze bindende kracht bezitten en tot de formele bronnen van wettigheid moeten worden gerekend.

⁽⁹⁹⁾ B. JEANNEAU, La théorie des principes généraux du droit à l'épreuve du temps, E.D.C.E., 1981, blz. 33. Deze stelling staat ook in de studie van Jacques SALMON, Les progrès du contrôle juridictionnel en matière de sanctions disciplinaires, A.P.T., 1984, blz. 115.

recht in België, ook al spelen de algemene rechtsbeginselen in het Belgische recht niet dezelfde rol als in het Franse recht⁽¹⁰⁰⁾.

Aan bepaalde van die beginselen hebben het Arbitragehof⁽¹⁰¹⁾ en het Hof van Cassatie⁽¹⁰²⁾ grondwettelijke waarde toegekend. In de rechtspraak van de Raad van State lijken de meeste aangevoerde beginselen te gelden met het gezag van de wet of, zeer

---

⁽¹⁰⁰⁾ Na HUBERLANT (*Le droit administratif belge comprend-il des principes généraux non écrits ?*, Mélanges Dabin, Deel II, blz. 661), wijzen MAST, J. DUJARDIN, M. VAN DAMME en J. VANDE LANOTTE erop dat het Franse administratief recht gekenmerkt wordt door zijn autonomie : voor het overheidsbestuur gelden daar specifieke beginselen waarvan de toepassing gewaarborgd wordt door administratieve rechtscolleges. In België is de gewone rechter bevoegd telkens wanneer een geschil, zelfs van bestuursrechtelijke aard, verband houdt met een subjectief recht (Overzicht van het Belgisch administratief recht, Antwerpen, Kluwer, 1996, nr. 42, noot 61). Desondanks past de Raad van State de algemene rechtsbeginselen geregeld toe. Verwijzingen naar die beginselen zijn eveneens te vinden in de rechtspraak van het Hof van Cassatie.

⁽¹⁰¹⁾ De algemene rechtsbeginselen komen voor in de rechtspraak van het Arbitragehof. Ze zijn verschillend qua oorsprong en qua aard en dienen als hulpmiddel voor zowel de uitlegging als de beoordeling van rechtsregels van wettelijke rang. Door het Arbitragehof worden bij voorbeeld het beginsel van de rechtszekerheid en het beginsel dat rechterlijke beslissingen alleen door middel van een beroep kunnen worden gewijzigd als fundamenteel bestempeld. Zie Fr. LEURQUIN-DE VISSCHER, *Principes, principes généraux et principes fondamentaux dans la jurisprudence de la Cour d'arbitrage*, Annales de droit, 1996, blz. 275 e.v.

⁽¹⁰²⁾ Zo heeft het Hof van Cassatie tegen het arbeidshof te Luik ingebracht dat dit hof niet alleen de artikelen 33, tweede lid, 37, 40, 144, 145 en 159 van de Grondwet had geschonden maar tevens het algemene rechtsbeginsel van de scheiding der machten, door in een op 16 mei 1995 gewezen arrest te oordelen dat een straf die de directeur van een werkloosheidsbureau had opgelegd niet toegepast hoefde te worden. In de conclusie vóór dat arrest heeft advocaat-generaal LECLERCQ erop gewezen dat de Grondwet, in haar geheel beschouwd, en inzonderheid de artikelen 33 tot 41 van de Grondwet, het beginsel van de scheiding der machten bekrachtigt hoewel dat beginsel in geen enkele bepaling ervan uitdrukkelijk wordt vermeld (R.C.J.B., 1997, blz. 447 e.v., opmerkingen D. LAGASSE).

uitzonderlijk, met het gezag van een verordening ⁽¹⁰³⁾.

Onzes inziens vloeien de algemene rechtsbeginselen niet alleen voort uit de rechtspraak ⁽¹⁰⁴⁾, ook al kan niet worden betwist dat de formulering van de rechtsbeginselen het werk is van rechters.

Het werk van rechters is echter, althans in een eerste fase, meer een kwestie van formuleren dan van rechtsschepping geweest.

Zo heeft Jean RIVERO het volgende geschreven : *"Il y a à la racine de tout système de droit une conception de l'homme et du monde qui implique un certain nombre de postulats; c'est à ce fond éthique que se rattachent les principes généraux. Mais la constatation opérée par le juge est en réalité largement créatrice : en affirmant l'existence d'un principe, le juge lui attache la sanction dont il était dépourvu et l'insère par là dans le droit positif"* ⁽¹⁰⁵⁾.

⁽¹⁰³⁾ Zou inzonderheid geen grondwettelijke rang moeten worden toegekend aan het beginsel van de gelijkheid voor de wet of aan het wettelijkheidsbeginsel, die - hoeft het nog geschreven - door de over machtsoverschrijding oordelende rechter zeer vaak worden toegepast ? Doordat de regel dat de Belgen gelijk zijn voor de wet in artikel 10 van de Grondwet in de ruimste bewoordingen is geformuleerd, lijkt het ons vrij doelloos te stellen dat daarin de uitdrukking kan worden gezien van een algemeen rechtsbeginsel van grondwettelijke waarde. Dat beginsel zou alleen de schaduw van artikel 10 van de Grondwet zijn. Wij zijn geneigd dezelfde conclusie te trekken wat het wettelijkheidsbeginsel betreft, waarvan de grondslag moet worden gezocht in artikel 159 van de Grondwet. (Zie in deze zin R. ERGEC, Opmerkingen bij Cass., 4 september 1995, R.C.J.B., 1998, blz. 24 en 25). Volgens ons moet aan de algemene beginselen van administratief recht inderdaad de waarde van een wettelijke regel worden toegekend en wel vooral om redenen van doeltreffendheid : ofwel zijn die beginselen vrome wensen, ofwel zijn ze rechtsregels. Willen die algemene beginselen voor de administratieve overheid kunnen gelden met dezelfde dwingende kracht als die van rechtsregels, is alleen vereist dat daaraan de waarde van een wettelijke regel wordt toegekend. Onder de algemene beginselen van administratief recht is echter één ongeschreven regel opgedoken die alleen de waarde van een verordening heeft en dan ook door een gewone verordening ongedaan kan worden gemaakt. Dat beginsel is het algemene beginsel van behoorlijk bestuur in personeelszaken, naar luid waarvan alle personeelsleden die in aanmerking komen voor een bevordering bij ontstentenis van uitdrukkelijke andersluidende bepalingen het recht hebben hun aanspraken op bevordering vóór de benoeming onderzocht en vergeleken te zien (R.v.St., 5 juni 1968, Vervoort tegen Gouverneur van de provincie Antwerpen, nr. 13.005). De naleving van die regel onderstelt dat een oproep tot gegadigden wordt gedaan en dat hun waarde en hun geschiktheid echt wordt vergeleken of dat, wanneer geen oproep tot gegadigden is gedaan, een vergelijking plaatsheeft van alle personeelsleden die voldoen aan de vereisten om bevorderd te worden en die belang hebben bij die bevordering (R.v.St., 26 september 1969, Dacosse en Halet tegen R.W.P., nr. 13.711).

⁽¹⁰⁴⁾ In zijn *Traité de contentieux administratif* (Brussel, Bruylant, 1996, blz. 313 e.v.) aarzelt Michel LEROY niet om de algemene rechtsbeginselen op te nemen in een rubriek met als opschrift "créations jurisprudentielles".

⁽¹⁰⁵⁾ *Droit administratif*, Parijs, Dalloz, 1985, blz. 77 e.v.

Reeds in 1951 onderscheidde RIVERO vier categorieën algemene beginselen in het Franse administratief recht : die welke kunnen worden afgeleid uit de verklaring van de rechten van 1789; die welke overgenomen zijn uit het privaatsrecht en de civielrechtelijke procedure; die welke uit de aard der zaak voortvloeien en die welke de rechtvaardigheid in zuivere staat bekrachtigen ⁽¹⁰⁶⁾.

In de hiernavolgende overwegingen willen wij een kort overzicht geven van de algemene beginselen die in het Belgische publiek recht vervat zijn.

Wij hebben het onderwerp beperkt willen houden : onze analyse heeft vooral betrekking op de rechtspraak van de Raad van State in geschillen waarbij machtsoverschrijding wordt aangevoerd, welke rechtspraak wij nu en dan zullen vergelijken met die van het Hof van Cassatie.

In deze aangelegenheid is een zeer uitgesproken ontwikkeling merkbaar.

In een eerste fase is blijkbaar slechts een klein aantal ongeschreven regels als algemene rechtsbeginselen erkend.

In een tweede fase, die gekenmerkt wordt door de erkenning van het concept van Nederlands recht "behoorlijk bestuur", is het geheel van de algemene rechtsbeginselen aanmerkelijk uitgebreid met vereisten inzake billijkheid, beroepsethiek, moraal, ja zelfs hoffelijkheid, ook al is het een feit dat de administratieve overheid in het aldus geschetste opzicht bijvoorbeeld eveneens rekening dient te houden met het "beginsel inzake fair play" ⁽¹⁰⁷⁾.

Uit zulk een ontwikkeling blijkt een grondige wijziging van de rol van de rechter ten aanzien van het bestuur, een wijziging die aanleiding geeft tot heel wat bedenkingen en vragen.

⁽¹⁰⁶⁾ Opmerkingen bij Franse R.v.St., 9 maart 1951, *Droit social*, 1951, blz. 368.

⁽¹⁰⁷⁾ Zie inzonderheid R. ANDERSEN, *Crise du juge et contentieux administratif en droit belge*, in *La crise du juge*, Parijs, Brussel, L.G.D.J.-Story-Scientia, 1990, blz. 107 e.v.; BUCH, *A propos des principes généraux dans l'élaboration jurisprudentielle du droit administratif*, *Miscellanea W.J. Ganshof van der Meersch*, Deel III, blz. 417 e.v.; O. DAURMONT en D. BATSELE, 1985-1989, *Cinq années de jurisprudence du Conseil d'Etat relativement aux principes généraux du droit administratif*, A.P.T., 1990, blz. 262; F. DEBAETS, *De algemene rechtsbeginselen in het administratief recht*, T.B.P., 1998, blz. 641; GANSHOF van der MEERSCH, *Propos sur le texte de la loi et les principes généraux du droit*, o.c., J.T., 1970, blz. 581 e.v.; HUBERLANT, *Le droit administratif belge comprend-t-il des principes généraux non écrits ?*, o.c., *Mélanges Dabin*, Deel II, blz. 661; E. KRINGS, *Aspects de la contribution de la Cour de Cassation à l'édification du droit*, J.T., 1990, blz. 545 e.v.; W. LAMBRECHTS, *Geschillen van Bestuur*, Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, 1988 blz. 73 e.v.; A. MAST, J. DUJARDIN, M. VAN DAMME en J. VANDE LANOTTE, o.c., nr. 42 tot 47; J. SALMON, *Le Conseil d'Etat*, Brussel, Bruylant 1994, Deel I, blz. 345; L.P. SUETENS, *Algemene rechtsbeginselen en algemene beginselen van behoorlijk bestuur in het Belgisch administratief recht*, T.B.P., 1970, blz. 379 e.v.; *Algemene beginselen van behoorlijk bestuur in het Belgisch administratief recht*, T.B.P., 1981, blz. 81; VAN HOECKE, *Algemene rechtsbeginselen*, Antwerpen, Kluwer, 1991.

In een samenleving die prat gaat op haar democratisch gehalte zijn de zaken lange tijd als duidelijk voorgesteld : zowel de constitutionele wet als de gewone wet moeten er het werk zijn van vrij verkozen vertegenwoordigers. De rechter, die enkele zeldzame uitzonderingen niet te na gesproken niet verkozen wordt, heeft niet tot taak wetten te maken - als dat het geval was zou "alles verloren zijn" -, maar wel om recht te spreken met toepassing van de wet. Hij is, noch min, noch meer, de spreekbuis van de wet.

Krachtens welbekende aanvullende voorschriften is het de rechter verboden beslissingen met een algemene en verordenende strekking te nemen, doch is hij verplicht recht te spreken wil hij zich niet schuldig maken aan rechtsweigering; daarbij mag hij echter het stilzwijgen of de onduidelijkheid van de wet niet aanvoeren.

Het systeem kan dan ook alleen harmonieus functioneren wanneer de wetgeving tegelijk alomvattend en duidelijk is.

Zoals iedereen weet, stemt de werkelijkheid echter bij lange niet overeen met dat idyllische beeld.

Wat moet de rechter doen wanneer bepaalde aangelegenheden niet bij de wet geregeld zijn, wanneer de wetgeving onduidelijk, onsamenhangend of verouderd is ?

Is het dan niet aan hem om de leemten aan te vullen door terug te vallen op algemene gedragsregels en deze als ongeschreven rechtsregels te doen naleven door onder meer het overheidsbestuur ?

Op die vraag hebben de rechtsbeoefenaars uiteindelijk volmondig ja moeten antwoorden, wat ertoe geleid heeft dat de algemene rechtsbeginselen zo belangrijk zijn geworden.

Dat antwoord doet echter de vraag rijzen naar de wettigheid zelf van de regel die aldus door een niet-verkozen orgaan geformuleerd en opgelegd wordt. Is daar geen sprake van een democratisch deficit ?

Deze vraag, die voorzeker van wezenlijk belang is, verruimt het debat op ingrijpende wijze ⁽¹⁰⁸⁾.

Hoeven wij erop te wijzen dat wij in het kader van dit verslag niet beogen nader in te gaan op die vraag ?

Afdeling I. Algemene beginselen die gelden voor het actief bestuur

Eerste categorie

Een eerste categorie algemene rechtsbeginselen die de administratieve overheden moeten naleven, is die van de ongeschreven regels die sedert lang aanvaard zijn maar waarvan de rechter de implicaties is blijven verfijnen naar aanleiding van de argumenten van gedingvoerende partijen.

Hier lijkt echter een opmerking op haar plaats te zijn : het zou een vergissing zijn de geschreven en de ongeschreven regels van deze eerste categorie diametraal tegenover elkaar te plaatsen. Sommige algemene rechtsbeginselen zijn verwant met geschreven regels. Overigens hebben de wetgever en de administratieve overheden bij het opstellen

---

⁽¹⁰⁸⁾ Die vraag is niet ontgaan aan de aandacht van de specialisten van de rechtsfilosofie: zie inzonderheid J. LENOBLE, Crise du juge et transformation nécessaire du droit, in La crise du juge, o.c., blz. 139 e.v.

van wetten en verordeningen op de algemene beginselen gesteund, waardoor ze deze tegelijk sectorsgewijze in het geschreven recht hebben opgenomen.

Het beginsel dat bestuurshandelingen niet terugwerken, het beginsel van de rechten van verdediging en het beginsel van behoorlijk bestuur illustreren treffend hoe die wederzijdse beïnvloeding verloopt. Desalniettemin behouden ze hun specificiteit.

§ 1. Het beginsel dat de rechten van verdediging moeten worden nageleefd en het beginsel "audi et alteram partem".

Het Belgische recht bevat geen enkele wet- of verordeningstekst van algemene strekking waarbij de administratieve overheden ertoe verplicht worden de rechten van verdediging of het recht om gehoord te worden na te leven.

Er zijn echter tal van wetten en verordeningen te vinden die het bestuur ertoe verplichten die rechten na te leven in specifieke gevallen.

Zoals kon worden verwacht, hebben die teksten vooral betrekking op gevallen waarin het bestuur ertoe gebracht wordt beslissingen te nemen die nadeel berokkenen, zoals :

- tuchtstraffen ⁽¹⁰⁹⁾;

⁽¹⁰⁹⁾ Zie inzonderheid art. 32 van het koninklijk besluit van 26 september 1994 tot bepaling van de algemene principes van het administratief en geldelijk statuut van de rijksambtenaren die van toepassing zijn op het personeel van de diensten van de Gemeenschaps- en Gewestregeringen en van de Colleges van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie en van de Franse Gemeenschapscommissie, alsook op de publiekrechtelijke rechtspersonen die ervan afhangen; art. 152, derde lid, van de nieuwe gemeentewet; art. 60 van de wet van 28 april 1953 betreffende de inrichting van het universitair onderwijs door de Staat; ...

- maatregelen van diergeneeskundige politie ⁽¹¹⁰⁾;
- weigering of beperking van de werkloosheidsuitkering ⁽¹¹¹⁾;
- intrekking van de erkenning van vakbonden van het militair personeel van de land-, de lucht- en de zeemacht en van de medische dienst ⁽¹¹²⁾;
- ...

Wanneer voor de te nemen maatregel een rechtsregel geldt waarbij de naleving van de rechten van verdediging wordt gegarandeerd, bestaat de eerste plicht van de overheid er vanzelfsprekend in die rechtsregel toe te passen. Zulks betekent echter niet dat elke verwijzing naar het algemene rechtsbeginsel uitgesloten is : die verwijzing zou kunnen dienen voor de uitlegging van de teksten ⁽¹¹³⁾.

⁽¹¹⁰⁾ Art. 3 en 5 van het koninklijk besluit van 6 december 1978 betreffende de bestrijding van de runderbrucellose.

⁽¹¹¹⁾ Art. 144, § 1, van het koninklijk besluit van 25 november 1991 houdende de werkloosheidsreglementering.

⁽¹¹²⁾ Art. 2, §§ 3 en 4, van het koninklijk besluit van 5 januari 1982 betreffende de erkenning van de syndicale organisaties van het militair personeel van de land-, de lucht- en de zeemacht en van de medische dienst.

⁽¹¹³⁾ Dat probleem is gerezen in verband met artikel 33 van het koninklijk besluit van 25 april 1956 tot vaststelling van het statuut der personeelsleden van het Ministerie van Buitenlandse Zaken en Buitenlandse Handel. Dat artikel bevat de volgende bepalingen : "Alvorens de terechtwijzing of de blaam als straf wordt opgelegd of alvorens de tuchtprocedure voor de in artikel 32, § 1, 3/ tot 5/, genoemde straffen wordt ingesteld, wordt de ambtenaar schriftelijk ingelicht over de feiten die hem ten laste worden gelegd. De ambtenaar wordt daarna door de secretaris-generaal mondeling of schriftelijk ondervraagd. De ambtenaar beschikt over een termijn van twintig dagen om een verweerschrift te doen toekomen aan de secretaris-generaal. De termijn gaat in op de dag dat de ambtenaar door de secretaris-generaal wordt gehoord of op de dag dat de ambtenaar de schriftelijke vragen vanwege de secretaris-generaal ontvangt. Worden de ambtenaar nieuwe feiten ten laste gelegd nadat hij is gehoord, dan dienen de in de leden 1 tot 3 bepaalde formaliteiten te worden vervuld".

De Raad van State heeft geoordeeld dat het verhoor door de secretaris-generaal een belangrijke stap betekent in de tuchtprocedure, die verplicht voorafgaat aan de aanhangigmaking bij de tuchtcommissie, welke een straf voorstelt. De omstandigheid dat het personeelslid achteraf is gehoord door de tuchtcommissie en door de interdepartementale raad van beroep, en dat hij zijn dossier heeft kunnen raadplegen vóór die verhoren, alsmede de omstandigheid dat hij een verweerschrift heeft ingediend na door de secretaris-generaal te zijn gehoord, kunnen de onregelmatigheid die erin bestaat hem niet te horen vóór het verhoor door de secretaris-generaal niet ongedaan maken (R.v.St., 17 februari 1993, Thunus tegen Belgische Staat, nr. 41.995).

Wanneer daarover niets staat in geschreven rechtsregels, moeten de rechten van verdediging en het beginsel "audi et alteram partem" in acht worden genomen, niet alleen voordat een tuchtstraf wordt vastgesteld, doch ook voordat een ernstige maatregel wordt getroffen als daartoe besloten wordt ten aanzien van de persoon in kwestie en zelfs voordat enige ernstige maatregel wordt getroffen. Zoals uit wat hierna volgt zal blijken, hebben die beginselen mettertijd steeds verdere uitbreiding gekend.

- a) De rechten van verdediging moeten nageleefd zijn eer enige tuchtstraf mag worden uitgesproken.

"Krachtens het algemeen rechtsbeginsel van het recht van verdediging kan geen tuchtmaatregel worden genomen zonder dat de betrokkene daadwerkelijk in de gelegenheid werd gesteld om zich nuttig te verdedigen ten aanzien van de tegen hem ingebrachte beschuldigingen" ⁽¹¹⁴⁾.

Het beginsel van het recht van verdediging is in dit verband van openbare orde ⁽¹¹⁵⁾; niet alleen kan van de toepassing ervan niet rechtsgeldig worden afgezien, maar het gebrek te wijten aan niet-naleving ervan kan niet worden verholpen door de eventueel verzoenende houding die wordt aangenomen door degene die zich daarop kon beroepen ⁽¹¹⁶⁾.

De gevolgen van het beginsel zijn duidelijk geworden in de opeenvolgende betwistingen waarvan de Raad van State kennis heeft moeten nemen.

⁽¹¹⁴⁾ R.v.St., 29 maart 1993, Caen tegen Instituut voor Veterinaire Keuring, nr. 42.472; 9 februari 1994, Jouret tegen Société des transports en commun du Hainaut, nr. 46.052.

⁽¹¹⁵⁾ Wij wensen ons hier niet uit te spreken over de vraag of de schending van deze als van openbare orde erkende regel door de over machtsoverschrijding oordelende rechter ambtshalve kan of moet worden opgeworpen; zie in dit verband J. SALMON, Le Conseil d'Etat, o.c., Deel I, blz. 396.

⁽¹¹⁶⁾ R.v.St., 7 januari 1987, Vangeebergen tegen Belgische Staat, nr. 27.307; 27 maart 1987, O.C.M.W. Watermaal-Bosvoorde tegen Belgische Staat, nr. 27.753; J.L.M.B., 1987, blz. 1.057, opm. P. MARTENS; 7 oktober 1991, Azar tegen Belgische Staat, nr. 37.820; 11 december 1992, Zimmer tegen Belgische Staat, nr. 41.367; zie voorts R. ERGEC, Le droit disciplinaire et les droits de l'homme, Rev. de dr. de l'U.L.B., 1991, blz. 35 e.v.; P. VANDERNOOT, La fonction publique et la procédure disciplinaire, A.P.T., 1991, blz. 212. Deze auteur wijst er terecht op dat, aangezien het middel dat aan schending van de rechten van verdediging wordt ontleend van openbare orde is, dat middel voor het eerst mag worden aangevoerd voor de Raad van State : "Ceci résulte d'une jurisprudence récente assez novatrice qui a tenu compte concrètement de la façon dont la défense est parfois exercée devant l'administration active, de manière à ne pas l'indisposer par certains moyens de procédure généralement difficilement acceptés".

Zo is geoordeeld dat : het personeelslid ervan op de hoogte moet worden gebracht dat tegen hem tuchtvervolgingen zijn ingesteld⁽¹¹⁷⁾; het personeelslid - doorgaans de geviseerde persoon - precies moet weten welke feiten hem ten laste worden gelegd⁽¹¹⁸⁾; zulks lijkt in te houden dat hem inzage in het dossier moet worden verleend⁽¹¹⁹⁾; de persoon in kwestie op de hoogte moet worden gebracht van de straf die de overheid overweegt hem op te leggen⁽¹²⁰⁾; die persoon moet beschikken

-
- ⁽¹¹⁷⁾ R.v.St., 9 januari 1969, Magery tegen Burgemeester van Cheratte, nr. 13.303; 5 juli 1971, Willockx tegen Rijksuniversiteit te Gent, nr. 14.865; 4 juli 1972, Rummens tegen Stad Gent, nr. 15.419; 22 mei 1975, De Nul tegen Stad Aalst, nr. 17.022; 23 februari 1978, Desrousseaux tegen Stad Komen, nr. 18.777; 14 september 1978, Paris tegen Belgische Staat, nr. 19.144; 9 mei 1985, Van Belleghem tegen O.C.M.W. Waasmunster, nr. 25.299; 7 december 1988, Cauwet tegen B.D.B.H., nr. 31.571; 23 december 1988, Viroux tegen Stad Thuin, nr. 31.671; 18 juni 1991, Ponchau tegen R.T.T., nr. 37.237; 9 februari 1994, Jouret tegen Société des transports en commun du Hainaut, nr. 46.052, voormeld.
- ⁽¹¹⁸⁾ R.v.St., 9 mei 1968, Royaux tegen Belgische Staat, nr. 12.944; 27 februari 1970, Toussaint tegen Fonds voor de Beroepsziekten, nr. 13.990; 18 december 1974, Vanspauwen tegen Coöperatieve vennootschap Compagnie intercommunale des eaux de l'agglomération liégeoise et extensions, nr. 16.777; 23 februari 1978, Desrousseaux tegen Stad Komen, voormeld; 22 mei 1980, Baudrin tegen Belgische Staat, nr. 20.437; 17 september 1982, Jerouville tegen Belgische Staat, nr. 22.479; 4 juni 1986, Manise tegen Gemeente Viroinval, nr. 26.602; 18 november 1987, Bertrand tegen Burgemeester van de Stad Borgworm, nr. 28.852; 22 december 1987, Van Trier tegen O.C.M.W. Edegem, nr. 29.092; 28 september 1990, Dufrasnes tegen Franse Gemeenschap, nr. 35.604; 3 februari 1992, Abeloos tegen Franse Gemeenschap, nr. 38.635.
- ⁽¹¹⁹⁾ Daartoe is alleen vereist dat het dossier dat samengesteld is met het oog op een concrete tuchtvervolging ter beschikking ligt van het personeelslid tegen wie die tuchtvervolging is ingesteld en dat dit dossier alleen de gegevens bevat die rechtstreeks aanleiding geven tot het instellen van de tuchtvervolging, op voorwaarde evenwel dat die gegevens niet van zeer lang voordien dateren (R.v.St., 7 april 1992, Godaert tegen Bestendige Deputatie van de provincieraad van Brabant, nr. 39.192); er is geoordeeld dat de straf moet worden vernietigd wanneer het personeelslid geen inzage heeft gekregen van alle bescheiden van het dossier om zijn verdediging voor de verschillende instanties voor te bereiden (R.v.St., 30 november 1994, Alcamisi tegen Bestendige Deputatie van de provincieraad van Henegouwen, nr. 50.541). Zie eveneens in dezelfde zin, R.v.St., 28 oktober 1994, Pardonge tegen Gemeente Hastière en Franse Gemeenschap, nr. 50.005. Het kan niet dat de overheid zich het recht voorbehoudt om, onder welk voorwendsel ook, de stukken te kiezen waarover een debat op tegenspraak kan worden gevoerd (R.v.St., 21 december 1992, Dandois tegen Gemeente Chapelle-lez-Herlaimont, nr. 41.455). Het tuchtdossier moet binnen een redelijke termijn ter beschikking worden gesteld van de belanghebbende en zijn advocaat (R.v.St., 1 juli 1992, Vermoelen tegen Gemeente Sint-Lambrechts-Woluwe, nr. 39.949).
- ⁽¹²⁰⁾ R.v.St., 12 juli 1993, Di Bono tegen Directrice van het "Institut communal d'enseignement professionnel de Fleurus en de Stad Fleurus, nr. 43.791.

over een termijn die lang genoeg is opdat hij zijn verdediging dienstig kan voorbereiden ⁽¹²¹⁾ (terwijl een te lange termijn de indruk zou kunnen wekken dat van tuchtvervolgingen wordt afgezien ⁽¹²²⁾).

Kan de persoon tegen wie vervolgingen zijn ingesteld een mondeling debat eisen? In een opzienbarende zaak is geoordeeld dat zijn rechten gerespecteerd waren wanneer hij de mogelijkheid had gehad zijn opmerkingen schriftelijk mede te delen ⁽¹²³⁾.

Het is niet nodig dat de verdediging van het personeelslid tegen wie tuchtvervolgingen zijn ingesteld in het openbaar wordt gevoerd, zelfs niet wanneer dat personeelslid daarom heeft verzocht ⁽¹²⁴⁾.

In de regel behoeft de persoon in kwestie niet te worden gehoord door de overheid die de straf zal uitspreken ⁽¹²⁵⁾. Het orgaan dat bevoegd is om uitspraak te doen is ontegensprekelijk bevoegd om het personeelslid te horen, maar behoudens andersluidende bepaling mag dat orgaan die bevoegdheid overdragen aan inzonderheid een college bestaande uit een beperkt aantal van zijn leden ⁽¹²⁶⁾.

-
- ⁽¹²¹⁾ R.v.St., 21 april 1970, Meulepas tegen Provincie Antwerpen, nr. 14.067 : in welke zaak een termijn van 2 dagen en 6 dagen voldoende is geacht; 9 februari 1972, Jongbloet tegen C.O.O. Oostende en C.O.O. Oostende tegen Belgische Staat, nr. 15.150 : in welke zaak een termijn van 15 dagen voldoende is geacht; 22 oktober 1974, Buyle tegen Stad Aalst, nr. 16.686 : in welke zaak het personeelslid over geen enkele termijn had beschikt; 22 mei 1975, De Nul tegen Stad Aalst, voormeld; 1 april 1977, Rochet tegen Bestendige Deputatie van de provincieraad van Namen en provincie Namen, nr. 18.207 : geen termijn; 11 januari 1984, Bertrand tegen Burgemeester van de Stad Borgworm en Stad Borgworm, nr. 23.871; 23 mei 1985, O.C.M.W. Oostende tegen Vlaamse Gemeenschap, nr. 25.350; 27 mei 1992, Fosse tegen Gemeente Quaregnon, nr. 39.491 : in deze drie zaken is geoordeeld dat de termijn van 24 uur niet lang genoeg was; 27 maart 1987, O.C.M.W. Watermaal-Bosvoorde tegen Belgische Staat, nr. 27.753 : de termijn van drie dagen is onvoldoende geacht; 12 maart 1990, Meurant tegen Stad Fleurus, nr. 34.319 : een termijn van twee dagen ter voorbereiding van een verdediging die door de onnauwkeurige bewoordingen van de oproepingsbrief een hachelijke zaak was, is onvoldoende geacht; 29 mei 1991, Leenders tegen N.M.B.S., nr. 37.113 : een termijn van meer dan 3 weken is voldoende geacht; 11 februari 1998, Demol tegen Belgische Staat, nr. 71.758 : het aan schending van de rechten van verdediging ontleende middel kan niet als ernstig worden beschouwd, aangezien het personeelslid een maand de tijd heeft gehad om het dossier in te kijken en zijn verdediging voor te bereiden.
- ⁽¹²²⁾ De vijfenhalve maand bedenktijd die de minister zichzelf heeft gegund alvorens een administratieve sanctie op te leggen aan een werkgever is niet dermate lang dat de werkgever, die door twee opeenvolgende brieven was verwittigd van de sanctie die hem boven het hoofd hing, daaruit had kunnen afleiden dat het dossier geseponeerd was (R.v.St., 29 april 1994, VZW Le Grisou tegen Waals Gewest, nr. 47.120).
- ⁽¹²³⁾ R.v.St., 22 mei 1980, Baudrin, voormeld; 26 maart 1982, Boschloos tegen Belgische Staat, nr. 22.149; 16 september 1992, Van Vyve tegen Belgische Staat, nr. 40.329.
- ⁽¹²⁴⁾ R.v.St., 18 december 1990, Simar tegen Stad Verviers, nr. 36.038; 27 april 1992, Fiore en Philippe tegen Waals Gewest, nr. 39.230.
- ⁽¹²⁵⁾ R.v.St., 25 februari 1955, Molle tegen Belgische Staat, nr. 4.109; 24 maart 1972, Laforce tegen Stad Gent, nr. 15.231; 29 juni 1972, Joniaux tegen Belgische Staat, nr. 15.401; 11 januari 1984, Bertrand tegen Burgemeester van de Stad Borgworm en Stad Borgworm, nr. 23.871; 23 april 1985, Boudengen tegen Rijksuniversiteit te Gent, nr. 25.262; 5 april 1990, Dossche tegen Algemene Spaar- en Lijfrentekas, nr. 34.646.
- ⁽¹²⁶⁾ R.v.St., 4 december 1990, Buyle tegen BRT, nr. 35.924.

Degene die het recht heeft gehoord te worden of zich schriftelijk te verdedigen, moet zich kunnen laten bijstaan door de advocaat van zijn keuze. Hoewel dat recht niet voorgeschreven is door een wet, kan dat recht niet los worden gezien van de rechten van verdediging, die krachtens een algemeen rechtsbeginsel dienen te worden nageleefd⁽¹²⁷⁾. Wanneer een personeelslid tegen wie tuchtvervolgingen zijn ingesteld zich in het buitenland moet verdedigen voor een Belgische overheid die aan het Belgisch recht onderworpen is, moet dat personeelslid een Belgisch advocaat kunnen raadplegen. Hij moet over een redelijke termijn beschikken om contact te kunnen opnemen met die advocaat en hem het dossier te bezorgen waarvan het aanleggen hem dienstig lijkt voor zijn verdediging⁽¹²⁸⁾. Het recht van verdediging impliceert evenwel niet dat het personeelslid in elk stadium van de procedure door een verdediger moet worden bijgestaan⁽¹²⁹⁾.

Het getuigenverhoor waarom wordt verzocht door het personeelslid tegen wie tuchtvervolgingen zijn ingesteld, sluit aan bij de rechten van verdediging. Wanneer de overheid evenwel door geen enkele wetsbepaling verplicht is getuigen te horen, staat het aan de overheid om te beoordelen of dat verhoor nodig is om zich een definitief oordeel te kunnen vormen. De Raad van State dient na te gaan of de overheid zonder getuigen te horen er redelijkerwijze van uit is kunnen gaan dat de feiten vaststaan⁽¹³⁰⁾. Het is praktisch onmogelijk en door geen enkele wet, noch door enig statuut vereist dat een proces-verbaal van verhoor reeds onmiddellijk na afloop van dat verhoor ter ondertekening wordt voorgelegd⁽¹³¹⁾. Wanneer in het kader van een verhoor evenwel geen enkel stuk is opgesteld, kan de overmachtsoverschrijding oordelende rechter niet weten waarover dat verhoor handelde, noch wat daarin is gezegd⁽¹³²⁾.

⁽¹²⁷⁾ R.v.St., 17 februari 1988, Leenders tegen NMBS, nr. 29.357; de rechten van verdediging zijn echter niet geschonden wanneer uit het dossier blijkt dat aan de betrokkene niet geweigerd is zich door een advocaat te laten bijstaan en dat de betrokkene vergezeld was van een vakbondsafgevaardigde (R.v.St., 23 mei 1990, Menu tegen NMBS, nr. 35.012).

⁽¹²⁸⁾ R.v.St., 7 oktober 1991, Azar tegen Belgische Staat, nr. 37.820.

⁽¹²⁹⁾ R.v.St., 16 januari 1987, Van Hoof, tegen Belgische Staat, nr. 27.429.

⁽¹³⁰⁾ R.v.St., 18 juni 1991, Baum tegen O.C.M.W. Evere, nr. 37.231. De mogelijkheid om getuigen te doen horen houdt in dat de ambtenaar aan de getuigen vragen kan laten stellen die hij nuttig acht voor de verdediging van zijn belangen (R.v.St., 19 augustus 1992, Thunus tegen Belgische Staat, nr. 40.120). Het is niet voldoende dat de aan de getuigen te stellen vragen schriftelijk zijn opgesteld door de ambtenaar en dat ze hen worden voorgelegd in afwezigheid van de ambtenaar en van diens advocaat. De antwoorden die de getuigen hebben verstrekt, kunnen immers aanleiding geven tot nieuwe vragen vanwege de ambtenaar en diens advocaat. Het horen van getuigen veronderstelt dat de ambtenaar en zijn advocaat erop aanwezig zouden zijn, ook al heeft het onderzoek geen betrekking op het persoonlijke gedrag van de vervolgte ambtenaar, doch op praktijken die in zwang zijn in een dienst, ook indien het onderzoek in de eerste plaats bedoeld is om de raad van beroep in te lichten (R.v.St., 17 februari 1993, Thunus tegen Belgische Staat, nr. 41.995, voormeld).

⁽¹³¹⁾ R.v.St., 7 april 1992, Godaert tegen Bestendige Deputatie van de provincieraad van Brabant, nr. 39.192, voormeld.

⁽¹³²⁾ R.v.St., 2 maart 1992, Decree tegen Brusselse Agglomeratie, nr. 38.893, voormeld.

- b) Door een "fenomeen van uitstraling", dat eveneens in de Franse rechtspraak is vastgesteld ⁽¹³³⁾, is de naleving van het recht om gehoord te worden ("audi et alteram partem") door de rechtspraak opgelegd als een voorafgaande voorwaarde voor elke zwaarwichtige beslissing die wordt genomen ten aanzien van de persoon, zulks meestal krachtens het beginsel van "behoorlijk bestuur en billijke procedure".

Het houden van een debat op tegenspraak geldt als een voorafgaande voorwaarde voor :

- intrekking van de vergunning van een lijnvliegtuigbestuurder, waartoe besloten wordt naar aanleiding van een ongeval ⁽¹³⁴⁾;
- schorsing gedurende twee weken, van 46 exploitatievergunningen voor een taxidienst wegens het gedrag van verzoeker ⁽¹³⁵⁾;
- intrekking van de Belgische vergunning van een privébestuurder van vliegtuigen ⁽¹³⁶⁾;
- ambtsontheffing in het belang van de dienst ⁽¹³⁷⁾;
- ontslag wegens arbeidsonbekwaamheid ⁽¹³⁸⁾;
- beschikbaarheid in het belang van de dienst, gegrond op het persoonlijke gedrag van het personeelslid ⁽¹³⁹⁾;
- ontslag van ambtswege, naar aanleiding van het verlaten van de post ⁽¹⁴⁰⁾ of ontslag van ambtswege verleend naar aanleiding van het gedrag van de onderwijskracht ⁽¹⁴¹⁾;

⁽¹³³⁾ Zie Franse Raad van State, 5 mei 1944, mevrouw Trompier-Gravier, M. LONG, P. WEIL, G. BRAIBANT, P. DELVOLVE, B. GENEVOIS, Les grands arrêts de la jurisprudence administrative, Parijs, Dalloz 1996, nr. 63, conclusie B. CHENOT, D., 1945, I, 110; R. ODENT, De la décision Trompier-Gravier à la décision Garysas, E.D.C.E., 1962, blz. 43 e.v.

⁽¹³⁴⁾ R.v.St., 20 mei 1954, Creteur tegen Belgische Staat, nr. 3.403.

⁽¹³⁵⁾ R.v.St., 2 maart 1992, Decree tegen Brusselse Agglomeratie, nr. 38.893.

⁽¹³⁶⁾ R.v.St., 23 december 1992, Challe tegen Belgische Staat, nr. 41.491.

⁽¹³⁷⁾ R.v.St., 1 december 1966, Zeippen tegen Belgische Staat, nr. 12.082; 28 oktober 1994, Pardonge tegen Gemeente Hastière, nr. 50.005, voormeld; in deze beslissing komt goed tot uiting in welke onderscheiden mate de rechten van verdediging en het beginsel "audi et alteram partem" moeten worden nageleefd. Zie voorts R.v.St., 9 april 1992, Frank tegen Belgische Staat, nr. 39.202; 1 juli 1992, Dalemont tegen Franse Gemeenschap, nr. 39.951.

⁽¹³⁸⁾ R.v.St., 19 januari 1983, Belva tegen Stad Brussel, nr. 22.843 en advies BOLAND in A.P.T., 1983, blz. 72; 8 april 1988, Hancisse tegen Nationale Delcrederedienst, nr. 29.742; 8 september 1989, Jacobs tegen Vlaamse Gemeenschap en ARGO, nr. 32.992; 7 maart 1994, Labruyère tegen Belgische Staat, nr. 46.459.

⁽¹³⁹⁾ R.v.St., 9 december 1987, Geeraerts tegen Belgische Staat, nr. 28.986; 20 september 1989, Pevée tegen Provincie Luik, nr. 33.039; 8 januari 1991, Coumont tegen Gemeente Etterbeek, nr. 36.189.

⁽¹⁴⁰⁾ R.v.St., 1 april 1977, Grynpas tegen Provincie Brabant, nr. 18.208; 13 november 1991, Frank tegen O.C.M.W. Luik, nr. 38.098.

⁽¹⁴¹⁾ R.v.St., 10 juni 1987, Krier tegen Belgische Staat, nr. 28.065.

- het ontnemen van een hoog openbaar ambt ⁽¹⁴²⁾;
- ontslag van een lid van een ministerieel kabinet, waartoe besloten was in de vorm van de aanvaarding van eervol ontslag, doch dat verzoeker in de omstandigheden eigen aan de zaak op zijn minst moreel nadeel dreigde te berokkenen ⁽¹⁴³⁾.
- intrekking van een hoger ambt, gegrond op een aangevoerde tekortkoming ⁽¹⁴⁴⁾;
- weigering om een personeelslid op proef in vast verband te benoemen om redenen in verband met het gedrag van de betrokkene ⁽¹⁴⁵⁾;
- niet-toelating tot de eindexamens waartoe een examencommissie had besloten op grond van een tekortkoming aan het goede gedrag dat vereist is om een beroep te mogen uitoefenen ⁽¹⁴⁶⁾;
- intrekking van de hoedanigheid van lid van het Hoog Comité van Toezicht op grond van feiten die de persoon in kwestie ten laste waren gelegd ⁽¹⁴⁷⁾;
- intrekking van het bekwaamheidsattest vereist voor het uitoefenen van het beroep van taxichauffeur, welke intrekking beschouwd werd als een ernstige maatregel genomen vanwege het gedrag van de chauffeur ⁽¹⁴⁸⁾;

⁽¹⁴²⁾ R.v.St., 5 februari 1970, Lamalle tegen Belgische Staat, nr. 13.939.

⁽¹⁴³⁾ R.v.St., 6 juni 1986, Smekens tegen Waals Gewest, nr. 26.620.

⁽¹⁴⁴⁾ R.v.St., 30 september 1987, Ferir tegen Belgische Staat, nr. 28.539; 6 februari 1990, Fautre tegen Franse Gemeenschap, nr. 33.924; 12 december 1990, Vandeputte tegen Franse Gemeenschap, nr. 35.983. In een arrest van 21 april 1993 (Pierlot tegen Franse Gemeenschap, nr. 42.631) is geoordeeld dat wanneer een hoger ambt, zelfs een hoger ambt dat tot wederopzeggens toe is verleend aan een personeelslid, wegens het gedrag van laatstgenoemde wordt ingetrokken, dat personeelslid in staat moet zijn geweest de overheid in kennis te stellen van de opmerkingen die het in dat verband meent te moeten maken. Het middel dat ontleend was aan schending van de rechten van verdediging was gegrond, aangezien de brief waarvan het schrijven verzoeker euvel werd geduid kennelijk geschreven was in een gespannen context en in omstandigheden waarvan niet vaststond dat de overheid ze ten volle begrepen had, aangezien niet kon worden betoogd dat het verhoor van verzoeker louter formeel was en aangezien uit de korte tijdsperiode tussen de brief en de bestreden beslissing niet kon worden afgeleid of die beslissing dermate dringend was dat het onmogelijk zou zijn geweest verzoeker te horen.

⁽¹⁴⁵⁾ R.v.St., 7 november 1979, Geers tegen O.C.M.W. Destelbergen, nr. 19.896; 26 oktober 1982, Claesen tegen Bestendige Deputatie van de provincieraad van Limburg, nr. 22.613; 14 december 1982, Roelandt tegen College van Burgemeester en Schepenen van Sint-Pieters-Woluwe, nr. 22.748; 11 juni 1986, De Bruyne tegen Gemeente Sint-Gillis, nr. 26.636; 25 juni 1986, Willems tegen BRT, nr. 26.721; 18 oktober 1988, Lambiotte tegen O.C.M.W. Sambreville, nr. 31.076; 11 januari 1989, Godeaux tegen Gemeente Sint-Pieters-Woluwe, nr. 31.707; 4 oktober 1989, Delforge tegen S.C.I. Oeuvres soc. de la région de Charleroi, nr. 33.119; 19 oktober 1990, Raychlin tegen Gemeente Sint-Lambrechts-Woluwe, nr. 35.702.

⁽¹⁴⁶⁾ R.v.St., 18 december 1979, Feremans tegen Belgische Staat, nr. 19.984.

⁽¹⁴⁷⁾ R.v.St., 26 maart 1982, Boschloos tegen Belgische Staat, nr. 22.150.

⁽¹⁴⁸⁾ R.v.St., 16 september 1991, Saint-Viteux tegen Brusselse Hoofdstedelijk Gewest, nr. 37.631.

- de beslissing om een lid van het onderwijzend personeel van de gemeente uit zijn school verwijderd te houden, welke beslissing genomen was wegens het gedrag van verzoeker ⁽¹⁴⁹⁾;
- de aan een onderwijskracht opgelegde mutatie; hoewel die mutatie geen enkele wijziging van het administratief statuut en de bezoldigingsregeling van die onderwijskracht met zich brengt, vormt ze voor hem een ernstige maatregel door de ingrijpende wijziging die ze in zijn beroepsactiviteit teweegbrengt en door de omstandigheden waarin daartoe besloten is. Wanneer die beslissing gegrond is op het persoonlijk gedrag van het personeelslid en wanneer die beslissing zo ernstig is dat ze de zelfs louter morele belangen van de betrokkene kan schaden, moet deze vooraf de gelegenheid hebben gehad om gehoord te worden en om zijn standpunt te verdedigen betreffende de feiten die hem ten laste worden gelegd ⁽¹⁵⁰⁾;
- intrekking van de functie van conciërge gegrond op het verwijt van onregelmatigheden zijdens die persoon ⁽¹⁵¹⁾;
- ...

Inhoudelijk vertoont het beginsel "audi et alteram partem" een grote gelijkenis met het beginsel van de rechten van verdediging, ook al stemt het er niet volledig mee overeen.

Krachtens het beginsel "audi et alteram partem" moet de betrokkene :

- ingelicht worden over de maatregelen die men overweegt jegens hem te nemen ⁽¹⁵²⁾;
- weten welke feiten de overheid hem ten laste legt en moet hij over een voldoende grote termijn beschikken om die feiten dienstig tegen te spreken ⁽¹⁵³⁾;
- de mogelijkheid hebben gehad het volledige dossier in te kijken dat met het oog op de beslissing was samengesteld ⁽¹⁵⁴⁾.

In al deze gevallen zou de dringende noodzakelijkheid een reden kunnen zijn om af te wijken van dat beginsel, dat in dit opzicht minder dwingend is dan dat van de rechten van verdediging.

Zo is bijvoorbeeld geoordeeld dat tot de schorsing van een tot wederopzegging aangewezen personeelslid kan worden besloten zonder de betrokkene vooraf te horen als die beslissing volgens een spoedprocedure in het belang van de dienst wordt genomen ⁽¹⁵⁵⁾.

⁽¹⁴⁹⁾ R.v.St., 12 juli 1993, Legrand tegen Gemeente Vielsalm, nr. 43.802.

⁽¹⁵⁰⁾ R.v.St., 5 juli 1993, Guiot tegen Gemeente Sint-Pieters-Woluwe, nr. 43.719.

⁽¹⁵¹⁾ R.v.St., 10 december 1993, Piquin tegen Belgische Staat, nr. 45.220.

⁽¹⁵²⁾ R.v.St., 12 juli 1993, Legrand tegen Gemeente Vielsalm, nr. 43.802, voormeld; 2 februari 1994, Beeckmans tegen ASLK, nr. 45.919.

⁽¹⁵³⁾ Zie de opmerkingen van N. FORTEMPS en M. PAQUES bij R.v.St., 25 oktober 1991, P.V.B.A. Luxgaume tegen Waals Gewest, nr. 37.939, voormeld.

⁽¹⁵⁴⁾ R.v.St., 28 oktober 1994, Pardonge tegen Gemeente Hastière, nr. 50.005, voormeld.

⁽¹⁵⁵⁾ R.v.St., 9 april 1992, Van Speybroeck tegen Gemeente Chapelle-lez-Herlaimont, nr. 39.201. Zie ook Gent, 11 oktober 1994, Pas., 1993, II, 120, voormeld.

Voorts is nog geoordeeld dat een preventieve schorsing weliswaar een ordemaatregel en dus geen tuchtstraf is, maar dat tot die schorsing desondanks besloten wordt op basis van feiten die aan het personeelslid ten laste worden gelegd, zodat die maatregel zijn reputatie kan schaden. Wanneer de betrokkene niet de gelegenheid heeft gehad uitleg te verschaffen omtrent de tekortkomingen die hem worden verweten, kan tot zulk een maatregel alleen worden besloten als er zo dringend moet worden ingegrepen dat die dringende noodzakelijkheid onvereenigbaar is met de verplichting om een verhoor te houden ⁽¹⁵⁶⁾.

- c) Het beginsel van het debat op tegenspraak heeft lange tijd niet voor elke ernstige maatregel gegolden ⁽¹⁵⁷⁾.

Zo wilde een vaste rechtspraak dat geen debat op tegenspraak hoefde te worden gehouden, bijvoorbeeld, vóór de toekenning of weigering van een vergunning voor het exploiteren van een gevaarlijke inrichting ⁽¹⁵⁸⁾, noch inzake het toezicht op het verlenen van een bouwvergunning ⁽¹⁵⁹⁾; hetzelfde principiële standpunt werd ingenomen in economische aangelegenheden ⁽¹⁶⁰⁾ - in geval van een beslissing tot het sluiten van een steenkoolmijn, genomen door het Directorium voor de kolennijverheid, zijn de garanties beperkt tot hetgeen waarin een regelgeving voorziet; idem voor de intrekking van de inschrijving bevolen door het beheerscomité van de pool van de zeelieden ter koopvaardij ⁽¹⁶¹⁾.

Geleidelijk aan heeft die rechtspraak zich in een andere zin ontwikkeld. Zo hebben wij geconstateerd dat de rechter inzonderheid van een overheid die bepaalde politiebevoegdheden uitoefent, eist dat zij, behoudens bij dringende noodzakelijkheid, de betrokkene hoort vóór zij een ernstige maatregel treft.

⁽¹⁵⁶⁾ R.v.St., 10 mei 1994, Debouverie tegen ASLK, nr. 47.351.

⁽¹⁵⁷⁾ Zie in die zin G. ISAAC, o.c., blz. 396.

⁽¹⁵⁸⁾ R.v.St., 26 februari 1971, Cordier tegen Bestendige Deputatie van de provincieraad van Brabant, nr. 14.559; 29 maart 1977, Van Dormael tegen Belgische Staat, nr. 18.204.

⁽¹⁵⁹⁾ R.v.St., 22 februari 1974, P.V.B.A. Manège du Rouge-Cloître tegen Belgische Staat, nr. 16.263.

⁽¹⁶⁰⁾ Zie inzonderheid R.v.St., 21 december 1962, N.V. Charbonnages d'Abhooz en Bonne Foi Hareng tegen Directorium voor de kolennijverheid en Belgische Staat, nr. 9.797.

⁽¹⁶¹⁾ Cass., 2 februari 1987, R.W., 1987-1988, kolom 79 e.v., conclusie H. LENAERTS.

Dat is het geval geweest met :

- een beslissing waarbij een woning onbewoonbaar werd verklaard ⁽¹⁶²⁾;
- de beslissing om een vervallen gebouw af te breken ⁽¹⁶³⁾;
- een besluit van de burgemeester houdende het bevel een drankgelegenheid te sluiten op grond van het feit dat van de uitbaatster algemeen bekend was dat zij zich prostitueerde ⁽¹⁶⁴⁾;
- een besluit met dezelfde strekking gegrond op het gegeven dat de uitbating van een drankgelegenheid de openbare rust en veiligheid in het gedrang brengt ⁽¹⁶⁵⁾;
- een besluit waarbij de burgemeester beveelt een hotel om veiligheidsredenen te sluiten ⁽¹⁶⁶⁾;
- de intrekking van een vergunning van wegvervoerder ⁽¹⁶⁷⁾;
- de intrekking van de erkenning als havenarbeider ⁽¹⁶⁸⁾;
- de schrapping uit het bevolkingsregister ⁽¹⁶⁹⁾;
- de schorsing van de levering van elektrische energie door een intercommunale ⁽¹⁷⁰⁾;

⁽¹⁶²⁾ R.v.St., 30 januari 1974, Lobijn tegen Burgemeester van de Stad Oudenaarde, nr. 16.217; 14 juni 1989, Monisse en Sturmack tegen Burgemeester van de Stad Luik, nr. 32.752; 2 april 1993, Krier tegen Gemeente Schaarbeek, nr. 42.543; J.L.M.B., 1993, verslag van auditeur Michel QUINTIN, opmerkingen J. SALMON, blz. 733 e.v.; R.v.St. nr. 58.443, 28 juni 1995, R.R.D. 1996, 335, noot. Het beginsel houdt echter niet in dat alle huurders afzonderlijk moeten worden gehoord : er is geoordeeld dat de eigenaars, die al verschillende maanden vooraf op de hoogte waren gebracht van de verbouwingen die om veiligheidsredenen in hun pand moesten plaatsvinden en die waren uitgenodigd voor een vergadering na afloop waarvan hen gezegd was dat de burgemeester een eindbeslissing zou treffen over de bewoonbaarheid van het pand, in de gelegenheid waren geweest om de overheid in kennis te stellen van hun opmerkingen over de geplande beslissing, over de strekking waarvan geen twijfel kon bestaan. Het stond niet aan de gemeente om de huurders te verwittigen : de huurders zijn geen houder van een zakelijk recht op het pand en hebben niet het recht om aan dat pand de wijzigingen aan te brengen die door de brandweer werden geëist. Noch de gemeente, noch de Raad van State mogen zich mengen in de contractuele relaties tussen huurders en verhuurders of de huurders inlichten over het risico dat voor de uitvoering van de huurovereenkomst bestaat.

⁽¹⁶³⁾ R.v.St., 23 februari 1990, Marique tegen Gemeente Fontaine-l'Evêque, nr. 34.130.

⁽¹⁶⁴⁾ R.v.St., 29 mei 1985, Omloop tegen Gemeente Scherpenheuvel-Zichem, nr. 25.373.

⁽¹⁶⁵⁾ R.v.St., 18 oktober 1988, Rossenbacker tegen Gemeente Geel, nr. 31.091.

⁽¹⁶⁶⁾ R.v.St., 16 november 1994, Huberty tegen Burgemeester van Brussel, nr. 50.242.

⁽¹⁶⁷⁾ R.v.St., 26 juni 1986, P.V.B.A. Transp. Van Geyt tegen Belgische Staat, nr. 26.787; 1 december 1987, P.V.B.A. Lambregts transportbedrijf tegen Belgische Staat, nr. 28.938.

⁽¹⁶⁸⁾ R.v.St., 4 december 1995, Dierckx tegen Administratieve commissie van het Nationaal Paritair Comité der haven van Antwerpen, nr. 56.591.

⁽¹⁶⁹⁾ R.v.St., 28 juni 1989, Ockerman tegen Belgische Staat, nr. 32.886.

⁽¹⁷⁰⁾ R.v.St., 27 september 1988, De Leener en Ballon tegen ASVERLEC en UNERG, nr. 30.876.

- de intrekking van een subsidie aan een instelling voor vrij onderwijs ⁽¹⁷¹⁾;
- en de intrekking van het bijambt van "marktmeester" ⁽¹⁷²⁾.

De over machtsoverschrijding oordelende rechter lijkt te eisen dat personen jegens wie ernstige maatregelen worden overwogen "gehoord" worden, dat wil zeggen dat de betrokkenen in staat worden gesteld hun mening te geven over de concrete feiten die de burgemeester voornemens is in aanmerking te nemen om een huis onbewoonbaar te verklaren ⁽¹⁷³⁾; dat de betrokkenen in staat worden gesteld uiteen te zetten in welk opzicht het onverantwoord lijkt een pand te slopen ⁽¹⁷⁴⁾; dat een barhoudster van wie vermoed wordt dat ze zich prostitueert eventueel "preciserings" moet kunnen geven voordat er kan besloten worden de inrichting te sluiten ⁽¹⁷⁵⁾; dat de eigenaar van een café waarvan de sluiting zal worden bevolen wegens verstoring van de openbare rust ⁽¹⁷⁶⁾, vooraf wordt ondervraagd; dat de eigenaar van een hotel waarvan de sluiting zal worden bevolen wegens brandgevaar, op de hoogte wordt gebracht van alle gegevens waarop de overheid haar oordeel heeft gebaseerd en dat hij zijn standpunt uiteen mag zetten ⁽¹⁷⁷⁾; dat de transportondernemer wiens vergunning voor nationaal en internationaal transport wellicht zal worden ingetrokken "de gelegenheid (moet krijgen) zijn standpunt over de zaak te kennen te geven" ⁽¹⁷⁸⁾; dat de klant wiens levering van elektrische energie wellicht zal worden onderbroken, vóór die maatregel wordt toegepast zich kan verdedigen tegen de tenlastelegging dat hij zijn elektriciteitsfactuur zonder geldige reden niet heeft betaald ⁽¹⁷⁹⁾; dat het bestuur van een onderwijsinstelling waarvan de subsidie wellicht zal worden ingetrokken "in de mogelijkheid moet

-
- ⁽¹⁷¹⁾ R.v.St., 27 april 1992, V.Z.W. Enseignement technique de l'Evêché de Liège tegen Franse Gemeenschap, nr. 39.233.
- ⁽¹⁷²⁾ Wanneer het bijambt van marktmeester, een ambt dat erin bestaat aan de handelaars hun plaats op de markt aan te wijzen en de heffingen of belastingen te innen, voorgoed wordt ingetrokken op grond van "onachtzaamheid" of "vertragingen", is zulks weliswaar geen tuchtmaatregel maar in ieder geval een ernstige maatregel waartoe alleen na afloop van een procedure op tegenspraak definitief kan worden besloten. De verklaringen die verzoeker heeft afgelegd en de uitleg die hij heeft gegeven in het kader van een strafrechtelijk opsporingsonderzoek, kunnen niet in de plaats worden gesteld van de minimale uitoefening van de rechten van verdediging voor de administratieve overheden, zelfs in het kader van een beslissing die niet van tuchtrechtelijke aard is (R.v.St., 1 februari 1993, Van Speybrouck tegen Gemeente Chapelle-lez-Herlaimont, nr. 41.839).
- ⁽¹⁷³⁾ R.v.St., 30 januari 1974, Lobijn tegen Burgemeester van de Stad Oudenaarde en Stad Oudenaarde, nr. 16.217, voormeld.
- ⁽¹⁷⁴⁾ R.v.St., 23 februari 1990, Marique tegen Gemeente Fontaine-l'Evêque, nr. 34.130, voormeld.
- ⁽¹⁷⁵⁾ R.v.St., 29 mei 1985, Omloop tegen Gemeente Scherpenheuvel-Zichem, nr. 25.373, voormeld.
- ⁽¹⁷⁶⁾ R.v.St., 18 oktober 1988, Rossenbacker tegen Gemeente Geel, nr. 31.091, voormeld.
- ⁽¹⁷⁷⁾ R.v.St., 16 november 1994, Huberty tegen Burgemeester van Brussel, nr. 50.242, voormeld.
- ⁽¹⁷⁸⁾ R.v.St., 26 juni 1986, P.V.B.A. Transp. Van Geyt tegen Belgische Staat, nr. 26.787, voormeld.
- ⁽¹⁷⁹⁾ R.v.St., 27 september 1988, De Leener en Ballon tegen ASVERLEC en UNERG, nr. 30.876, voormeld.

worden gesteld bij de overheid de opmerkingen te doen toekomen die het meent te moeten maken" ⁽¹⁸⁰⁾; dat de "marktmeester" wiens ambt wellicht zal worden ingetrokken in de mogelijkheid wordt gesteld een "minimaal" recht van verdediging uit te oefenen ⁽¹⁸¹⁾.

Ook in deze aangelegenheid kan de dringende noodzakelijkheid de overheid er evenwel toe brengen ervan uit te gaan dat zij over de feitelijke en juridische omstandigheden die zij in aanmerking moest nemen goed genoeg ingelicht is om zich te kunnen uitspreken zonder de belanghebbende te horen ⁽¹⁸²⁾. In dat geval moeten de feiten waarop de beslissing steunt direct en makkelijk kunnen worden geconstateerd of moet het onmogelijk zijn om binnen een redelijke termijn contact op te nemen met de persoon tegen wie de maatregel zal worden getroffen ⁽¹⁸³⁾. De rechter behoudt zich het recht voor na te gaan of de dringende noodzakelijkheid bewezen is én of deze voldoende reden oplevert om de maatregel onmiddellijk toe te passen ⁽¹⁸⁴⁾.

⁽¹⁸⁰⁾ R.v.St., 27 april 1992, V.Z.W. Enseignement technique de l'Evêché de Liège tegen Franse Gemeenschap, nr. 39.233, voormeld.

⁽¹⁸¹⁾ R.v.St., 1 februari 1993, Van Speybroeck tegen Gemeente Chapelle-lez-Herlaimont, nr. 41.839, voormeld.

⁽¹⁸²⁾ Zie bijvoorbeeld in verband met de beslissing om een bouwvallig pand te slopen : R.v.St., 6 maart 1987, Deboosere-de Streel tegen Burgemeester van de Gemeente Oupeye, nr. 27.625; 23 februari 1990, Marique tegen Gemeente Fontaine-l'Evêque, nr. 34.130, voormeld. In verband met de weigering van een erkenning als exploitant van een gecontroleerde stortplaats, R.v.St., 10 april 1992, N.V. Les Sablières réunies tegen Waals Gewest, nr. 39.207.

⁽¹⁸³⁾ R.v.St., 18 oktober 1988, Rossenbacker tegen Gemeente Geel, nr. 31.091, voormeld.

⁽¹⁸⁴⁾ Wanneer de conclusie van het verslag van de brandweer luidt dat het, gelet op de veiligheidsnormen, onaanvaardbaar is dat mensen de nacht doorbrengen in een verblijfsthuis maar daarin niet de onmiddellijke sluiting van dat tehuis wordt voorgesteld, en de burgemeester om die reden de onmiddellijke sluiting van dat tehuis beveelt zonder na te gaan of die maatregel de enige passende maatregel is voor die gevaarlijke toestand, is niet aangetoond dat zo snel diende te worden gehandeld dat aan de eigenaar niet de gelegenheid kon worden geboden zijn belangen dienstig te verdedigen en hem geen termijn kon worden toegestaan om de vereiste verbeteringswerken te laten uitvoeren (R.v.St., 15 januari 1993, V.Z.W. De Biehal tegen Gemeente Lommel, nr. 41.583).

§ 2. Het beginsel dat bestuurshandelingen niet terugwerken

Dit beginsel, dat onzes inziens een andere strekking heeft dan artikel 2 van het Burgerlijk Wetboek ⁽¹⁸⁵⁾, houdt voor de bestuurlijke overheid het verbod in die handelingen uitwerking te verlenen vóór ze in werking treden ⁽¹⁸⁶⁾. *"In de regel is elke verordeningsbepaling pas verbindend na de bekendmaking ervan"* ⁽¹⁸⁷⁾.

Hetzelfde beginsel geldt voor persoonsgerichte beslissingen : die zijn eerst na de kennisgeving ervan verbindend. Ze kunnen geen uitwerking hebben vóór ze in werking treden.

Die regel, die van openbare orde is ⁽¹⁸⁸⁾, is van wezenlijk belang voor de rechtszekerheid : we zijn het met PORTALIS eens wanneer hij verklaart : *"l'homme qui*

⁽¹⁸⁵⁾ Zie R. ANDERSEN, Crise du juge et contentieux administratif en droit belge, o.c., blz. 115; O. DAURMONT, Le principe de non-rétroactivité des actes administratifs, uittreksel uit het verslag bij R.v.St., 5 november 1996, Orfinger tegen Belgische Staat, nr. 62.922, Chronique de droit public, 1997, blz. 94 e.v.; C. MOLITOR, Le contrôle par le Conseil d'Etat de la rétroactivité de l'arrêté royal du 26 septembre 1994 fixant les principes généraux du statut de la fonction publique, opm. onder R.v.St., 5 november 1996, voornoemde arrest Orfinger tegen Belgische Staat, A.P.T., 1997, blz. 199 e.v.

⁽¹⁸⁶⁾ Zie inzonderheid O. DAURMONT, Le principe de non-rétroactivité des actes administratifs, uittreksel uit het verslag bij R.v.St., 5 november 1996, Orfinger tegen Belgische Staat, nr. 62.922, Chronique de droit public, 1997, blz. 94 e.v.; W. LAMBRECHTS, Geschillen van bestuur, o.c., blz. 51 e.v.; P. LEWALLE, Contribution à l'étude de l'application des actes administratifs unilatéraux dans le temps, Faculté de droit, Luik, 1975, blz. 179 e.v.; R.v.St., 27 april 1984, Hosson tegen Belgische Staat, nr. 24.292; 18 juni 1986, Nationaal Verbond van Socialistische Mutualiteiten tegen Belgische Staat, nr. 26.688; 25 februari 1998, Landsbond van de onafhankelijke ziekenfondsen tegen Belgische Staat, nr. 72.043; Vergelijk evenwel Cass., 19 oktober 1989, Arr. Cass., 1989-90, 233, waarin gesteld wordt : *"er bestaat geen algemeen rechtsbeginsel volgens hetwelk "de niet terugwerkende kracht o.a. geldt voor de individuele handelingen"*; het Hof van Cassatie lijkt evenwel niet te aarzelen om te steunen op *"het algemeen rechtsbeginsel dat verordeningsbesluiten geen terugwerkende kracht hebben"* : in die zin Cass., 22 januari 1996, Arr. Cass. 1996, 84, en de conclusie van advocaat-generaal LERCLERCQ in A.P.T., 1996, blz. 32 e.v. Zie voorts Arbitragehof, 4 april 1995, nr. 31/95, rolnummer 738, B.3.4., Belgisch Staatsblad, 16 mei 1995; 6 juni 1995, nr. 45/95, rolnummer 763, Belgisch Staatsblad, 5 augustus 1995 : *"Het beginsel dat als algemene regel is vervat in artikel 2 van het Burgerlijk Wetboek, volgens hetwelk de wet geen terugwerkende kracht heeft, is a fortiori toepasselijk op de koninklijke besluiten"* (B.4.4).

⁽¹⁸⁷⁾ R.v.St., 27 mei 1998, Université catholique de Louvain, Facultés Notre-Dame de la Paix, Facultés universitaires Saint-Louis, Faculté universitaire catholique de Mons, nr. 73.920.

⁽¹⁸⁸⁾ Zie inzonderheid R.v.St., 27 oktober 1993, Société d'exploitation des sablières de Mont-Saint-Guibert tegen Waals Gewest, nr. 44.739. We herhalen een opmerking die hierboven gemaakt is, namelijk dat in tuchtzaken de rechten van verdediging van openbare orde zijn, en het is dan ook niet onze bedoeling te antwoorden op de vraag of de schending van het algemeen rechtsbeginsel dat bestuurshandelingen niet terugwerken, ambtshalve door de rechter moet of kan worden aangevoerd.

n'occupe qu'un point dans le temps comme dans l'espace serait un être bien malheureux s'il ne pouvait se croire en sûreté pour sa vie passée" ⁽¹⁸⁹⁾.

De uitzonderingen op het beginsel dat bestuurshandelingen niet terugwerken zijn echter niet zeldzaam.

Sommige ervan worden uitdrukkelijk in de wet bepaald; andere steunen indirect op de wet.

Zo werd er in het Belgische recht van uitgegaan dat artikel 14 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State van 12 januari 1973, dat bepaalt dat iedere belanghebbende bij de Raad van State een verzoekschrift kan indienen met het oog op de nietigverklaring van door machtsoverschrijding aangetaste bestuurshandelingen en verordeningen, het overheidsbestuur toestaat of verplicht in sommige gevallen de nietig verklaarde handeling met terugwerking te herzien.

Zo bijvoorbeeld staat in de motivering van een arrest van 6 november 1991, Schoonbroodt tegen Franse Gemeenschap, het volgende : *"de vernietigingsarresten van de Raad van State hebben uitwerking ex tunc en erga omnes. Ze plaatsen de partijen, met inbegrip van het overheidsbestuur, met terugwerking opnieuw in de rechtspositie die de dag vóór de nietig verklaarde beslissingen bestond. Wanneer de Raad van State, omdat voorbijgegaan is aan de voorrang die aan verzoekster had moeten worden verleend, de tijdelijke aanstelling van een derde, alsmede diens toelating tot de proeftijd en vaste benoeming heeft nietig verklaard, staat het aan de minister zich uit te spreken over de sollicitaties die destijds ingediend waren en dient hij verzoeker in vast verband te benoemen met ingang van de datum waarop de nietig verklaarde vaste benoeming uitwerking heeft gehad, om het door de motieven van het arrest geschraagde dictum in acht te nemen. Geen enkele nieuwe oproep tot de gegadigden voor de toelating tot de proeftijd is vereist"* ⁽¹⁹⁰⁾.

De Raad van State heeft voorts geoordeeld dat ten gevolge van de nietigverklaring van de beslissing waarbij een ambtenaar ambtshalve uit zijn ambt ontslagen wordt, die maatregel retroactief geacht wordt wettelijk niet te hebben bestaan; die ambtenaar moet opnieuw in de administratieve stand worden geplaatst waarin hij zich bevond toen die beslissing, in casu indisponibiliteitstelling wegens ziekte of gebrekkigheid, genomen is; de

---

⁽¹⁸⁹⁾ Voorlegging van artikel 2 van het Burgerlijk Wetboek aan het wetgevend korps op 4 ventôse jaar XI.

⁽¹⁹⁰⁾ R.v.St., 6 november 1991, Schoonbroodt tegen Franse Gemeenschap, nr. 38.063. Zie ook R.v.St., 12 maart 1990, Thiry tegen Franse Gemeenschap, nr. 34.321 : "wanneer de Raad van State wegens onbevoegdheid van de steller van het besluit waarbij verzoekster wegens ontstentenis van betrekking in disponibiliteit wordt gesteld, dat besluit nietig verklaart, wordt dat besluit geacht nooit te hebben bestaan en wordt verzoekster bijgevolg opnieuw in de stand dienstactiviteit geplaatst waarin zij zich bevond vóór de nietig verklaarde handeling gesteld is; derhalve heeft de minister het vernietigingsarrest slecht geïnterpreteerd door aan verzoekster te schrijven dat naar aanleiding van dat arrest haar administratieve stand niet gewijzigd is en dat zij in de stand disponibiliteit wegens ontstentenis van betrekking blijft. Door aan het vernietigingsarrest een strekking te verlenen die onverenigbaar is met het gezag van gewijsde dat eraan verbonden is en door verzoekster in de stand disponibiliteit wegens ontstentenis van betrekking te houden, heeft de minister een onwettige beslissing getroffen die nadeel berokkent. Het beroep ingesteld tegen zo een beslissing moet als ontvankelijk worden beschouwd; het middel ontleend aan schending van het gezag van gewijsde is gegrond".

minister overschrijdt zijn bevoegdheid door die ambtenaar op non-activiteit te stellen voor de periode tijdens welke de vernietigde beslissing uitwerking heeft gehad ⁽¹⁹¹⁾.

De theorie van de intrekking van handelingen, waarbij de bestuurlijke overheid onder bepaalde voorwaarden haar eigen beslissingen "ex tunc" ongedaan kan maken, houdt eveneens verband met artikel 14 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State van 12 januari 1973.

Wij kunnen hier niet in detail rapporteren over deze belangrijke theorie, die zeer omstreden blijft, zowel wat de grondslagen als wat de toepassingen ervan betreft; bij de tenuitvoerlegging ervan heeft de rechter gepoogd een evenwicht te vinden tussen de tegengestelde eisen van de wettigheid en de stabiliteit van rechtssituaties.

In de wetgeving betreffende het instellen van beroep wegens machtsoverschrijding is het dat eerst in Frankrijk ⁽¹⁹²⁾, daarna in België ⁽¹⁹³⁾, de algemene grondslag

---

⁽¹⁹¹⁾ R.V.St., 1 juni 1988, Kurek tegen Regie der Posterijen, nr. 30.181.

⁽¹⁹²⁾ Een betwisting tussen ene mevrouw Cachet en een van haar huurders, tuinier van beroep, die beschermd was door een uitzonderingswet, heeft de Raad van State van Frankrijk ertoe gebracht de grondslagen van zijn rechtspraak inzake intrekking van bestuurshandelingen vast te leggen. Het Hoge rechtscollege heeft gesteld : *"d'une manière générale, s'il appartient aux ministres, lorsqu'une décision administrative ayant créé des droits est entachée d'une illégalité de nature à en entraîner l'annulation par la voie contentieuse, de prononcer eux-mêmes d'office cette annulation, ils ne peuvent le faire que tant que les délais du recours contentieux ne sont pas expirés; dans le cas où un recours contentieux a été formé, le ministre peut encore, même après l'expiration de ces délais et tant que le Conseil d'Etat n'a pas statué, annuler lui-même l'acte attaqué dans la mesure où il a fait l'objet dudit recours, et en vue d'y donner satisfaction, mais qu'il ne saurait le faire que dans les limites où l'annulation a été demandée par le requérant et sans pouvoir porter atteinte aux droits définitivement acquis par la partie de la décision qui n'a dans les délais été ni attaquée ni rapportée"* Franse R.v.St., 3 november 1922, Dame Cachet, Rec., blz. 790.

⁽¹⁹³⁾ De bewoordingen van het arrest van 14 januari 1971, Chamart tegen Belgische Staat, nr. 14.445, zijn zeer expliciet : *"Overwegende dat de wetgever, die de mogelijkheid heeft geschapen om binnen een bepaalde termijn tegen individuele handelingen op te komen bij de Raad van State, meteen noodzakelijkerwijze de administratieve overheid binnen dezelfde termijn de gelegenheid heeft gegeven om haar beslissing opnieuw te onderzoeken en dat dit nieuwe onderzoek het recht meebrengt tot het vernietigen van de beslissing die, als zij onregelmatig was, ook voor vernietiging vatbaar zou zijn"*. Zie voorts R.v.St., 14 mei 1979, Vaelen tegen Belgische Staat, nr. 19.618; 14 mei 1979, Cooleman tegen Belgische Staat, nr. 19.619; 1 december 1987, Paulussen tegen Vlaamse Gemeenschap, nr. 28.934; 28 april 1993, Malpas tegen Gouverneur van de provincie Namen, nr. 42.603.

is aangetroffen voor intrekking van een eenzijdige onrechtmatige overheidsdaad.

De redenering steunt op de wetsbepaling die de Raad van State toestaat om ten gevolge van een beroep ingesteld binnen de voorgeschreven termijn ⁽¹⁹⁴⁾ iedere met machtsoverschrijding gestelde bestuurshandeling, zowel een verordening als een persoonsgerichte rechtshandeling, nietig te verklaren.

De mogelijkheid om de onrechtmatige daad in te trekken, lijkt als het ware samen te hangen met het beroep wegens machtsoverschrijding; doordat tot intrekking besloten is binnen de termijn om dat beroep in te stellen, ontkomt de overheid aan een proces waarvan ze pertinent weet dat het op voorhand verloren is.

Op het eerste gezicht lijkt deze regeling zeer zinvol omdat ze evenwichtig is. De bevoegdheid tot intrekking krijgt door die regeling een grondslag welke de uitoefening ervan beperkt tot de onrechtmatige daad. Ze wordt er ook in de tijd door beperkt, aangezien tot intrekking alleen kan worden besloten binnen de termijn om het beroep tot nietigverklaring in te stellen of, wanneer dat beroep reeds ingesteld is, tot de debatten gesloten zijn.

Zo leek het dat de situatie ten gevolge van de onrechtmatige daad na een zeer korte termijn als definitief diende te worden beschouwd. De stabiliteit was erdoor gewaarborgd.

In werkelijkheid leidde de tenuitvoerlegging van de bevoegdheid tot intrekking niet tot de beoogde zekerheid.

Zeer vlug werd de moeilijke situatie gemerkt die door het in aanmerking nemen van de termijn ontstond. De verscheidenheid van termijnen bleek zeer verwarrend, doordat hoegenaamd niet dezelfde termijn gold voor iedereen en de mogelijkheid om de nietigverklaring van de onrechtmatige daad te vorderen en om de bevoegdheid tot intrekking ervan uit te oefenen, niet tot dezelfde uiterste datum was beperkt. Het ogenblik waarop de termijn ingaat om een beroep tot nietigverklaring in te stellen, hangt immers

---

⁽¹⁹⁴⁾ In het Belgische recht bedraagt de termijn om beroep in te stellen 60 dagen. De berekening ervan is een zeer delicate taak geworden doordat sommige wetsbepalingen de aanvang van de termijn afhankelijk stellen van de kennisgeving aan verzoeker : zie P. LEWALLE, *Contentieux administratif*, Luik, Collection scientifique de la Faculté de droit, 1997, blz. 524 e.v.

af van de aard van de beschouwde handelingen en van de situatie van de verzoekers ⁽¹⁹⁵⁾, en zelfs van die van de overheid ⁽¹⁹⁶⁾.

⁽¹⁹⁵⁾ Volgens artikel 49 van ordonnantie nr. 45-1708 van 31 juli 1945 op de Raad van State van Frankrijk, is het bij de Raad van State ingestelde beroep of ingediende verzoekschrift tegen een beslissing van een overheid of van een rechtscollege dat eronder ressorteert, behoudens andersluidende wetsbepalingen alleen ontvankelijk binnen een termijn van twee maanden; deze termijn gaat in vanaf de datum van de bekendmaking van de bestreden beslissing, tenzij deze hoeft te worden ter kennis gebracht of betekend, in welk geval de termijn ingaat vanaf de datum van de kennisgeving of de betekening. In het bewustzijn dat die kennisneming door een derde steeds mogelijk blijft, heeft de Franse Raad van State gesteld dat de overheid sine die bevoegd blijft om de door haar gestelde onrechtmatige persoonsgerichte rechtshandelingen in te trekken (C.E.fr., ass., 6 mei 1966, Ville de Bagneux, A.J.D.A., 1966, blz. 498; 29 maart 1968, Soc. du lotissement de la plage de Pampelonne, R.D.P. 1969, blz. 351). Volgens artikel 4, derde lid, van het besluit van de Regent tot regeling van de rechtspleging voor de afdeling administratie van de Raad van State bedraagt de termijn zestig dagen nadat de handeling is bekendgemaakt of betekend. Indien ze noch bekendgemaakt noch betekend dient te worden, gaat de termijn in op de dag waarop verzoeker ervan in kennis gesteld is : dit is het geval met de aan een derde ter kennis gebrachte persoonsgerichte handeling. De bewoordingen van het arrest van 11 maart 1980, Leuridan tegen Belgische Staat, nr. 20.179, wekken de indruk dat de uitlegging die de Franse Raad van State geeft in zijn arresten Ville de Bagneux et Société du lotissement de la plage de Pampelonne tot op zekere hoogte gevolgd wordt door de Belgische Raad van State, hoewel de in dat arrest vervatte regeling "ingewikkelder" is; *"Le Conseil d'Etat belge a choisi une formule intermédiaire en examinant la régularité de l'acte attaqué dans une double perspective. D'une part, dans la mesure où l'arrêt réglait les relations entre le requérant et l'autorité et dans la mesure où il devait être considéré comme définitif, il ne pouvait dès lors plus être retiré; d'autre part, dans la mesure où il règle les relations entre le requérant et les autres agents, il pouvait encore être retiré"* (zie in die zin opm. Ph. QUERTAINMONT onder Cass. 21 april 1988, R.C.J.B. 1990, blz. 421, 422; hieronder, volgende voetnoot).

⁽¹⁹⁶⁾ Zo besluit de Raad van State in het voormelde arrest van 14 januari 1971, Chamart tegen Belgische Staat, dat de termijn om de benoeming van een docent in te trekken, ingaat zodra de overheid die de handeling gesteld heeft er kennis van had, namelijk de dag waarop die handeling gesteld is. Maar in een arrest van 4 februari 1982 staat dat een benoemingsbesluit definitief wordt ten aanzien van het benoemde personeelslid, wanneer meer dan zestig dagen verstreken zijn sedert dat besluit ter kennis is gebracht van de betrokkene (R.v.St., 4 februari 1982, Willems tegen Belgische Staat, nr. 21.959). Voorts heeft de Raad van State in het voormelde, op 11 maart 1980 gewezen arrest, Leuridan tegen Belgische Staat, gesteld dat dezelfde handeling weliswaar definitief kan zijn ten aanzien van de betrekking tussen de ambtenaar en de overheid, maar niet definitief voor de andere ambtenaren; hij heeft expliciet geoordeeld dat *"de binding van de stabiliteit van individuele rechtssituaties aan de termijn om een annulatieberoep bij de Raad van State in te stellen, (...) ten aanzien van talrijke rechtsconcretiserende bestuurshandelingen - namelijk die welke niet worden bekendgemaakt - een storende onzekerheid betreffende die stabiliteit tot gevolg (heeft), in de mate dat het ingaan van die termijn in verband met die soort beslissingen in vele gevallen onzeker is en dat die termijn bovendien niet ten aanzien van alle belanghebbenden op hetzelfde ogenblik begint te lopen (...)"*.

De situatie werd nog ingewikkelder door de noodzaak om al of niet in te calculeren dat de handeling die kan worden ingetrokken rechten doet ontstaan ⁽¹⁹⁷⁾. De Raad van State diende voorts aan te nemen dat voor intrekking van een handeling waarvan de onwettigheid zo ernstig is dat ze als niet existent wordt beschouwd, of intrekking van een door bedrog verkregen handeling, de voorwaarde inzake termijn niet geldt ⁽¹⁹⁸⁾.

Er wordt eveneens op gewezen dat terugwerking van bestuurshandelingen over het algemeen gedoogd wordt wanneer hierdoor niet wordt geraakt aan verkregen rechten ⁽¹⁹⁹⁾.

§ 3. Het beginsel "non bis in idem"

Dit beginsel verbiedt dat aan eenzelfde persoon die aan eenzelfde tekortkoming schuldig is bevonden, verschillende tuchtstraffen worden opgelegd ⁽²⁰⁰⁾.

§ 4. Het beginsel "patere legem quam ipse fecisti"

Het beginsel dat de Raad van State sedert zijn oprichting toepast ⁽²⁰¹⁾, geeft aan dat van de bestuurlijke overheid verwacht wordt dat ze consequent is : ze is gebonden

---

⁽¹⁹⁷⁾ Dat onderscheid is, volgens ons met recht, bijwijlen afgekeurd wat betreft de toepassingen ervan inzake intrekking (zie inzonderheid G. ISAAC, La procédure administrative non-contentieuse, Parijs, L.G.D.J., 1968, blz. 96, 97), maar is onbetwistbaar terug te vinden in de huidige rechtspraak en rechtsleer.

⁽¹⁹⁸⁾ R.v.St., 13 december 1977, P.V.B.A. Verhaeren tegen Belgische Staat, nr. 18.632; 12 oktober 1979, Jacquemijn tegen Belgische Staat, nr. 19.840; 27 mei 1980, Goyens, Van der Veken en de Brauwer tegen Belgische Staat, nr. 20.363 tot 20.365; 8 juli 1980, Detrilles tegen Belgische Staat, nr. 20.493; voormeld arrest van 4 februari 1982, Willems tegen Belgische Staat; 24 juni 1986, Volders tegen Belgische Staat, nr. 26.715; voormeld arrest van 19 april 1993, Malpas tegen Gouverneur van de provincie Namen, nr. 42.603.

⁽¹⁹⁹⁾ R.v.St., 8 maart 1995, Sas tegen O.C.M.W. van Schaarbeek, nr. 52.130; 7 juni 1995, Verhelst tegen gemeente Etterbeek, nr. 53.587.

⁽²⁰⁰⁾ Concl. DUMON vóór Cass., 20 okt. 1980, Pas., 1981, I, 135; R.v.St., 4 december 1970, Lisbet tegen R.I.Z.I.V., nr. 14.385; 16 december 1980, Verrijt tegen A.L.E., nr. 20.814; 22 maart 1989, Dulier tegen Gouverneur van de provincie Luxemburg, nr. 32.276; 15 december 1989, Dejaeger tegen Belgische Staat, nr. 33.634; 13 maart 1992, Thomsin tegen gemeente Schaarbeek, nr. 38.980; 25 oktober 1995, Van Nuffel tegen stad Brussel, nr. 50.025; 24 november 1995, Laemont tegen Belgische Staat, nr. 56.431; 17 januari 1996, Verstraete tegen gemeente Destelbergen en Vlaams Gewest, nr. 57.545; 24 juni 1997, De Clerck tegen Belgische Staat, nr. 66.946; ...

⁽²⁰¹⁾ Zie R.v.St., 26 augustus 1949, François tegen Belgische Staat, nr. 115; 14 november 1949, Thielemans tegen Belgische Staat, nr. 156; 23 december 1949, Flamme tegen Belgische Staat, nr. 203.

door haar eigen rechtsgeldige regelgeving en mag er dus niet via persoonsgerichte maatregelen van afwijken⁽²⁰²⁾.

De toepassingen van dat beginsel zijn talrijk, bijvoorbeeld in het ambtenarenrecht, waar de rechter erop gewezen heeft dat het statuut zowel de overheid bindt die het opgesteld heeft of de toezichthoudende overheid, als de ambtenaren op wie het wordt toegepast⁽²⁰³⁾.

Volgens dezelfde redenering stelt de Raad van State dat de plannen van aanleg, die in hoofdzaak bedoeld zijn om een of meer bestemmingen aan te wijzen voor in de werkingssfeer van die plannen begrepen gronden, dwingende kracht hebben voor de overheid, die door deze plannen gebonden is wanneer ze de goede plaatselijke aanleg beoordeelt⁽²⁰⁴⁾.

De Raad van State heeft voorts geoordeeld dat de omstandigheid dat de aanvrager van een vergunning zich te goeder trouw vergist heeft omtrent de toepasselijke stedenbouwkundige voorschriften, niet betekent dat ervan mag worden afgeweken⁽²⁰⁵⁾.

⁽²⁰²⁾ F. LEURQUIN-DE VISSCHER, *La dérogation en droit public*, Brussel, Bruylant, 1991, blz. 142 e.v.; R.v.St., 13 januari 1982, Henry tegen Belgische Staat, nr. 21.888; 21 januari 1982, Muls tegen O.C.M.W. Sint-Truiden en Vlaamse Gemeenschap, nr. 21.926; 27 mei 1988, V.Z.W. Belgisch Verbond der Syndicale Artsenkamers tegen Belgische Staat, nr. 30.165; 20 september 1996, Hayette tegen gemeente Beloeil, nr. 61.891; 4 november 1997, Martin tegen Commissaris-generaal voor de vluchtelingen, nr. 69.394; 10 juni 1998, Van Hoof tegen O.C.M.W. Brussel, nr. 74.215; vgl. Cass., 25 februari 1991, R.W., 28 september 1991, blz. 131.

⁽²⁰³⁾ Zie F.-M. REMION, *Le juge de l'acte administratif et les creux du droit*, Rapport au XXXème séminaire de la C.D.V.A., Luik, 21-22 oktober 1997, blz. 29 en 30; R.v.St., 17 januari 1990, gemeente Evere tegen Brussels Hoofdstedelijk Gewest, nr. 33.777.

⁽²⁰⁴⁾ R.v.St., 23 september 1988, VZW Association des commerçants de Couvin et consorts tegen bestendige deputatie van de provincieraad van Namen, nr. 30.865; 14 november 1996, Tasse en anderen tegen stad Ottignies-Louvain-la-Neuve, nr. 63.053.

⁽²⁰⁵⁾ R.v.St., 18 september 1996, Du Jardin tegen bestendige deputatie van de provincieraad van Namen, nr. 61.845.

§ 5. Het beginsel van de continuïteit van de openbare dienst

De openbare dienst moet regelmatig werken, wegens de aard en het statuut ervan ⁽²⁰⁶⁾, een regel die rechtstreeks steunt op het algemeen belang dat de overheidsdienst dient te behartigen.

Onder de bijzondere toepassingen van dat beginsel van continuïteit van de openbare dienst vermelden wij :

a) De theorie van de feitelijke ambtenaar.

De nietigverklaring van een bestuurshandeling, ongeacht of daartoe besloten is door het overheidsbestuur zelf (inzonderheid de toezichhoudende overheid) dan wel door de over machtsoverschrijding oordelende rechter, betekent dat de nietig verklaarde handeling geacht dient te worden nooit te hebben bestaan.

Deze stelling kan, hoe logisch ze ook is, de rechtsordening verstoren en de regelmatigheid van de openbare dienst soms in het gedrang brengen wegens de terugwerking die ermee gemoeid is.

Het is derhalve noodzakelijk geweest deze terugwerking in sommige omstandigheden te beperken en rechtshandelingen gesteld door een persoon die daartoe niet de hoedanigheid had, de "feitelijke ambtenaar", als regelmatig te beschouwen. De grond voor deze regeling is ontleend aan het rechtsbeginsel van de continuïteit van de openbare dienst.

Zo heeft de Raad van State geoordeeld dat de vernietiging van de voorlopige aanstelling van een prefecte niet wegneemt dat de belanghebbende geacht moet worden met haar ambt regelmatig bekleed te zijn geweest gedurende de periode vóór de vernietiging, en dat de door haar verrichte handelingen geldig blijven ⁽²⁰⁷⁾.

Dezelfde overweging heeft ertoe geleid dat de examens die een docent had laten afleggen wiens, schijnbaar regelmatige, benoeming vernietigd was, geacht worden regelmatig te zijn ⁽²⁰⁸⁾; dat de handelingen verricht door schepenen wier schijnbaar regelmatige aanstelling vernietigd was, uit het oogpunt van de bevoegdheid geacht moeten worden geldig te zijn tot stand gekomen ⁽²⁰⁹⁾; dat de vernietiging van de benoeming van een ambtenaar geacht wordt de geldigheid van de handelingen die door betrokkene of met diens medewerking verricht zijn vóór de uitspraak van die vernietiging, niet aan te tasten ⁽²¹⁰⁾.

⁽²⁰⁶⁾ Cass., 26 juni 1980, Arr. Cass. 1979-80, 1365, en de conclusie van de heer J. VELU, toen advocaat-generaal in Pas., 1980, I, 1341; 19 oktober 1989, Arr. Cass., 1989-90, 233.

⁽²⁰⁷⁾ R.v.St., 14 juli 1954, Darcis tegen Belgische Staat, nr. 3.592.

⁽²⁰⁸⁾ R.v.St., 6 maart 1973, Dierick tegen R.U.C.A., nr. 15.744.

⁽²⁰⁹⁾ R.v.St., 20 mei 1975, Tedesco tegen Belgische Staat, nr. 17.024; R.W., 1975-1976, kol. 423-424, opm. L.P. SUETENS.

⁽²¹⁰⁾ R.v.St., 16 december 1987, Institut supérieur de l'architecture de l'Etat "La Cambre" tegen Belgische Staat, nr. 29.030.

Door mildering van de genoemde stelregel kunnen dus handelingen die gesteld zijn tijdens de periode vóór de nietigverklaring van de aanstelling van de steller ervan als regelmatig worden beschouwd.

b) De uitvoeringsimmunititeit van de publiekrechtelijke rechtspersonen.

In het Belgische recht geldt het beginsel dat goederen die aan openbare autoriteiten toebehoren niet vatbaar zijn voor gemeenrechtelijke gedwongen tenuitvoerlegging (bevel, bewarend beslag en uitvoerend beslag ...) ⁽²¹¹⁾.

Deze uitvoeringsimmunititeit kan worden ingeroepen door alle publiekrechtelijke rechtspersonen ⁽²¹²⁾; ze geldt voor al hun goederen en schuldvorderingen ⁽²¹³⁾.

Het beginsel van de continuïteit of van de regelmatigheid van de openbare dienst wordt dikwijls aangevoerd ter rechtvaardiging van de uitvoeringsimmunititeit. Al dient een openbare dienst regelmatig te werken, gezien de aard en het statuut ervan, een maatregel van gedwongen tenuitvoerlegging moet worden verworpen, in ieder geval als hij de con- tinuïteit in het gedrang brengt ⁽²¹⁴⁾. Onmiddellijk valt op dat de aan het

---

⁽²¹¹⁾ Zie K. BAERT, De uitvoeringsimmunititeit van de publiekrechtelijke rechtspersonen, Rechtskundig weekblad, 1976-1977, kol. 2369 tot 2386; E. DIRIX, Saisie des biens des autorités publiques, L'huissier de justice, 1995/5.708; G. de LEVAL, Traité des saisies, Luik, Faculté de droit, 1988, blz. 101 e.v.; M.-A. FLAMME, Droit administratif, Brussel, Bruylant, 1989, deel I, blz. 23 e.v.; A.M. STRANART en P. GOFFAUX, L'immunité d'exécution des personnes publiques et l'article 1412bis du Code judiciaire, J.T., 1995, blz. 437 e.v.; A. VANDER STICHELE, De l'exécution des décisions juridictionnelles en matière administrative, Revue de jurisprudence du droit administratif, 1975, blz. 14 e.v.; A. VERHEYDEN, L'immunité des personnes morales de droit public, Revue régionale de droit, 1991, blz. 387 e.v.

⁽²¹²⁾ In de rechtspraak wordt evenwel twijfel geconstateerd omtrent de werkingssfeer van die immunititeit : werkt ze zowel in het voordeel van de administratieve autoriteiten als van de industriële en commerciële diensten ? We wijzen erop dat de Hoven van Cassatie van Frankrijk en België in hun uitspraak bevestigend geantwoord hebben (Cass. fr., 21 december 1987, Bureau de recherches géologiques et minières, Revue française de droit administratif, 1988, 771, concl. CHARBONNIER, noot B. PACTEAU; M. LONG, P. WEIL, G. BRAIBANT, P. DEVOLVE, M. GENEVOIX, Les grands arrêts de la jurisprudence administrative, Parijs, Dalloz 1996, nr. 110; Cass. België, 21 april 1966, Revue de l'administration, 1966, blz. 125, opm. M.-A. FLAMME; zie in die zin P. AMSELEK, Les établissements publics sans comptables publics et l'insaisissabilité des biens des personnes publiques, Jurisclasseur périodique, 1986, I, 3286, nrs. 30 e.v.; O. DUGRIP, Exécution des décisions de la juridiction administrative, Encyclopédie Dalloz, Répertoire du contentieux administratif, 1990, nr. 239; J.-M. MARCHAND, Procédés de droit administratif, Jurisclasseur administratif, aflevering 110, blz. 22 e.v., nrs. 105 en 106; A. VANDER STICHELE, o.c., blz. 16; A. VERHEYDEN, o.c., blz. 391.

⁽²¹³⁾ A. VANDER STICHELE, o.c., blz. 16.

⁽²¹⁴⁾ Zie bijvoorbeeld de voormelde cassatiearresten van 21 april 1966 en 26 juni 1980; M.-A. FLAMME, o.c., blz. 22; Rapport du Conseil d'Etat français sur l'exécution des décisions des juridictions administratives, R.F.D.A., 1980, blz. 481; A. VANDER STICHELE, o.c., blz. 16; A. VERHEYDEN, o.c., blz. 388.

beginsel van continuïteit van de openbare dienst ontleende rechtvaardiging zowel overtuigend als relatief is. In alle gevallen dient te worden nagegaan of het om een activiteit van een openbare dienst gaat. Zelfs indien dit het geval zou zijn, dan nog moet worden onderzocht of de maatregel van gedwongen tenuitvoerlegging al dan niet de regelmatigheid van de dienst in het gedrang brengt ... .

De hoven en rechtbanken hebben geleidelijk aan een rechtspraak ontwikkeld waarin de onvatbaarheid voor beslag alleen geldt voor de goederen die voor de openbare diensten noodzakelijk worden geacht, volgens het concrete oordeel van de rechter.

Deze stroming was duidelijk het gevolg van het ter discussie stellen van de absolute uitvoeringsimmunité ⁽²¹⁵⁾. Die stroming heeft de steun van de wetgever gekregen in de wet van 30 juni 1994 tot invoering van een artikel 1412bis in het Gerechtelijk Wetboek.

Deze bepaling staat het beslag toe op goederen die vermeld worden op een lijst van goederen ten aanzien waarvan de bevoegde overheid uitdrukkelijk verklaard heeft dat ze in beslag kunnen worden genomen, of het beslag op goederen "*die voor deze rechtspersonen kennelijk niet nuttig zijn voor de uitoefening van hun taak of voor de continuïteit van de openbare dienst*".

c) De theorie van de onvoorziene omstandigheden bij overheidsopdrachten.

In het privaatrecht stuit de theorie van de onvoorziene omstandigheden op het grondbeginsel dat alle overeenkomsten die wettig zijn aangegaan, degenen die deze hebben aangegaan, tot wet strekken (art. 1134 van het Burgerlijk Wetboek).

In het administratief recht kan de uitvoering van een overeenkomst niet uitsluitend door het goedvinden van de partijen worden bepaald. Voor zover die overeenkomst noodzakelijk is voor de gemeenschap, dient de continuïteit van de uitvoering ervan te worden gewaarborgd, zelfs als zulks aanpassingen van de respectieve verplichtingen meebrengt.

Het is geen toeval dat de theorie van de onvoorziene omstandigheden in de Franse rechtspraak aangevoerd is om de continuïteit van de gasdistributie door de vergunninghouder van die dienst tijdens de eerste wereldoorlog te waarborgen ⁽²¹⁶⁾.

Het begrip onvoorziene omstandigheden is vervat in artikel 16, § 2, 1/, van de algemene aannemingsvoorwaarden voor de overheidsopdrachten voor aanneming van werken, leveringen en diensten en voor de concessies voor openbare werken, die als bijlage gevoegd zijn bij het koninklijk besluit van 26 september 1996 tot bepaling van de

---

⁽²¹⁵⁾ M. DONY, L'interdiction totale des voies d'exécution forcée à l'égard des personnes publiques est-elle justifiée ?, Administration publique, Trimestriel, 1985, blz. 89 e.v.; P. LEWALLE, Le projet d'insertion d'un article 1412bis dans le Code judiciaire et l'immunité d'exécution des pouvoirs publics", gepubliceerd in de "Dossiers du Journal des Tribunaux", Brussel, Larcier 1994, nr. 5, blz. 160 e.v.; C. NYSENS, Le principe de l'immunité d'exécution des pouvoirs publics assoupli par le législateur, R.R.D., 1994, blz. 299 e.v.; A.M. STRANART en P. GOFFAUX, L'immunité d'exécution des personnes publiques et l'article 1412bis du Code judiciaire, o.c., blz. 439 e.v.; A. VERHEYDEN, o.c., blz. 399, 400.

⁽²¹⁶⁾ Zie C.E. fr., 30 maart 1916, Cie générale d'éclairage de Bordeaux, Rec., blz. 125; M. LONG, P. WEIL, G. BRAIBANT, P. DELVOLVE, M. GENEVOIS, o.c., nr. 34.

algemene uitvoeringsregels van de overheidsopdrachten en van de concessies voor openbare werken ⁽²¹⁷⁾.

Afdeling 2.   Algemene beginselen die gelden voor het actief bestuur.

Tweede categorie.

Sedert een twintigtal jaar wordt in het Belgische recht steeds meer verwezen naar een beginsel volgens hetwelk het optreden van de overheid degelijk moet zijn, namelijk het beginsel van "*behoorlijk bestuur*" ⁽²¹⁸⁾.

De ongeschreven regel van behoorlijk bestuur is ontleend aan de Nederlandse rechtsleer ⁽²¹⁹⁾, waarop vooral Nederlandstalige Belgische auteurs de aandacht gevestigd hebben, zoals W. LAMBRECHTS ⁽²²⁰⁾, SUTENS ⁽²²¹⁾, W. VAN GERVEN ⁽²²²⁾ en P. VAN ORSHOVEN ⁽²²³⁾. Die regel lijkt ons vandaag op ruime schaal aanvaard in de

---

⁽²¹⁷⁾ Belgisch Staatsblad van 18 oktober 1996.

⁽²¹⁸⁾ In de nota met opmerkingen die hij opgesteld heeft over het door het Hof van Cassatie op 27 maart 1992 gewezen arrest schrijft N. GEELHAND : "*Si les principes généraux d'administration correcte se sont imposés, c'est parce que la société a changé. Elle est devenue plus complexe, plus sociale. Le législateur s'est nolens volens défait d'une partie de ses pouvoirs au profit des juges et de l'Administration*" (R.C.J.B., 1995, blz. 67).

⁽²¹⁹⁾ Zie inzonderheid J. WIARDA, Algemene beginselen van behoorlijk bestuur in het Nederlands recht, T.B.P., 1979, blz. 365-366.

⁽²²⁰⁾ W. LAMBRECHTS, Geschillen van Bestuur, o.c., blz. 74 e.v.

⁽²²¹⁾ Algemene rechtsbeginselen en algemene beginselen van behoorlijk bestuur, T.B.P., 1970, blz. 379, 396; Algemene rechtsbeginselen van behoorlijk bestuur in de rechtspraak van de Raad van State, T.B.P., 1981, blz. 81 e.v.

⁽²²²⁾ Beginselen van behoorlijk handelen, R.W., 1982-1983, kolom 961 tot 978.

⁽²²³⁾ Behoorlijke rechtsbedeling bij geschillen over directe rijksbelastingen, uitg. 1987, nrs. 4 tot 6.

Franstalige en Nederlandstalige Belgische rechtsleer⁽²²⁴⁾. Twee decreten van de Vlaamse wetgever inzake toezicht verwijzen er in uitdrukkelijke bewoordingen naar⁽²²⁵⁾.

De rechtssubjecten laten hunnerzijds niet na zich te beroepen op die regel, die door zijn algemeenheid en eenvoudige formulering zeer toegankelijk is, en te eisen dat hij door het overheidsbestuur wordt nageleefd op de meest uiteenlopende werkterreinen; het middel dat zeer dikwijls ontleend wordt aan schending van die regel, wordt door de overmachtoverschrijding oordelende rechter aanvaard als rechtsargument, dat in voorkomend geval afzonderlijk kan worden aangevoerd⁽²²⁶⁾, zelfs al leidt dat middel hem tot het

---

⁽²²⁴⁾ Zie inzonderheid R. ANDERSEN, *Crise du juge et contentieux administratif en droit belge*; R. ERGEC, geciteerde opm., R.C.J.B. 1998, blz. 21; P. LEWALLE, *Contentieux administratif, o.c.*, blz. 607; I. OPDEBEEK, M. BOES, W. LAMBRECHTS, K. LEUS, L.P. SUETENS, M. VAN DAMME, *Algemene beginselen van behoorlijk bestuur*, Kluwer-T.gem., 1993; M. PAQUES, *L'application de la loi fiscale - Principes de bonne administration en droit administratif et en droit fiscal*, *Actualités du droit*, 1993/2, blz. 399 e.v.; J. SALMON, *Le Conseil d'Etat, o.c.*, deel I, blz. 347.

⁽²²⁵⁾ Vermeldenswaard is dat de Vlaamse wetgever het gewaagd heeft het begrip algemeen belang, dat sedert lang aanvaard is in de wetgeving betreffende het administratief toezicht, te koppelen aan het begrip behoorlijk bestuur : zo bepaalt artikel 30, § 5, van het decreet van de Vlaamse Raad van 28 april 1993 houdende regeling, voor het Vlaamse Gewest, van het administratief toezicht op de gemeenten : "Voor de toepassing van dit artikel gelden als strijdig met het algemeen belang, de besluiten die strijdig zijn met de beginselen van een behoorlijk en goed bestuur of die strijdig zijn met het algemeen beleid of met de belangen van de hogere overheid".
Artikel 21, § 5, van het decreet van de Vlaamse Raad van 22 februari 1995 tot regeling van het administratief toezicht op de provincies in het Vlaamse Gewest bevat een identieke formulering.

⁽²²⁶⁾ Zo hebben verzoekers aan de commissaris-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen ten laste gelegd dat hij het beginsel van behoorlijk bestuur schendt door een onwrikbaar standpunt in te nemen zonder rekening te houden met gegevens over de verzoeker, of dat hij verzoeker gewoon aan een oppervlakkig verhoor onderwerpt zonder op de kwestie dieper in te gaan; er is hun geantwoord dat bij het nemen van de beslissing geen kennelijke dwaling omtrent de beoordeling begaan was (R.v.St., 23 december 1997, Sulejmani en Haliti tegen Commissaris-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen, nr. 70.497; 13 januari 1998, Seble Mesfin Kebede, nr. 70.771).

grensgebied van de wettigheidstoetsing en de toetsing van de opportuniteit van de bestreden handeling ⁽²²⁷⁾.

D. D'HOOGHE heeft erop gewezen dat de discretionaire bevoegdheden van het overheidsbestuur in ruime mate beperkt worden door de beginselen van behoorlijk bestuur. *"Dit zijn algemene rechtsbeginselen die het bestuur in acht moet nemen bij de uitoefening van zijn bestuursfuncties"*. Volgens D'HOOGHE behoren tot deze beginselen de hoorplicht ⁽²²⁸⁾, het onpartijdigheidsbeginsel, de motiveringsplicht, het beginsel inzake fair play, het zorgvuldigheidsbeginsel, het redelijkheidsbeginsel en het evenredigheidsbeginsel ⁽²²⁹⁾.

Inzonderheid op grond van een door het Hof van Cassatie op 27 maart 1992 gewezen arrest ⁽²³⁰⁾ brengt N. GEELHAND met het beginsel van de rechtszekerheid in verband, de regel dat bestuurshandelingen niet terugwerken, alsook de regel van de toegankelijkheid en van de duidelijkheid van de rechtsregel, en het beginsel van de rechtmatige verwachting en het vertrouwensbeginsel, dat er inzonderheid aan in de weg

---

⁽²²⁷⁾ Zo voerde een verzoekster tot staving van haar vordering tot schorsing de schending aan van het beginsel van behoorlijk bestuur en stelde zij dat de Belgische Staat, ten gevolge van de beslissing van de commissaris-generaal houdende bevestiging van de weigering van toegang tot het grondgebied, besloten had haar terug te zenden naar Kaïro terwijl haar paspoort in beslag genomen was en bij de Rechtbank van eerste aanleg te Brussel in bewaring was gegeven, en dat het enige bescheid in haar bezit een trouwboekje was dat geen reisdocument was waarmee zij wettelijk toegang had tot het Egyptische grondgebied. Er werd haar geantwoord dat de Belgische Staat, door haar haar Turkse paspoort te ontnemen, haar inderdaad belette te beschikken over het enige document waarmee zij wettelijk op het Egyptische grondgebied kon verblijven en dat het middel ernstig was (R.v.St., 28 februari 1996, Tunc Sahan Nadide tegen Belgische Staat en Commissaris-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen, nr. 58.428).

⁽²²⁸⁾ De Raad van State heeft geoordeeld dat het beginsel van behoorlijk bestuur volgens hetwelk de overheid die voornemens is een beslissing te nemen die de belangen van een rechtssubject ernstig schaadt, hem in beginsel vooraf de mogelijkheid moet bieden om nuttig voor zijn belangen op te komen, ook geldt zonder dat het uitdrukkelijk in een tekst is verwoord. (R.v.St., 31 mei 1994, B.V.B.A. The Box tegen college van burgemeester en schepenen van Heist-op-den-Berg, nr. 47.692; 22 november 1994, B.V.B.A. The Box tegen college van burgemeester en schepenen van Heist-op-den-Berg, nr. 50.287. Voorts heeft hij geoordeeld dat het beginsel van behoorlijk bestuur volgens hetwelk eenieder recht heeft op de behandeling van zijn zaak binnen een redelijke termijn, ook in tuchtzaken geldt (R.v.St., 8 maart 1993, Bruggeman tegen Belgische Staat, nr. 42.153. Zie ook R.v.St., 19 mei 1995, Ghevaert tegen O.C.M.W. van Lens, nr. 53.395; 2 augustus 1996, Smaili tegen Franse Gemeenschap, nr. 61.111; 6 maart 1998, Bouillon tegen Franse Gemeenschap, nr. 72.282; 7 juli 1998, Tabti en c.s., nr. 74.461, en Belkadi, nr. 74.462).

⁽²²⁹⁾ Bestuurlijke vrijheid geklemd tussen de beginselen inzake rechtszekerheid, wettigheid en veranderlijkheid, R.W., 1993-1994, blz. 1091 e.v.

⁽²³⁰⁾ Volgens dat arrest sluiten de algemene beginselen van behoorlijk bestuur, die ook ten aanzien van de administratie der directe belastingen gelden, het recht op rechtszekerheid in; dat recht houdt o.m. in dat de burger moet kunnen vertrouwen op wat door hem niet anders kan worden opgevat dan als een vaste gedrags- of beleidsregel van de overheid (Arr. Cass., 1991-92, 727).

staat dat de overheid de wet plots weer strikt toepast na verschillende jaren gedoogd te hebben dat de wet in de ijskast werd gezet; volgens hetzelfde beginsel moet de burger vertrouwen kunnen stellen in de informatie en de beloften van de overheid ⁽²³¹⁾.

Met een op 13 februari 1997 gewezen arrest heeft het Hof van Cassatie, nadat verschillende rechters over het bodemgeschil zich in dezelfde zin hadden uitgesproken ⁽²³²⁾, gesteld dat de algemene beginselen van behoorlijk bestuur het recht op rechtzekerheid insluiten en ook bindend zijn voor het bestuur van financiën; dat recht houdt o.m. in dat de burger moet kunnen vertrouwen op de openbare diensten en erop moet kunnen rekenen dat zij regels in acht nemen en een degelijk beleid volgen dat hij niet anders kan opvatten ⁽²³³⁾.

Onder de consequenties die geacht worden aan het beginsel van behoorlijk bestuur verbonden te zijn, neemt het evenredigheidsbeginsel een belangrijke plaats in ⁽²³⁴⁾.

⁽²³¹⁾ D. D'HOOGHE, Bestuurlijke vrijheid geklemd tussen de beginselen inzake rechtszekerheid, wettigheid en veranderlijkheid, R.W., 1993-1994, blz. 1091 e.v.; N. GEELHAND, opm. onder Cass., 27 maart 1992, R.C.J.B., 1995, blz. 53 e.v.; deze auteur stelt dat het recht op rechtszekerheid een algemeen en pluriform begrip is, dat onder andere het beginsel van de rechtmatige verwachting omvat. Zie voorts R. ERGEC, geciteerde opm., R.C.J.B., blz. 20 e.v.

⁽²³²⁾ Zie inzonderheid Bergen, 20 oktober 1995, F.J.F., 1996, blz. 109; Luik, 12 januari 1996, F.J.F., 1996, blz. 237.

⁽²³³⁾ Cass., 13 februari 1997, Arr. Cass., 1997, 212.

⁽²³⁴⁾ Een opgemerkte studie van Paul MARTENS, rechter in het Arbitragehof, handelt over "*L'irrésistible ascension du principe de proportionnalité*" (Présence du droit public et des droits de l'homme, Mélanges offerts à M. Jacques Velu, deel I, blz. 59).

Volgens de meeste Belgische auteurs dient dat beginsel thans te worden gerekend tot de algemene rechtsbeginselen ⁽²³⁵⁾. Maar deze kwalificatie is relatief recent ⁽²³⁶⁾.

⁽²³⁵⁾ Zie O. DAURMONT en D. BATSELE, 1985-1989, Cinq années de jurisprudence du Conseil d'Etat relative aux principes généraux du droit administratif, A.P.T., 1990, blz. 274 e.v.; D. D'HOOGHE, Bestuurlijke vrijheid geklemd tussen de beginselen inzake rechtszekerheid, wettigheid en veranderlijkheid, R.W. 1993-1994, blz. 1092; P. LEWALLE, Le principe de proportionnalité dans le droit administratif belge, Rapport au colloque organisé par les barreaux de Lyon et de Liège, A.P.T., 1995, blz. 53 e.v.

We wijzen erop dat Jacques SALMON in het laatste werk dat hij aan de Raad van State gewijd heeft (Brussel, Bruylant 1994, deel I) het evenredigheidsbeginsel niet heeft opgenomen op de lijst van algemene beginselen die hij opgesteld heeft (blz. 345 e.v.); hij merkt evenwel op : "*plusieurs arrêts, s'inspirant de la doctrine néerlandaise invoquent le principe du raisonnable, dont le principe de proportionnalité en matière disciplinaire serait une application concrète*" (blz. 501).

⁽²³⁶⁾ In een verslag aan het Xe congres vergelijkend recht te Boedapest op 23 en 24 april 1978 heeft Francis DELPEREE opgemerkt dat de Belgische Raad van State niet zo ver gaat te stellen dat er een algemeen rechtsbeginsel bestaat dat evenredigheid voorschrijft, daar de administratieve rechter volgens hem in dat geval in de klassieke technieken van het publiek recht genoeg middelen lijkt te hebben gevonden om geen nieuw concept te hoeven uitwerken (Brussel, Bruylant 1978, blz. 503 e.v.).

In een latere analyse hebben DELPEREE en V. BOUCQUEY-REMION het evenredigheidsbeginsel nog voorgesteld als volgt : "*l'idée de proportionnalité(est) non comme l'un de ces principes généraux du droit public qui commanderait l'action de l'administration publique, mais comme l'une de ces idées simples qui, exprimées en termes concis, a le mérite de résumer quelques unes des normes de conduite que dicte le souci de respecter la légalité*" (Liberté, Légalité et proportionnalité, A.P.T., 1980, blz. 294).

In talrijke arresten betreffende geschillen in tuchtzaken heeft de Belgische Raad van State uitdrukkelijk verwezen naar het evenredigheidsbeginsel⁽²³⁷⁾; in andere arresten wordt de indruk gewekt dat het gaat om een beginsel dat geldt in ieder domein van het administratief recht⁽²³⁸⁾.

In de rechtspraak van hoven en rechtbanken is men evenwel terughoudend om dat beginsel te erkennen : in de motivering van een door het Hof van Cassatie op 19 november 1993 gewezen arrest in verband met een beroep ingesteld tegen de beslissing van een raad van beroep van de Orde der geneesheren, staat dat er geen algemeen rechtsbeginsel van evenredigheid van straf bestaat in tuchtzaken⁽²³⁹⁾.

-
- (237) - De overheid is gebonden door het beginsel van evenredigheid van de straf, wat in tuchtzaken betekent dat de straf in een redelijke verhouding moet staan tot de fout. ... - R.v.St., 26 juli 1974, Noe tegen Belgische Staat, nr. 16.592; R.v.St., 13 november 1979, De Rijbel tegen de gemeente Opwijk, nr. 19.906.
- De in tuchtzaken optredende overheid is door het evenredigheidsbeginsel gebonden, zodat de straf in een redelijke verhouding moet staan tot strafbare feiten, dat zij verantwoord moet zijn en dat zij niet van willekeur mag doen blijken - R.v.St., 19 februari 1980, Decock tegen stad Kortrijk, nr. 20.116.
- De overheid is door het evenredigheidsbeginsel gebonden, wat in tuchtzaken betekent dat de straf in een redelijke verhouding moet staan tot de fout - R.v.St., 5 juli 1983, Vekeman tegen bestendige deputatie van de provincieraad van Oost-Vlaanderen nr. 23.429.
- De overheid vergist zich kennelijk wanneer ze een tuchtstraf oplegt aan een ambtenaar die wegens zijn karakter als beroepsongeschikt dient te worden beschouwd. Daardoor schendt ze het evenredigheidsbeginsel - R.v.St., 22 oktober 1985, Gezels tegen Regie der Posterijen, nr. 25.755;
- Het beginsel van de evenredigheid van de straf waardoor de overheid gebonden is, impliceert dat ze een redelijke verhouding tussen de fout en de straf moet in acht nemen.- R.v.St., 11 januari 1989, Lamy tegen O.C.M.W. Charleroi, nr. 31.695;
- Als ze de feiten bewezen acht, kan de tuchtoverheid, zonder in strijd met het evenredigheidsbeginsel te handelen en bijgevolg zonder haar bevoegdheid te overschrijden, die feiten zo ernstig achten dat volgens haar de hoogste door het statuut bepaalde straf dient te worden opgelegd - R.v.St., 22 februari 1991, Cauwet tegen Belgische dienst voor buitenlandse handel, nr. 36.479;
- (238) Zo heeft de Raad van State geoordeeld dat de Koning zijn bevoegdheid niet overschrijdt en de artikelen 3 en 8 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens niet overtreedt, noch het evenredigheidsbeginsel, noch artikel 3.3. van het Europees Vestigingsverdrag, noch artikel 20, tweede en derde lid, van de wet van 15 december 1980, noch artikel 23 van de E.E.G.-richtlijn van 25 februari 1964, als hij ervan uitgaat dat door de ernst en de veelvuldigheid van de begane feiten en gelet op de persoonlijke situatie en gezinssituatie van de verzoeker diens uitwijzing noodzakelijk is wegens de bedreiging die hij voor de openbare orde vormt - R.v.St., 21 september 1990, Carbonaro tegen Belgische Staat, nr. 35.558.
- (239) Arr. Cass., 1993, 968.

Afdeling 3. Algemene beginselen die gelden voor rechtscolleges.

Het Belgische recht betreffende de gerechtelijke procedure wordt geregeld door het Gerechtelijk Wetboek.

Dat wetboek vormt, krachtens artikel 2 ervan, het gemeen recht met betrekking tot de rechtspleging⁽²⁴⁰⁾, maar dit onder voorbehoud van eventuele uitzonderingen⁽²⁴¹⁾.

Verschillende wetten en verordeningen regelen de procedure bij administratieve rechtscolleges.

Dit is inzonderheid het geval met :

- de artikelen 19 tot 32 van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973 (die Titel V, Rechtspleging, vormen);
- het besluit van de Regent van 23 augustus 1948 tot bepaling van de rechtspleging voor de afdeling administratie van de Raad van State;
- het koninklijk besluit van 2 april 1991 tot regeling van de rechtspleging voor de afdeling administratie van de Raad van State inzake de dwangsom;
- het koninklijk besluit van 5 december 1991 tot bepaling van de rechtspleging in kort geding voor de Raad van State.

Voorts is er ook artikel 104bis, in de provinciewet ingevoegd bij de wet van 6 juli 1987, en het koninklijk besluit van 17 september 1987 betreffende de procedure voor de bestendige deputatie in de gevallen waarin deze een rechtsprekende taak vervult.

Deze regelgevingen, die specifiek zijn, dienen vanzelfsprekend bij voorrang in aanmerking te worden genomen.

⁽²⁴⁰⁾ Die hoedanigheid wordt occasioneel toegekend door bijzondere wetgevingen : in artikel 29, tweede lid, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, staat bijvoorbeeld dat de beginselen die de wraking van rechters en raadsleden van de rechterlijke orde regelen, toepasselijk zijn op de leden van de afdeling administratie.

⁽²⁴¹⁾ Artikel 2 van het Gerechtelijk Wetboek luidt als volgt : "*De in dit wetboek gestelde regels zijn van toepassing op alle rechtsplegingen, behoudens wanneer deze geregeld worden door niet uitdrukkelijk opgeheven wetsbepalingen of door rechtsbeginselen, waarvan de toepassing niet verenigbaar is met de toepassing van de bepalingen van dit wetboek*". In een arrest van 10 juni 1971, SAGAL tegen Belgische Staat, nr. 14.802, stelt de Raad van State dat als artikel 2 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat de in dat Wetboek vastgestelde regels van toepassing zijn op alle rechtsplegingen, het alleen kan gaan om de rechtspleging vóór de hoven en rechtbanken waarop dat Wetboek betrekking heeft, en niet om de rechtspleging georganiseerd door de wetgevingen die meer in het bijzonder de administratieve rechtscolleges regelen. Inzonderheid artikel 747 van het Gerechtelijk Wetboek, dat het indienen van conclusies ter terechtzitting regelt, is niet toepasselijk op de procedure voor de aanvaardingscommissie van beroep voor politiek gevangenen en hun rechthebbenden.

Dit neemt niet weg dat een aanzienlijk aantal ongeschreven regels van toepassing zijn op de administratieve rechtscolleges.

Volgens de rechtspraak gelden de volgende regels als algemene beginselen inzake de gerechtelijke procedure :

- de regel dat de rechter verplicht is uitspraak te doen over het bij hem aanhangig gemaakte beroep ⁽²⁴²⁾;
- de regel dat de rechters aanwezig moeten zijn op alle terechtzittingen waar over het geschil gediscussieerd en beraadslaagd ⁽²⁴³⁾; er dient evenwel te worden gewezen op het tegengestelde standpunt van het Hof van Cassatie, wanneer het stelt dat er geen algemeen rechtsbeginsel bestaat volgens hetwelk een vonnis moet worden uitgesproken door dezelfde rechter als degene die de zaak heeft gehoord ⁽²⁴⁴⁾;
- de regel dat de rechten van verdediging dienen te worden geëerbiedigd ⁽²⁴⁵⁾;

Er bestaan weliswaar bepalingen in het geschreven recht die bepaalde administratieve rechtscolleges verplichten de regel na te leven; zo blijkt uit artikel 104bis van de provinciewet dat in alle gevallen waarin de bestendige deputatie een rechtsprekende taak uitoefent, de behandeling op tegenspraak geschiedt; partijen en advocaten zijn gerechtigd ter griffie van de provincie inzake te nemen van het dossier en een memorie in te dienen.

⁽²⁴²⁾ R.v.St., 3 oktober 1961, Belgische Staat tegen Derijckx, nr. 8808 (impliciete regeling); 17 juni 1975, Desmet tegen Provinciale raad van Oost-Vlaanderen van de Orde der Apothekers en Koninklijk Oostvlaams Apothekersgild, nr. 17.080 : met dat arrest stelt de Raad van State dat een niet-verantwoorde vertraging bij het verlenen van een uitspraak de commissie van beroep, die met een jurisdictionele opdracht is belast, niet kan ontheffen van de haar door "de wet" opgelegde verplichting om uitspraak te doen over het bij haar aanhangig gemaakte beroep. Die bewoordingen lijken ons niet in eigenlijke zin te moeten worden uitgelegd, omdat de wet van 12 april 1958 betreffende de medisch-farmaceutische cumulatie, die in casu van toepassing was, niet uitdrukkelijk bepaalt dat de commissie van beroep uitspraak moet doen.

⁽²⁴³⁾ Ingeval de samenstelling van een commissie met rechtsprekende bevoegdheid wordt gewijzigd, moet niet alleen het onderzoek van de zaak worden overgedaan, eventueel door kennis te nemen van onderzoeksmaatregelen die verricht zijn in voorgaande vergaderingen, maar moet ook aan de partijen, en meer bepaald verzoeker, de gelegenheid worden gegeven hun opvattingen kenbaar te maken en te verdedigen ten overstaan van de leden van de commissie die uiteindelijk de beslissing zal nemen - R.v.St., 9 december 1976, Lanssens tegen Belgische Staat, nr. 17.989.

⁽²⁴⁴⁾ Cass., 14 december 1987, Arr. Cass., 1987-88, 492.

⁽²⁴⁵⁾ Cass., 13 november 1989, Arr. Cass., 1989-90, 339; R.v.St., 17 april 1990, Lesiak tegen O.C.M.W. Brussel, nr. 34.764; Cass., 19 juni 1992, R.W., 1992-1993, blz. 295; Arbitragehof, 20 januari 1994, nr. 6/94, rolnr. 146, Belgisch Staatsblad, 17 februari 1994.

Als in de teksten niets wordt gesteld, ziet het Hof van Cassatie erop toe dat de gewone rechter en de administratieve rechter het beginsel toepassen⁽²⁴⁶⁾; de Raad van State legt dezelfde ijver aan den dag in het kader van zijn bevoegdheid⁽²⁴⁷⁾; hetzelfde geldt voor het Arbitragehof⁽²⁴⁸⁾.

- de regel dat de rechter zich niet mag uitspreken ultra petita⁽²⁴⁹⁾;
- de regel van de onpartijdigheid, die verbiedt dat dezelfde persoon rechter en partij is⁽²⁵⁰⁾;
- de regel volgens welke het hoger beroep devolutieve kracht heeft⁽²⁵¹⁾;
- de regel dat rechtscolleges bevoegd zijn om hun arresten en vonnissen uit te leggen⁽²⁵²⁾;

⁽²⁴⁶⁾ Cass., 26 januari 1977, Arr. Cass., 1997, 590; 8 september 1983, Arr. Cass. 1983-84, 18; 26 oktober 1984, Arr. Cass., 1984-85, 321.

⁽²⁴⁷⁾ R.v.St., 24 januari 1994, Van Dijck tegen O.C.M.W. Zwijndrecht, nr. 45.720; 29 augustus 1995, N.V. Hersautoise tegen Belgische Staat, nr. 54.901.

⁽²⁴⁸⁾ Arbitragehof, 20 januari 1994, nr. 6/94, rolnr. 546, Belgisch Staatsblad, 17 februari 1994; 22 maart 1994, nr. 27/94, rolnr. 631, Belgisch Staatsblad, 31 maart 1994.

⁽²⁴⁹⁾ R.v.St., 21 januari 1983, Cazier tegen R.I.Z.I.V., nr. 22.869.

⁽²⁵⁰⁾ Cass., 6 mei 1982, Arr. Cass. 1981-82, 1091; R.v.St., 20 januari 1983, Timmermans tegen Belgische Staat, nr. 22.852; Cass., 4 april 1984, Arr. Cass. 1983-84, 1029 en Concl. VELU in Pas., 1984, I, 920; R.v.St., 2 juni 1988, De Grave, nr. 30.214; Cass., 23 mei 1985, Arr. Cass., 1984-85, 1315 en opm. J. VERHOEVEN in R.C.J.B., 1987, blz. 331 e.v.; R.v.St., 28 januari 1986, Thys tegen stad Gent, nr. 26.116, J.T., 1989, blz. 307, opm. D. LAGASSE; Cass., 26 september 1986, Arr. Cass., 1986-87, 119; Cass., 13 september 1989, Arr. Cass. 1989-90, 51; 21 november 1989, Arr. Cass., 1989-90, 387; 14 december 1989, Arr. Cass., 1989-90, 538.

⁽²⁵¹⁾ R.v.St., 17 juni 1983, Limage tegen Belgische Staat, nr. 23.375; met dit arrest stelt de Raad van State dat in artikel 1068, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek het algemeen beginsel van rechtspleging vervat is, volgens hetwelk het hoger beroep devolutieve kracht heeft. Dit algemeen beginsel is, behoudens andersluidende bepaling, toepasselijk op administratieve rechtsgedingen. Hoewel de procedure voor de geneeskundige commissie van beroep in beginsel niet door het Gerechtelijk Wetboek wordt geregeld, en er dienaangaande bijzondere bepalingen gelden, moet het schorsend beroep dat op grond van artikel 37, § 4, tweede lid, van het koninklijk besluit nr. 78 bij deze commissie kan worden ingesteld, bij ontstentenis van een andersluidende wetsbepaling, geacht worden devolutieve kracht te bezitten.; zie voorts R.v.St., 18 april 1994, Franssens tegen O.C.M.W. Rijkevorsel, nr. 46.900.

⁽²⁵²⁾ Ingevolge een algemeen procedurebeginsel dat ten aanzien van de justitiële gerechten toepassing heeft gekregen in artikel 793 van het gerechtelijk wetboek, is de Raad van State, zoals ieder rechtscollege, bevoegd om een van zijn arresten uit te leggen. R.v.St., 13 juni 1985, Decorte tegen Vlaams Gewest, nr. 25.466.

- de regel inzake de wraking van rechters ⁽²⁵³⁾ ...

CONCLUSIES.

Alles lijkt erop te wijzen dat de regels van het geschreven recht, ondanks de overvloed en verscheidenheid ervan, niet volstaan om de sociale betrekkingen te regelen. Het werken met algemene beginselen is noodzakelijk gebleken om leemten weg te werken en te voldoen aan de verwachtingen van de burger.

Eerst werden die beginselen afgeleid uit wetten en verordeningen; doordat ze ontleend worden aan de "geest der wetten", een evidente beeldspraak, die niettemin overeenstemt met de werkelijkheid, hebben ze als aanvulling gediend zonder dat aan het primaat van de wet getornd wordt.

Daarna is men ook gaan verwijzen naar minder precies gedefinieerde regels, die echter niet minder streng zijn : in naam van het "behoorlijk bestuur", gelijk dat beginsel zich aftekent in de rechtspraak inzake vorderingen wegens machtsoverschrijding, heeft de burger het recht om te eisen dat de overheid degelijk werk levert. Dat behoorlijk bestuur heeft als scharnierpunten : doorzichtigheid, naarstigheid, evenredigheid, zorgvuldigheid, vertrouwen, fair-play, ...

Jacques LENOBLE schrijft : "*L'action publique est évaluée au regard des valeurs de base que le groupe identifie comme exprimant les exigences démocratiques*" (...). *Le juge est interpellé pour que des comportements d'autorités administratives ou d'acteurs privés importants soient évalués au regard des principes impliqués par l'appréhension des exigences de justice. Le juge devient garant de valeurs, des règles du jeu démocratiques - aussi vagues et imprécises soient-elles*" ⁽²⁵⁴⁾.

De auteurs blijven echter verdeeld in hun beoordeling van deze ontwikkeling ⁽²⁵⁵⁾.

Brussel, 20 november 1998.

⁽²⁵³⁾ In een arrest van 23 mei 1985, O.C.M.W. Antwerpen tegen Cools, nr. 25.348, staat dat de beroepskamers van de openbare centra voor maatschappelijk welzijn rechtscolleges zijn waarop de algemene beginselen van toepassing zijn die ten grondslag liggen aan de procedureregeling voor de rechtbanken en hoven van de rechterlijke orde, o.m. inzake wraking. In casu had een lid van de beroepskamer zich, overeenkomstig het principe neergelegd in artikel 831 van het Gerechtelijk wetboek, moeten terugtrekken.

⁽²⁵⁴⁾ Crise du juge et transformation nécessaire du droit, o.c., blz. 145-146.

⁽²⁵⁵⁾ Jacques LENOBLE is van oordeel dat de ontwikkeling die het spreken van recht in België sedert een tiental jaar ondergaan heeft, begrijpelijk en gerechtvaardigd is (o.c., blz. 154), terwijl X. DIEUX en B. GLANSDORFF voorbehoud maken en wijzen op het onderscheid dat dient te worden gemaakt tussen bestuurlijke taken en rechtsprekende taken, alsmede tussen wettigheidstoetsing en opportuniteitstoezicht (Rapport introductif au colloque sur L'entreprise économique sous tutelle judiciaire, DAOR, nr. 10, 1989, blz. 5 e.v.); Intervention nouvelle du juge en droit des sociétés, ibidem, blz. 21 e.v.). Wij van onze kant hebben eerder een soortgelijk voorbehoud gemaakt (P. LEWALLE, Le principe de proportionnalité dans le droit administratif belge, Rapport au colloque organisé par les barreaux de Lyon et de Liège, A.P.T., 1995, blz. 53 e.v.).